

Mehmed Servet Eygi

YAKIN TARİHİMİZDE

CÂMİ KIYIMI

Kapatılan, satılan, yıkılan, kiraya verilen, depo yapılan, CHP ocağı, saz ve içki evi, spor kulübü lokali haline getirilen, müzeye dönüştürülen binlerce İslam mâbedinin hazin hikayesi

TARİH & İBRET YAYINLARI

Yıkılan Fatma Sultan Camii
Gümüşhâneli Dergâh-ı şerifi

Fındıklı'da yok edilen
Süheyl Bey Camii

CHP ocağı yapılan Göksu Camii
(Ön cephesinde CHP levhası, damında altın)

Mehmed Şevket Eygi

Yakın Tarihimizde CÂMÎ KIYIMI

Kapatılan, Satılan, Yıkılan,
Kiraya Verilen, Depo Yapı-
lan, CHP Ocağı, Saz, Bar,
Spor Kulübü Lokali Yapılan
ve Düşün Salonuna, Müzeye
Dönüştürülen Binlerce İslam
Mâbedinin hazin hikayesi

Kesinlikle...

BU KİTAP çok acı, çok üzücü, çok kahredici bir gerçeği kesin olarak isbat etmektedir. Yakın tarihimizde bu Müslüman ülkede binlerce caminin yok olduğu gerçeğini... Camilerin yanında medreseler, çeşitli vakıf ve hayır binaları, türbeler, imaretler, sıbyan mektepleri, kabristanlar da yok olmuştur. Bu kitap bu acı gerçekleri gözler önüne sermekte ve tarihçilerin, araştırmacıların, fikir adamlarının, gerçek aydınların bu konuda harekete geçerek, binaları ve maddi varlıkları yok edilmiş olan bu eserlerin, bu kültür mirasının hiç olmazsa isimlerinin, vasıflarının, kıymetlerinin ilmî araştırmalar şeklinde tarihe tescil edilmesini temenni ve teşvik etmektedir.

Kitapta ismi geçen camilerden birkaçının yakın tarihten önceki devirde kaybolmuş olması, bazılarının yerine yenilerinin yapılmış bulunması veya birkaç isimde hatâ edilmesi kitabın tezini çürütmez. Henüz hayatta olan yaşlılar bu acı yıkımı görmüşlerdir ve iyi bilmektedirler.

Bir ülkenin gündemi sadece siyasî, iktisadî ve güncel hadiselerden ve konulardan ibaret değildir. Medenî bir ülkenin, medenî bir toplumun tarih, sanat, lisan, edebiyat, mimarlık, şehircilik; millî kimlik, millî kişilik, millî kültür ile ilgili gündemi de vardır. Türkiye halkının büyük ve ezici çoğunluğunu teşkil eden Müslümanların bu gündem üzerine eğilmelerini, bu gündeme sahip çıkmalarını, bu gündemin maddeleri üzerinde düşünmelerini temenni etmekteyiz.

Mehmed Şevket Eygi

Yakın Tarihimizde
CÂMÎ KIYIMI

**Tarih ve İbret
Yayınları**
İstanbul 2003

ISBN: 975-8515-41-5

Kapak tasarımı: M. Şevket Eygi

Metin yazısı: Sylfaen 10,5 punto

Baskı: Matsan

Cilt: Bayrak

Bu kitap, sağlam ve kalıcı olması için, iplikle dikilmiştir.

Genel Dağıtım:

BEDİR YAYINEVİ

Cağaloğlu Yokuşu 6-8

(Vilayet civarı)

İSTANBUL

(0212 / 519 36 18 – 513 06 32)

KİTABIN PLANI

Bu kitap yakın tarihimizde yıkılmış, yok edilmiş, satılmış, kiraya verilmiş; CHP ocağı, saz ve bar mekanına döndürülmüş, yapılış ve vakfediliş gayesinden saptırılmış binlerce camiden beş yüz kadarının hazin ve dehşetli serüvenini anlatmakta olup, facia okyanusundan bir katre mesabesindedir. Eser, beş ana bölümden meydana gelmektedir:

1-GİRİŞ ve TAKDİM

Mehmed Şevket Eygi

2-1966 yılında haftalık **YENİ İSTİKLAL** gazetesinde yok edilen camilerle ilgili okuyucu mektupları

3-Sadece İstanbul'un **Eminönü** ilçesinde yok edilmiş bulunan 120 küsur cami ile ilgili kısım

4-İstanbul'un bilhassa **Fatih** ilçesinde ve öteki yerlerinde yok edilen camiler

5-Yok edilmiş camilerle ilgili **makale, yazı ve belgeler**

Kitaba yıkılmış ve yok edilmiş camilerle ilgili **fotoğraflar ve resimler** ilâve etmiş bulunuyoruz.

Eski CHP Yeni CHP

Bu kitapta eski, geçmiş **CHP-Millî Şef İnönü** iktidarı ve siyaseti kötülenmektedir. O devirde maalesef insan hakları ihlal edilmiş, Türkiye halkının millî kimliğine, kültürüne, kişiliğine aykırı işler edilmiş, hukuk çiğnenmiş, bu ülkenin tapu senedi mesâbesinde olan camilerin ve vakıf eserlerinin nicesi yok edilmiştir.

Bugünkü CHP, şayet yakın tarihimizde yapılmış olan o eski haksızlıkları ve kültür kıyımını benimsiyor, o mirasa sahip çıkıyorsa aynı kınamaya mâruz kalacaktır. Eğer yakın tarihimizde yapılmış olan haksızlıkları benimsemiyorsa; hukuka ve millî kimliğe bağlıysa, o takdirde CHP bir isim benzerliğinden ibaret kalır ve kınamalarımız kendilerini kapsamaz.

Herhangi bir yanlış anlama olmaması için bu hususu açıklığa kavuşturmakta yarar gördük.

Unutulmamalıdır ki, Haçlı Seferleri dolayısıyla Papa'nın İslam Dünyası'ndan af dilediği bir çağda yaşıyoruz.

Bu Kitabı Niçin Derledim?

Mehmed Şevket Eygi

TÜRKİYE'liyim ve Türkiye'yi seviyorum. Türkiye benim gözümde üç şeyden ibarettir: Ülke, halk, devlet. Bu üç değere de bağlıyım, onları elimden geldiği kadar, korumak ve yüceltmek isterim. Ancak, devlet ile yönetim tarzını, ideolojiiyi veya sistemi asla özdeşleştirmiyorum. Sistemdeki bozuklukların, aksaklıkların düzeltilmesini istiyorum. Düzeltilemeyecek haldeyse, Devletin baki kalması şartıyla düzenin veya yönetim sisteminin değiştirilmesinden yanayım.

Ana kimliğim Türkiyeliliktir. Dinim, dünya görüşüm, varlık felsefem İslam'dır. Çeşitliliğe, başka alt-kimliklere karşı toleranslıyım; yeter ki, Türkiyelilik konusunda, Türkiye'nin korunması ve yüceltilmesi konusunda bir ve beraber olalım. Ülkemin bütünlüğünü, bölünmezliğini, halkın tümünün selâmetini kabul etmeyenlere iyi gözle bakmıyorum.

Temel ve evrensel insan hak ve hürriyetlerine, adalete, -din haline getirilmemek şartıyla demokrasiye- bağlıyım.

Müslümanım ama İslamcı değilim; Türküm ama Türkçü değilim. Müslümanların ve Türklerin iyiliğini, selâmetini, yücelmesini, güçlü, üstün ve vasıflı olmalarını can u gönülden istiyorum.

Millî kimliğe, millî kültüre, millî kişiliğe bağlıyım. Millî olan bütün değerlerin, eserlerin, hâtıraların, kültür mirasının korunması taraftarıyım. İyi insan, iyi vatandaş, iyi Müslüman olmak için çalışıyorum.

Temel gerçek ve nizam olarak kabul ettiğim İslam dinine ihlasla, samimiyetle, akıllıca, İslam'ın hizmet prensiplerine uygun olarak, garazsız ivazsız, fedakarane, feragatle, dosdoğru, işin içine şahsî menfaat ve benlik karıştırmadan hizmet edenlere saygı duyuyorum. Din sömürçüsü, mukaddes bezirgânı münâfıkları lanetliyorum.

Sonu ...izmle biten hiçbir ideolojiye bağlı değilim; İslam'ı da bir ideoloji olarak görmüyorum.

Türkiye'nin bir fidanının, küçük bir kuşunun, tarihî bir taşının, ufak bir tabiat köşesinin bile tahrip edilmesini, kirletilmesini istemiyorum.

Ülkemi babamın çiftliği, mandırası olarak görmüyorum. Türkiye benim evimdir, çöplüğüm değil!

İyi bir vatandaş, hele gerçek bir aydın olabilmek için dünyadaki ve bilhassa ülkesindeki kötülüklere, hıyanetlere, çirkinliklere, haksızlıklara karşı muhalefet yapmak gerekir. Herkes, aklının ve gücünün yettiği kadar iyiliği desteklemek, kötülüğü kösteklemek vazifesini yapmalıdır. Bu vazifeyi doğrudan doğruya yapamayanlar, yapanları desteklemek suretiyle dolaylı olarak yapmakla yükümlüdür.

Bu kitabı niçin derledim ve yayınladım? Bir cümleyle anlatıp sözü bitireyim: Türkiye'yi, yani ülkemi, halkımı, devletimi, millî kimliğimi, millî kültürümü sevdiğim ve bu değerleri korumak ve yükseltmek istediğim için... Evet bu güzel yurdun bir çiçeği bile lüzumsuz ve nâhak yere kopartılmasın, bir kuşuna veya kaplumbağasına bile zarar verilmesin, tarihî bir taş bile yok edilmesin...

-Bismihî Teala-

Giriş

YIL 1966... Muhalefet lideri İsmet Paşa bir beyanda bulunarak, kendi iktidarı zamanında bu ülkede hiçbir caminin kapatılmadığını, yıkılmadığını iddia etti ve aksini söyleyenleri yalancılıkla ve iftira etmekle suçladı. Paşa'nın bu beyan ve iddiası yalanın ta kendisiydi. O tarihte milyonlarca vatandaş, yakın mazide nasıl bir cami kıyımı ve yıkımı olduğunun canlı şahitleriydi. Ülke sathında binlerce İslam mâbedi kapatılmış, depo yapılmış, satılmış, kiraya verilmiş, yıkılmış, yok edilmişti. O camilerin imamlarının, müezzinlerinin, cemaatinin bir kısmı sağdı. Tapu ve kadastro sicilleri ortadaydı. Belediye kayıtları duruyordu. Tarih, sanat, mimarlık ile ilgili kitaplarda bu camilerin adları, evsafı yazılıydı. **"Bizim zamanımızda hiçbir cami yıkılmamış, satılmamış, yok edilmemiştir"** diyebilmek için insanın İsmet Paşa, nâm-ı diğer Millî Şef tipinde ve çapında bir politikacı olması gerekirdi.

İsmet Paşa'nın bu akıl almaz beyan ve iddiası ile ilgili, Ulus Gazetesi'nin 12 Ekim 1966 tarihli haberini kitabımıza ekliyoruz. Arzu edenler, kütüphanelerdeki gazete koleksiyonlarına müracaat ederek mütemmim (tamamlayıcı) bilgiler bulabilir.

Paşa'nın bu beyan ve iddiası karşısında, o tarihte yayınladığımız haftalık YENİ İSTİKLAL gazetesine bir yazı koyarak okuyucularımıza, vatandaşlara müracaat etmiş ve kendilerinden, İsmet Paşa zamanında yıkılmış, yok edilmiş, satılmış camilerle ilgili bilgi ve şahadetlerini bize yazmalarını; bunları gazetemizde tefrika suretiyle neşredeceğimizi

bildirmiştik. Bu isteğimiz üzerine hayli mektup almış, bunları dosyalamış ve peyderpey yayınlamaya başlamıştık. Ne yazık ki, bir müddet sonra YENİ İSTİKLAL'in yayını durdurmak zorunda kalmıştık. Okuyucusuzluktan ve rağbetsizlikten değil, imkansızlıktan. O tarihte ülkemizin nüfusu 40 milyonun altındaydı, fakat YENİ İSTİKLAL haftada otuz beş bin satıyordu. Bu satışın bir kısmı aboneydi, bir kısmı da kendi özel dağıtım sistemimizle gerçekleşiyordu. Lakin yeni yayınlamaya başladığım günlük BUGÜN gazetesinin malî durumu parlak olmadığından, bir koltukta iki kapuzu taşıyamamış ve yüreğim kan ağlayarak YENİ İSTİKLAL'in yayını durdurmak zorunda kalmıştım.

İsmet Paşa zamanında yıkılan camilerle ilgili yazıların bir kısmı basılamadı, bir dosyada kaldı. Bir müddet sonra, üzerimdeki ağır tehditler ve cezalar dolayısıyla yurt dışına çıkmak zorunda kaldım. Altı seneye yakın bir zamanı (1969-74) yurt dışında geçirdim. Arada 12 Mart 1971 darbesi oldu. Cumhuriyet gazetesini yirmi gün kapatan Nihat Erim iktidarı benim iki günlük gazetemi (BUGÜN ve BÂBİÂLİDE SABAH) süresiz kapattırdı ve batmalarına sebep oldu. Memlekette Müslümanlara karşı dehşet fırtınaları estirildi. Camilerle ilgili dosya bu hayuhuy içinde ne oldu? İnşallah bir yerde duruyordur. Elinizdeki kitabı hazırlarken onu bulamadık ve dolayısıyla içindeki diğer yok edilen camilerle ilgili mektupları ekleyemedik. İnşallah ilerideki bir tarihte bulunursa ve kitap da rağbet görür yeni baskıları yapılırsa ilave edileceği şüphesizdir.

Tarihçiler ve sanat tarihi uzmanları yakın tarihimizde ülke sathında on bin kadar ecdat (atalar) eserinin yok edildiğini iddia etmektedir. Bunlar Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı eserleridir. Bazıları yanmış, yıkılmış, tamir edilmemiş; bazıları kasıtlı olarak satılmış, kiraya verilmiş, depo yapılmış; bazıları çeşitli bahanelerle temellerine kadar yıkılmıştır. Bunların hemen hepsinin tapu kayıtlarında zikri geçmektedir. Bazısının fotoğrafları da bulunmaktadır.

Elinizdeki kitap, gerçekleri yazıp beyan etmekle birlikte ilmî ve sistematik bir çalışma değildir. Yakın tarihimizdeki korkunç, dehşetli, yüzkızartıcı camikıyımını bir nebzecek de olsa milletin, yeni nesillerin gözleri önüne sermek için yapılmış, gerçeklere müstenid (dayanan) bir derlemeden ibarettir.

Türkiye'nin sahipleri olan Müslümanlar şimdiye kadar bu konuda birçok koldan ilmî yayın yapmış olmalıydı. Yazık ki, bu yayınlar ve incelemeler yapılmamıştır. Neler yapılabilirdi?

Edirne'den Kars'a, Sinop'tan Adana'ya kadar yok edilen cami, mescid, tekke, dergah, zaviye, medrese, mektep, imaret, çeşme, han, hamam ve sair binaların listeleri çıkartılmalı, tarihçilerin ve uzmanların hazırladıkları bilgilerle birlikte büyük bir külliyyat şeklinde basılmalıydı.

Birtakım önemli camiler, medreseler, tekkeler ve diğer İslam kültür mirası binalarla ilgili monografiler hazırlanmalı ve ayrı ayrı basılmalıydı. Mesela İstanbul vilayeti karşısındaki **FATMA SULTAN CAMİİ - GÜMÜŞHANELİ DERGÂHI** hakkında mutlaka müstakil bir kitap yayınlanmış olması gerekirdi. Çünkü bu cami ve dergah millî kültürümüzün, millî kimliğimizin önemli ve büyük merkezlerinden biriydi. Şehremini civarındaki **Kelamî Dergâhı** da yakın târihimizde yıkılmış, yerle bir edilmiş, yerine çirkin binalar yapılmıştır.

O dergahın son postnişini merhum **Şeyh Erbilli Esad** efendi hazretleri, hiçbir suçu yok iken, düzmece Menemen vak'ası dolayısıyla, yaşı doksana yaklaşmış, beli bükülmüş muhterem ve aziz bir ihtiyar olmasına rağmen jandarmalar tarafından Menemen'e sürüklenmiş ve orada, hasta olduğu için hastahaneye yatırılmış ve rivayete göre şehid edilmiştir. Merhum Özal zamanında, Şeyh Esad efendi silsilesine bağlı Nakşî büyüklerinden bir zata haber göndermiş, eski yerinde olmasa bile o civarda boş bir arsa bulunarak **Kelamî Camii Şerifi** adıyla bir cami yaptırılmasını tensiplerine arz etmiştim. Şeyh efendi bu teklifi müsbet karşılımış, yakınlarından birini cami yerini araştırmakla vazifelendirmiş, lakin bu teşebbüs kuvveden fiile

çıkamamıştı. Halbuki o tarikatin malî gücü ve çevresi böyle hayırlı bir eseri gerçekleştirmeye yeterliydi.

Yakın tarihte yıkılan camilerden çok az sayıda bazısı tekrar ihya edilmiş bulunuyor. Meselâ Sirkeci tren garı bitişiğindeki **Merzifonî Kara Mustafa Paşa camii** (Eskiden yerinde saz, fuhuş salonu, meyhane vardı). Meselâ Cağaloğlu meydanındaki **Cezerî Kasım Paşa camii**. Ancak bu ihya edilen camiler, kıyıma uğrayanlara nisbetle yüzde üç beş bile değildir.

Yıkılmış olan camiler ve ecdat eserleri sadece İnönü zamanında, CHP oligarşisi devrinde yok edilmemiştir. Maalesef Adnan Menderes'in 1950 ile 1960 yılları arasındaki sözde demokrat iktidarı devrinde de hayli tarihî eser kıyımı yapılmıştır. Karaköy medya-nındaki, Sultan Abdülhamid Han'ın sermimarı İtalyan Raimondo D'Aranco'nun projesini çizmiş olduğu art nouveau stilindeki güzelim cami de kör kazmaya kurban edilmiştir. Şimdi yerinde yeller esmektedir. O camii yıkarken, *"taşlarını numaralayıp Burgaz adasına götürüp, camii aynen orada kuracağız"* demişlerdi. Sonra numaralı taşları da yok ettiler. Oraya inşaallah ileride, müsait rüzgarların estiği bir sırada aynı cami yeniden yapılmalıdır. Resimleri, planları elde hazır beklemektedir.

Mâlum olduğu üzere Müslüman bir ülke üzerindeki âbideler, mimarlık eserleri, camiler, medreseler, mezarlıklar ve diğer bütün tarihi binalar, o ülkenin tapu senetleri gibidir. Bir millet, üzerinde yaşadığı topraklar üzerinde bu tapu senetlerine dayanarak hak iddia edebilir. Bu yüzdendir ki, dünyadaki bütün milletler, vatanlarının yani varoluş mekânlarının üzerindeki tarihî ecdat eserlerini titizlikle, hassasiyetle, kıskançlıkla korurlar, ayakta tutarlar; hattâ, yeni kurulmuş öyle devletler vardır ki, onlar kendileri için tarih uydururlar. Bizde ise maalesef yakın tarihimizde tam tersi yapılmış ve bu toprakların bize ait olduğunu isbat eden on bine yakın tarihî, mimarî, sanat kıymeti olan bina ve eser yok edilmiştir.

Bu cinayeti, bu hıyaneti, bu kıyımı kimler yapmıştır?

Bu konuda derin ve mufassal (ayrıntılı) bilgi vermek istemiyorum. Çünkü doğru söyleyeni dokuz köyden kovuyorlar. Ancak şu hususu beyan etmek isterim ki, bizdeki tarihî eser ve cami kiyımını sonradan dinsizleşmiş de olsalar, köken itibarıyla Müslüman olan Türkiyeliler yapmamıştır.

Sabataycıların bu kıyamda ne kadar rolü ve tesiri olmuştur? Bunu ben yazmayayım, tarihçiler çalışsınlar, emek versinler, belge ve bilgi toplasınlar ve onlar yazsınlar. Biz, sade konuyu gündeme getirmiş olalım.

Devletimiz, Avrupa Mimarlık Mirası Sözleşmesi'ne imza koyarak ülkemizdeki bütün eski kilise harabelerini restore etmeye söz vermiş bulunuyor. Yazık ki, yakın tarihimizde yıkılmış olan camileri ihya etmek için ortada ne bir sözleşme var, ne de ciddî ve sistemli bir teşebbüs.

Eminönü'nde Yemiş iskelesi mevkiinde hazin manzaralı, harap ve perişan bir cami boynu bükük olarak duruyor: Ahî Çelebi Camii. Yirmi yıla yakın bir zamandan beri tamir edilmesi beklenen bu eski ve tarihî yapı nedense tamir edilmiyor, sanki çökmesi için bekletiliyor. Duvarları çatladığı için kubbesinin alt tarafı çepeçevre demir çemberlerle kuşatılmış, üstünde yer yer otlar ve aylandoz fidanları bitmiş, etrafı ve içi çöplük olmuş. Bu cami niçin yapılmıyor, niçin restöre edilip de ibadete açılmıyor? Vakıflar idaresinin parası mı yoktur?

Hiç olmaz olur mu? Peki hangi hâin, sinsi, düşman güç bu camiyi yaptırtmıyor?

Ahî Çelebi camii, Türkiye'nin en zengin iş muhitindedir. Oradaki Müslüman esnaf ve zenginler bir araya gelirlirse, istedikleri takdirde kubbesini gümüşle kaplatarak bu mabedi ihya edebilir. Orada bir kilise harabesi olsaydı böyle uzun yıllar metruk ve harap kalırmıydı? Bütün Hıristiyanlık dünyası ayağa kalkar, Lozan andlaşmasının azınlık kiliseleriyle ilgili hükümleri işletilir ve restorasyon en mükemmel bir şekilde ve kısa zamanda bitirilirdi.

Maalesef Türkiye Müslümanlarının bir kısmı son derece duygusuz, şuursuz, idraksiz hale gelmiştir, getirilmiştir. Yirmi küsur yıl önce dünya Ortodoksluğu harekete geçmiş ve tarihî İstanbul'u çevreleyen eski Bizans surlarının ihyası için milyonlarca dolar toplayarak bunların yeniden yapılmasını sağlamıştı. Gerçi yapılan tamirat bir restorasyon olmamış, bir rekonstrüksiyon (yenisini yapma) şeklinde tezahür etmişti ama Ortodokslar arzularını gerçekleştirmişti. (Bizans surlarının ihyası için Türkiye'ye gönderilen milyonlarca doların meraklı bir hikayesi vardır. Lakin şimdi burada yazamam...)

Yakın tarihimizde başka kıyımlar da olmuştur. Bilenlere bir kere daha hatırlatmak, bilmeyenlerin ilk defa duymalarını sağlamak ve hâfizaları tazelemek için maddeler halinde, kısaca yazıyorum:

1- **Mermer kitabeler ve hatlar kıyımı:** Önce bir örnek verelim, İstanbul'da Sultanahmed meydanına yakın bir *Cevrî Kalfa* taşmektebi binası vardır. Bunun cephe duvarındaki mermer tarih kitabelerinin birinin ortasındaki Sultan Mahmud-i Adlî tuğrası, diğer kitabenin ise hem tuğrası hem de üç mısraı maalesef kazınarak yok edilmiştir. Oradan her gün belki de bir milyon insan geçiyor. Acaba bu bir milyon içinde kaç şuurlu ve idrakli vatandaş bu tarihî kitabelerin hoyratça, vandalca, merhametsizce, medeniyetsizce kazınmış olduğunu fark ediyor. Birkaç dikkatli ve kültürlü kişi dışında kimse bunlara bakmaz bile. Çünkü yeni nesiller artık milletimizin bin yıl boyunca kullanmış olduğu o yazıyı okumasını bilmez. Okumasını bilenler de orada (kazınmamış olan kısımda) ne yazılı olduğunu anlamaz. Velhasıl Türkiye halkı, Türkiye'nin genç nesilleri tarihlerinden, millî kimlik ve kültürlerinden kopmuş, yabancılaşmış cahil yığınlar haline dönüşürülmüştür. Türkiye'nin yakın tarihinde böyle binlerce tarihî mermer kitabe kazınmış, kırılmış, yerinden indirilmiş, yok edilmiş, satılmıştır.

Bunların da, bulunabildiği kadarının müfredatının çıkartılması gerekir.

Bu gibi hizmetleri Hristiyanlar, Museviler, Sabataycılar veya Farmasonlar yapmayacaklarına göre Müslümanların gayret kuşağını kuşanıp, ilmî ve kültürel araştırmalar yapıp ortaya ciddi, vasıflı eserler koymaları gerekiyor. Yazık ki, efsus ki, Müslüman yığınlar kırsal kesim, varoş, taşra, gecekondu, göçebe, şifahî kültür bataklıklarında çırpınıp durmaktadır. Din baronları, din sömürücüleri dindar fakat kültürsüz kesimi kaz gibi yolmakta, inek gibi sağlamaktadır. Onlar böyle kültürel tarihî, sanat konulu işlerle uğraşılmasını istemezler.

2- Türkiye'nin en az yirmi bin eski ve tarihî camiindeki kıymetli, tarihî, bir kısmı müzelik eski halılar, kilimler de son devirde, bilhassa son otuz yıl içinde yağmalanmıştır.

Cahil cami cemaati bu yağmaya seyirci kalmakla kalmamış, *"Oh eski pis ve tozlu halılar ve kilimler gitti, yerlerine yemyeşil, yepyeni makina halıları geldi..."* diyerek sevinmiştir. Böylece camilerimizden, hepsi de vakıf malı olan yüz binlerce, belki de yekûn olarak milyonlarca tarihi, kök boyalı, el dokuması halı ve kilim kravatlı ve kravatsız haydutlar tarafından yağmalanmıştır. Sona kalan birkaç tarihî halı ve kilim Vakıfların Topkapı'daki deposuna kaldırılmış, sonra oradan da aşırılmış ve soygun izlerinin silinmesi için koskoca bina (Yenikapı Mevlevihanesi) kundaklanıp yakılmıştır. Camilerden yağmalanan halı ve kilimlerle ilgili mutlaka bir kitap yazılmalı, bu konu tarihe tescil edilmeli ve hırsızlar lanetlenmelidir. Onlar Allah'ın, meleklerin ve insanların lanetine gerçekten hak kazanmışlardır. Vakıf malları lanetlidir. Vakıf demek, mülkiyeti Yüce Allah'a, kullanılması ve faidesi insanlara ve topluma ait mal demektir. Onu vakıflıktan çıkartanlar mel'undur.

3- Yakın tarihimizde yaşanmış bir de, Topkapı Sarayı Hazine-i Evrak belgelerinin Bulgaristan'a okkası iki buçuk kuruştan satılması rezaleti ve hıyaneti vardır ki, hülasası şudur: Topkapı Sarayı depolarında bulunan ve Osmanlı İmparatorluğunun devlet arşivine ait olan kıymetli kağıtlar ve defterler hoyratça balya yapılmış, saraydan arabalara yüklenilmiş ve Bulgaristan'a hurda kağıt olarak ihraç

edilmiştir. Hangi milletin, ülkenin, devletin tarihinde böyle bir rezalet olmuştur? Bulgarlar bunları almışlar, uzun yıllar emek vererek tasnif etmişlerdir. Bu konuda, merhum tarihçi üstadımız İbrahim Hakkı Konyalı (Nur içinde yatsın) hayli yazılar yazmış feryatlar kopartmıştır. Bir araştırmacının çıkıp bu mevzuu kitaplaştırması gerekir. Bu kadar önemli bir konuda ciddi, mufassal, belgelere dayalı bir kitap yazamamış olmamız bizim için büyük bir ayıptır.

4- **Yakın tarihimizde ecdat türbeleri de yağmaya uğramıştır.** Bende, Sultan Abdülhamid-i Sâni hazretleri zamanında hazırlanmış bir liste var. Aksaray Pertevniyal Valide camii bahçesindeki Valide Sultan'ın türbesindeki eşyanın listesi. Değerli eşyanın yerinde şimdi yeller esiyor. Meşhur hattatların elyazması, tezhibli Mushafları, sanduka puşideleri, konsollar, kandiller, rahleler, Süleymaniye işi değerli mangallar ve neler neler. Bunları alanlar, satanlar, parasını yiyenler yarın Mahkeme-i Kübra'da nasıl hesap verecekler? Yakın tarihimizde eski türbeler nasıl soyuldu, harap edildi? Bu konuda da ilmi kitaplar yazılmalıdır. Zamanımızda büyük bir padişahın türbesine gidiyorsunuz ve sandukanın üzerinde Mahmutpaşa veya Sultanhamam işi sanatsız, berbat, zevksiz, değersiz bir kumaş görüyorsunuz. Eskiden böyle miydi? O sandukalar üzerinde altın ve gümüşle işlenmiş yazılarla süslü, kıymetli kumaşlardan örtüler vardı. Onlar ne oldu? Az bir kısmı belki hâlâ bir depoda çürüyor, diğerleri Vandalların yağmasına maruz kaldı. Meşhur Fransız edibi André Gide Journale'inde, 1914'te Konya'yı ziyaret ettiğini, Mevlana dergahında uyduruk lambalar gördüğünü, eski tarihî kıymetli lambaların yerlerinde yeller estiğini anlatır.

5- **Ülkemizdeki tarihî çinilerin bir kısmı da yağmalanmıştır.**

Camilerden, türbelerden, hünkâr kasırlarından çeşmelerden nice çini sökülmüş ve satılmıştır. En son Eminönü Yeni Cami Hünkâr kasrı çinileri kısa aralıkla iki defa çalınmış bulunuyor. Bir de, bazı restorasyonlar hakkında çok konuşuluyor; esasa girmek istemem, orijinal ve otantik çinilerin yerine sahtelerinin konulduğu iddiaları

vardır. Uzmanlara ekspertiz yapılarak bu konunun da aydınlığa çıkartılması gerekir.

6- **Tarihî eski camilerimizde meşhur hattatların hüsn-i hat levhaları bulunuyordu.** Yekûn olarak Türkiye sathında böyle on binlerce levha vardı, bunların da büyük kısmı yağmalanmış, çalınmış, satılmış, kapanın elinde kalmıştır. Boğaziçi'ndeki **Emirgân camii şerifi**, hüsn-i hat levhaları bakımından küçük bir müze gibiydi. Bundan yirmi yıl kadar bu levhaların onda sekizi sırrı kadem bastı, yoklara karıştı. Her birinin binlerce dolar maddî kıymeti olan, manevî kıymetleri ise parayla ölçülemeyecek kadar yüksek olan bu levhalar ne oldu? Bunları bilenlerin bir kısmı hayattadır. Bir araştırmacının çıkarak camilerimizden çıkartılan hat levhaları ile bir araştırma yapıp yayınlamasında büyük faide vardır.

7- **Yakın tarihimizde ülke çapında tarihî İslam kabristanları tahribatı olmuştur.** Binlerce İslam kabristanı kıyımı ve hazire yok edilmiştir. Karacaahmed ve Eyüb Sultan gibi yüksek medeniyet eseri olan tarihî kabristanlar cehaletin, para hırsının, kadirbilmezliğin, vandallığın kurbanı olmuşlar; eski ecdat mezarları tahrip edilmiş, taşları kırılmış, atılmış ve yerlerine yeni moda zevksiz ve sanatsız mezarlar yapılmıştır. **Karacaahmed ve Eyüb Sultan** gibi iki tarihî mezarlığın korunması gerekmez miydi? Gerekirdi ama korunmamıştır... Sırası gelmişken bir hususu daha kaydetmek isterim: Ben bizzat görmedim, duydum: Merhum Muallim Cevdet beye ait **Hadikatü'l-Cevâmi** nüshasının bir sayfasının kenarında, eski İstanbul valisi ve belediye başkanı **Muhittin Üstündağ** zamanında, bazısının üzerinde kutsal cümleler yazılı tarihî mezar taşlarının lağım kapağı olarak kullanıldığına dair bir not varmış. Bu husus da araştırılmalıdır. Son yıllarda, her biri hazin bir sanat eseri olan tarihî mezar taşları namussuz ve vicdansız antikacı çeteler tarafından kaçırılıp büyük fiyatlara satılmaktadır. Dostumuz **Necdet İşli** bey yıllardan beri tarihî mezarlarla ilgili araştırma yapar, kendisinde mezar taşlarına ait bir çok geniş arşiv ve fotoğraf koleksiyonu bulunmaktadır. O anlattı: "Bir iki

sene önce yerinde duran, resmini çektiğimiz mezar taşlarını, oraya tekrar gittiğimizde bulamıyoruz..." diye yakındı. Hırsızlık devam ediyor. Ölülerin ve dirilen laneti bu alçak hırsızların üzerine olsun. Böyle şerefsizleri ancak Cehennem ateşi paklar.

8- Müzelerimizden de son yıllarda çok eser çalınmıştır. Güneydeki büyük bir vilayetimizin zengin müzesinden on iki binden fazla eşyanın yok edildiğine dair gazetelerde nice yazılar çıkmıştı. "Müzelerdeki soygunlar" başlıklı bir kitap yazılması da gereklidir kanaatindeyim. Namuslu, şerefli müzecileri ve arkeologları tenzih ederim ama böyle bir kitabın çıkması onlar için de iyi olacaktır.

Yazımın bir yerinde şifahî toplum tabirini kullandım. Medeniyetin, kültürün esası ve temeli yazıdır. Türkiye maalesef her geçen gün yazıdan ve edebiyattan uzaklaşıyor ve şifahîleşiyor. Benim bu sayfalarda yazdığım kültürel facialar medenî bir ülkede cereyan etmiş olsaydı, oralarda bu konularda sayısız ilmî araştırma eseri, ilmî makale hazırlanır ve yayınlanırdı. Biz şifahî toplum olduğumuz için sadece konuşuyoruz, laflar uçup gidiyor; yazabilsek tarihe tescil etmiş olacağız.

Almanya ikinci Cihan savaşında yerle bir oldu, taş üstünde taş kalmadı; savaştan sonra kolları sıvadılar ve tahrip edilmiş olan bütün tarihî binaları, millî kimliklerinin tapu senetlerini yeniden inşa ettiler. Polonya'da da böyle yapıldı. Varşova'nın eski tarihî merkezi dehşetli bombardımanlarda yerle bir olmuştu. Polonyalılar, ellerindeki rölöve planlarıyla, yıkılmış binaların hepsini eski şekliyle yeniden diktiler. Biz ise bütün ülkemizi mimarlık ve şehircilik bakımından yozlaştırdık, betonlaştırdık, mahvettik. İngiliz veliahdı Prens Charles, İstanbul'u son ziyaretinde, bu güzelim tarihî şehri nasıl berbat ettiğimizi görünce dayanamamış ve çok ağır tenkitlerde bulunmuştu. Halimize dostlar ağlar, düşmanlar ağlar, ecânib ağlar...

İsmet Paşa'nın Millî Şeflik tahtında oturduğu ikinci dünya savaşı yıllarında ülkemizin tacı, millî kimliğimizin incisi olan meşhur Sultanahmed cami-i şerifi bile kapatılmış, depo yapılmıştır. Bu acı

hadiseyi bilen yaşlılar halen hayattadır. Evet, yazımın daha önceki kısmında dediğim gibi bu kitap, yakın mazide yapılmış olan cami ve millî kültür kıyımının binde birini bile dile getiremeyen küçük bir çalışmadır, deryaya nisbetle bir katredir. İlmî bir araştırma olmak iddiası da yoktur. Ancak, içinde bilgiler gerçektir, hem de çok acı gerçeklerdir.

Şu husus da belirtmek isterim:

1. Yakın zamanda yıkılmış olup da daha sonra, yapılmış ve ibadete açılmış camilerden bahsetmiş olabiliriz. Bunların halen mâmur ve açık olmaları, eskiden yıkılmış olmaları gerçeğini ortadan kaldırmaz.

2. Bazı isimlerde ve bilgilerde kasıtlı olmayan küçük yanlışlıklar yapmış olabiliriz. Bunlar için peşinen özür beyan eder ve bilgi sahiplerinin, düzeltmemiz için uyarmalarını bekleriz.

3. Kitapta bazı tekrarlar olmuştur. Bunlar için de özür beyan eder, muhterem okuyucularımızın afv ve semahatlerine sığınırız. Tekrarın faydası da vardır. “Et-tekraru ahsen, velev kâne yüz seksen...” denilmiştir.

Sultanahmed, 11 Nisan 2003

Mehmed Şevket EYGİ

Duymuş muydunuz? Biliyor musunuz?

Tarihi ve mimari kültür mirasımızın tacı olan Sultanahmed camii yakın tarihimizde bir ara ibadete kapatılmış ve depo yapılmıştı. Bu faciayı gören ve bilen yaşlı vatandaşlarımız halen mevcuttur. Böylesine önemli bir sanat ve mimarlık eseri, millî kültür ve kimliğimizin sembolü bir mabet nasıl olur da kapatılmış ve depo yapılmıştır?

Vakıflar Genel Müdürlüğü

Bu kitap, yakın tarihimizde vakıflara, bu arada vakıf eserlere, bilhassa camilere, mescidlere, tekkelere, türbelere, islam kabristanlarına yapılmış olan hıyanetlerin bir nebzesini sergilemekte, bu hukuk ve insanlık dışı kötülükleri yapanları teşhir edip lanetlemektedir. Belirtmeye hacet yoktur ki, bir tüzelkişi ve müessese olarak Vakıflar Genel Müdürlüğü'nü tenzih ediyoruz. Suçladığımız, müessese değil, kötü sorumlulardır. Başta Vakıflardan sorumlu devlet bakanı beyefendi, Vakıflar genel Müdürü, Vakıflar bünyesindeki vazife ve mes'uliyetlerini müdrik bütün elemanları ve sorumluları saygı ile selamlıyor, kendilerine hürmetlerimizi sunuyor; yakın tarihimizdeki vakıf eseri ve cami kıyımının tahribatını tamir etmek hususunda himmet ve ilgilerini bekliyoruz. Yıkılan her camiin yerine bir yenisi yapılmalıdır. Çünkü onlar ve diğer vakıf eserleri ve abideler, bu aziz vatanın bize ait olduğunu gösteren tapu senetleri, kültürel hüccetlerdir. Ecdadın bize miras ve emanet bırakmış olduğu vakıfları koruyan, onların üzerine titreyen, onların idamesi için çalışan herkese teşekkür ve minnetlerimizi sunuyoruz. Var olsunlar, sa'yleri meşkûr olsun.

TEŞEKKÜR ve MİNNET

Bu kitabın hazırlanmasında değerli destek, teşvik ve yardımlarından dolayı:

Vakıf eserleri konusunda zengin arşivi ve kütüphanesi, engin kültürü ile temayüz eden kadim dostum NECDET İŞLİ beyefendiye,

Bunca meşguliyeti içinde, bize konuyla ilgili değerli ve önemli malzeme temin eden, kitabı okuyup gözden geçiren, düzeltmeler yapan-mektupların Yeni İstiklâl'de neşri günlerinde birlikte çalıştığımız-aziz dostum M. ERTUĞRUL DÜZDAĞ beyefendiye,

Değerli tavsiyelerde ve katkılarda bulunan FARUK GÖNCÜOĞLU beyefendiye,

Değerli bilgi, belge ve fotoğrafların temininde yardımcı olan MURAT KIYICI beyefendiye, en samimî teşekkür ve minnetlerimi arz etmekle şeref duyarım.

Eminönü, Fatih ve diğer bölgelerdeki tarihî camilerle ilgili listeleri hazırlayan, bilgileri toplayan SİYAMİ AKYEL beye,

Ayrıca bu kitapta yazıları, mektupları, makaleleri bulunan zevata da teşekkürlerimi sunar, âhirete intikal etmiş olanlara Cenab-ı Hak'tan rahmet dilerim.

İsimleri zikredilen cami, mescid, tekke ve diğer binaları vakfetmiş olan hayırsever ecdadımızı da rahmet ve minnetle anar; bu ibadet ve hayır yerlerinde bulunmuş ve hizmet etmiş olanla bilcümle müminleri de hayırla zikrederim.

Yakın tarihte yok edilmiş olan hayır eserlerinin bir kısmını ihya etmiş olan, ileride geri kalanlarını da ihya edecek olan şuurlu ve inançlı vatandaşlarıma ve din kardeşlerime de minnet ve şükranlarımı sunarım.

Mehmed Şevket EYGİ

1.

Bölüm

- Camiler Hakkında 1935'te çıkartılan Kanun
- İnönü'nün “Bizim zamanımızda camiler kapatılmadı” beyanı
- Yeni İstiklal gazetesinin “camilerin kapatıldığını” kanıtlamak için okuyucuların bilgilerine ve şehâdetlerine müracaatı
- Okuyuculardan gelen mektuplar

Yol açmak için yıkılan camiler ihya edilecek

İstanbul'da birçok tarihî eserin geçerli hiçbir mazaret ileri sürülmeden yok edildiği ortaya çıktı.

Osmanlı döneminden kalma eserlerden bir kısmının yol, meydan ve imar alanı açmak gibi bahanelerle yıkıldığı anlaşılrken, bazılarının da göz zevkini bozduğu gerekçesiyle ortadan kaldırıldığı tespit edildi. Tarihçi Prof. Dr. Semavi Eyice, gereksiz yere yok olan tarihî eserleri araştırdı. Son dönemde yaptığı çalışmalarla bu eserleri ortaya çıkaran Prof. Eyice, saray, cami ve çeşme gibi 12 ayrı tarihî yapının adını, yerini ve yok oluş sebebini belgeledi. İstanbul Büyükşehir Belediyesi ise "iade-i itibar" kararı alarak, bu eserleri yeniden imar etmek için çalışmalara başladı.

Prof. Eyice, tarihî eserlerin sahibinin Vakıflar veya Müzeler Genel Müdürlüğü olduğunu belirterek bunların çoğuna sahip çıkılmadığını söyledi. Eyice, gereksiz yere yıkılan eserlerden bir kısmının ismini, yerini ve yıkım sebebini tespit ettiğini; ancak belgeleyemediği yüzlerce eser bulunduğunu kaydetti.

Mehmet Özdemir

Zaman gazetesi, 28. 11. 2002

Camiler Hakkında Kanun

Cami ve mescidlerin tasnifine ve tasnif harici kalacak cami ve mescid hademesine verilecek muhassasat hakkında

Kabul tarihi: 15 Teşrinisâni 1935

(Resmî Gazete ile neşir tarihi ve ilanı: Teşrinisâni 1935 Sayı: 3163)

Kanun No: 2845

Madde 1- Evkaf Umum Müdürlüğünce, Cami ve Mescidler hakiki ihtiyaca göre tadilen ve zaman ve mekan itibariyle birleştirilmesi kabil olan vazifeler birleştirilmek ve hizmetlerin icaplarına göre lazım gelen nakiller yapılmak suretiyle hademe kadroları tesbit olunur.

Tasnif harici tutulacak cami ve mescidler usul ve mevzuata göre kendilerinden başkaca istifade edilmek üzere kapatılır.

Kapatılan cami ve mescid hademesinin vazife ve tahsisatları yeni bir vazifeye tayinlerine kadar nısıf ve bunlardan yaşı elliye ve aynı zamanda hizmet müddeti yirmi yılı doldurmuş olanların vazife ve tahsisatları tam olarak verilir.

İnönü'nün yalanlarına karşı vatandaşları isbata çağırıyoruz

CHP'nin değişmez şefi İnönü son konuşmalarından birinde CHP saltanatı zamanında hiçbir caminin kapatılmadığını iddia etmek suretiyle, hem vakıaları inkara ve hem de milletin hafızasıyla alaya cür'et etmiştir. İnönü'nün bu açık yalanı karşısında bütün vatandaşları, CHP devrinde yıkılan, satılan, kiraya verilen, depo ve müze yapılan camiler hakkında bize resim, yazı ve bilgi yollamaya davet ediyoruz.

Gönderilecek olan yazıları ve resimleri sıra ile neşredek ve böylece İnönü'nün millet huzurunda sıkılmadan savurduğu yalanları vesikalarla tekzip edeceğiz.

Camilerin kapatılmaları, satılmaları veya depo yapılmaları daha dün denecek kadar yakın bir mazide cereyan etmiştir. Bunların milyonlarca şahidi el'an sağdır. Ancak yeni nesillere ve geleceğin kuşaklarına, yalan propagandalarla bunların unutturulmaması için, bu acı gerçekleri neşretmek zorundayız. Biz kendi imkanlarımızla, İnönü zamanında kapatılan camilerin hepsini tesbit edemeyiz. Bu hususta bütün Müslümanların yardımını bekliyoruz.

Yeni İstiklal gazetesi, 19 Ekim 1966, sayı: 271

Yok Edilmesin Korunsun!

Başta câmiler olmak üzere bütün tarihî ve millî mimarlık mirasımız, bu vatanın bize ait olduğunu gösteren ve isbat eden tapu senetleridir.

Atalarımızdan bize miras kalmış CÂMİLER, mescidler, zâviyeler ve dergâhlar, medreseler, köprüler, çeşmeler, imâretler, kervan-saraylar, türbeler, tarihî kabristanlar, mektepler ve mahkemeler, namazgâhlar, ok meydanları ve diğer bütün tarihî binalar ve mekânlar bizim bu yurdun ve vatanın sahibi olduğumuzu gösteren tarihî ve kültürel hüccetler ve tapu senetleridir.

Bunların yıkılması, yok edilmesi, şehid kanlarıyla elde edilmiş şu vatan üzerindeki varlığımızı tehlikeye atar. İslamî kültür ve sanat mirasımıza hassasiyetle, titizlikle, kıskançlıkla sahip çıkalım; kültür mirasımızın en küçük bir taşını bile yok etmeyelim, ettirmeyelim.

Yeni İstiklâl Gazetesi'nde Yayınlanan Mektuplar -1-

BİR ERMENİ VATANDAŞIMIZ KONUŞUYOR:

CHP. devrinde ibadete kapatılan cami ve mescidler hakkında bir hayli mektup almış bulunuyoruz. Gelen mektuplar sıraya konulmaktadır ve peyderpey neşredilecektir. Bu sayımızda Diyarbakır'dan, bize mektup gönderen bir Ermeni vatandaşımızın çok enteresan bulduğumuz yazısını, milletimizin dikkat nazarlarına aynen arz ediyoruz. (Yeni İstiklâl)

Muhterem Yeni İstiklal Gazetesi İstanbul

İnönü'nün yalanlarına karşı yaptığınız isbat çağrısına Diyarbakır'dan "..... ..nak!" diye haykırarak cevap yazmayı, uyruğu bulunduğum Türkiye'ye karşı vazife bilerek sesleniyorum.

İşte isbatı:

Ben gerçi bir Hristiyanım. Ama bütün dinlerin düşmanı olan ve nihayet "ortanın solu"nda olduğunu ağzıyla da ispatlayan bu zatın fiiliyatını arz edeyim.

Müslümanların "Kurşunlu câmi" veya "Fatihpaşa" câmii dedikleri ibâdethane, 1941-42 yılında depo yapıp kapatılmıştı. İçerisine pek az miktarda ve hurda bir vaziyette (kütüklük, kama, hançer, at eğeri) v.s. gibi döküntü konmuştu. Avlusunda 8-10 adet hurda at arabası takoza alınmış ve önüne nöbetçi dikilmişti.

Bu meyanda, bizim lâtîn kilisesine de (aynı civardadır) güya bu camideki mühimmatı koruması bahanesiyle bir manga asker yerleştirilmiş, dinî ibadethanemizin içini - affedersiniz- (00) olarak

kullanıyorlardı. Diğer büyük kiliselerimiz de işgal edilmiş, suları kestirilmişti.

Halbuki, Diyarbakır'ın burçlarının çoğu boş haldeydi. Samimî olarak ve İsa'ya yemin ederim ki, kasden yaptırılmıştı bu işler, ta ki, eller artık Tanrı'ya açılmasın ve herkes Atanın yerine onun heykellerinin önüne geçip günahını çıkarsın...

Hatta o mühimmat koruyan birliğin başında da Binbaşı ve kulakları sağır olan "Tahir Bey" adında 60-70 yaşında bir zat vardı ki, evi de bizim kilisenin metruk bahçesi içerisine yapılmıştı.

Yine aynı caminin (Fatihpaşa) da vakfiyesi olan ve câmiye bitişik bulunan arsalar, o zamanın Vakıflar Müdürü (Hacıbekirzâde) denilen şahıs tarafından parsel parsel satılmıştı. Bu kısımlar, eski (Süleyman Nazif ilkokulu) caminin güney ve güney doğu kesimine düşen arazilerdir ki, şimdi mesken halinde kullanılmaktadır.

Burada, yine Müslümanların (Ulu Cami) dedikleri mabed de sevkıyat yeri idi ve kapatılmıştı. Bunu da herkes bilir, İnönü de hatırlasa gerektir.

Biz Hristiyanlar, Müslüman'lara "kirve" deriz. Yukarıda arz ettiğim ve hakikat olan acıklı hâli, tatlı bir temenniyle bağlayalım:

İnönü denen, hem sizin camilerinize ve din adamlarınıza, hem bizim kilise ve papazlarımıza (Atenagoras ve Makariyos hariç) düşmandır.

Aman ne yaparsanız yapın, el ele verelim de, ... 'in canını alması için Tanrı'ya yalvaralım. Yoksa hepimizin de hali perişandır.

Saygılarımla...

Diyarbakır'lı Ermeniyyü'l-Kadim
YUSUF MİHAEL

Yeni İstiklal, 9 Kasım 1966, sayı: 274

-2-
İSKİLİP

20.10.1966

Yeni İstiklâl Gazetesine:

Cumhuriyet Halk Partisi'nin keyfi idaresi sırasında, yani 1939'dan evvel ilk defa ibadete kapatılan ve müze yapılarak bilhassa ağyarın kirli ayakları ile zemini çiğnenen cami, Ayasofya'dır. Bu camii şerifte, müze olmasına rağmen, Hıristiyanların vakit vakit dini vazifelerini ifa ettikleri de London Times gazetesinden naklen Yeni İstiklâl'e arz edilmiş ve keyfiyet okuyucularımıza bildirilmişti...

1938 senesinde İskilip'de başta memleketin musallâsı olmak üzere tamam onbeş cami veya mescid satılmış veya yıkılmıştır.

1-Pazarbaşı Camii,

2-Sarıkadı Camii,

3-Çavuş Sokağı Mescidi,

4-Büyüктаş Mescidi,

5-Çay boyunda Mutaflar mahallesindeki mescid,

6-Bahabey mahallesindeki mescid,

7-Alibey mahallesindeki mescid,

8-Alibey mahallesindeki Ömerbey mescidi,

9-Temenne mahallesindeki mescid,

10-Kale mahallesindeki mescid,

11-Yukarı Ulaştapede mescid,

12-Hacı Piri mahallesindeki mescid,

13-Musallanın yanındaki mescid ve iki dönümlük büyük musallâ

Bu musallânın yanındaki mescid evvela gasp edilmiş, öğretmenlere birlik binası olmak üzere verilmiş ve burada bazı bed-tiyetler kız oynatmışlar, rakı içmişler ve kumar oynamışlardır. CHP mebusları da bu bed tiyetleri burada ziyaret etmişlerdir. Halen musallâ, bahçeli gazino olarak belediyece kiraya verilmiştir.

1-Dört sokak ağzında diğer bir mescid,

2-Kadınlar camii olan izbe,

CHP'nin İslâm düşmanlığı; Lozan andlaşmasının koruduğu kilise, havra, ruhban okulları ve manastırlar gibi yahudi ve hıristiyanlara ait müessesat-ı diniye ve vakfiyeye müdahale etmeyip cami, çeşme, medrese, tekke mümasili asar-ı eslafi ve memleketin tapu senetleri mesabesinde olan vakıfları tahrip ve gasp edip, vakıf sahibinin ve mevzuunun dışında istimal edilmesinden bellidir. General İnönü bunu pekâla bilir.

Hürmetlerimle.

İstanbul avukatlarından

İskilipli Hâmid ÇAĞIL *

-3-

BİNLER YÜZBİNLER YIKILDI

Yeni İstiklâl Gazetesi

16/11/1966

Yazı İşleri Müdürlüğü

Birkaç sayıdır harap edilen camiler konusunda bilgi istiyorsunuz; ben de bildiklerimi aşağıya yazıyorum.

1-En mühim cami mü'minlerin kalbidir. Şarkın ünlü hakîmi Sadi, kalbi "Kâbe'den üstün bulur". 30- 40 yıl yurdumuzda iman, Allah'ı unutmamak, Kur'an, ahlâk dersi yasaklandı; kaçak okutanlar yakalanıp karakollarda, mahkemelerde yargıç önünde gönülleri üzüntülü durduruldu. Bir çoğu da zindanlara atıldı. Kur'an okutmak cürm-i meşhûd sayıldı; böylece bir nesil, belki de, kırk milyon gönül camilerine, gönül Kâbe'lerine yüce Allah'ın adı sokulmadı. Bu kalp camileri yıkıldı. Kiraya verildi, satıldı. (Bakara 114-115, Prof. İzmirli Meâni-i Kur'an cilt 1 sayfa 37-38). "Allah'ın mescidlerinde onun

* Merhum avukat Hâmid Çağıl bey, medenî cesaret sahibi bir İslam münevveriydi. Bediüzzaman Said Nursî hazretlerinin fahrî avukatlığını yapmıştır. Ağır ceza Mahkemelerindeki dâvalarında, hiçbir ücret talep etmeksizin müdafamı yapmış olan bu samimî, fedakâr ve engin kültürlü zatı rahmetle anıyorum. (M. Ş. Eygi)

adının anılmasını yasaklayan, o mescidlerin harap, viran olmasına uğraşanlardan daha zalim kim olabilir? Sonra bunlar için pervasız camilere girebilmek yoktur. Onlar için dünyada rüsvaylık, ahirette büyük bir azap vardır.” Evet onların çoğu camilere giremezler, yakınlarının cenaze namazını bile kılamazlar. Onlar hor, hakir olmuşlardır ve olacaklardır. Kendisi camiye gittiği halde gönlünü kapayıp böylelerini destekleyen, onların peşinde giden kişilere ne demeli?

1-Tokat Mebusu Ahmet Gürkan'ın, öyle harap edilen camiler hakkında, bir kitabı var sanırım.

2-Hadikatü'l-cevâmi gibi kitaplarda bulunan camilerin çoğunun harap olduğunu biliyorsunuz.

3-Sayıları 10.000'leri aşan bütün medrese, mektep, hükümet binaları, fabrikalar, hastaneler, vapurlardaki mescidler yıkıldı, satıldı, kiraya verildi.

4-Her şehrin hatta her köyün birkaç tane namazgâhı, musallâsı vardı; yıktılar, yıktırdılar, yokettiler. Bunların toplamı 100.000'i bulur. İşte misal:

5-Galata Köprüsü altındaki mescid odası.

6-Darüşşafaka mektebi binasındaki mescid, üniversite mescidi...

7-Bostancı otobüs durağındaki lokantanın bira ve rakı şişelerini dayadığı, üzerinde (Küllema dahale aleyha Zekerıyyel mihrâb) ayeti yazılı mihrap taşı buralarının musalla olduğunu gösteriyor. Bence daha çok saymaya lüzum yoktur. Anlayana bu kadar yeter. Selamlar

Özkan YAVUZ

Sirkeci Dervişoğlu sokak no: 5 İst.

-4-

MUĞLA'DAN GELEN MEKTUP

Yeni İstiklâl Gazetesine:

16/11/1966

CHP'nin keyfi idaresi sırasında memleketimiz olan Muğla'da muhtelif cami ve mescidler kapatılıp, satılıp, kiraya verilmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır:

- 1-Üç Erenler Mescidi,
- 2-Tabakhane (Sakızlı) Mescidi,
- 3-Saburhane Mescidi,
- 4-Şemsi Ana Mescidi

Yukarıda adları zikredilen bu dört mescid yıkılmış, satılmış, kiraya verilmiştir:

- 1-Pazar Camii,
- 2-Ulu Cami
- 3-Konakaltı Camii,
- 4-Şahidi Camii,
- 5-Saburhane Camii
- 6-Sekibaşı Camii ve Kara İmam Mescidi

Bu altı cami de depo yapılmış, binlerce asker caminin dolapları afedersiniz (00) haline getirilmiş, kadın oynatılıp şarap içilmiştir. Bütün bu yürekler acısı hareketlere mani olmak maksadıyla mücadelede bulunan zamanın müftüsü M. Münir Özsay, vali Recai Güreli tarafından görevinden azledilmiş ve Vali vekalet emri alarak Müftülüğü idare etmiştir. Sene: 1936, 37, 38, 39, 40 ... General İnönü bunları pekala bilir

Hürmetlerimle..

Hacı Vahid KARAKUŞ

Taksi Durağı – Muğla

-5-

İKİ MESCİD'İN HİKAYESİ

Yeni İstiklâl Gazetesi Müdürlüğüne,

23.11.1966

Bir yazınızda, kapatılan veya yıkılan cami ve mescidler hakkında bilgi istemeniz üzerine, CHP devrindeki durumlarını yakinen bildiğim iki mescid hakkında malumat arzedeceğim.

1. Mahallemiz olan Kâbe Mescid'de "Kâbe Mescid" namıyla mâruf mescid-i şerifi tahminen 940 (1940) senesinde kiraya verdiler. Kiracı da burada tuz çekmek için mescidte tesis kurdu, bu adam komşumuz Mustafa Tuğcu isminde biriydi. Faaliyetine devam ederken 1949 senesinde de mescid, tamamen satılmak üzere ihaleye verildi ve sattılar. Başta babam olmak üzere mahallenin dört büyüğü birleşerek bu ibadethaneyi aldı ve dört kişi üzerine tapusunu yaptırılar, yeniden ibadet hane haline getirerek Müslümanların hizmetine açılar. Halen de dört kişi üzerinde ferağlıdır. Bunlardan ikisi Allah'ın rahmetine kavuştular. Bina şimdi milletin hizmetindedir. Dört beş sene İmamın maaşını da babam vermiştir. Nihayet 1954 senesinde İmamı kadroya aldırabildik. Bugüne kadar Evkaf (Vakıflar)dan maaşlı imam hizmet etmektedir.

2. Yine yazlık evimizin bitişiğinde bulunan bir mescid de, Deve Görmez mahallesi mescidi idi. Ben çocukken bu mescidde namaz kılardık; nihayet burayı da bir ara kadro harici yaptılar ve binasını satmaya kalkılar. Tahminen 940 (1940) senesinde binayı sattılar. Dört beş sene burası arsa olarak kaldı. Bu arsayı da 944 (1944) veya 945 (1945) senesinde sattılar. Burada güzel bir su kuyusu vardı, onun hatırı için babam burayı da aldı ve suyu milletin faidesine bıraktı. Halen de arsa olarak durmaktadır.

Necati GAZİOĞLU

Meydan Cad. No: 5 Tokat

-6-

ANKARA MESCİDİ VE İKİ KÖY CAMİİ

Yeni İstiklâl Gazetesi Müdürlüğüne

19 Ekim 1966 tarihli gazetenizin son sayfasında vermiş olduğunuz ilan dolayısıyla CHP devrinde şahit olduğum birkaç hadiseyi naklediyorum. 1926 doğumluyum. CHP devrinin bilhassa İnönü saltanatı zamanında Ankara'da Denizciler Caddesindeki mescid, 1944 ve 1946 senelerinde (Yardım Sevenler Cemiyeti Biçki Dikiş Yurdu) levhası altında kazak, eldiven ve başlık atölyesi haline getirilmişti, iyice hatırlarım. Sene 1946... Asker oldum. İstanbul'da Anadolukavağı'nda 150 nci Ağır Topçu Alayına 13 Mayıs 1946'da duhul ettim, aynı gün Anadolufenerinin bir saat ilerisinde Alibahadır köyünün yanında ve Riva deresine yakın olan 1 nci Top. Tb. K'lığı Karargahında yazıcı olarak vazifeye başladım. Yolda giderken Alibahadır köyü camisinin askeri bir depo haline getirilmiş olduğunu gördüm. Yanımda atmış kişi kadar olan arkadaşlarıma durumu gösterdim. Yine 1. Top. Tb. K.'lığının 1. Bataryası Anadolufeneri'nin yarım saat ilerisinde Karadeniz sahilinde olan Riva köyünde ikamet ediyordu. Köy camii birinci bataryanın koğuşu vazifesini görüyordu.

İbrahim SATICI

Kepekçi No: 15

Sincan Ankara

-7-

GAZİANTEB'İN HARAB MÂBEDİ

*Vardım eşiğine yüzümü sürdüm**Etrafını bütün dikenler almış**Ulu mihrabında yazılar gördüm,**Kimbilir ne mutlu zamandan kalmış...*

*Batan güneşlerin ölgün nigâhı,
Karartmış, bırakmış o kıblegâhı
Mazlum bir ümmetin baht-ı siyahı,
Viran kubbesine gölgeler salmış...*

*İslâm'ın bahtiyar bir zamanında,
Ab-ı hayat varmış şadırvanında
Şimdi harap olan sâyebanında,
Dem çeken kuşların ömrü azalmış...*

Bu islâm ümmetinin adına “CHP devri” dediği o felâket devrinde, Anadolu Fatih'lerinin İslâm'ın tevhid nişanı olarak Anadolu'nun en ücra köşesine kadar nakşettiği ve fezaya doğru uzattığı narin minareli camileri ve mescidleri, Türk milletinin harap ve talan edilen imânı gibi harap edilmiştir. Bunların sayısı yüzlerce, binlercedir.

İşte bunlardan birisi de Gaziantep'in göbeğindeki, şehrin en büyük camilerinden biri olan halen de müze olarak kullanılan Muhammed Nuri Paşa camii'dir.

*Bugün Nuri İmâm oldu
Uyan gelsin bu meydana*

Mısralarının şairi merhum ve mağfur paşa bu muazzam eserini sırf Allah'ın rızasını kazanmak için yaptırmıştı. Yoksa İslâm'ın adını devr-i cehalet diye tesmiye ettiği geçmiş asırların taşlaşmış zulüm putlarını mukaddes mabedin mihrabına doldurmak için yaptırmamıştı. Gaziantep halkının sayısız imzalı dilekçelerine rağmen cami, Müslümanlara verilmemiştir. Tıpkı Ayasofya mevzuunda “iki adım ötede Sultanahmet var” diyen saman kafalılarından biri aynı sebepsiz sebebi Nuri Paşa Camii içinde söylemiştir. Sonrada utanma denen büyük nimetten mahrum olduklarından “bize dinsiz diyorlar, Halk Partisi camileri mi kapattı, Müslümanları namaza mı bırakmadı?” diye

dert yanıyorlar. Evet, Halk Partisi bu milletin ebedi saadetinin anahtarı olan imânını çalmıştır. Allah diyenleri inim inim inletmiştir. Bu kahraman milletin ebedi bir medar-ı şerefi ve Kur'an ve cihad hizmetinde dünyada pırlanta gibi pek büyük bir nişanı ve kılınçlarının pek büyük ve antika bir yadigârı olan Ayasofya Camisiyle beraber diğer camilerimize, İslâmi bütün hak ve hürriyetimize kavuşacağız. Bu aziz Anadolu'da İmân ve Kur'an nuru ebediyyen parlayacaktır münkirler hoşlanmasalar da...

Necmettin ŞAHİNER

Gaziantep 30.11.1966

-8-

KARAMAN'DA YIKILANLAR

Yeni İstiklâl Gazetesi Neşriyat Müdürlüğüne 30.11.1966

İslâm'ın ana merkezlerinden olan Karaman'da 307 cami vardı ve bir İslâm merkezi olan Orta Asyadan kopup gelen neslimiz Karamanoğulları'nın, bu han oğlu hanların yaptırdığı ve bu CHP'li münkirlerin yıktırmakla bitiremedikleri camiler şunlardır: Ambar ve depo yapılan ve harabiyete terk edilip yürekler sızlatan **Büyük Cami ve Külliyesi**, **Karabaş-ı Veli Camii** (halen çok haraptır), **Kethâne Hasan Kuddusi Camii** (çok haraptır), **Şeyh Ali Semerkandi Camii** (çok haraptır). Yıkılanların hesabını vermek imkansız ama, birkaçını yazalım: Odun Pazarı'ndaki **Arasta Camii** (satıldı, kahve yaptılar), **Külahcılar Camisini** çocuk kütüphanesi yaptılar. **Eyüp Hoca Camii** yıkıldı, yeri belirsiz oldu. **Nuh Paşa Camii** depo yapılmıştı. **Arapzâde Camii** Buğday Ofisi ambarı olmuştu, sonra tamir edildi, halkın ibadetine açıldı. Daha bir çok, yazmakla bitmeyen camileri yıkıp, yakıp, sattılar ve depo, ahır yaptılar. Bunların yaptığını biz soramazsak, elbetteki büyük Allah Ruz-i Cezada soracaktır.

Ramazan ULUDAĞ

Karaman İl Genel Meclisi Azası

-9-

KAYSERİ CAMİLERİ DE PERİŞANDI

Yeni İstiklâl Gazetesi Müdürlüğüne, 30.11.1966

Kayseri'de İnönü devrinde kapatılan, yıkılan ve satılan cami ve mescidler şunlardır:

1-Müftü Camii: Ana tamir fabrikası askerlerine kışla olarak tahsis edildi. Daha sonra un ve zahire ambarı oldu.

2-Kulluk Camii: Silah deposu olarak kullanıldı.

3-İki Kapılı Cami: Mısır ve arpa deposu olarak kullanıldı.

4-Hacı Kılıç Camii: 1950'ye kadar ecza deposu olarak kullanıldı.

5-Lale Camii: Askeri eşya deposu olarak kullanıldı.

6-Pıynirli Cami: Evkaf tarafından Ali isminde bir vatandaşa satıldı. 1956'da tekrar ibadete açıldı.

7-Otbozan Camii: Tamamen yıkıldı, arsa olarak satıldı.

8-Kümbetönü Camii: Yıkıldı, arsası duruyor.

Bu akibete uğrayan daha 20'ye yakın cami vardır. Bunları da bir bir tesbit edip, diğer bir yazımızda açıklayacağız.

Kemal KARACA

Kayseri

-10-

MALATYA'DAKİ DÖRT CAMİNİN HİKAYESİ

Yeni İstiklâl Gazetesi Müdürlüğüne, 07.12.1966

Malatya'da Çarşı içerisinde üç selâtin (büyük) cami vardır. Bunların devr-i İsmet'deki acıklı hikayeleri ise şöyledir:

1-Söğütlü Camii: Cami 1929 senesindeki selde hasara uğrayan cezaevi yerine kullanılmış, 1942'de zahire ambarı yapılmış ve nihayet 1945 senesinde tamir edilerek tekrar ibadete açılabilmiştir.

2-Çınarlı Camii: Bu cami de zaman zaman kışla olarak kullanılmış ve 1942 senesinde zahire ambarı yapılmıştır. Nihayet 1964 senesinde İnönü'nün yeğeni olan Belediye Reisi Turgut Temelli tarafından çürük raporu tanzim ettirilerek yıktırılmıştır. Ne acıdır ki,

temel taşları Beşli Hacı (Hacı değil, acı) Ahmes isimli şahıs tarafından şarap fabrikası yapımında kullanılmıştır.

3-Tekke Camii: Önceleri dispanser, Tapu Dairesi ve matbaa olarak kullanılmış ve nihayet 1952 senesinde ibadete açılmıştır.

4-Paşa Camii: Bu cami evvela mahalle mektebi, daha sonra da topçu kışlası olarak kullanılmıştır.

5-Bunlara benzer daha birçok cami vardır. Fakat bunların acıklı hikayeleri tetkiklere ihtiyaç gösterdiğinden, bu kadarla iktifa ediyoruz.

Halil KELLEÇİ

Malatya

-11-

RİZE'NİN CAMİLERİ NE HALDEYDİ

Yeni İstiklâl Gazetesi Müdürlüğüne

07.12.1966

İnönü hükümeti devrinde Rize'de satılan camiler şunlardır:

1-Hacıağa Camii: Operatör Süreyya Bey'e, ondan da Çanakçı Hafız Tayyar'a satılmıştır. Halen mağaza halindedir.

2-Müftü Camii: Yaman'ın Belediye Reisi Mataracı Hakkı Efendiye satıldı. Halen dükkan olarak kullanılmaktadır.

3-Dalyan Camii: Belediyeye mal edilip elektrik santrali olarak kullanılmıştır.

Bunlardan başka: Taşcıoğlu, Şeyhoğlu, Müftü ve Reşadiye Camileri de askerle doldurulmuştu. Ve Hacı Bilal ve Karat Ali Mescidleri de kapatılmıştı.

Murat HUTOĞLU

Rize

-12-

KONYA'NIN CAMİ ve MESCİDLERİ

Yeni İstiklâl Gazetesi Müdürlüğüne

14.12.1966

İnönü istibdadı zamanında Konya'daki ibadethanelerin feci durumları şöyledir:

1-Sultan Alaaddin Camii: Depo oldu.

- 2-İplikci Camii: Müze oldu.
- 3-Kışla Camii: Depo oldu.
- 4-Battallar Camii: Depo oldu.
- 5-Paşa Camii: Depo oldu.
- 6-Cıvıloğlu Camii: Depo oldu.
- 7-Kapu Camii: Depo oldu.
- 8-Sultan Selim Camii: Depo oldu.
- 9-Sahibata Camii: Depo oldu.
- 10-Sadreddin Konevi Camii: Depo oldu.
- 11-İnce Minareli Cami: Depo ve Müze oldu.
- 12-Havacı Faruk Camii: Depo oldu.
- 13-Karadayı Camii: Depo oldu.

Bunların yanında kapatılan, satılan, yıkılan medreselerden bazıları da şunlardır:

- 1-Mecidiye Medresesi: Kapatıldı, satıldı.
- 2-Taşkapı Medresesi: Satıldı.
- 3-Devraki Medresesi: Satıldı.
- 4-Cıvıloğlu Medresesi: Satıldı.
- 5-Akçeşme Medresesi: Yıkıldı, arsası satıldı.
- 6-Kürt Müsevvit Medresesi: Kapatıldı.
- 7-Kınacı Mescidi: Satıldı.
- 8-Hadimli Hoca Mescidi: Satıldı.
- 9-Sahibata Mescidi: Satıldı.
- 10-Yılanlı Mescidi: Satıldı.
- 11-Odunpazarı Mescidi: Satıldı.
- 12-Sultan Şerafeddin Mescidi: Park yapıldı.
- 13-Şemsi Mescidi: Satıldı.
- 14-Paşa Mescidi: Futbol sahası yapıldı.
- 15-Hacı Hasan Mescidi: Arsası satıldı.

Bu saydıklarımız yıkılan, satılan 120 medrese ve mescidden sadece 15 tanesidir. Artık kararı millet versin.

Mevlüt ÇINAR-Konya

-13-

SİLİFKE VE ERMENEK CAMİLERİ NE HALDE İDİ?

14.12.1966

Yeni İstiklâl Gazetesi Müdürlüğüne

Devr-i İsmet'te Silifke'de yıkılan ve kapatılan camiler şunlardı:

Alaaddin Camii: Sultan Aladdin Keykubat tarafından yaptırılan bu cami 1937 yılında jandarma kışlası yapılmış, daha sonra da askerî sevkiyat işinde kullanılmıştır. 1941 senesinde tamir edilip tekrar ibadete açılmıştır.

Reşadiye Camii: 1937'de bu cami de depo olarak kullanılmış, döşemeleri, fazla ağırlık yüzünden kırılmıştır. 1941 senesinde halkın gayretiyle onarılıp ibadete açılmıştır.

1937'de Bucaklı mahallesindeki mescid de yıktırılıp yerine ilkokul yaptırılmıştır. Ayrıca, Ermenek'teki 20 adet cami ve mescidden 18 adedi yıkılıp, satılıp, kiraya verilmiş veya depo olarak kullanılmıştır. Bugün ancak 4 adet cami ve mescid kalmıştır.

Mehmet GÜLEÇ
Silifke

-14-

SÖĞÜT CAMİLERİ

Yeni İstiklâl Gazetesi Müdürlüğüne

14.12.1966

İnönü saltanatı zamanında Söğüt'teki ibadethanelerimizin acı durumu şöyledir: Ertuğrul Gazi Camii diye anılan muhteşem, müzeyyen ve zarif cami ibadete kapatılıp, buğday deposu olarak kullanılmıştır. Yine Söğüt ilçesine bağlı Çaltı Köyü'ndeki aşağı mahalle camii de kapatılıp depo olarak kullanılmıştır. Daha sonra bu camiler halkın gayret ve çalışmaları ile tamir edilerek ibadete açılabilmiştir.

Hadi KOCA
Eskişehir

-15-

DİYARBAKIR CAMİ VE MESCİDLERİ

Yeni İstiklâl Gazetesi Müdürlüğüne

04.01.1967

CHP 'nin zulüm ve gaddarlık devrinde camilerimize yapılan suikastlerden:

1-Diyarbakır'da satılan cami ve mescidler:

2-Ayna Minare Camii

3-Çakal Camii

4-Hançer Güzel Mescidi

5-Kamışlı Ziyareti Mescidi

6-Paşa Camii

7-Aziziye Camii

8-Tâcettin Camii

9-Yiğit Ahmet Mescidi

10-Kozlu Mescidi

11-Hanzade Mescidi

12-Göl Camii

13-Ablak Camii

14-Kaşık Budak Mescidi

15-Hacı Osman Mescidi

16-Behram Paşa Camii

17-Hasırlı Mescidi

18-Lülükiy Mescidi

19-Çerkez Zade mescidi

20-Sur Camii

-16-

TOKAT CAMİ VE MESCİDLERİ

Yeni İstiklâl Gazetesi Müdürlüğüne

04.01.967

İnönü istibdadı zamanında Tokat'ta satılan, yıkılan ve kapatılan ibadethanelerimiz şunlardır.

1-Pir Havace Mescidi: Yıkılmıştır.

- 2-Müftü Camii: Satıldı, halk tarafından alındı
- 3-Ahmed Efendi Mescidi: Yıkılmıştır.
- 4-Yaraahmet Camii: Yıkılmış arsası satılmıştır.
- 5-Aişe Hatun Mescidi: Yıkılmıştır.
- 6-Havva Hatun Mescidi: Yıkılmıştır.
- 7-Cemal Yahya Mescidi: Yıkılmıştır.
- 8-Ahi Muhiddin Camii: Yıkılmıştır.
- 9-Deve görmez Mescidi: Yıkılmıştır.
- 10-Hacı Mehmed Bey Mescidi: Yıkılmıştır.
- 11-Abdülfettah Camii: Yıkılmıştır.
- 12-Toprak Mescidi: Yıkılmıştır.
- 13-Kâbe Mescidi: Satılmış, halk tarafından alınmıştır.
- 14-Semerkant Mescidi: Arsası satılmıştır.
- 15-Çeşnigir Mescidi: Yıkılmıştır.
- 16-Haydarhan Camii: Yıkılmıştır.
- 17-Halit Mescidi: Yıkılmıştır.
- 18-Kundakcılar Camii: Kısmen yıkılmıştır.
- 19-Karaveli Mescidi: Yıkılmıştır.
- 20-Güzel Ahçı Mescidi: Yıkılmıştır.
- 21-Taşçı Mahmud Mescidi: Yıkılmıştır.
- 22-Geçiciler Camii: Yıkılmıştır.
- 23-Ankara Mescidi: Yıkılmıştır.
- 24-Sofular Mescidi: Yıkılmıştır.
- 25-Hacı İbrahim Mescidi: Yıkılmıştır.
- 26-Ayazpaşa Camii: Su deposu olarak kullanılmıştır.
- 27-Cemalettin Mescidi: Yıkılmıştır.
- 28-Akpınar Camii: Yıkılmıştır.
- 29-Hacı Hüneyd Mescidi: Yıkılmıştır.
- 30-Fatıma Hatun Mescidi: Yıkılmıştır.
- 31-Samyeli Mescidi: Yıkılmıştır.
- 32-Kabili İbrahim Mescidi: Yıkılmıştır.
- 33-Arasta Camii: Yıkılmıştır.

-17-

BOZDOĞAN

Yeni İstiklâl Gazetesi Müdürlüğüne

Devr-i İsmet'de Bozdoğan Kazasında yıkılan, satılan ve kapatılan ibadethanelerimiz şunlardır:

1-Demirci Çeşmesi Mescidi

2-Golon Camii

3-Turuçlu Camii

4-Kemerbaşı Mescidi

5-Hıdırbaba Mescidi

6-Değirmenbaşı Camii

7-Hacı Köse Mescidi

Bu yazdıklarımız sadece ufak bir kazadakilerdir. Artık kararı millet versin

Mustafa ERKAN

Nazilli

-18-

BURSA

Yeni İstiklâl Gazetesi Müdürlüğüne

04.01.1967

İnönü saltanatı sırasında Bursa'daki ibadethanelerimizin durumu:

1-Şehreküstü Camii: Kapatılmış, ot deposu olarak kullanılmıştır.

2-Reyhan Camii: Kapatılmış, ot deposu olarak kullanılmıştır.

3-Taya Kadın Kefen Süzen Camii: Kapatılmış, ev olarak kiraya verilmiştir.

4-Kamberler Camii: Kapatılmış, bakımsızlıktan harabe haline gelmiştir

Bu yazdıklarımız sadece ikâmet etmekte olduğum semte ait olanlardır. Bunlar gibi daha niceleri vardır. Hepsinin bir bir tesbiti uzun çalışmaları gerektirmektedir; şimdilik bununla iktifa ediyoruz.

Ahmet AYDIN

Bursa

-19-

MARAŞ

Yeni İstiklâl Gazetesi Müdürlüğüne

04.01.1967

1945 senesinde Maraş Türkoğlu Cumhuriyet mahallesindeki Ulu Cami kapatılmıştır. Caminin açık kalan kapısından giren hayvanlar burasını bir ahır haline getirmişlerdir. Aynı şekilde 1947 senesinde Şekerli ve Hatuniye Camileri de kapatılmıştır. Şekerli Camisi ambar, Hatuniye Camisi de karakol olarak kullanılmıştır.

Mehmet KARACA

Maraş

-20-

KONYA – EREĞLİ'DEN GÖNDERİLEN MEKTUP

Yeni İstiklâl Gazetesi Müdürlüğüne

04.01.1967

Gördüklerim:

1-İzmir-Kadife Kale asfaltı üzerinde Yapıcıoğlu semtindeki cami-i şerif 1947'de bir ara askere ikâmet yeri olmuş, kış yaklaşıncâ bütün kapı ve pencereleri tahrip edildiğinden kışın barınmak imkanı olmamış ve böylece harap halde terkedilmiştir. Ancak sabit olduğu ve çok yüksekte bulunduğu için kırılmalı ellerin uzanamadığı Lafza-i Celâl, Lafza-i Resul, Cihar-yar-i güzin esmaları kalmış ve cami heyet-i umumiyesi itibariyle bir çöplük halini almıştı. Hiç unutmam Tokat'ın Zile kazasından Veli isimli bir erimiz bu hale çok üzülmüş, adeta manen hasta olmuştu.

2-1938'de (bu tarihten senelerce evvel kullanıma açılmış olan) Denizli İstasyon caddesindeki Cami-i şerif hiçbir ihtiyaç olmadığı halde 33. Topçu Alayı'na eşya ambarı olarak kullanılmıştır. 1940 nisanına kadar bu halde idi.

3-Selimiye Camii Şerifi. 1950'den evvel (içinde ancak bir iki semer, birkaç çul, kaşığı ve gübre gibi şeyler için) kapalı idi. O canım mermerler bazı yerlerde kırılmıştı. Bu cami ibadete açtırılıncaya kadar çok zorluk çekilmiştir.

4-Üsküdar tarafında Ayazma Camii Baş İmamı Bilal Efendi anlattı: Boğazın Anadolu yakasında bulunan Küçüksu Kasrı yanındaki Cami-i Şerif, gece yarısına kadar işret sofrasında, sabah ezan sesinden rahatsız olan bir şahıs tarafından (Susturun şunu!) emriyle yok edilmiştir.

N. YAYLIMATEŞ

Konya- Ereğli

-21-

BALIKESİR

11.01.1967

Yeni İstiklâl Gazetesi Yazı İşleri Müdürlüğüne:

Sayın Muhalefet lideri İnönü son konuşmalarında: "Cumhuriyet Hükümetleri zamanında hiçbir cami ve mescid ve buna mümasil ibadet haneler kapatılmamış, ibadete açık tutulmuştur" diye, milletin gözünün içine baka baka, utanmadan ve sıkılmadan bu yaştan sonra yalan söyleyerek ve hakikatleri tahrif ederek milleti yanıltmak ve devirlerinde yapılan bu gayr-i kanuni ve insanlık dışı işleri örtbas etmek istemektedir. Ben kendilerine Yeni İstiklâl Gazetesi sütunlarından sesleniyor, insaf ve izana davet ediyorum. Benim yaşı 40, vilayetim Balıkesir'dir. Doğup büyümem bu vilayette olur, sizlerin şaşaalı, tantanalı devr-i idarenizde cami, mescid gibi umumi ibadet yerlerini kapattığınızı gözümle görmüş, senin karanlık zulüm ve işkencelerini yaşamış bir vatandaş olarak senin bu yalan ve yanlış söz ve beyanlarına karşı hak ve hakikatları delilleriyle efkâr-ı umumiyenin nazarı dikkatlerine arz ediyorum. Balıkesir vilayetinde zamanımızda kapanmadık tek bir cami Zağanos Paşa Camii müstesna diğerlerinin hepsi kapatılmış; içlerine ot, saman, hayvan semeri, postal, askeri malzeme depo edilmiştir. Buna mümasil, bu millet diğer hata ve kusurların hepsini cem edip hüküm ve kararını vermiştir. Bir daha her ne pahasına olursa olsun tekrar başına geçirip, eski aç, sefil ve perişan

günlerini geri getirmek niyetinde değildir. Devirler değişti Paşam, kafalar değişti. Paşam, arayıp arayıp bulamadığın saf, bön ve aptal köylü kalmadı, hepsi gözünü dört açtı, seni de, senin devrini de gördü ve bugünün kıymetini daha iyi anlıyor. Senin zamanında çarık giyen köylü şimdi ayakkabı giyiyor, senin zamanında bir paket sigara alamayan köylü, maden ocaklarında çürüyen köylü, bugün Yenice, Bahar, Harman, en ucuzu Birinci* içiyor. Senin zamanında çul-çuval yamalı, yırtık-pırtık gezen köylü, bugün en ekstra kumaş giyiyor. Bu, az terakki midir Paşam? Bizi artık rahat bırak; şimdi kazandığımız hürriyeti bize çok görme Paşam. Allah'tan sizlere insaf ve merhamet, millete de sabr u celadet ihsan eylemesini dua ederim çok muhterem Paşam!

Açık Adres:
Gazete Müvezzii: M. ALTINÖZ
Diğer Lâkabı ile: ÇAVUŞ
Balıkesir

-22-

MALATYA

11.01.1967

Yeni İstiklâl Gazetesi Yazı İşleri Müdürlüğüne,

19 Ekim 1966 tarih ve 271 sayılı gazetenizde "İnönü'nün yalanlarına karşı vatandaşları ispata çağırıyoruz" başlıklı yazınızı okudum ve davetinize icabet ederek bildiklerimi yazıyorum.

1. Malatya'da çarşı içerisinde üç selâtin (büyük) camisinden birisi olan Söğütlü Camii, 1929 senesinde bir sel felâketinde hasara uğrayan hapishane boşaltılarak adı geçen camiye nakledilmiş, 8-9 sene bu camii şerif hapishane olarak kullanılmıştır. Nihayet yeni cezaevi yapılmış cami tahliye edilmiş, bu müddet zarfında büyük bir tahribata uğrayan cami, halkın yardımıyla tamir edilerek ibadete açılmış, 1942 senesinde tekrar ofis-zahire anbarı olarak kullanılmış, 1945'de yine

* O zamanın Tekel sigaraları...

taahhüt edilen caminin taban kısmı ağırlıktan çökmüş ve bilahare tamir edilerek ibadete açılmıştır.

2. Üç camiden ikincisi olan Çınarlı Camii zaman zaman asker sevkiyatında kullanılmak suretiyle telvis edilirdi. Yine aynen 1942 senesinde Söğütlü Camisi gibi ofis anbarı olarak kullanılmıştı. Nihayet 1964 Malatya zelzele felaketinden sonra sapasağlam, daha 100 sene camilik edecek durumda olan binayı İnönü'nün yeğeni olan Belediye Reisi Turgut Temelli çürük raporu tanzim ettirerek yıktırmış olup, iki seneden beri mezbelelik halde beklemekte idi. Gazetenizin 8. Aralık 1965 ve 226 sayısında da fotoğrafı ve malumat çıkmıştı. Şimdi ise yerine Evkaf idaresi tarafından işhanı yaptırılmak üzere temel kazısına başlanılmış bulunuyor. Temel taşları da Beşli Hacı Ahmes ismiyle maruf şahsa satılmış, o da o taşlarla şarap fabrikası yaptırmaktadır.

3. Tekke Camisi 1925 senesinde boşaltılarak evvela Göz Dispanseri, sonra Tapu Dairesi ve daha sonra da matbaa olarak kullanılmış ve ancak 1952 senesinde ibadete açılmıştır.

4. Paşa Camii evvela mahalle mektebi, sonra Topçu Kışlası olarak uzun müddet kullanılmıştır. Buna benzer satılan camiler de vardır. Bazısı alınıp yerine ev yapılmış, bazıları da mahalle halkı tarafından satın alınarak ibadete tahsis edilmiştir. Bunların da isimlerini saymak uzun bir tetkik neticesi olacağından bu kadarla iktifa ediyorum. Tarihçiler gerisini arayıp yazsınlar

Halil KELLEÇİ

İlyas mahallesinde No: 122

Malatya

-23-

BOZDOĞAN

Yeni İstiklâl Gazetesine:

11.01.1967

CHP devrinde Bozdoğan gibi küçük bir kazada yıkılan, satılan cami ve mescidlerin sayısı hayli kabarıktır. Mahut parti yalnız cami kapatmakla, cami yıkmakla kalmamış; tarihe, ecdada, mukaddesata da

saldırarak bin yıldan beri uğrunda milyonlarca şehit verdiğimiz dinimizi de yıkmaya çalışmıştır. Kapatılan, satılan veya yıkılan cami ve mescidler şunlardır:

- 1-Demirci Çeşmesi Mescidi,
- 2-Golon Camii
- 3-Turunçlu Camii,
- 4-Çarşı Mahallesinde Kemerbaşı Mescidi
- 5-Hıdır Baba Mescidi,
- 6-Cumhuriyet mahallesinde Değirmenbaşı Camii
- 7-Hacı Köse Mescidi

İşte Kur'an ve din tatbikatının öz Türkçe olarak tanzim edilmesini, ibadet yerlerinin Türk'ün geleneğine uygun bir tarza konularak halkevlerini ibadet yeri, ibadet yerlerinin de halkevlerine benzer bir şekle sokulmasını isteyen zihniyetin yüzüne çarpılacak vesikalardan bir kaçı.

Selam ve hürmetlerimle

Mustafa ERKAN

Türkocağı Caddesi

Sokak 5, Ev No: 173

Nazilli

-24-

SÖĞÜT

Muhterem Yeni İstiklâl Gazetesine,

11.01.1967

İnönü diktatörlüğünün hüküm sürdüğü ve Cumhuriyet Halk Fırkasının mevki-i iktidarda bulunduğu devirlerde aç, sefil ve fakir halkın çeşitli mahrumiyetler içinde bin bir müşkilatla kaldırdıkları buğdaylarının sekizde birinin Ofis namı altında Halk Partisi idarecileri tarafından zorla alındığı ve toplanan buğdaylar da, Söğüt ilçesinde II. Sultan Abdülhamid tarafından inşa edilip Ertuğrul Gazi Camii namı ile anılan muhteşem, müzeyyen ve zarif cami-i şerif ibadete kapatılıp buğday deposu yapılmış ve seneler senesi merkezi kaza ve tekmil ilçe

köyleri halkının gözleri önünde ofis buğdayları deposu ve anbarı olarak kullanılmıştır. Yine Söğüt ilçesine bağlı Çaltı Köyü aşağı mahalle camii dahi aynı idareciler tarafından ibadete kapatılıp deri deposu yapılmıştır. Halk Fırkasının zalimane saltanatının yıkılmasına müteakip virane haline gelen iki cami de tekrar tamir ve tezyin edilerek ibadete açılmış ve halen lehülhamd içlerinde beş vakit namaz kılınmaktadır.

Yeni İstiklâl okuyucularından

Halil KOCA Eskişehir

-25-

ANDIRIN

11.01.1967

Yeni İstiklâl Gazetesi Yazı İşleri Müdürlüğüne,

Aşağıdaki yazımın gazetenizde yayımlanmasını saygılarımla arzederim.

Sene 1946, daha çocuk denecek yaştayım; pederim imam ve o senelerde CHP krallığı hüküm sürmekte, köyümüzün camisinin damında pederim ezan okuyor. **Allahu Ekber Allahu Ekber** diye ezan sesi göklere yükseliyor, ben caminin avlusunda Kur'an-ı Kerim elimde kıraat ediyorum, nereden geldiği belli olmayan 4 kolluk görevlisi ile o zaman rütbesini tanıyamadığım bir memur "İn köpek oradan, in, ezan öyle okunmaz. İn de öğretelim sana!" diyorlardı. Pederim ezanı bitirip indi, iner inmez tokatlamaya başladılar, orada bulunan çocuklar ve ben ağlıyoruz, "Sen utanmıyor musun böyle ezan okumaya?" diyorlar ve aynı zamanda "Paşa'nın emirlerini duymadın mı?" diye pederimi tehdit ediyorlardı. Kollukçulardan biri bizim elimizdeki Kur'an-ı Kerimi görünce "hele şunların yediği naneye bak" diyerek Kur'an-ı Kerim'i alıp parça parça eyledi, daha da ileri giderek ellerine geçirdikleri kasma ve kürekle camiye yıkmaya başladılar. O anda köyün ileri gelenleri aralarında para toplayarak verdiler, onlar da pederimi alıp gittiler. Pederim 45 gün hapis yattıktan sonra geldi. O devirde

baskılar, eziyetler altında ezildik. Fakat bugün sayı 271, 19 Ekim 1966 tarihli gazetenizin 12. sayfasında neşrettiğiniz yazınızı görünce ben acizane dilimin döndüğü kadar derdimi siz muhterem ağabeylerime arzettim. Sizleri tebrik eder, azminizde muvaffak olmanızı Cenâb-ı Vâcibü'l-vücut ve Tekaddes Hazretlerinden dilerim. Korkmayın, yılmayın, din ve Müslümanlık yolunda çalışanları Hazreti Allah hiçbir zaman darda bırakmaz. Bizler de sizinle beraberiz. Bütün gücümüzle destekleyeceğiz. Allah yardımcınız olsun.

Abdullah AYDOĞAN
Akgümüş Köyü İmamı
Andırın – Maraş

-26-
DEVELİ

Yeni İstiklâl Gazetesine,

11.01.1967

Bugünün ana muhalefet partisi genel başkanı ve tecrübeli kaptanının Cumhurbaşkanlığı yıllarına ait yıkılan dini câmi ve mescidlerin sayısı ve o günün olayları:

Şöyle ki: Tarihi 888 yıllık Develi'nin Kopçullu mahallesinden bir mescid, yine aynı tarihe sahip olan Develi Cami-i Kebir mahallesinden iki cami, bir mescid, yine aynı tarihe sahip olan Develi Güney Yukarı mahallesinden bir cami ve yine bir mescid yıktırılıp yerlerine kahvehane veya çöplük yapıldığı gibi, diğer taraftan Cami-i Kebir mahallesinde bulunan Büyük Cami (Sivas Hatun-i Cami-si'nin)'de dış kapısında halen testerenin izi mevcut bulunmaktadır. Testere izini hatıra bırakanlar ise, İnönü'nün sağ kolu Osman Çoşkun'dur. Ve şimdi ölmüş bulunan Osman Çoşkun'un da aynı mahallede doğduğu bir vakıdır. Bu kelimeleri üzümlere yazıyorum.

İnönü'nün Millî Şef olduğu kara günlerde vatandaşın tarladaki yeşil ekinine el kondu ve evindeki ekmekleri çiğnendi. Damdaki otlar ateşe verildi, kırk elli kişi iple bağlandı, ilçemiz Develi'ye getirildi ve üzerlerinde nice meşe sopalar kırıldı, yine ayrıca da zindana atıldılar,

bütün bu işkencelerin mahiyeti ise vatandaş tarladaki yeşil ekine konan elin payını ve isteğini verememesinden ileri gelmektedir.

Develi Kopcullu Mahallesinden

Ahmet KOLAY

Develi – Kayseri

-27-

HARPUT

Muhterem Yeni İstiklal Gazetesine,

11.01.1967

Şark'ın ve bahusus Elaziz'in tarihi şehirlerinden birisi Harput'tur. Nice medreseleri, hamamları, cami ve mescidleri olan Harput 40-50 sene içinde acınacak ve ağlanacak bir hale gelmiştir. Camilerin hallerini yazıyorum. İfşa sütünüze geçiriniz.

1-Ulu Camii: Tamir edilmiş, fakat ibadete kapalıdır

2-Kızıl Abalı Mescid: Harab olmuştur.

3-Kala Camii: Harab olmuştur.

4-Kala Meydan Camii: Harab olmuştur.

5-Gökçe Mescid: Mülkiyeti 5 liraya (yanlış değil sadece 5 liraya) satılmış ve yıkılmıştır.

6-Şeyhülkainat Mescidi: Haraptır.

7-Zahriye Camii: Haraptır.

8-Peygamber Mescidi: Haraptır.

9-Ortak Camii: Haraptır.

10-Meydan Camii: Pek ucuz fiyatla satılmış, sonra da alan tarafından yıkılmıştır.

11-Esediye Camii: Haraptır, yalnız âsâr-ı atika bir kapısı duruyor.

12-Kurşunlu Camii: Bir zaman jandarmaların eşya deposu idi, şimdi boş fakat ibadete kapalı.

13-Melek Çarşısı Mescidi: Haraptır.

14-Ağa Camii: Ucuz bir fiyatla satılmış ve yıkılmıştır, yalnız minaresi duruyor.

15-Ahmet Bey Camii: 40 liraya satılmış ve alan tarafından yıktırılmıştır.

16-Alaca Mescid: Tamir edilmiş ve müze olmuştur.

17-Arap Baba Mescidi: Haraptır.

18-Ortak Mescidi: Haraptır.

Medreseler ve hamamlar gibi birçok tarihi eserlerin yerlerinde yeller esmektedir.

Harput: H. KAYABAŞ

-28-

SAFRANBOLU

Muhterem Yeni İstiklâl Gazesi,

25.01.1967

Türkiye'nin neresinde camiler işgal edilmedi ki?.. Safranbolu'da CHP devrinde:

1-Gazlıoğlu Camii: Bir vatandaşa satıldı ve alan zat birkaç sene sonra ameliyat masasında, daha ameliyat olmadan vefat etti, bilâhare refikası bu camii ibadete açtı.

2-Musalla Camii: Bir dış doktoruna satıldı ve birkaç sene sonra o da vefat etti, cami-i şerifin bir kısmı ev yapıldı, bir kısmı da cami olarak ibadete açıldı.

3-Gümüş Tekke Mescidi: Bir vatandaşa satıldı ve yıktırıldı, alan zat bir müddet iki gözü görmez oldu ve bilâhare vefat etti.

4-Vakıf malları haraç mezat satıldı. Selâtin camiler yıllarca zahire ambarı olarak işgal edildi.

Kemal ÇOLPAN

-29-

DİYARİBEKİR (DİYARBAKIR)

Yeni İstiklâl Gazetesi Yazı İşleri Müdürlüğüne,

25.01.1967

Ben muhterem gazetenize abone değilim. Ama elhamdulillah 2. sayısından şimdiye kadar hiç kaçırmadan gazetenizi kemâl-i iştiaqla okumaktayım. Elimden geldiği kadar gazetenize hizmet etmişim ve bundan sonrada hizmet etmeyi bir dinî borç telakki ediyorum.

Muhterem kardeşlerim, (İfşa Ediyoruz) başlığı altında neşrettiğiniz vesikaları okuyorum. Aslen Diyarbakırlı değilim fakat doğumum Diyarbakır köylerinde 15 yaşından beri de ömrüm Diyarbakır'da geçmiştir. Diyarbakır'dan bir Ermeninin bu mevzudaki yazısından okudum. Diyarbakır'da camilere reva görülen zulmün çok azı yazılmıştır. Herhalde Ermeni vatandaş az bir müddet kiliselerine yapılane tahammül etmedi ve bağırdı. Allah biz Müslümanlara sabır versin. Şimdi camilere yapılan zulümle ilgili bilgilerimi maattahkik size yazıyorum. Müslüman kardeşlerim öğrenseler belki ayılırlar. Bu meyanda olup da bilmediğim birçok şeyler de vardır. Bütün Diyarbakır halkına yalnız Ulu Cami'nin Şafiiler tarafı açılmış. Diğer camiler Ulu Cami Hanefiler kısmı, Alipaşa, Hüsrevpaşa, Melek Ahmetpaşa ve diğer mescidler kapalı idiler. Ulu Cami, Fatihpaşa (Kuşunlu) camii depo idiler. İskenderpaşa Camii sevkıyat yeri idi. Safa Camii ve diğerleri de kapalı idi. İçlerini yarıya kadar süsleyen nadide çiniler mahvedilmiş. Son tamiratlarla da eski hallerine hiçbir zaman getirilememişlerdir. Hasanpaşa hanına karşı şimdiki Belediye'ye bitişik Belediye parkı imiş. Hem de ilk Diyarbakır valisi Sahabeden Hazreti Sa'sa' adıyla anılan cami ve mübareğin türbesi yıktırılmış ve park haline getirilmiştir. Şimdiki Ömerli Otel'i'nin yeri de cami imiş, satılmış, yıktırılmış şimdi yeri oteldir. Aynı Minareli Cami bir hıristiyana satılmış, yıkacağı sırada merhum Gürcüslü Hacı İsmail isimli zat camiyi Hıristiyandan zorla para ile satın almış ve camiyi kurtarmış. Çakır mescidi satılmış, yine Gürcüslü Hacı Ayşe isimli bir kadın almış ve mescidi kurtarmış. Sin Camisi satılmış, Hacı Ezher isimli bir zat alarak tamir etti ve hizmete açtı. Diğer bir mescidi Hacı Müştak isimli biri alıp, yarısını şeker imalathanesi yaptı, çarpıldı top attı, mescid bu halde duruyor. Camilere ait dükkan, ev, arsa, hamam gibi vakıf binaları hep satılmış, hemen hiçbirşey bırakılmamış denilebilir.

Ulu Camiye ait büyük ve güzel Vahap Ağa hamamı, Melek Ahmetpaşa camisine ait Melek Ahmet hamamı, Behrampaşa camisine

ait Paşa hamamı hep satılmışlar. Paşa hamamının bugün kimin elinde olduğunu Diyarbakır halkı pek iyi bilir. Yüzlerce yıllık mazisi olan, Çin seddinden sonra dünyada emsali olmayan güzelim Diyarbakır surları halka yıktırılmış, halk taşları ile kendilerine ev yapmışlar. Şimdi milyonlar sarfıyla tamirat cihetine gidilmektedir.

Fatih Paşa (Kurşunlu) Camisinin helalarının yarısı satılmış şimdi evdir. Mezkur caminin Şafîiler kısmı harap olmuş sadece dört duvar kalmış, içi halen pislikle doludur. Mahalle halkı içine çöpünü atmaktadır. Geçen sene arabacı bir vatandaş bir kısmını atlarına ahır yapmak üzere tamir etmek istedi, adama yalvardım ve mani oldum. Vakıflar müdürlüğünü haberdar ettim, uğrayan dahi olmadı. Yine aynı caminin bahçe kısmında meşhur Özdemiroğlu Osman Paşa'nın türbesi vardır; türbenin etrafındaki açık saha arsa olarak halka satılmış, evler şimdi türbeye bitişik vaziyettedir. Balıklı Havuzuna bitişik mescidin de sadece dört duvarı kalmış, tapusu belediyeye aittir. Hüsn-i niyet olsa belediye az bir masrafla tamir edip Müslümanların hizmetine açabilir. Meşhur Nasuh Paşa'nın türbesinin etrafı çöplüktür. Ve bunun gibi bilmediğim birçok şeyler vardır. Bu yazdıklarımın hepsi hakikatın ta kendisidir.

Selam ve hürmetler.

Yüksek İslâm Enstitüsü

Konya

(İsim ve Adres Mahfuz)

-30-

KANUNLARA SAYGI

25.01.1967

Güzel bir mevsim. Serin bir sonbahar sabahı. Çocuklarım M. Akif, N. Kemal, İ. Bakir ve eşimle Akdeniz gezisine çıkıyorum. Ankara'ya 27 kilometrede Karayollarının dinlenme yerindeyiz. Şirin ve latif ağaçlar arasında, geniş ve masmavi suyla dolu havuza akan çeşmenin çağlıyanındayız. Tam seher vakti kuşların cıvıltısı arasında

abdest tazeleyerek Tanrıya şükranlarımızı arz ediyoruz. (Yüce Tanrım sana yüzbin şükürler olsun bize ne büyük nimetler, saadet ve selametler verdin. Bâd-i sabanın serinliğinde, mavi kubbenin altında, yeşil ağaçların, cıvıldaayan kuşların, çağlayan suların arasında biz aciz kullarını saadetlerin en üstününe kavuşturdun. Sana sonsuz hamdederim...) sabah namazını kılıyoruz. Ve (Ya Rab! Hallerimizi düzelt, işlerimizi güzel kıl, fakirlik, hakirlik eleminden kurtar bizi, beladan, kazadan, vebadan halas et; düşmanlardan, insanı günaha sürükleyen şeytanlardan ve daima fenalığa çeken nefsin şerrinden koru bizi) diye dua ettikten sonra huzur ve sükun dolu bir kalple yola koyuluyoruz. Polatlı, Sivrihisar'ın güzel asfalt yolunu seyrederek Afyon'a geliyoruz. Düşmanı, zulmün ve saldırının ezilişini temsil eden abideyi heyecanla temaşa ediyoruz. Zafer ne güzel, başarı ne tatlı. Bahtının açılması için Afyonlu güzel kızların dua ve dilek kalesini de seyrederek geçiyoruz. Sandıklı, Dinar'dan sonra Burdur'un Çifte Minare ve yeşil bahçelerini de bir ziyaret edip yola devam ediyoruz. Akşam, güzel Antalya'dayız.

Tarihi yerleri, müzeleri, plaj ve parkları, ayrı ayrı güzellik ve çeşitli manzaraları görüyor ve bütün camilerini ziyaret ediyoruz.

İşte Selçuklu tarihinin eşsiz ve muhteşem (Yivli Minaresi). Hiç seyrine doyulur mu? 140 merdivenli bu güzel eseri iyice tanımak için adımlıyor, yüksek basamaklardan epeyce zahmetle geniş şerefesine çıkıyoruz. Şehri ne güzel görüyor insan buradan. Yorgunluğa geliyor doğrusu.

Depo yapılan cami:

Dünyada eşine tesadüf edilmeyen Yivli Minareyi seyrediyoruz şerefeden. Sağdan, yandan, latif ve mavi semaya ve güzel denize mürtesemi düşmüş. Ne muhteşem bir minare. Camisine gelince: Geniş, direkli, bol pencereli, sonradan yapılmış bir mihrap – kiliseden muhavvel hissini veriyor – fakat derin bir ye'se ve bir türlü kurtulamadığımız eleme daldık, çünkü caminin içinde birkaç lahid, birkaç kırık dökük heykel, birkaç çanak çömlek. Bu yüzden ibadetten men edilmiş. Anlatıyorlar, bu güzel cami önce ibadete açıktı. *İsmet*

Paşa'nın devrinde hayvan ahır olarak kullanıldı. Birkaç yıldan beri de gene onun zihniyetiyle, çıplak kadın heykelleri, lahidlerle bir teşhir mahalli haline getirilerek ibadetten men edilmiştir.

Denize nazır bu güzel caminin üstünde ve karşısında iç kalenin o ihtişamlı burcu, mavi gökkubbeye doğru yükseliyor. Kalenin ve burcun yan kanatları yıkılıp yokedilmiş. Atatürk bunlara dokunul-mamasını, tamir ve muhafaza edilmesini emrettiği halde. Böylece bu güzel canlı tarihin bir sahifesi yırtılıp yokedilmiş oluyor. Bir cami nasıl ibadete kapatılır? Kahraman ve büyük medeniyetler kurmuş ecdadımız bizlere yurdun tapusu olarak hediye ettiği bu eserler, bu emanetler nasıl hiyanete uğrattılır? Aslında camiler ancak ibadethane olarak kullanılır, bunun haricinde kullanılamaz.

Bu husustaki kanun hükümleri: ibadethanelerimizin o devirdeki acıklı hali karşısında, dinine, sanat ve tarihine bağlı bulunan Türk milletinin milli iradesi harekete geçmiştir. 6570 sayılı Gayrimenkul Kiraları hakkındaki 18/5/1955 tarihinde kabul edilen ve 27/5/1955 tarihinde yayınlanan kanunun 1. maddesinin 2. fıkrasına aynen (**Ma-betler kiraya verilemez ve ibadethane haricinde hiçbir iş içinde kullanılamaz**) hükmünü koymuştur. Bu hüküm kat'i hüküm olup ihtiyarî değildir.

Kanunun bu kadar açık hükmü karşısında ibadethane dışında kullanılan bütün camiler derhal boşaltılıp ibadete açılmak zarureti vardır. Bunun yapılmaması "kanuna saygısızlıktır".

Kanunları uygulamakla Bakanlar Kurulu görevli olduğuna göre bundan dolayı hükümet sorumlu duruma düşmektedir. Kanunlara saygı nerede kalıyor? Milli iradenin tecelligahı olan Büyük Millet Meclisi'nin çıkardığı kanunlar uygulanmak için çıkarılır.

İşte Fethiye'de tarihi **Tekke Camisi** tütün deposu haline getirilerek kiraya verilmiştir. Müslümanlar, bundan son derece müte-essirdir. Bu açıkca bir kanun hükmünün ihlalidir. Kanuna saygısızlıktır. Kanunlara herkesten evvel o kanunu yapanların ve kanunu

uygulama sorumluluğunu taşıyanların saygı göstermesi lazımdır. 6570 sayılı kanunla millî irade bunu kesin bir surette halletmiştir.

Kilis'de **Derviş Camisinin**, açık türbesi ve suyu Vakıflar Müdürlüğü tarafından 5000 lira gibi az bir paraya satılmıştır. Satın alan kimse bunun önüne dükkanlar yaptırmış ve camii de depo olarak kullanılmaktadır.

1938 senesinde İskilip'te 14 cami ve mescid satılmış ve yıkılmıştır.

- 1-Pazarbaşı Camii,
- 2-Sarıkadı Camii,
- 3-Cavuş Sokağı Mescidi,
- 4-Büyüктаş Mescidi,
- 5-Mutaflar Mescidi,
- 6-Bahabey Mescidi,
- 7-Alibey Mescidi,
- 8-Temenne Mescidi,
- 9-Kale Mescidi,
- 10-Yukarı Ulaştepe Mescidi,
- 11-Hacı Piri Mescidi,
- 12-Musalla Mescidi,
- 13-Dört Sokak Mescidi,
- 14-Kadınlar Camii.

Diyarbakır'da bir caminin ne acıklı vaziyete sokulduğunu bir Ermenin ağzından ne acı bir şekilde dinliyoruz.

Kurşunlu veya Fatihpaşa Camii: 1941 - 42 yılında depo diye kapatılmıştı. İçerisine kütüklük, kama, hançer, at eğeri, döküntü konmuştur. Buradaki kiliseler de keza hurdalarla doldurulmuş ve içerisi 00 olarak kullanılmıştır. Halbuki burçların çoğu boş halde idi. Gene Ulu Cami de sevkiyat yeri olarak kullanılıyordu. Bunlar İnönü zamanında yapılıyordu. İnönü hem camilere ve din adamlarına ve hem de kilise ve papazlara düşmandır.

Şu noktaya da işaret edeyim ki: Bütün Türklerin ve 700 milyon dünya Müslümanlarının hatta hristiyanların şiddetli arzularına rağmen fethin sembolü İstanbul'un (Zafer Kalesi) Ayasofya müze olarak bırakılmaktadır. Yukarıda hükümlerini açıkladığımız 6570 sayılı kanunun sarahatına aykırı olarak, kanunlarını uygulamakla mükellef hükümetlerin kanuna saygısızlığı ne zaman bitecek? Böyle bir ortamda fertlerin kanun saygıları nasıl elde edilebilir? (Bu hususta sayın Devlet Bakanı Refet Sezgin'e hitaben yazdığımız Ayasofya hakkındaki eserimizde geniş izahat verilmiştir.) Ancak Konya'da Mevlana Dergahı 1926'da özel bir kanunla müze haline getirilmiştir. Esasen burada da cami, dergah, müzeden ayrılarak huşu ve huzur içinde ibadet serbestisine terkedilmelidir.

Milli iradeye ve onun tecelliyatına, kanun ve nizamlara saygı ve sevgi ne zaman yerleşecektir? Hak ve adalete kanun ve nizamlara sevgi ve saygı ile bağlanmayan milleler ileri gidemezler. Bu vesile ile bir daha şu noktayı önemle açıklamak isterim ki, gerek 6570 sayılı kanunun sarih hükmüne ve gerekse hergün ve her an tazeliğini kaybetmeyen milli heyecan ve milli irade, başta Ayasofya olmak üzere diğer ibadete kapalı bütün camilerimizin hemen ibadete açılmasını arzu ediyor. Kanun hükümlerine saygı gösterilmesini evvela hükümetten istiyorum. Kanunların çiğnenmesine göz yumuluyor. Hükümetin bu husustaki sorumluluğunu hatırlatıyorum. Hatta bir gensoyruyla Büyük Millet Meclisinin harekete geçilmesini istiyorum. Tanrım bizleri hak yolundan, kanun yolundan ayırmasın.

Av. Hasan Basri TARMAN

-31-

ALANYA

Yeni İstiklâl Gazetesi Müdürlüğüne:

01.02.1967

İnönü devrinde Alanya'da mevcut cami ve medreselerin ve mescidlerin feci durumu şöyle idi:

1-Alanya İskele Caddesinde vaki Hacı Kadiroğlu namıyla bilinen cami, İnhisarlar idaresi (Tekel) tarafından işgal edilerek rakı ve

şarap deposu yapıldı. Bilahare 1950 yılından sonra tahliye edilerek sahibi veya veresi tarafından tamir edildi ve yeniden ibadete açıldı.

2-Yine aynı cadde üzerinde Şerifalioğlu Camii de keza işgal edilerek cezaevine çevrildi. Senelerce cezaevi olarak kullanıldıktan sonra 950 (1950) yılında tahliye edilerek ibadete açıldı.

3-Sultan Alaaddin tarafından inşa ettirilmiş olan ve Kale Camii olarak anılan cami de kapatıldı. İçinde bulunan halıların bir kısmı Antalya Müzesi'ne nakledildi. Bir kısmı da çalındı; halen tamir edilerek ibadete açılmıştır.

4-Kapı Mahallesinde mevcut Kılıçarslan Camii de aynı akibete uğramış ve senelerce bakımsız kaldığından tamamen yıkılmış, 950 (1950) yılından sonra hayır severler tarafından yeniden inşa edilerek ibadete açılmıştır.

5-İskele caddesi üzerinde son derece modern bir şekilde yapılmış ve bin, binbeşyüz talebe alan Tevfikiye Medresesi namıyla maruf medrese de kapatılarak kumarhane ve sapıklar yuvası haline gelmiş ve sonradan satılarak, birkaç el değiştirdikten sonra Gümrük İdaresi tarafından satın alınmış olup halen mezkur idarenin taht-ı tasarrufundadır.

6-Kuyularönü ve Müftüler Medresesi namıyla anılan ve bir çok din adamı yetiştiren ve Menba-i Allame diye şöhret kazanan medrese de devr-i sabıkta kapatılmış ve halkın hayvan ahır olarak kullanmasına yol açılmış, sonra zamanla yıkılarak yerinden eser kalmamış ve arsadan bir kısmı satılmış ve bir kısmı da Evkaf İdaresinin narenciye bahçesi olmuştur.

7-En mühim ve üzerinde durulacak hayret verici nokta şudur ki, memleketin yerlisinden olup İnhisar memuru bulunan Ali Parlayüksel namındaki şahıs birgün Kuyularönü Camisinde öğle namazını eda etmekte iken bir polis memuru tarafından camiden alınarak dışarı atılmış ve memurlara namaz kılmanın yasak olduğu söylenmiş ve mumaleyleh ağlayarak dairesine gitmiştir. Bu hali bütün memleket halk bilmektedir. Bu muamele o zatın ölümüne sebep

olmuştur. İnönü devrinde namaz kılan ve oruç tutan memurlar takip edilerek merkeze bildirilir, zavallı memur hiçbir şeyden habersiz soluğu şubede alırdı. Namaz kılan memurlar namaz kaçakçılığı yaparlardı.

8-Burada mahalle ve köylerde de bir çok cami ve mescidler korku neticesi kendiliğinden kapatılmış ve yıkılmış harabolmuş ise de 1950 yılından sonra yeniden inşa ve tamir edilerek fazlasıyla ibadete açılmıştır. Cenab-ı Mevlaya şükürler olsun bu günleri de gördük.

9-Yine Milli Şef devrinde kitapçılardan ve bilhassa dükkancı Mustafa Cemali Güvenir ve Ali Abaldı'dan ve bazı dükkân ve evlerden Kur'an-ı Kerim ve dini kitaplar polis memurları tarafından toplatılarak deniz kıyısına ve kuma gömülmüş olduğu, bilahare Ziraat Bankasının temeli kazılırken mezkur kitapların toprak altından tesadüfen çürümüş bir halde çıktığı ve müteahhit tarafından toplanıp başka yere gömüldüğü de bütün menâleket halkı tarafından görülüp bilinen şeylerdir.

Hatırlayabildiğim bunlardan ibarettir. Gazetenizde neşir ve ilanını rica ederim.

Alanya'nın Hasbahçe Mahallesinden
Ahmet MÜFTÜOĞLU

-32-

OSMANCIK

Yeni İstiklâl Gazetesi Müdürlüğüne: 01.02.1967

CHP zamanında kasabamızda yıkılan, satılan ve depo olan camiler şunlardır.

1-İbrikdar Camisi yıkılıp yerine dükkân yapıldı.

2-Salihli Camisi yıkılıp yerine dükkân yapıldı.

3-Mukbil Ağa Camisi yıkılıp yerine dükkân yapıldı.

4-Musalla Camisi yıkılıp yerine Milli Şef'in adını taşıyan okul yapıldı.

5-Toprak Mahallesi Camisi satılıp yerine ev yapıldı.

6-Meşhur Koyun Baba Camisi yıkıldı, yeri şimdi boştur.

1943'ten evvel depo olan camiler şunlardır:

1-Ulu Camiye buğday koydular,

2-Şeyh Camisine buğday koydular,

3-İmaret Camisine buğday koydular,

4-Meşhur Akşemseddin Camisine hayvan koydular.

Şu yukarıda depo diye yazdığım camiler şimdi ibadete açıktır. Bunları, başkalarından duyup yazmış değilim, bizzat gözüyle görmüş birisiyim, çünkü yaşı 53'tür. Selam eder, Cenab-ı Hak'tan işlerinizde muvaffakiyetler ihsan etmesini dilerim.

Gazete Bayii, Osmancık
Ali AÇIK

-33-
URFA

01.02.1967

Narenci Camii Şerifi: Hacı Osman Şeddadi, yakınlarda alıcıdan satın almış Müslümanların ibadetine açmıştır.

İmam Sekaki Camii Şerifi: Tüccardan Said Postacı, Evkaftan satın almış ve Müslümanların ibadetine açmıştır.

Kudbuddin Camii Şerifi: Ehl-i hayır tarafından alıcılardan satın alınmış, Müslümanların ibadetine açılmıştır

Sultan Bey Camii Şerifi: Evkaf satmış, ev olarak kullanılmaktadır.

Hisse Meydanı Camii Şerifi: Cami onarma derneği alıcıdan satın almış, Müslümanların ibadetine açmıştır.

Kardaşlar Camii Şerifi: Dernek himmetiyle, yardım yoluyla satın alınmış, Kur'an Kursu'na tahsis edilmiştir .

Meşarikiyye Camii Şerifi: Tüccardan Hacı Mehmed Çarıkoglu satın almış, yeniden yaptırmış, Müslümanların ibadetine açmıştır.

Damad Süleyman Camii Şerifi: Esnaftan Emin Duranlı, Evkaftan satın almış, Müslümanların ibadetine açmıştır.

Toz Eken Camii Şerifi: Tüccardan Hacı Mehmed Pabuccu, Evkaftan satın almış, Müslümanların ibadetine açmıştır.

Ömeriye Camii Şerifi: Çiftçi Hacı Kemal Yetkin, alıcıdan satın almış, Müslümanların ibadetine açmıştır.

Ermeni mahallesindeki Camii Şerif: Evkaf satmış şimdi evdir.

Süpürgeli Camii Şerifi: Evkaf satmış, şimdi evdir.

Hüsniye Camii Şerifi: Hasan Paşa Çarşısı'na bitişik, alıcı birkaç dükkan yaptırmıştır.

Nur Ali Camii Şerifi: Evkaf satmış, şimdi evdir.

Ali Han Camii Şerifi: Evkaf satmış, şimdi evdir.

Mahkeme Mescidi Şerifi: Belediye yıktırmış, Eski Hal'e katmıştır.

8 adet de tekke satılmıştır. Bunlardan iki tanesi alıcılardan satın alınarak ibadete açılmıştır. Camilerden iki tanesi de Evkaf tarafından kiraya verilmiştir. Sonradan hizmete iade edilmiştir.

Kıbrıs Tekkesi: Çiftçi Hacı Şükrü Saatçı, alıcıdan satın almış ibadete açmıştır.

Abdulvahid Tekkesi: Tüccardan Hacı Yusuf Tekin, Ziya Alıcı'dan satın almış, ibadete açmıştır.

Satın alınan camiler onbirdir. Diğerleri de inşaallah alınacaktır. Yeniden yapılan camiler onikidir. Satıştan kurtulan camiler de yirmi üç adettir. Bunların büyüklerinden on tanesi de askeriye işgalinde idi. Halbuki iki büyük kışla birçok hanlar da vardı. Fakat nedense camiler işgal altında tutuluyordu. Müslümanlar kasden namazdan ve cemaatten men ediliyorlardı.

İnönü iktidarı zamanında dine karşı malum zihniyetle cami ve mescidleri ibadete kapatmışlar ve sattırmışlardır. Asırların mirası ecdat yadigarı o güzelim camilerin her birisi tarih ve mimari bakımından birer sanat eseriydiler. Ne yazık ki zalimlerin gadrine hedef oldular. Satıldılar. Urfa'da o zamanlar Müslüman halk cami darlığı yüzünden

ibadetlerini edada çok zorluk çekmişlerdir. Demokratik rejim kabul edildikten sonra millet bir derece hürriyete kavuşmuş, artık satılan camileri alıcılardan tekrar satın almaya ve yenilerini yaptırabilmeye başlayabilmişlerdir (Haza min fazli Rabbi). Allah'a binlerce hamd ü senalar olsun camilerimizin sayısı şimdi elliyi bulmuştur; açılan boşluk tamamıyla kapanmış, ihtiyaç karşılanmıştır. Vaktiyle Urfa beldesi, camileri bol bir şehir imiş. Üçbuçuk asır önce Evliya Çelebi Urfa'yı ziyaret etmiş ve Seyahatname'sine Urfa'da seksenden çok cami ve mescid olduğunu kaydetmiştir.

Urfa'da 16 adet cami ve mescid, 8 adet de tekke satılmıştır. Bu tekkeler de vakit namazları ve Cuma namazları kılınır birer mescid idiler. Camilerin ihya ve devamı için vakfedilen külliyyeler de gasbedilmiş ve satılmıştır. Bu devirde cami vazifelileri 10-15 lira gibi pek az maaşlarını uzun zamanlar Evkaftan alamamışlar, çok sefalet çekmişlerdi. Bu mübarek zatlar yoksulluk içerisinde yaşamalarına rağmen mukaddes vazifeleri başından asla ayrılmamışlar, feragat-ı nefisle sabretmişlerdi. Allah kendilerinden razı olsun; hala da maaşları tatmin edici değildir, terfileri şayan-ı temennidir.

Memleketimizin cami onarma derneği başkanı Hacı Rafi Görgün Efendinin sayılan camilerin gerek alınışında ve gerek yenilerinin yapılışında büyük hizmetleri olmuştur. Bu vesile ile kendilerini hürmet ve şükranlarımı arz etmeyi bir borç bilirim.

Hürmetlerimle

H. R. B

-34-

MUŞ

Yeni İstiklâl Gazetesi Müdürlüğüne:

01.02.1967

CHP devrinde Muş gibi küçük bir şehirde baskılar, eziyetler altında ezildik. Yol yok, irtibat yok, jandarmanın dıpcığı altında ezilen halk aç perişan sürünürken, üstelik birkaç teneke tahılımızı elimizden alındığı o devirler... Bilmem ki utanmadan daha bizden ne istiyorlar?

Bir zamanlar 12 lira yol parası için, tam 12 gün babalarımızın zorla çalıştırıldığı ve hastalarımızın 20 – 30 kişi ile Muş'tan Kurtalan'a elkızağı ile götürüldüğü zamanları unutmayalım. Askere gittiğimiz zaman Muş'tan Diyarbakır'a kadar, konaktan konağa tam 40 gün camilere doldurarak götürdüler...

İnönü'nün hüküm sürdüğü devirde vilayetimizde yedi cami vardı:

- 1-Ulu Cami: Cezaevi yapıldı,
- 2-Hacı Şeref Camii: Ofis Ambarı yapıldı,
- 3-Alaaddin Bey Camii: Askeri depo yapıldı,
- 4-Murat Paşa Camii: Yıkıldı,
- 5-Taşo Camii: Yıkıldı,
- 6-Kelle Camii: Yıkıldı,
- 7-Saray Camii: Yıkıldı.

Bunun gibi daha nice hamam ve medreselerin yerinde yeller esmektedir.

Hizmetinizde muvaffak olmanızı Cenab-ı Haktan dilerim.

Din, Müslümanlık ve vatan uğrunda sizinle beraberiz. Allah yardımcınız olsun.

Kemal MERGEN

Bitlis Cad. No: 33 Muş

-35-

KASIMPAŞA

Yeni İstiklâl Gazetesi Müdürlüğüne:

01.02.1967

Kasımpaşa Büyük Piyale Paşa Camii. Bu cami Koca Mimar Sinan Hazretlerinin çok enteresan bir yapısı olmakla beraber, gayet büyük bir eserdir. Bu mabede hiçbir ilgi gösterilmediğinden bugün birçok yerleri yıkılmış, sıvaları dökülmüş durumdadır. Bu hale gelmesine sebep, meş'um CHP zamanında başlar. Bir ara DP zamanında ufak bir himmet gösterilmişti.

943 (1943) senelerinde CHP hükümeti bu camiyi un deposu olarak kapattı. Hatta buradaki unlar kurtlandı. Sonra Nusretiye Camii. Bu camii tophanededir. Askeriyeye ait kışla olarak mı veya tavla olarak mı ne şekilde olduğunu pek kestiremediğim şekilde kapatılmıştır. Yerinde tetkiki ve soruşturmalarla bu husus aydınlatılabilir.

Camii Kebir Sok. No:7 Kasımpaşa

-36-

TOKAT

Yeni İstiklâl Gazetesi Müdürlüğüne:

01.02.1967

Yeni İstiklâl Gazetesinin bir sütununda CHP zamanında yıkılan ve satılan cami ve mescidler hakkındaki bilgilerimize müracaat edildiği için, ben de bildiklerimi sıralamakla vicdani borcumu eda etmiş oluyorum. Aşağıya sıra ile yazıyorum.

Saygılarımla

H. M. IŞIKLI

Tokat

- 1-Ankara Mescidi yıkıldı,
- 2-Sofular Camii yıkıldı,
- 3-Sehpa Mescidi Gaybi mahallesinde yıkıldı,
- 4-Hacı İbrahim mescidi yıkıldı,
- 5-İvaz Paşa Camii yıkıldı,
- 6-Kaya Çiprek Mescidi yıkıldı,
- 7-Cemaleddin Mescidi yıkıldı,
- 8-Akpınar Camii yıkıldı,
- 9-Hacı Hint Camii yıkıldı,
- 10-Fatma Hatun Mescidi yıkıldı,
- 11-Sam Yeli Mescidi yıkıldı,
- 12-Kabil-i İbrahim ve Mehmet Paşalar camileri yıkıldı,
- 13-Pirhavace Mescidi yıkıldı,
- 14-Müftü Camii satılmış ve sonunda satın alınmış,
- 15-Ahmet Efendi Camii satılmış,

- 16-Yar Ahmed Camii satılmış,
- 17-Anşa Hatun Mescidi yıkılmış,
- 18-Havva Hatun Mescidi yıkılmış,
- 19-Hacı Mehmed Bey Camii yıkılmış,
- 20-Abdülfettah Camii yıkılmış,
- 21-Toprak Mescidi yıkılmış,
- 22-Semerkant Mescidi arsası satılmış,
- 23-Çeşnigir Mescidi yıkıldı,
- 24-Halid Mescidi harap,
- 25-Kundakçılar Camii kısmen yıkık ve harap,
- 26-Arasta Camii yıkıldı,
- 27-Kara Veli Camii yıkıldı,
- 28-Güzel Aşçı Mescidi yıkıldı,
- 29-Rüstem Çelebi Camii tasfiye edildi, satıldı,
- 30-Taşcı Mahmud Mescidi yıkıldı,
- 31-Geçişçiler Camii yıkıldı.

-37-

MALATYA

15.02.1967

"Haksızlık karşısında susan dilsiz şeytandır" hadisi karşısında o derekeye düşmemek için yazılmıştır.

Sayın Paşam, bundan birkaç gün önce idi, gazetelerde şöyle bir başlık okumuştum. Sayın Başbakan Süleyman Demirel'e hitaben şöyle buyurmuştunuz: *Başbakan, biz CHP'nin ne zaman ve hangi cami ve ibadethaneleri kapattığımızı ispat etsinler. Cami ve ibadethaneler her zaman açık bırakılmış ve kimseye bu hususta baskı yapılmamıştır*, diye hilaf-ı hakikat beyanda bulunmuştunuz. Şimdi sizlere zat-ı devletleri zamanında ve Milli Şeflik devrinde kapatılan cami-i şerifler ve mes-cidlerin bazılarını huzur-ı âlilerine sunuyorum. Herhalde zat-ı alileri hatırlama zahmetine katlanırlarsa, hem kendileri ve hem de partileri için iyi olur kanaatindeyim.

Bu mektupu sayın Başbakan'ın bir müdafii olarak veya CHP'ne bir alerjimin olduğu için yazdığımı zannetmeyiniz. Bizler her zaman ve her yerde hakkı müdafaayı ahdetmiş kimseleriz. Karşımızda en hunhar kumandan dahi olsa ve hakkı müdafaah uhdemize düşse o hakkı ihlal etmeyiz ve müdafaasını yaparız. Kısacası bizler hakkın müdafii, haksızlığın hasmıyız. **"Başkasının hatırı için hakkın hatırı kırılmaz"** düstürümüzdür.

Sayın Paşam bir Malatyalı olarak sizlere şu aşağıdaki hakikatları özet olarak sunuyorum. Teker teker yazmak lazım gelirse de, bu sütunların kifayetsizliği ve sizleri fazla üzmek için kısa kesiyorum.

1-1939'dan 1951 yılına kadar Türkiye'nin hemen hemen her vilayetinde, hatta her kaza ve köy mulhakatındaki bir veya iki adet açık ibadethaneler hariç, bütün cami-i şerifler ya matbaa veya inhisar tütün deposu, yahut ofis anbarı, askeri depo olarak kullanılmıştır. Satılan cami-i şerifler ise 1939'dan itibaren başlamış, 1949 yılına kadar devam etmiştir. Bunlardan bazılarını misal olarak arzedeyim; Malatya'mızda 8 adet cami yıkılmış ve satılmıştır ki, bunlar da şunlardır. İki adet Tekmezar mahallesi camileri, bir adet Kerhek Camii, bir adet Azizler Sokağı Vakıflar Camii, Şıkşık Mahallesi Camii, Kavaklı Bağı Mahallesi Leblebici Mescidi, İsmetiye Mahallesi Mescidi, Niyazi Mahallesi Cami-i Şerifleridir. Bunlardan bazıları mahalle sakinleri tarafından satın alınmış ve tekraren bilahare cami olması sağlanmıştır. Bazıları ise satın alan tarafından hane yapılmış ve hâlâ hane olarak kullanılmaktadır. İşte sayın Paşam, CHP her ne zaman idareyi eline almışsa nice ibadethaneler ya satılmış veyahut yıkılmıştır. Dine ve din adamlarına baskı başlamış, din en korkunç bir varlıkmiş gibi gösterilmiştir. Buna bir başka delil daha vereyim. Şöyle ki: 1964 yılında zat-ı âlilerinin başbakanlığı sırasında yine Malatyamızda vuku bulan hareket-i arz (deprem) dolayısıyla birçok binalar hasar görmüş ve birçokları da yıkılmıştı. Bu depremden sonra en sağlam kalan binalardan olan caminin sağlamlığı hakkında itimada şayan inşaat mimarları ve fen memurlarının sağlam kanaatinde oldukları bir

hakikattir. Hatta bu binanın inhidamına Belediye karar verirken Belediye Meclis üyesi Yüksek Mimar Sami Semerci'nin şu sözleri de bir gerçektir ki Sami Bey şöyle müdafaa yapmışlardı: *"Arkadaşlar, bugün kararını almak üzere bulunduğumuz Çınarlı Cami-i Şerifinin inhidamı (yıkıtılması) yersiz ve yanlışır. Cam-i şerif tamamen sağlam ve kullanılır vaziyettedir. Efendiler bu memleketin nüfusu 10.000 iken ecdadımız bu cami-i şerif gibi eserleri bizlere yadigâr bırakmışlardı. Onlar 10.000 idi bizler ise bugün 100.000'in üzerindeyiz, eğer bizler bu cami-i şerifin yıkılmasına karar verecek olursak, bizden sonra gelecek evlatlarımız ve nesiller bizleri lanetle yadederler"* diye inhidamının icab etmediğini beyan etmesine binaen Belediye Başkanı Turgut Temelli bu caminin yıkılması için kanunun kendisine tanımış olduğu iki rey kullanma hakkını kullanmış, ancak bir fazlasını sağlayabilmişti. Bu ecdad yadigârı cami-i şerif yıkıtılmış, yerine işhanı kurulmak üzere temel kazılarına başlanmıştır. Eski temelden çıkan taşlarsa halktan gizlenerek şaraphaneye Belediye tarafından verilmiştir.

2-Malatyamızın köylerinden olan Tilek, Barguzu, Kilayik ve Çarmıktı (Yeşilyurt)'daki camiler mekteb olarak kullanılmakta idi. Malatya merkezindeki camilere gelince: Söğütlü Camii, Saray Camii, Kavaklı Bağı Mahallesi Cami-i şerifleri de hapishane olarak kullanılmış ve bu camilerden Niyazi Bey Mahallesi (cezaevinin karşısı) Camii hala cezaevi jandarma karakolu olarak kullanılmaktadır. Kazmalıbaba camii önce matbaa, sonraları ise İnhisarlar İdaresine tütün deposu olmak üzere verilmiştir. Paşa Camii, İlyas Mahallesi Camileri de askeri depo olarak kullanılmıştır. Eski Malatyamızdaki ecdad yadigârı mabedlerden Ulu Cami-i şerif ise tamamen kapatılmış, yıkılmaya terk edilmiştir. Bilahare 1950 yılında halkın yardımıyla yıkılan bazı yerleri yapılmış, Turizm ve Tanıtma Bakanlığının tasvibiyle restore yönüne gidilmiş, fakat hala tamamlanamamıştır.

İşte Sayın Paşam, yukarıda huzurlarınıza sunduğum cami-i şerifler ve ibadethaneler zât-ı âlilerinin devlet reisliği zamanına ve

1964'te ise yine sayın Paşamın Başbakan bulunduğu yıllara tesadüf etmektedir. Acaba bu hakikatleri sayın Paşam sizler duyup işitmediniz mi? Yoksa bizzat devlet veya hükümet başkanı sıfatıyla emirleri siz mi vermiştiniz?

Sayın Paşam şimdi sizlerden biz Malatyalılar olarak şu hususu bekliyoruz: 1964 yılında Belediye Başkanının ve o zamanki valinin de emirleriyle yıktırılan Çınarlı Cami-i şerifinin yerine işhanı yapılmak üzere bulunduğu şu günlerde amcazadeniz ve Belediye Başkanı olan Turgut Temelli'ye emir vererek bu işhanının hangi katı olursa olsun, bir katının hiç olmazsa ecdadımıza hürmeten cami olarak yapılması yoluna gidilmesidir.

Çınarlı camisinin bulunduğu mahal, Malatya'nın en kalabalık semti ve bütün esnafın toplandığı bir yerdir. Çınarlı camisinin yıkılması Malatyalı esnaf ve halkını tamamen perişan etmiş, yapmaları gereken ibadet vazifelerini kışın şiddetli soğukunda ve yağın yağmur altında, yazınsa yakıcı sıcak ve toz içinde sokak ve cadde ortalarında yapmaya mecbur kalmışlardır.

Bir Müslüman olarak bu halden sizlerin de zül duyacağınızın ispatını beklerim. Saygılarımla.

Ahmet Turan GÜLTEKİN

Topal Hafız Sok. No: 16 Malatya

-38-

KEMALPAŞA

15.02.1967

Çok muhterem Yeni İstiklâl Gazetesi Müdürü:

Epeyce zamandan beri devam eden İsmet Paşa devrinde kapatılan cami ve mescidler hakkındaki okurlarınızın gönderdiği mektup neşriyatınızı dikkatle takip ediyorum. Fakat bugüne kadar kasabamızdaki cami kıyımına dair hiçbir yazınıza tesadüf etmedim. Bizim kasabamız yirmibini müteceviz bir kaza merkezidir. 1939

senesinde kasabamızın mevcut oniki camisinden biri cezaevi, biri ot deposu, diğer on tanesi de askeriye işgali altına alınarak kasaba halkına Cuma namazı kılmaya dahi meydan vermemek için bir tek cami dahi bırakmadılar. Kasaba halkı defalarca beşyüz-bin imzalı mazbatalar yaparak ve heyetler göndererek Cuma namazı kılabilmek için birtek caminin Müslümanlara verilmesini rica ettiler ve daima red cevabıyla karşılaştılar. Senesini hatırlayamıyorum, Alay kasabamızdan ayrıldı. Bu defa camileri yine Müslümanlara iade etmediler ve hepsini Ofis emrine verdiler, zahire doldurmak suretiyle camileri birer farelik yaparak hepsini harap hale getirdiler. Ofisin işleri bittikten sonra içlerine girilemeyecek bir halde Müslümanlara terkettiler. Rabbimize çok şükür bugün için oniki cami, onaltıya iblağ edildi ve aynı zamanda mevcut camilerden on tanesi Müslümanların gayretiyle müceddeden tamir edildi. Bunlardan arta kalan iki cami de bu sene yıkılarak yenisi yapılmak üzere hazırlıklar başlanmıştır. Bunlar da ikmal edilince kasabamızda eski harap cami kalmayacak. Müslümanlığın ne demek olduğunu bu gayretkeşlere Müslümanlar ders verecek öğreteceklerdir. Cenab-ı Allah bizlere İsmet Paşa'nın Şeflik devrini bir daha göstermesin. Amin, saygılarımla...

Terzi - Hakkı SÖNMEZ

M.Kemalpaşa

-39-

TEKİRDAĞ

Yeni İstiklâl Gazetesi Müdürlüğüne:

15.02.1967

Kapatılan camiler köşesi için bütün köylülerimizin candan selamlarıyla...

“Kılavuzlar kılavuzu” peşinde yürüyen Karaca Kılavuz köyümüzde üç cami vardır. Köy kalabalık olduğu için üçü de yetmedi şimdi dördüncü ve büyük bir cami daha yapılıyor. Buna rağmen CHP devrinde üç camiden Çadırılı ve Orta Mahalle Camilerinin imamları

mahbus edildi ve bir köye bir cami yeter diyerek kapılarına siyah kilit vuruldu. Hatta cemaat bir camiye sığmadığı için içimizden bir okumuş hocaya caminin kilidini açtırarak Bayram Namazını kıldırarak. Namaz kıldırın diye hocayı eli kelepçeli karakola götürüp çok müthiş dövdüler. Giderken kollukçuların ihtiyar ve yaşlı hoca Hasan Efendi'nin (Şemseddin Özer'in babası) sırtına sırayla bindiklerini görenler vardır. Yine "Devr-i malum"da çocuklarımızı okutamadık. Hoca bulamadığımız gibi, okutan hocaları da cezaevine attılar. Hatta birgün, kışın soğukta, hoca تنها bir yerde ders okuturken solcular tarafından şikayet edilmiş, üç sene hapse, 600 lira para cezasına çarptırılmıştır. İnönü devrinde 15 sene kapısı dahi açılmayan Orta Caminin, hırsız ve haydutların çaldıkları eşyalarını saklamak için ve bir zaman kereste ve odun deposu olarak kullanıldığı bütün halkın malumudur.

Mel'un insanlar tarafından imanları çalınan gençler kış günleri bu mukaddes camide kumar oynarlar, mihrabı ise (hâşâ) hela olarak kullanırlardı. O günleri yaşayan ve bu çirkin hareketleri yapan gençler bugün göz yaşı dökerek Allah'a el açıyorlar ve Ona tövbe ediyorlar.

Sefer MALA – Şemseddin ÖZER
Karacakılavuz köyü / Tekirdağ

-40-
NİZİP

15.02.1967

Muhterem Yeni İstiklâl Gazetesi Müdürlüğüne:

19.10.1966 tarih ve 271 sayılı gazetenizde; CHP devrinde satılan, kapatılan, depo yapılan vesair maksatlarla (ibadet dışı işler için) kullanılan camiler hakkında İnönü'nün inkarına karşı Müslüman Türk halkını isbata çağırıyorsunuz. Bu meyanda ben de bildiklerimi arz ediyorum.

İlçemiz olan Nizip'te ibadetten başka maksatlar için kullanılan ve yıkılan camiler şunlardır:

1-Fevkânî Mahallesinde Çolak Hoca Camii: Bu cami tahminen 1940 senesi civarı harap ve tavanı akmakta idi. İşsiz mahalle çocuklarının oyun yeri haline gelmişti. Avlusu da mahalle sakinlerinin ev süprüntüleri ile çöplük olmuştu Sonradan Nizip'in Gaziantep'e giden şose yolu üzerine yapılmakta olan askeri kışlanın inşaatında kullanılmak için cami tamamen yıktırılıp taşlar kışlaya taşınmıştır. Böylece yeri yurdu belirsiz hale gelen caminin arsası çöplük olarak kullanılmış, sonradan bu arsa satılarak yerine ev yapılmıştır.

2-Saha Mahallesinde Saha Camii: Bu camiye asker konulmuştu. Minaresinin şerefesinde leylekler yuva yapmışlardı. Tahminen on sene evvel cami tamir görüp ibadete açılmıştır. (Minare şerefesi o zamanlar leylek yuvası vazifesi gördüğü için (hâşâ) bu camiye yanlış olarak Hacı Leylek Camii diyenler de vardır).

3-Pazar Camii Mahallesinde Hamam Camii: Bu camiye bir zamanlar asker konulmuş ve sonra çeltik anbarı olarak kullanılmıştır. Tahminen sekiz sene kadar evvel, halk Evkaftan satın alarak tamir ve tevsi etmiştir. İlâveten (evvelce minaresi yokken) bir de minare yapılmıştır. Yalnız, sureta Müslüman, kalben münkir olanların rahatını bozacak (!) bir hoparlörü yoktur.

Ayrıca 12.05.1946'da asker olup (1926 doğumluyum) Nizip Şubesinden Gaziantep'e sevkedildim. Gaziantep'te çok geniş ve yapı sağlam, fakat taban kısmı toztoprak içinde, duvar dipleri delik deşik olmuş bir camiye (İsmi kesin olarak bilmiyorum) kur'a arkadaşlarımla birlikte doldurulduk. Fakat burası çok harabe, yatılabilecek bir yer olmadığı için, birçok arkadaşımız caminin kible tarafının pencere demirini kırıp otellerde soluğu almışlardı. Bu sebeple biz ertesi gün başka bir camiye naklettiler. (Sevke intizar) ve oradan sevkedildik. Bu caminin ismi: "İki Şerefeli Cami" diye hatırımda kalmıştır.

Allah (C.C) ıslaha yatkın olanlarımızı ıslah, ıslaha müstahak olmayanlarımızın cezasını versin. Bizim gibi aciz ve nemalazımcı kullarını da, sizin gibi ma'rufu emr münkeri nehy ve hak yolunda canla başla mücadele ve mücahede edenler zümresine ilhak eylesin... Âmin...

Allah (C.C) ve Onun son Resulü medar-ı iftiharımız Hz. Muhammed'in (S.A.V) şefaati üzerimize olsun, kaleminizi keskin ve mücadelenizde muvaffak eylesin...Âmin. Pek muhterem *Mehmet Şevket Eygi* Bey'e; size ve gazetenizde vazife gören yazı yazar "Kaalû belâ" dostlarıma selamlarımı sunarım.

Zarif İNCE

D.D.Y. Şeftren Fevzipaşa

-41-

KAYSERİ

Yeni İstiklâl Gazetesi Müdürlüğüne, 22.02.1967

Devr-i İsmet'te Kayseri'deki cami, medrese ve ecdad yadigârı binaların hâl-i pür-melâllerini kısmen bildirir listedir:

1-Kayseri'nin en büyük Hunad Camisi uzun bir süre ibadete kapatılmış ve sevkıyatta kullanılmıştır.

2-Hacıklıç Camii: Oniki sandık ecza için oniki sene depo olarak kapatılmıştır.

3-Lale Camii: On sene un deposu olarak kapatılmıştır.

4-Gülük Camii: Senelerce un ve buğday deposu olarak kapatılmıştır.

NOT: Bu büyük selatin camilerin kapatılması lüzuma binaen değildir. Gördüğü işi başka bir bina da görebilirdi lakin esas art düşünce bunların kapatılmasıyla halkı ibadetten uzak tutup İslâm nurunu söndürmektir.

5-Düvenönü mevkiinde iki cami yıkılmış, yol geçirilmiştir.

6-Boyacıkapı mevkiinde Mahmud Kadı Külliyesinden olan Kocabey Camii yıkılmış ve satılmıştır.

7-Çarşı İçi Eskiciler Camii: Bir Halk Partiliye satılmış, halen onun deposu halindedir.

8-Kazancılar Camii: Yıkılmış ve satılmıştır.

9-Kaleönü Camii: Yıkılmış ve satılmıştır.

10-Kale İç Fatih Camii: Uzun bir müddet Belediye deposu olarak kullanılmış ve sonra halk tarafından tamir ettirilerek ibadete açılmıştır.

11-Serçeönü Camii: yıktırılmış, yeri bahçe yapılmıştır.

12-Düvenönü'nde (Kapısının üstünde büyük bir taşla "Utlubül ilme minel mehdi ilel lahd" hadis-i şerifi hakkedilmiş olan) muazzam bir medrese o meşhur Halk partiliye satılmış, otel, garaj ve apartman yapılmıştır.

13-Boyacıkapısında Selçukî âsarı, yanyana iki medrese diğer bir Halk Partiliye satılmış ve halen icara verilmektedir. İstimlak mevzuunda Belediye ile ihtilaflı durumdadır.

14-Hükümet Konağı Camii: Yıktırılmıştır.

15-Yoğunburç Camii: Yıktırılmış ve satılmıştır.

16-Havutcular Camii: Yıktırılmış ve satılmıştır.

17-Şehrin kenarında onbinlerce cemaati istiab eden, kenarı duvarlarla çevrilmiş mihraplı, minberli yazlık büyük namazgah yine o Halk Partililere satılmış parsellendikten sonra örnek evler kooperatifine satılmıştır.

NOT: Örnek Evler Camii yapılırken, bir parsel cami için belsiz verildi.

18-Paşa Hamamı yıkılmış, yeri bahçe yapılmıştır.

19-Çömlek Hamamı yıkılmış bir kısmı yola gitmiş, bir kısmı satılmıştır.

20-Gürcü Hamamı yıkılmış ve satılmıştır.

21-Gülek Hamamı yıkılmış ve halen toprak yığını halinde durmaktadır.

22-Anadolu'da bir eşine daha rastlanamayan Kapalı Çarşı, zalim bir vali tarafından harap edilmiş, birçok seneler kapalı kaldıktan sonra

restore ettirilmesi mevzu bahis olmadan yarı viran olarak hizmete açılmıştır.

23-Yine eşine ender rastlanan Cumhuriyet Meydanı'ndaki Şah-Zâde Çeşmesi; şadırvanı, mermer sütunları ve mermer hatlarıyla tam bir şaheser olan bu ecdad yadigârı, şöyle söylenerek yıktırılmıştır: "Biz Padişahların sülalesini kökünden kazıdık, onların ismine çeşme ne demek".

NOT: 1946 senesinde bu vali yaptığı hizmetler karşılığı olarak, seçilemediği halde, ısmarlama mebus tayin edilmiş ve ondan sonra yaptığı günah ve hatayı tamir için Cumhuriyet Meydanı'na karataştan bir heykel gibi vechesiz, ruhsuz, biçimsiz kendi adına bir çeşme yaptırmış idi.

Bilahare zamanını Belediye Reisi merhum, mağfur Osman Kavuncu bu çeşmeyi söktürerek başka bir mahalle nakletmiştir. Sayın Yeni İstiklalciler! Milli Şef devrinde yıkılan, satılan, gadre uğratılan ecdad yadigârı eserlerinin, hangi birini sayalım. Bunlar daha yüzde biri değildir. Bırakınız kul yapısı binaları, laiklik perdesine bürünerek CHP silindiri ve buldozerleriyle otuz milyon Müslümanın Allah yapısı olan kalplerini yıkmışlardır. İşte dargınlık ve küskünlüğümüz buradan gelmektedir. Bir Müslüman olarak onlara hakkımızı helâl etmeyeceğiz.

Saygılarımla

İsmail AKYÜREK
Fatih Mah. Yıldırım Cad. No:40
Kayseri

-42-

SİVEREK

22.02.1967

Sayın üstadımız ve Müslüman milletin sesini bütün cihana duyuran Yeni İstiklâl Gazetesinin Mesul Müdürlüğüne:

19 Ekim 1966 tarih ve 271 sayılı gazetenizin 12 nci sahisindeki Müslümanlık hissesinden tamamen mahrum olan İnönü'nün yalanlarını isbat için 30 milyon Müslüman Türk milletinden yardım istemeniz üzerine, bendeniz de aşağıdaki, hakikate tam uygun olan olayları gazeteniz vasıtasıyla efkâr-ı umumiye'ye duyurmanızı hassaten istirham ederim.

1-Gerek hareketleriyle, gerekse ilk fırsatta Müslümanları ezmek isteyen, saniyen bazı kitaplar yazıldığına nazaran da 33 numaralı mason olan İsmet İnönü, Başbakanlığı zamanında (yanılmıyorsam Siverek kaymakamı o tarihte şimdiki İstanbul Belediye Başkanı Haşım İşcan idi) Siverek'e geldiğinde cebir ve zulümle bir kilometre mesafeden ziyade şoseyi acem halılarıyla döşettirip hükümet konağına çıktıktan sonra, merhum babam İbrahim Refet'in mütevelliliğini yaptığı Sulu Camiyi askeri depo olarak kullandığı için halkın feryat ve figan etmesine karşı "ahır da bir, cami de bir; ikisi de ihtiyaç için kullanılıyor" diye mezkur caminin depo olarak kullanılmakta devam edilmesi için emirler verdi. Bilahare de Mustafa Kemal'e müracaat edilip aynı cami yine ibadethane olarak kullanılmaya başlandı.

2-Yine Müslümanlık nuru ve feyzinden tamamen mahrum olan İsmet İnönü'nün Reiscumhurluk zamanında, Şarkla Garbı birbirine bağlayan Urfa - Diyarbakır şosesi üzerinde turistik bir yerde bulunan "Karageçi" ismiyle maruf olan cami yıktırılıp yok edilmiş olup askeri hayvanların ve civarın pislikleri içerisine atılmakta idi. Bu vaziyet 1950 senesine kadar devam edip, 950 (1950) DP iktidara geçtikten sonra Karageçi Camisi yeniden inşa edilip ibadethane olarak açtırıldı. Geri kalan kısmı da halen Siverekte Cami Onarma Derneği Başkanı Sakip Gürmen'in gerek kendi verdiği ve gerekse varlıklı halktan

topladığı para ile (kırkbin) lira masraf edilip modern bir Müslüman cami haline getirilmiştir. İşte İnönü'nün yalanlarını açığa vuran iki hakikati de bendeniz size bildirip siz de gazeteniz delaletiyle umumi efkara bildirmenizi tekrar olarak arzeder, hürmetlerimi sunarım.

Cami-i Kebir Mahallesinden
İbrahim Refet oğlu
Abdurrahman ALTINKALEM
Arzuhalci

-43-

KIRKAĞAÇ

Muhterem Beyler,

22.02.1967

Aşağıdaki liste, "Biz cami yıkmadık ve kapatmadık" diyenler devrinde Kırkağaç'ta yok edilen, satılan camileri göstermektedir:

Camiler:

Satılıp da yıkılanlar:

1-Çift Şerefeli Minaresi ve büyük dershaneleri ile birlikte Ayan-zade Hoca Camii yerle bir edilmiştir.

2-Soğukçeşme Camii yerle bir edilmiştir.

3-Yeğenoğlu Camii yerle bir edilip, sonradan şahıslarca alınıp yeniden cami yapılmıştır.

Satılanlar:

4-Çiftehanlar Camii.

5-Danacı Camii.

6-Asmalı Mescid Camii ve büyük medresesi.

7-Yanış Camii.

8-Kerimağa Camii.

9-Müftü Camii.

10-Kuşlu Camii,

Mescidler:

1-Tekeli Hoca Mescid ve Medresesi,

2-Hacı Süleyman Efendi Mescid ve Kütüphanesi,

3-Topaloğlu Mescidi,

- 4-Ağaoğlu Mescidi,
- 5-Kaycıklı Mescidi,
- 6-Bekteş Mescidi,
- 7-Sakar Ahmed Mescidi,
- 8-Hacı Mehmed Efendi Mescidi,
- 9-Hastane Mescidi,
- 10-Takanoglu Mescidi,

NOT: Bunlara vakfedilmiş olan ev, dükkan, zeytinlik ve tarlalar da satılmıştır.

Rifat KÖKAVCI

-44-

İZMİR

Çok muhterem ve mücahit kardeşlerim: 22.02.1967

Kıymetli gazetenizin 271. sayısında sayın İnönü'nün hakikatle ilgisi olmayan yalanlarının ispatına yardımcı olabilmek için, sizlere bir Müslüman vatandaş olarak şu bilgileri veriyorum: Lütfen neşredip de bu yalancıyı uyarın.

Ben, İzmir'in Bahçecik Nahiyesinde 1340 doğumluyum. 1943'ten 1947'ye kadar Selimiye Kışlasında askerlik yaptığım esnada Üsküdar Valide Camii bizim askeri depomuz idi. 11 nci Tüm. Muh. Blk. Deposu iken biz erzak ve giyimimizi oradan alırdık. Şimdi ise, 20 gün önce bir seyahatimde oradan geçtiğimde camiye uğradım. Üçyüz kadar Müslüman huşu ile secdeye varıyorlar. **Elhamdülillahi ala külli hal.** Hiçbir hilaf ve yalan olmadığına dair en büyük yeminimi edebilirim.

İ. T.

İzmit

-45-
ÇORUM

22.02.1967

Yeni İstiklâl Gazetesi Yazı İşleri Müdürlüğüne:

Aşağıda zikredilen (20) kadar cami ve mescidin CHP mel'aneti devrinde haraben turaba edildiğini bildirerek açmış olduğunuz ifşa ve mücadele kampanyasına iştirak ediyorum.

1-Çakırlı camii yıkıldı, yerine Halkevi yapıldı. İnönü orada müteaddit defalar nutuk çekti.

2-Ümit Halife Camii, buğday deposu yapıldı ve satıldı.

3-Aynalı Cami satıldı. Yeri bugün otel ve kahvedir.

4-Kırklar Camii ve Medreseleri Maarif'e (Millî Eğitim'e) verildi. El'an "Tanyeri İlkokulu"dur.

5-Tatar Camii satıldı. Yerinde çilingir dükkanları vardır.

6-Tahtalı Camii satıldı. Yeri arsadır.

7-Kürelî Mescidi satıldı. Yeri arsadır.

8-Çakır Mahallesinde Yıldızın Mescid CHP Başkanına pek az bir para ile satılmıştı. Halk satın aldı yine camidir.

9-Sepetçi Camii satıldı, arsadır.

10-Çin Camii satıldı. Şahıs evidir.

11-Oruç Camii yıkılıp satıldı. Yeri şahıs evidir.

12-Karanlık Camii yıkılıp satıldı, evdir.

13-Cankara Mescidi yıkılıp satıldı, evdir.

14-Bebeli Camii satıldı, halen evdir.

15-Sarılık Mescidi satıldı. Eve katıldı.

16-Alaybeyi Mescidi yıkıldı, satıldı. El'an evdir.

17-Yunus Hoca Camii, Nurullah Mahallesinde, satıldı.

18-Medreseleriyle beraber Medrese Camii halen evdir.

19-Hacı Ahmed Camii yıkılıp satılarak ev yapıldı.

20-Şeyh Eyüp Camii buğday deposu yapıldı. 1952 tarihine kadar buğday biti mevcuttu. Şimdi camidir,

Çorum Vilayeti senelerce öncesinden kırk minareli diye maruf ve meşhurdur. Bugün yıkılanlar tamir edilip yenileri de inşaa edildiği halde ancak yirmibeş minareli cami mevcuttur.

Hız. Allah'ın gazabı İslâm mabedlerinin yıkılmasına ve kapanmasına yardım edenler üzerine olsun. Amin

İsim mahfuzdur.

-46-

BİNGÖL

Yeni İstiklâl Gazetesi Müdürlüğüne,

22.02.1967

“Mescidler hiçbir devirde kapanmamıştır” diye feryad koparan İnönü'nün istibdadı devrinde, Bingöl'ün tek canısı bulunan İsfehan Bey camisi ibadete kapatılıp depo haline kondu buğday deposu ve hayvan tavalası haline getirildi. Halk Cuma ve Bayram Namazlarını dere kenarlarında kılabilmişlerdi.

Bu arada halktan zavallı bir Müslüman bilmeyerek namaz kılmak için camiye girmek istediği için bekçiler tarafından dövülerek öldürülmüştür. Bu hadise bütün Bingöllüler tarafından bilinmektedir.

M. Sıddık DURSUN

Tüccar

-47-

BOYABAT

01.03.1967

Sayın Yeni İstiklâl Gazetesi Müdürlüğüne:

Boyabat Kazasında Kumluk mahallesinde yıkılan iki tane cami, Zincirli kuyu mahallesinde yıkılan iki tane mescid vardır. Ayrıca Kaya Camisi de askeriye deposu yapılmıştır. İki sene sonra asker geldi. Camilere asker doldurdular. Cuma namazını kılmaya kasabaya bir saat

mesafedeki köylere gittik. Olan vakıa böyledir. Hürmet ve selamlarımla.

NOT: Bu camiler Halk Partisi devrinde yıkılmış ve kapatılmıştır; şimdi ise Allah'a şükür on tane camimiz vardır.

Avni MOR
Kunduracı

-48-

KAYSERİ

Mehmet Şevket abimize takdim,

01.03.1967

Sözlerime başlamadan evvel sonsuz ve kucak dolusu selamlarımı sunar, hürmetlerimi bildiririm. Müslüman Türk milletine yılmadan ve çekinmeden hizmet etmeniz sebebiyle gayretinizden dolayı sizlere şahsım ve mahallem namına çok teşekkür ederim.

Allah sizlerden razı olsun, bizler de evvel Allah sonra sizlerin fikirlerinden istifade ederek, bu uğurda zatıalınıza yardımcı olmayı vazife biliriz.

17 Ekim 1966 tarihli gazetenizin 12. sayfasında "İnönü'nün yalanlarına karşı vatandaşları ispata çağırıyoruz" başlıklı yazınızı okudum. O sırada yanımda bulunan mahallemizin yaşlıları da kulak verip dinlediler. İnönü'nün "benim zamanımda hiçbir camiye kapatırmadım" sözünü işitince, heyecanlanıp İnönü devrinde Kayseri'deki kapatılan, satılan, depo edilen, askeriye kışlası haline gelen, yıktırılıp, yeri başkasına satılıp apartman yapılan ve buna benzer neler neler bildiklerini anlatmaya başladılar. Tabii ben de bundan istifade ederek size yardımcı olmayı kendime vazife edindim. Eğer memnun edebilirsem ve işinize yarayacak durumda başarı gösterirsem mutlu olacağım. Vazifenizde başarılar dilerim.

1-Müftü Camii: Ana tamir askerlerine kışla oldu. Sonra un ve zahire anbarı yapıldı.

2-Gülük Camii: Silah deposu halinde kullanıldı.

3-İki Kapılı Cami: Mısır ve arpa deposu oldu.

4-Hacı Kılıç Camii: DP devrine kadar depo halinde kullanıldı.

5-Lale Camii: Askeriye eşya deposu idi.

6-Peynirli Camii: Evkaf tarafından Ali isminde bir vatandaşa satıldı ve 955 – 56 tarihinde tekrar faaliyete geçti.

7-Kümbet Önü Camii: Yıkıldı, yeri arsa olarak duruyor.

8-Ot Pazarı Camii: Tamamen yıkıldı, arsa olarak satıldı.

9-Yine aynı âkibete uğrayan (20) ye yakın cami vardır. Arzu ederseniz erinmeden bir tesbit ederiz.

Biz Müslümanlar bu Şef'in yalanlarını çok dinledik. O bizi kandıramaz, sadece kendini kandırır.

Kemal KARACA

-49-

ŞİLE VE OF

Yeni İstiklâl Gazetesine:

01.03.1967

1-CHP zamanında İstanbul Askeri Mıntıka Komutanlığı emrinde askere sevk olundum. Eğitim için 128. P.A. 2. Tb. 5. Blk. de üç ay Şile'de kaldım. Koğuşumuz Şile'nin Camii Şerifi idi. Zaten bir cami vardı. O da bizim koğuşumuz idi. Asker onun içinde türkü, şarkı, küfür söyler, cünüp olur öylece yatarı.

2-Ofun Şehitler Camisinin üst katında camiye bitişik bir oda vardı. Orayı karakol yaptılar. Jandarma onbaşı oraya bir gece kötü kadın getirmişti. Ertesi günü sabahı onbaşıyı deniz kıyısında, don gömlek buldular. Şehitler kaldırmış derler. Aklını oynattı. Halen Bakırköy'de yatıyor.

Hüseyin SALİHOĞLU

Derepazarı - Rize

-50-

DİYARBAKIR

01.03.1967

CHP'nin zulm ve gadr devrinde camilerimize yapılan suikastler: Diyarbakır'da satılan cami ve mescidler:

- 1-Ayna Minare Camii (minareli)
- 2-Çakal Camii (minaresiz)
- 3-Hançer Güzel Mescidi (minaresiz)
- 4-Kamışlı Ziyareti Mescidi (minaresiz)
- 5-Paşa Camii (minaresiz), Mardinkapı Semtindeki
- 6-Aziziye Camisi (minaresiz)
- 7-Taceddin Camii (minaresiz)
- 8-Yiğit Ahmet Mescidi (minaresiz)
- 9-Kozlu Mescidi (minaresiz)
- 10-Hanzade Mescidi (minaresiz)
- 11-Göl Camii (minaresiz)
- 12-Ablak Camii (minaresiz)
- 13-Kaşık Budak Mescidi (minaresiz)
- 14-Hacı Osman Mescidi (minaresiz)
- 15-Behram Paşa Camii semtindeki mescid (minaresiz), halen evdir.
- 16-Hasırlı Mescidi (minaresiz)
- 17-Sülûkiye Mescidi (minaresiz)
- 18-Çerkes-zade Mescidi (minaresiz), Buğdaypazarı semti.
- 19-Sim Camii (minaresiz)
- 20-Daha da bulunabilir fakat kısa araştırmalar neticesinde ancak bu kadar tesbit edebildik. Selamlar.

Selim GENÇTÜRK
Hasırlı Mah., Zağlı Sok. No:22
Diyarbakır

-51-

HER ŞEY DİNİM İÇİNDİR!

01.03.1967

1945-46 senesinde Eskişehir Askeri Mıntıka Komutanlığında Harbiye Ayniyat Muhasibi idim. O zamanlar Halk Partisi tarafından bir çok camilerin depo olarak kullanıldığını bilirim. Bunların en

meşhurlarından Kurşunlu Camisi, Gümürçine Camisi ve Akarbaşı Camilerinin depo olduklarına şahidim. Akarbaşı Camii, Harbiye ayniyat levazımından nakliye vasıtalarına ait, koşum takımı ve sair eşyaların deposu olarak tarafımdan 1,5 sene kullanılmıştır. Halk Partisi iktidarda ve muhalefette iken daima insan haklarına ve Anayasaya aykırı olarak İslâm dini aleyhinde çalışmış, dini tedrisatı okullardan kaldırmış, din görevlilerinin maaşlarını bir odacınınkinden daha aza indirmiş ve camiye gidenlere, dini konuları müdafaa edenlere gerici, yobaz, softa, müteassıb gibi aslında kendilerine layık olan isimleri kullanmıştır. Müslümanları manen ve maddeten baskı altında tutmuştur. Hâlâ da öyledir. Şimdi bir de ortanın solunda karar kılınca, artık din düşmanlığı artacak demektir. Ve memleketi karanlık yönlerle doğru sürüklemeye çalışmaktadırlar.

Sen, ey Müslüman! Senin en mukaddes varlığın olan dinini baltalayan, onun saliklerine ve gerçek Müslümanlara nurcu, yobaz, softa, gerici diye hitabeden mukaddesat düşmanı solculara oy vermekle dinine kazma sallamış olmuyor musun? Elbette oluyorsun. O halde Allah'ın kitabında birçok yerde zikri geçen (câhidû fi sebilillah) Allah yolunda mücahede ve mücadele edin, yolundaki emirlere bağlı kalmak her Müslümana farzdır. Halbuki onları desteklemek demek, İslâm binasının temeline dinamit koyanlarla bir olmak demektir. Allah bizlere akıl, fikir, basiret versin. Hak yolundan ayrılanları da hidayete ulaştırın.

Yeni İstiklâl gerçek İslâm yolundadır. İslâmiyet, sağ demektir. Cenab-ı Hak Kitabında, Kıyamet gününde kitaplarını sağdan alanların kurtulup, soldan ve arkadan alanların ise cehennemlik olduğunu bildirir. Eğer Hz. Peygamber sağ olsaydı, bugünkü neşriyatından dolayı Yeni İstiklâl gazetesini över ve sevinirdi diye tahmin ediyorum.

Biz Müslümanlar mücahedeyi, mücadeleyi bıraktık. Her işi kuru tevekküle bağlayıp, Allah ıslah etsin, Allah iyi eder, İnşallah diyerek üzerimize gelen siyah bulutu görmezliğe geliyoruz. Neme lazım demek bir nevi dinden uzaklaşmak demektir. Yalnız namaz,

oruç ve bazı emirleri yapmakla vazifeden kurtulamayız. Peygamberimiz din düşmanlarıyla nasıl mücadele ettiyse biz de onun yolunda yürüyeceğiz ve mücadeleye edeceğiz.

Bir Müslüman, hergün dinine saldıran, karikatür ve yazılarıyla İslâmiyet aleyhinde neşriyat yapan bir gazeteye velev ki 25 kuruş da olsa, vermemelidir. İslâm binasının bir taşını bile yıkmak isteyenleri desteklemeyelim. Desteklersek Allah'a karşı sorumlu oluruz. İşte Müslümanların zayıf tarafı. Müslümanlar, biraz varlık gösterip de din büyüğümüz Muhterem İbrahim Elmalı'yı* destekleyince Halk Partisi kurultayında: "Ben demedin mi Nurcular faaliyette? Ben demedim mi onlar teşkilatlanmışlar? İşte ikazımıza kulak asmayan Demirel, şimdi ayıklasın pirincin taşını" diye konuşmuştur. Komünistler ve solcular istedikleri propagandayı yapıyorlar. Güzel vatanı ve milletimizi göz göre göre komünist, sosyalist Rusya'daki insanların sefaletine, hürriyetsizliğine sürüklemektedirler. Onlara söz yok da, Müslümanlar azıcık haklarını müdafaaya kalksalar: (İşte Nurcular ayaklanıyor) derler. Muhterem Mehmet Şevket Eygi'nin izah ettiği gibi biz Müslümanlar, sırf dinimize, mukaddesatımıza hizmet eden ve edecek olan partileri destekleriz. Bizler için partililik şahsi menfaate dayanmaz. Allah yolunda feragatle mücadele ederiz. Bu yazıları yazdığımız o ilericilerin nazarında bizler gerici, nurcu olduk fakat, Cenab-ı Hak (mealen) buyuruyor ki: Kıyamet gününde onlara hitab edilir: "Nasıl buldunuz bu günü, Allah'ın vaadi gerçek mi imiş?" cevap verirler: "Yarab bizi başlarımız aldattı. Onlara iki misli ceza ver. Ve bizi de bir defa daha dünyaya gönder, bak Sana nasıl kulluk yapacağız" derler. Cenab-ı Hak da onlara: "Yüzükoyun sürünün ve konuşmayın,

* Merhum İbrahim Elmalı hocaefendi o tarihlerde Diyanet İşleri Başkanı idi. Siyasi iktidarla bazı konularda anlaşamamış, bakan Refet Sezgin'in hismine uğramış, dinsiz basının hücum ve hakaretlerine mâruz kalmış ve sonunda azledilmişti. O tarihteki vefalı Müslümanlar hükümeti protesto eden yüzbinlerce mektup ve telgraf yazıp göndermiştir.

siz onlarla alay eder, gerici, yobaz der de gülerdiniz. Şimdi de gülünüz ve cehenneme gidiniz.” Hitab-ı celili ile hitabeder.

Allah, bizleri o kıyamet gününde salihîn zümresinden olan kullarından kılsın. Ey Müslüman! Fânî dünyada biraz basîret sahibi olalım. Bütün Müslüman kardeşlerime sevgi ve selamlar.

Müslüman Kardeşiniz
Mehmet BALPINAR

-52-

TEPEKÖY

01.02.1967

Geçende gazetenizin bir sayısında, camilere yapılan hürmet-sizlik ve hakaretler hakkında vatandaşlardan malûmat istediğinizi okudum. Ben de şimdi size yardımcı olmak için bildiklerimi söyleyeyim. Birkaç sene evvel İzmir’in Tepeköy kazasına bir iş için gittim. Orada konuştuğum vatandaşlardan birisi: “Şu gördüğün camide CHP devrinde tiyatro oynattılar” dedi. Ben bu kadar da olmaz dedim. Diğer dinleyen vatandaşlar lafa karıştılar ve yemin ettiler; “doğrudur, tamamdır” diye. Zamanın kaymakamı, Belediye Reisi tiyatro için camiye münasip görmüşler. Hasılı üzüler: “Bu zihniyeti Allah kahretsin” dedim.

Hüseyin GÖK
Ahmetçe köyü, Ayvacık

-53-

AYDIN

Kıymetli yazar,

01.03.1967

Yurdumuzun vilayet ve kazalarında yıkılan cami, mescid ve medreseler hakkında bizden yardım istiyorsunuz.

Aslen Aydınliyım, orada Osmanlıların bize bıraktığı tarihi cami, mescid ve medreseler tamamen yıktırıldı. Bu kıymetli eserlerimizin yıktırılmasından derin teessür duyduk. Tarihi camilerimize, askeri

depo yapıp ot, saman, arpa doldurdular. Yıkıtılan tarihi yerlerin listesi aşağıdadır:

1-Bey Camii: İstasyon civarındadır. Yedi medrese odasıyla camiye vakıf beş dükkânı vardı. Medrese ve dükkânlar 1940 senesinde yıktırıldı. Cami dokuz sene askeriye emrinde kaldı. Nihayet 1952'de merhum Menderes tarafından tamir ettirilip ibadete açıldı.

2-Paşa Camii: Onbir sene askeriye emrinde saman ve arpa deposu olarak kullanıldı. Yirmiyedi odalık medresesi yıktırıldı. Nihayet 1952'de merhum Menderes tarafından tamir ettirildi.

3-Karacaahmet Mahallesinde üç medrese ve iki mescid yıktırıldı. Mescidlerden birinin vaizi olan Ali Paşa, yıkım günü müdahale ettiği için karakolda dövüldü.

4-Cuma Mahallesinde dört medrese ve bir mescid yıktırıldı.

5-Kurtuluş mahallesinde iki medrese ve üç mescid yıktırıldı.

6-Veyis Paşa Mahallesinde iki medrese ve üç mescid yıktırıldı.

7-Pınarbaşı Mahallesinde bir medrese ve üç mescid yıktırıldı.

Benim doğum yerim, Aydın'ın Veyis Paşa Mahallesidir. 1320 doğumluyum.

Selahaddin GÜVİŞ

Erzene Mah. Filiz Sok. 36

Bornova - İzmir

-54-

BOLU

08.03.1967

Sol cenahın bugünkü lideri ve dünün müstebit Milli Şefi İnönü idaresi devrinde güzel Bolu'muzda ecdâd yadigârı nice camiler, medreseler harabolmuş, şehrin en güzide yerlerindeki kabristanlar satılmıştır. Vakfedilen nice binalar ucuz fiyatlara satılığa çıkarılmış, bunlardan çoğu maneviyatı zayıf kimselerce satın alınmışsa da, bazıları almak isteyenlerin kalbindeki Allah korkusu yüzünden satılamamışlardır.

O meş'um devirde Bolu merkezinde yapılanları bildiğim kadar yazıyorum, bunlar belki yapılanların yüzde onu değildir:

1-Selçuk Türklerinden kalma tarihi Musapaşa Camisi tamamen bakımsız ve harap bırakılmışken 1944 depreminde yıkılmış ve mihrabı, duvarları ile dış kapısı ayakta kalmıştır. İçerisi mezbeleğe dönmüş ve kedi, köpek yuvası olmuştur. Bazı kimselerce de hela olarak kullanıldığı görülmüşken 1947 yılında Bolu'muza gelen Büyük Millet Meclisi Başkanı merhum Kazım Karabekir Paşa tarafından bu hal mahallinde görülmüştür. Kapısındaki tarihi kitabeyi okuyan Paşa ilgililerden malumat almış ve Ankara'ya avdetinde, Selçukluların yadigarı olan cami için gerekli emri vermiştir. Bu suretle yapılarak ve Bolu Şöförler Derneği'nce inşaatı bitirilerek ibadete açılabilmiştir.

2-Bolu merkezindeki Kadı Camii senelerce askeri depo olarak kullanılmış, 500 – 600 senelik bir maziye sahip bulunan ve diğer adı Kadı Timurtaş Camii olan mabet bilâhare kütüphaneye tahsis edilmiş ve uzun seneler kütüphane olarak kullanılmıştır. Halkımızın teşebbüsü sayesinde kurtarılarak, ibadete ancak 1958 yılında açılabilmiştir. Caminin minberinin tahrip edildiği ve mihrap tavanında da altı okun tavana çakılmış olduğu müşahade edilmiş ve bu hal görenlerin nefretini celbetmiştir. Mezkûr caminin tarihi minaresi 1944'de şerefesinin üst kısmından yıkılmış ve öylece bırakılmıştır. Bu minare de 1950'den sonra yaptırılmıştır.

3-Bolu merkezinde pek çok cami buğday ambarı olarak tahsis edilmiş ve asker sevkiyatında kışla olarak kullanılmıştır. Canlı şahitleri hayattadır.

4-Hükümet Konağı yanında, Hükümet Erkânı için yapılmış, tarihi Saray Camii yıkılmıştır.

5-Çukurmahalle Camii tamamen yıkılmıştır.

6-Leylekler Camii tamamen yıkılmıştır. Bu camilerin yerleri bazı kimselere satılmış veya halen boştur.

7-Tarihi Yıldırım Beyazıt Camisinin iki minaresi o devirdeki depremde tamamen yıkılmış ve senelerce minaresiz kalarak ancak

1950 yılından sonra sağdaki ve 1960'tan sonra da soldaki minare yapılmıştır.

8-Şehirde pek çok medrese, tekke ve mescid yıkılmış, yerleri eşhasa satılmış veya Belediyeye geçmiştir.

Belki pek azını anlatabildim. Bu feci halin müsebbiplerinden Huzur-ı İlâhîde elbette davacıyız. Bugün hamdolsun yeni yeni camiler ilave edilmiş, o karanlık devir tarihe gömülmüştür. Eden bulur. Allah milletimize o günleri bir daha göstermesin. Bizleri dinimize hâdim, hâlis mü'minlerden eylesin.

Muzaffer AYDOĞDU

Bolu

-55-

ERBAA VE ERZURUM

Sayın İstiklâl Gazetesi

08.03.1967

1-Halk Partisinin memleketi tek başına idare ettiği 1942 - 43 tarihlerinde bendeniz 14 yaşlarında idim. Ağabeyim birgün bana: "Kardeşim, öküz arabasını hazırla" dedi. Ben de derhal hazırladım ve arabaya buğday yükledik. Gideceğimiz yer Erbaa kazamızı. Gece yarısı yola çıktık sabahleyin Erbaa'ya geldik ve şehrin dışında birisine: "Ofis ambarı neresidir?" diye sorduk. Bize "Çallık Camii derler, orası anbar oldu" dedi. Biz de hakikat olduğunu buğdayı camiye teslim edince gözlerimizle gördük. Çallık Camisinin ofis ambarı olduğunu gözlerimle gördüm.

2-1950 tarihinde DP'nin yeni iktidara geçmiş olduğu sene, 29.10.1950'de ben Erzurum'da askerlik yaptım. Acemilik devresi içerisinde yemin merasimini yapınca bizleri dış nöbetlere yazdılar. Silahımızı kuşandık, önümüze bir onbaşı düşüp bizi nöbet yerine götürdü. Varınca durduk, baktım ki, durmuş olduğumuz yer cami. "Onbaşım, bu camide ne bekleyeceğim" diye sordum bana kapıdaki mühürü gösterdi: "Sen buraya iyi dikkat edeceksin. Burası depodur. Ne yapalım, senin benim elimde bir şey yoktur. Allah birgün gelecek Müslümanların mescidini kapatana elbette soracaktır" demişti. Bu

acılar içerimde yangın gibi yanıyordu. Nöbetim bitinceye kadar ağlamıştım.

Bu acıklı halleri İstiklâl Gazetesi vasıtasıyla bütün Müslüman kardeşlere duyururum.

Hürmet ve selamlar.

Yusuf DİNÇER

-56-

DÜZCE

08.03.1967

Yeni İstiklâl Gazetesi Yazı İşleri Müdürlüğüne

Cağaloğlu - İstanbul

Gazetenizin birkaç sayı öncesinde CHP devrinde kapatılan cami ve mescidleri ifşa konusunda, bu hususta bilgisi olan Müslümanlardan yazı ve fotoğraf göndermeleri suretiyle bilgi istiyorsunuz. İşte bu davetinize icabet ediyorum.

Evet, sayın din mücahitleri ağabeylerimiz, Düzce kazamızda Hacı Davud isimli bir camimiz vardı. Bu cami malum devirde, saman ve beylik eşyalar deposu halinde kullanılıyordu. 1950'den sonra bu cami Müslümanların hizmetine açıldı. Şimdi ise bu cami şirin kasabamızın güzel camilerinden biri olarak biz Müslümanların hizmetindedir.

Şimdi "biz camilere kilit vurmamak ya" dedikleri bütün Türkiye camilerinin hepsini kapatamadıklarından bir nevi dert yanmalarıdır. Yoksa o devirde camileri yasaklama kanunu peşinde koştukları hepimize malumdur. Namazı yasak etmedik demeleri ise namazı öğrenmeyi yasaklamaları ile tefsir olunur. Nitekim biz o devirde çocuklara jandarma dipciği korkusuyla muhitimizin en hücre köşesinde hayvan ahırında namaz sureleri öğretmeye çalışırdık. Bu gizlilik içinde hocamız "aman çocuklar nefeslerinizi dahi yavaş alın, yakalanırsak vay halimize" diye dert yanardı. Şimdi düşünüyorum, kendi

şivemle “yahu o zaman Sovyetlerin emrinde mi idik?” diyorum. Kendime cevap: Hayır!...

Hep bunları o malum devrin o malum kişileri yaptı. Ama sözüm ona, bu, politikacı kişilerin âdetleridir, kendi yaptıkları herzeleri başkalarına, başkalarının yaptıkları iyilikleri kendilerine mal etmeye çalışmak.

Hülasa şudur ki, o mâhud devirde hem camiler kapandı, hem o yolun yolcusu baskıya tabi tutuldu. Hem de Müslümanlık askıya alındı. Bu hakikatleri Müslüman Türk milleti bilmektedir. Bu kabil savunma konuşmaları, içlerinde olmayanı var göstermek, dini ele alarak güya milletin gözüne girmek için. Ama o baykuşların gözünü bu imanlı Türk Milleti 1950'de oydu. Ve ondan sonra bu papağanların tekrarlarına inanmayacaktır, inşaallah. Allah, bütün vazifelerinizde yardım etsin. Amin.

Eski Belediye kaşısı No: 41 Düzce

Mehmet AKIN

-57-

ERCİŞ

08.03.1967

Yeni İstiklâl Gazetesi Sayın Müdürlüğüne

Abonesi olduğum gazetenizin 19 Ekim 966 tarih ve 271 sayılı nüshasının 12'nci sahifesinde İnönü'nün CHP devrinde camileri kapatmadığına dair beyanda bulunduğunu okudum. Bu hususta şahit olduğum hususları yazıyorum. Gazeteniz mârifetiyle neşrini dilerim.

1-Kazamız Erciş'in eskiden kalma birisi Kara Yusuf Paşa diğeri Seyyid Muhammed Efendi Camii şerifi namıyla tanınmış iki camisi vardı. Bunlardan Seyyid Muhammed Efendi Camii şerifi 1930'dan evvel yani 1926'dan 1934 senesine kadar camilikten çıkarılmış ve orduya alınan kimseler bu camiye doldurulmuş ve 1930 senesinden itibaren de birkaç sene askeri kışla olarak kullanılmıştır. İsmet İnönü o zaman Başvekildi.

2-İsmet İnönü'nün Başvekillik devrinde Kara Yusuf Paşa Camii şerifi evvela kışla olarak kullanıldı. Sonra 1930 isyan hadisesinde cezaevi olarak kullanıldı. Ve 247 kişi bu camiye dolduruldu. Cami şerifin içinde yüz numara (00) bulunmadığından geceleri cami şerifin içine bevledilirdi. O zaman hapishane olan Kara Seyyid Muhammed Efendi Camii şerifinde kalan askerlerden birisi bilmeyerek ayakta ve dışarıda yüzünü türbeye çevirip bevletti ve manevi kuvvet zavallı askerin aklını başından aldı. Asker delirip Elaziz tımarhanesine sevk edildi. Ben o zaman hapishane olan Kara Yusuf Paşa Camisinde gardiyanlık vazifesiyle çalışırdım.

3-Yine İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanı bulunduğu 1941 – 42 senelerinde Erciş'te Salihye mahallesinde Molla Hüseyin Bıçakçı adındaki merhum hoca 12 yaştan büyük kız çocuklarına Kur'an-ı Kerim dersi verirken meşhuden (suçüstü) yakalandı. Öğrenci kızlarla Molla Hüseyin Bıçakçı ve Kur'an-ı Kerimler Kerbelâ Vak'ası gibi esiren çarşı içinden mahkemeye sevk edildi ve mahkemeye sevk edildi.

4-Ezan-ı şerifin Türkçe'ye çevrildiği İnönü devrinde hocaların Ezan-ı şerif-i okumaya cesaret edemedikleri bir günde merhum Ali Koçak, Türkçe ezan okuyamadığından mâruf Ezan-ı şerifi okudu ve jandarmalar tarafından Kara Yusuf Paşa Camisi muhasara edildi. Ali Koçak ele verilmedi. İslâm kardeşlerimiz Ezan okuyanın camiye girmediğini söylemekle jandarmaları durdurdular.

5-Daha fazla yazacak şeyler var. Allah indinde zayi olmayacağına binaen yazmaya luzum görmüyorum. İşte bu yazdıklarımın hepsi İsmet İnönü'nün devrinde ve Erciş'te vuku bulmuştur. Bendeniz şahidim. Güneşin yüzü çamurla sıvanmaz. Hürmetlerimle.

-58-

OF

Muhterem Yeni İstiklâl Gazetesi:

08.03.1967

Gerçek konuya girmeden evvel, Müslümanlığın icabı olarak: "Esselâmu aleyküm ve rahmetullah" derim. 271 nci sayınızın onikinci sahifesinde, bütün Müslümanları size CHP'nin iktidarda yaptığı din aleyhtarlığına dair bilgi ve yazı göndermeye davet ettiniz. Bizler de Cenab-ı Peygamberin, "Herkim bildiği şeyden sorulup da, onu bildiği halde gizlerse (söylemezse), ateşten bir gemle gemlenir" hadisini hatırlayarak, sorulduğumuz veya davet edildiğimiz gerçek ve hakikatleri aşağıda arzetmeyi zorunlu gördük. Aşağıda beyan edeceğimiz gerçeği, sizden ricamız, her Müslümana duyurmanız ve bu CHP'nin ne olduğunu anlatmanızdır.

Namaz, oruç gibi şeylerle yok alışverişi

Mukaddesat ile eğlenmek en birinci işi.

CHP'nin şahane iktidar ve hükümet diye millete duyurmak istediği 1950'den önceki devrinde dine ve millete yapmadığı eza ve cefa kalmadı. Milletin midesi fındık kabuklarından ve mısır koçanlarından ancak şimdi temizlenmiştir. Burada hepsini sıralayıp saymak mümkün değildir. Fakat biz burada CHP iktidarında dine ve dindarlara yapılan zulümleri ortaya koyacak ve Millî Şef İnönü'yü yalancı çıkaracağız.

CHP iktidarında (yani 1950'den evvel) kendi köyümüzde ve bildiğim köylerde bulunan camilerde çocuklarımızın ilmiyelerini öğrenemedikleri ve camiye gittikleri zaman, onları jandarmaların dağıtıp dövdüğü bir hakikatti. Çocuklarımıza dinlerini öğretmek için köyün en uzak köşesinde ev tutar, korkuyla okuturduk. Hal böyle iken, yine arasıra o ev bile basılır, hocalarımız dövülür, çocuklarımız ürkütülürdü. Çocuklarımızı okutmaya gönderdiğimizde, köyün başına bir bekçi dikmeye mecbur kalmıştık. O ne kötü bir devirmiş. Ey mukaddes vatanı şehit kanı kokan millet! Bütün bunlar olmuştur.

Fakat Şef 1960'dan sonraki iktidarında milletin uyanıklığından korkarak, eski bıraktığı yerden başlayamadı.

Birgün köyümüzün büyüklerinden Hüseyin Hoca'nın evinde ders okuttuğunu ihbar etmişler. Sabaha karşı bir jandarma müfrezesi, bir uzatmalı çavuşun emrinde evi sarmış ve hakikaten hocanın ders okuttuğunu görmüşler. Derhal sormadan seslenmeden içeri hocanın kütüphanesine saldırmışlar. Çavuş: "Hoca, çocuklara meyhaneciliği mi öğretiyorsun?" Hoca: "Allah'ı bilmeyi ve tanımayı öğretiyorum". Çavuş: "Bağlayın ellerini, birkaç kitabıyla karakola götürelim" (der). Hemen küçücük ilim yuvasını dağıtıp, Hocanın sırtına kitaplarını vererek karakola deniz kenarına götürmüşler. Hocaya gaz verip, döverek ve tehdit ederek kitaplarını orada yaktırmışlar.

Şimdi Şefe soruyorum! Bu gibi mukaddesata hücumlar kimin iktidarında yapıldı? Elbette senin! Nasıl iddia ediyorsun, benim iktidarında dine baskı ve zulüm olmadı diye. Fakat ben bunu şahitle ispata hazırım. Bu bir hakikatin ifadesidir.

Haksızlığın envainı gördük... Bu mu kanun?

En gamlı sefaletlere düştük... Bu mu devlet?

Devletse de, kanunsa da, artık yeter olsun!

Artık yeter olsun bu denî zulm ü cehâlet...

Elbâkî Hüvelbâkî

Mehmet Akim BAHADIR

-59-

YOZGAT

Sayın Yeni İstiklâl Gazetesi,

05.04.1967

Yozgat vilayetinde kapatılan ve başka maksatlarla kullanılan camiler şunlardır:

- 1-Aliefendi Camisine buğday konu.
- 2-Alacalıoğlu Camisine buğday konu.
- 3-Nakipzâde Camisine buğday konu.

- 4-Sogar Mustafa Ağa Camisine sevkiyat (asker) kondu.
- 5-Yenicamiye buğday, ot ve sevkiyat kondu.
- 6-Tunusluoğlu Mescidine buğday kondu.
- 7-Şeyhzâde Camisine de koyacak bir şey bulamadılar

H. R. K
Yozgat

-60-

DEVİR-İ SÂBİK

Yeni İstiklâl Gazetesine:

1-Yıl 1949, Tokat'ın Yavara köyünde idim. Vakit ikindi sıraları. Köyde de Allah rızası için beş vakit namazı kıldıran yaşlı bir kimse var. Adamcağız yeni şekilde ezan okumayı öğrenememiş; "Ezan-ı Muhammediyi" okudu. Okudu ama, hemen o sırada iki jandarma göründü orada. Jandarmalar adamcağızın kollarını bağladılar. İhtiyarı ite kaka muhtarın oraya götürdüler. Ne mümkün hocanın kollarından kelepçeyi çözdürmek. Jandarmalar "Biz aldığımız emri yerine getireceğiz. Bunu hemen karakola ve oradan merkeze hapse götüreceğiz"

- Sebep ne?

- Ne olacak, duymadınız mı? Eski ezanı okudu.

Jandarmaların gönlünü yapabilmek için o gece jandarmalara belki hayatlarında görmedikleri rağbet edildi. Sebep ne? Ne olacak. İslâm ülkesinde Ezan-ı Muhammedi okundu da çok büyük bir suç işlendi.

NOT: İnanmayanlar varsa, aynı köyde kime sorulursa daha tafsilatı ile anlatırlar.

2-Yaptığı zulmü sonradan inkara kalkışan kimselerin şerrinden Allah'a sığınırım. Şimdi size aşağıda anlatacağım devr-i saltanat-ı İnönü'ye aittir. Bu hatırayı bana halen sağ olan amcazâdem anlattı.

Eğer arzu eden olursa, bizzat kendisini dinletebilirim. Anlatırken hala o zulmü hatırlar ve gözlerinden yaş akıtır.

Yıl 1948, işim icabı yolum Ankara'ya düştü, vakit saat 10 sıraları. Biraz gezdim derken vakit de daha ilerledi. Tabii, ne de olsa memleketten geldim, bu arada memleketimin (Tokat) çıkarmış olduğu Milletvekillerini ziyaret edeyim, hem de getirdiğim selamları kendilerine tebliğ edeyim dedim. Bu ara, öğle ezanı okundu. (Ezanın nasıl okunduğunu herhalde hatırlarsınız). Namazı kılıp ondan sonra gitmeye karar verdim. Yakınında bulunduğum, Ulus'taki Zincirli Camiye vasıl oldum. Neyse, namazı kıldık. Kıldık diyorum dikkat buyurum kaç kişiyle? Üç kişiyle beyler üç kişi! O üç kişinin birisi ben, tabii o da yabancı olduğum için geldim mescide. Geri kalan iki kişinin de kim olabileceğini yine siz lütfen düşününüz. Neyse, sözün fazla uzatmayayım mescidden çıktık vekil beylerin yanlarına vasıl oldum. Henüz daha hoşbeş etmeden vekil bey yüzüme mânalı mânalı bakarak:

- Yahu Mehmet Bey sen bugün ne yaptın deli misin sen?

- Hiç bir şey yapmadım.

- Yaa, sen camide namaz kılmışsın bugün. Bak biliyorsun iki seni çok seviyoruz. Senin kötülüğünü istemeyiz, aman haa, bir daha camiye gideyim falan deme. O andaki halet-i ruhiyemi herhalde sizler de tahmin edersiniz.

Hayret doğrusu ben halktan bir kimse idim. Benim namaz kıldığımı benden evvel vekil beylere nasıl ulaştırılmıştı? Demek ki ben camiden çıkınca, benim kim olduğum, Ankara'ya niçin geldiğim ve vekilleri göreceğim dahi gizli ajanlar tarafından öğrenilmiş demektir. Ondan sonra bu garip, bir daha camiye gidebilir mi? Hiç gitmedim, daha doğrusu gidemedim.

İşte bir vakianın özetini kısaca sundum. Bu necip millet böyle günler de görmüştür. İşte İnönü iktidarı ve Din-i İslâm'a olan büyük suikast.

Bu hatırayı Müslüman kardeşlerimize duyurmak fırsatını veren siz "Yeni İstiklâl" mensuplarından Allah razı olsun.

Allah Müslüman Türk'ü korusun.

Adem TANRIKULU
Üsküdar

-61-
BURSA

05.04.1967

1950 senesinde Bulgaristan'dan Bursa'ya gelen muhacirlerdenim. Bursa'nın yalnız bir semtini size izah edeceğim. İsim icabı başka semtler meçhulümdür. Aşağıya yazacağım camilerin hali:

1-Şehreküstü Camii: Fevzi Çakmak Caddesinde, bizim geldiğimizde ot deposu idi.

2-Reyhan Camii: Reyhan Caddesindeki bu cami ot deposu idi, diğer bir cami de harabe...

3-Tayakadın Kefen Süzen Camii: Ev olarak kiraya verilmişti.

4-Kamberler Camisi de bakımsızlıktan kapatılmış, harabe olmuştu...

Bu camiler sonradan ibadete açıldı.

Esselâmualeyküm ve rahmetullah ve berekâtühü...

Ahmet AYDIN
Bursa

-62-
EZİNE

05.04.1967

271 sayılı Yeni İstiklâlde bizleri, İnönü'nün dindarlara yaptığı haksızlıkları isbata davet ediyorsunuz. Ben askerlik hizmetim için 11.10.1941'de şubeye teslim oldum, 22.10.1941'de 16. Tüm. 26. Top Alayı bulunan Ezine kasabasına vardım. 15 gün tecritten sonra koğuşa

dediler, bir de ne göreyim, caminin içine yataklar koymuşlar. 42 ay kaldım orada. 6 ayı camide geçti. Dört camisi bulunan bu kazanın İnce Minare Camisi, tümen esliha deposu idi. Ezine'nin içinden çay geçer. Köprüye yakın cami 6'ncı Bataryanın koğuşu idi. Ben orada yattım. Batarya komutanımız Yzb. Nadir Bürküdü idi.

Diğer bir küçük cami vardı. O da 4'ncü Bataryanın koğuşu idi. Bir tek çarşı camisi vardı, orada namaz kılınırdı. Ben de terzi olduğum için sözüm geçer idi ve her hafta cuma namazına giderdim. İsmail Efendi diye bir müftü vaaz eder, Nuri efendi imamlık yapardı.

Çanakkale'nin içinde bir cami bilirim, sevkıyat camisi derlerdi. Daha çok cami kapalı idi bilmem. Yalan söyleyip de bu Müslüman düşmanı adamın günahını alıp onu yükten kurtarmam.

İsim ve adres mahfuzdur.

-63-

SEYDİŞEHİR, KARAMAN

Muhterem Ağabeyimiz Mehmet Şevket Eygi, 05.04.1967

Sizin neşrettiğiniz ve Müslümanların gazetesi olan Yeni İstiklâl'in 271'nci sayısında "İnönü'nün yalanlarına karşı vatandaşları ispata çağırıyoruz" diyerek bütün Müslümanları vazifeye davet ediyorsunuz. Bu vesile ile bir Müslüman kardeşiniz olarak âcizâne birkaç satır da ben yazıyorum.

1-Mâlûmdur ki, İslâmiyetin şartlarından biri hatta en önemlisi namazdır. Bu namaz da vakitlere ayrılmıştır. İşte bu vakitlerde namaz kılmak için Müslümanları camiye davet eden kalplerin nuru gönüllerin sürûru "Ezan-ı Muhammedî" okunur; bu bir Sünnet-i Re-sûldür. Ve aynı zamanda herşeyin bir alameti olduğu gibi İslâm diyar-larının, İslâm diyarı olduklarının alameti camiler, minareler ve minarelerde okunan Ezan-ı Muhammedîlerdir. İşte Şef devri olan 1949'da bu memlekette birtakım azgınlara, Ezan-ı Muhammedî okunurken "*daha bu eşşek sesleri kesilmeyecek mi?*" diye hayasızca ve alçakça haykırmışlardır ve buna hiçkimse cevap verip mukabelede bulunamamıştır. Çünkü her selahiyet onların elinde idi.

2-Yine aynı devirde ve memleketimiz olan Seydişehir kazasında ezan sesleri susturulmuştur.

3-Yine aynı devirde Karaman'ın Kisecik köyünde minarede "eski ezan" dedikleri şimdiki "Ezan-ı Muhammedî" okuyan bir hafız çocuğa öğretmen kisvesine bürünmüş bir alçak, tokat ve tekme ile sopa çekmişti. Bu hareketi yapan alçağa da hiç kimse gene mukabele edememişti. Çünkü İnönü'nün asıp kesmesinden korkuyorlardı. Bu hakarete uğrayan çocuk el'an sağdır. Hakareti yapan alçak da yine sağdır. Hatta yukarıdaki Ezan-ı Muhammedî hakkındaki sözü söyleyen *Selânik Dönmeleri* de sağdır. Daha onların akla gelmeyecek şenaatleri çoktur.

İsim ve adres mahfuzdur.

-64-

İZMİT, GEBZE, DARICA

15.04.1967

Yeni İstiklal Gazetesi Neşriyat Müdürlüğü'ne; Cenab-ı Hakk'ın isminin zikrolunduğu yerleri kapatanların üzerinden lânet eksik olmasın...

CHP devrinde İzmit vilayetinde kapatılan Camilerin listesi aşağıdadır:

1-Kurşunlu Camii: Pertev Paşa veya Yeni Cuma Camii de denir. İzmit'in içindedir. Askeri depo yapıldı.

2-Mustafa Paşa Camii : Gebze'dedir. Askeri depo yapıldı.

3-İlyas Bey Camii : Gebze'dedir. Askeri depo yapıldı.

4-Orhan Cami Medresesi : Orhan Camiinin karşısında idi. Satıldı ve ev olarak kullanıldı. Diğer vakıflar da satılmıştı. Fakat alanların hiçbiri felah bulmadı.

5-Eski Camii: Darıca nâhiyesindedir. Rumlardan kalma boş evler olduğu halde 1942-46 arasında cami, kışla olarak kullanıldı. Fakat askerlerden bazıları edep dışı hareket ettiklerinden çarpıldılar. Nihayet

kumandanları dayanamayıp askeri çağırdı. Burası nahiyenin tek camii idi... Halbuki İngilizler bu havaliyi işgal ettikleri zaman camilere dokunmamışlardı.

İsim ve Adres mahfuzdur.

-65-

RİZE

Sayın Yazarımız;

15.04.1967

19 Ekim 1966 tarihli nüshanızda İnönü devrinde satılan camilerin isimlerini istiyorsunuz. Rize'de satılan Camiler :

1-Hacıağa Camii : Hastanemiz operatörü Süreyya Bey'e satıldı. Doktor da Çanakçı Tayyar'a sattı. Şimdi onun varislerinin mağazasıdır.

2-Müftü Camii : Zamanında Belediye Reisi, Mataracı Hakkı'ya satmıştı. Şimdi onun varislerinin dükkanıdır.

3-Dalyan Camii : Belediye tarafından elektrik santrali yapıldı. Halen aynı vaziyettedir.

4-Hacı Bilal Camii : Kapatıldı.

5-Korat Ali Camii : Kapatıldı.

6-Taşçıoğlu Camii : Askerle dolduruldu.

7-Şeyhoğlu Camii : Askerle dolduruldu.

8-Müftü Camii : Askerle dolduruldu.

9-Reşadiye Camii : Askerle dolduruldu.

Deniz kenarında vakit namazı kılar, Cuma namazı için köylere giderdik... Rabbim işini bilir... Selamlar.

Murat HUTOĞLU

Terzi

-66-

NİĞDE-AKSARAY

Sayın İstiklal Yazarları:

15.04.1967

İnönü'nün yalanlarına karşı vatandaşı yardıma çağırmanıza iftiharla cevap veriyoruz. Sizlere yardımcı olmaya çalışacağız. Sizlere

memleketimiz olan Niğde Aksaray'ında satılan veya depo yapılan camileri bildiriyorum:

1-Şehrin en mutena yerinde bulunan Kurşunlu Camii depo yapıldı ve bir müddet öylece kullanıldı. Sonra altı hamiyetli vatandaş tarafından satın alınarak Diyanet'e vakfedildi... Allah cümle müminlere selamet versin.

2-Derek-zadeler derler, bir mescid vardı, sattılar, yerine ev yaptırdılar.

3-Biz Müslümanların İnönü ve adamlarında çektiklerimiz bir-üç ifşa ile bitmez. Selamlar.

Ahmet ARIBAŞ

Hurdacı Abdullah SÖNMEZ

Eliyle, Aksaray – NİĞDE

-67-

SULTANAHMET CAMİİ ve ÇANKIRI CAMİLERİ

Sayın Yeni İstiklal Gazetesi'ne;

15.04.1967

Çok muhterem kardeşlerim, şunu belirtmek istiyorum. Kıymetli gazetenizin 271 inci sayısında, İnönü'nün hakikatle ilgisi olmayan yalanlarına karşı, aksini ispat etmek için sizlere yardımcı olmak üzere bizleri çağırıyorsunuz.

Müslüman bir vatandaş olarak şu bilgileri veriyorum :

Ben 1337 doğumluyum. 1941'de asker oldum. Bizi Trakya'ya sevk ettiler. İstanbul'a vardığımızda, bizi Sultanahmet Camii'ne doldurdular. Sevkiyathane orası imiş... Camide iki gün kaldık.

Anadolu'nun dindar evlatları camiin içinde yatmayı içimiz götürmedi. Oturduk kaldık.

Dilberim 6 minareli cami ibadethane iken bithane olmuştu. O zamandan beri yolum düşmedi. Şimdi ne haledir bilmem.

Trakya'da bir yıl kalıp, Anadolu'ya geçtik. Alayımız 1942'de Çankırı'ya geldi.

Bölükleri, yine kışla olarak camilere dağıttılar. Benim bölüğüm de bir camiye kondu.

Cahillerin olduğu yerde ne olmaz ki! Kumar oynayıp içki içmeye başladılar, ibadethane oldu kumarhane ve meyhane...

Allah korusun, bunları yazarken kalbim titreyip gözlerim yaşıyor. Gözümle gördüm... Allah'a şükürler olsun beni bu kötülüklerden korudu.

Şehrin içinde koca 231'inci Alay, bir de Atış Okulu vardı. Artık kim kime... Derken zelzele başladı. Uzun müddet sürdü. Herkes can derdine düştü.

Allah'ım, biz aciz kullarını fenalıktan koru...

Selamlar.

M. Şevket YILMAZ

Anamas-EĞRİDİR

-68-

SANDIKLI

Sayın Yeni İstiklal Gazetesi'ne takdim

15.04.1967

17 Ekim 1966 tarihli gazetenizin 12'inci sayfasında "İspata Çağırıyoruz" başlıklı yazıyı okuduk. Biz de bu kutsal vazifeye iştirak ediyoruz. CHP devrinde şehrimizde kapatılan camilerin ve medreselerin isimlerini yazıp gönderiyoruz.

1-Şaloğlu Camii: Askeri sevkıyat yeri yapıldı.

2-Sığır Eyliya Camii : Gaz deposu yapıldı.

3-Tageşe Camii: Zahire deposu yapıldı.

4-Cenen Hoca Camii : Viran olup satıldı. Şimdi arsadır.

5-Müradin Camii: Zahire deposu yapıldı.

6-Havai Camii: Askeri sevkıyat yapıldı.

7-Hamamönü Camii: Askeri depo yapıldı.

8-Hoca Vâki Camii: Askeri sevkıyat yeri yapıldı.

9-Kubbeli Camii: Zahire deposu olup yıkıldı. Halkımızın yardımı ile 1956 da yeniden yapıldı.

10-Cezayir Camii: Ziraat Bankasının deposu idi. Afyon ve iplik koydular.

11-Hacım Sultan Medresesi: Yıkılıp, o zaman Çetinkaya İlkokulu yapıldı.

12-Yalıncak Camii ve Medresesi: Yıkılıp arsa oldu.

13-Sülük Hoca Medresesi: Yıkılıp yerine ev yapıldı.

14-Havai Medresesi: Yıkıldı. Arsa olarak satıldı. Şimdi ise ev yapıldı.

15-Keçi Camii Medresesi : Dükkanları ile yıkılıp arsa oldu.

Yukarıda yazdığımız camilerin sancakları ve Kuran-ı Şerifleri toplatılıp kabristanlarda yakılmıştır.

Bunları CHP'nin inkar etmesi imkansızdır. Baki selamlar. Bütün bu olanları Sandıklı halkı biliyor, hâlâ acıları içimizdedir.

Yunus KESİCİ

Yeni Sanayi Çarşısı

-69-

SİVEREK

Pek Muhterem Mehmet Şevket Eygi Beyefendi, 15.04.1967
Camilerimizin 2845 sayılı kanunla tasfiyeye tabi tutulduğu, 1943 yılında camilerin kısmen ambar, depo yapıldığını ve kısmen de satıldığını aşağıdaki beyanatımla ispat ederim. Neşriyle efkar-ı umumiyyeye ve bilmeyen gençlere duyurulmasını arz ederim

Aziz Müslüman kardeşlerim, bilhassa selam ve saygılarımı arz ederim: Kardeşlerim, Allah Teala'nın laneti yalancıların üzerine olsun, amin. Aşağıdaki maruzatım bir hakikattir.

Maddi hiçbir maksada istinat etmeyip ancak Allah rızası içindir.

1943 senesinde İnönü'nün devrinde 2845 sayılı kanunla camilerin vakfiyeleri, mülk akarlar ve arazileri satıldı. Kazamızdaki 7 caminin 5 tanesi ambar ve depo oldu. Bu hakikattir, inkar edenlere lanet olsun. Bu darbe evlatlarımıza anlatılmıştır. Unutulmaz. Hürmetlerimle.

Abdüsselam oğlu Müslim Kardeşler
Haliliye Mahallesi

-70-

BANDIRMA

15.04.1967

Aziz Kardeşim Mehmet Şevket Eygi beyefendi,
Dinleyin bu âcizi:

1-Ben 1937'de Bandırma'nın Aydıncık nahiyesinde jandarma olarak askerliğimi yaptım. Orası büyük bir şehir gibidir. Bir gün devriye gezerken defi hacet iktiza etti. Bir virane görüp içine girdim. Diz boyu hayvan gübresi dolu idi. Sağ tarafa baktım. Ne göreyim, mermer bir minber üzerinde yırtılmış Kuran-ı Kerim yaprakları duruyor. Hemen topladım.

2-Bir akşam müdür beyin tahrirat kaatibi, Çarşı Camii imamını çağırttı, bastı sopayı. Ben "Bu hoca ne yapmış" diye sordum, "Hoca camiye kilitlememiş de ondan" dediler. Suçu buymuş. Ne yapsın zavallı, gidip kilitledi. Kimse yapma demiyordu ki...

3-1940 yılında Babaeski'de ihtiyat askeri idim. Çarşı camii askeri erzak deposu idi. Oradan çok kez erzak aldım.

4-Kardeşim, hangisini yazayım, daha binde birini yazmadım. 1946'dan bu yana köyde başkanlık yapmaktaydım. İyi olan bir tek işlerini görmedim.

5-Fakat, dövüle sövüle, seçip gönderdiğimiz şimdiki milletvekilleri de Diyanet Reisimize kadastro memuru muamelesi yapmaya kalkıyorlar*. Gelecek seçime elbet hesaplaşırız. Biz Diyanet'e muhtariyet istiyoruz.

6-Yine şimdikilerden şikayet edeceğim. Amasya ilinin Taşova Kazası bir âlem. Tevetoğlu'nun akrabası imiş, bir kaymakam geldi.

* "Diyanet İşleri Başkanı, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü seviyesinde bir devlet memurudur. İstersem kolundan tutup atarım" diyen bakan Refet Sezgin'e taş atıyor. (Yayınlayanın notu).

Zorla okul yaptırıyor. Para vermeyenden tavuk, yumurta alıyor, yoksa karakola... Üç muhtar istifa etti. Milletvekilleri üç defa geldiler. Onun karşısında susta duruyorlar. Bu işlerden ne hayır beklenir. Selamlar.

İsim mahfuzdur.

-71-

MARAŞ

25.06.1967

Mukaddesat ve milliyetçiliği ile tanınmış olan muhterem Yeni İstiklal gazetesinde zaman zaman CHP devrinde yıkılan ve satılan camilerin hazin sergüzeştlerini okumaktayım. Bütün Müslümanları hayret ve dehşet içerisinde bırakan bu korkunç maneviyat tırpanından Maraş adına, Maraş'taki su-i kastları da bendeniz arz etmek isterim.

Milli Şefin, Türk Milletinin maneviyatını ve manevi eserlerini nasıl yıktığını, milleti ortanın soluna nasıl zorla sürüklemek istediğini bilmeyenler öğrensin. Ancak Maraş camilerinin başına gelen felaketleri ve o felaketzede mabetlerimizin eski hallerini ve yeni hallerini arz ve izah etmeye başlamadan evvel, hayretimi mucip olan bir meseleye temas etmek isterim.

Cümlelerin malumudur ki, Demokrat Parti iktidarı CHP'nin menkul ve gayri menkullerini bir kanunla hazineye irat kaydetmişti. Milli Birlik hükümeti bu kanunu antidemokratik ve bu tutumu da haksızlık telakki ettiği için CHP'nin mallarını eski maliklerine geri verdi. Buna bir diyeceğimiz yoktur. Fakat, İsmet Paşa'nın Reisicumhur olduğu devirlerde ecdat yadigarı mabetler gasp ve katledildi. Yıkıldı, yakıldı, satıldı. Bu bütün Türk Milletine karşı bir haksızlık değil midir? D.P.'nin yapmış olduğu haksızlık tashih edilerek hak sahiplerine hakları veriliyor da, İsmet Paşa'nın yaptığı haksızlık neden tashih edilmiyor? Türk milletinin asli hakkı olan camiler ve onun idamesini temin edecek olan Vakıflar, eski haline ifrağ edilerek gerisingeri Türk Milletine neden verilmiyor?

Müslüman Türk milletinin bu hakkını kim alacaktır? Biz Türkiye hükümetini hukuk devleti olarak tanımaktayız. Fakat şu icraat hangi hukuka, hangi adalete dayanır? Acaba, mabetleri bizlere bir yadigar olarak bırakan, bu mabetlerin idamesi için gayrimenkullar vakfeden ecdat, ahirette bu zulmü yapanların ve devam ettirenlerin yakasından tutmayacak mı?

Şimdi Maraş'ta satılan ve yıkılan camilerin başına gelenleri arz edeceğim:

1-Selvili Camii: Bu cami Evkaf tarafından satılmış Maraş belediyesi de satın almıştır. Belediye camiye yıkarak yerine bir kulüp binası yapmıştır. Bu mabedin yerinde uzun müddet gayesinin tam zıddı olan içki içilmiş, kumar oynanmıştır. Bilahare belediyeden, T.C. Ziraat Bankası satın almış ve az bir tadilatla memur lojmanı yapmıştır. Halen lojman olarak kullanılmaktadır.

2-Bu camiye ait olan mezarlık da CHP tarafından satın alınmış ve CHP İl merkez binası yapılmıştır. Halen de CHP il merkez binası olarak kullanılmaktadır.

3-Uzunoluk Mescidi: Bu mescid de Evkaf İdaresi tarafından satılmıştır. Satın alan şahıs, mescidi yıkarak yerine ekmek fırını yapmıştır. Halen fırın olarak kullanılmaktadır.

4-Şakirefendi Mescidi : Bu mescidi satın alan şahıs mescidin yerine ev yapmıştır. Halen ev olarak kullanılmaktadır.

5-Gebelioğlu Camii: Bu cami satışa çıkarıldığı sırada mahalle halkı kendi aralarında para toplayarak camiye satın almak ve yine cami olarak kullanmak istemişlerdir. Fakat CHP'li avukat Rasim Bayazıt: "Ben bu camiye satın alacak ve mihrabında, şadırvan havuzunun başında rakı içeceğim" demiş ve hakikaten bu camiye satın almış ve şadırvan havuzunun başında rakı içerken ölmüştür. Halen bu cami de ev olarak kullanılmaktadır.

6-Alacalar Camii: Bu camiye satın alan şahıslar bir kısım yerini kahvehane ve bir kısım yerini de dükkan olarak kullanmaktadırlar.

7-Üdürgücü Mescidi: Bu mescidi satın alan Maraş belediyesi, abdest alınan kısmını umumi hela olarak, namaz kılınan yerini de depo olarak kullanmaktadır.

8-Rıdvanoglu Mescidi: Bu mescidi satın alan şahıs aynı binanın üzerine ikinci katı da yapmış ve halen ev olarak kullanılmaktadır.

9-Cıgıcı Mescidi: Bu mescidi satın alan şahıs mescid binasını yıktırmış yerine ev inşa ettirmiştir. Halen ev olarak kullanılmaktadır.

10-Mevlevi Mescidi: Bu mescidi satın alan şahıs mescid yerini garaj yapmıştır. Halen garaj olarak kullanılmaktadır.

11-Şih Müslim Camii: Bu cami CHP tarafından parti ocağı yapılmak üzere satın alınmış ise de ocak yapılamadan 1950 seçimleri gelmiştir. Seçimden sonra halk CHP'lileri tazyik etmiş ve satın aldığı fiyatın on misli fazlasına gerisin geri satın alarak yeniden cami yapmıştır. Halen cami olarak kullanılmaktadır.

12-Büyüksu Camii: Bu caminin diğer bir ismi de "Adliye Mescidi" dir. Bu camiyi de mahalle halkı satın alarak yeniden cami olarak kullanılmak üzere amme hizmetine bırakmıştır.

13-Dede Mehmet Camii : Bu cami de mahalle halkı tarafından satın alınmış ve yine cami olarak kullanılmak üzere amme hizmetine terk edilmiştir.

14-Haydarlı Mescidi : Bu camiyi de mahalle halkı satın almış ve yine cami olarak kullanılmak üzere amme hizmetine terkedilmiştir. Halen camidir.

15-Haznedarlı Camii : Bu camiyi Saka Dereoglu isminde bir şahıs satın almış ve cami olarak kullanılmak üzere bırakmışsa da bir müddet cami olarak kullanıldıktan sonra tek şahıs malı olması sebebiyle tamir edilmemiştir. Saka Dereoglu da tamir ettiremediğinden cami yıkılmış olup metrûk haledir.

16-Evzaniye Camii : Nam-ı diğeri "Kayanın başı Camii" bu camiyi de mahalle halkı satın almış ve yine cami olarak kullanılmak üzere amme hizmetine terkedilmiştir. Halen cami olarak kullanılmaktadır.

17-Kulağı Kurtlu Camii : Bu cami de mahalle halkı tarafından satın alınmış ve yine cami olarak kullanılmak üzere amme hizmetine terk edilmiştir. Halen cami olarak kullanılmaktadır.

18-Dündarlı Camii: Bu cami de halk tarafından satın alınmış ve cami olarak kullanılmak üzere âmme hizmetine terk edilmiştir.

19-Uyuz Pınarı Camii: Bu cami de mahalle halkı tarafından satın alınmıştır. Yine cami olarak kullanılmak üzere amme hizmetine terk edilmiştir. Halen cami olarak kullanılmaktadır.

20-Kuyucak Camii: Bu camiyi Maarif satın almış ve İlkokul yapmıştır. Halen "Turan İlkokulu" olarak kullanılmaktadır.

21-Tekke Mahallesinde Hacı Ömer Efendi Camii, Kale dibinde Ciğer-Oğlu Mescidi, Çukur hamamın yanında Hacı Kertel Mescidi, İsadivanlı Mahallesinde Belpınar Mescidi, Hatuniye Mahallesinde Şeyh Ali Mescidi, çarşı içindeki Zülkadiroğlu Mescidi ve Tekke Camiinin de yerlerinde yeller esmektedir. Yerleri yurtları belirsiz olmuştur.

Yazan: Mustafa RAMAZANOĞLU

-72-

YALVAÇ

CHP Devrinde Isparta'nın Yalvaç Kazasında:

1-Emir Ahmet Medresesi: Bu medrese CHP. devrinde yıkılmış ve yeri satılarak sinema yapılmış olup, hâlen (Yeşil Çınar) sineması olarak çalışmaktadır.

2-Molla Medresesi: Tamamen yıkılarak yerle bir edilmiş, şimdi bir kısmına kaymakam evi yapılmıştır.

3-Çarşının ortasında (Yeni Cami) adı verilen bir camimiz vardır. Bu cami 1946 senesinde buğday ofisi olarak kullanılmaya başlanmış, bu hal tam 4 sene devam etmiştir. (Bu esnada camiin duvarları çatlamış ve tabanı çökmüştür).

Sonradan DP zamanında restore edilerek ibadete açılmıştır.

4-Cumhuriyet Meydanlığı dediğimiz bir meydanlık vardır. Burası eskiden Kabristanlık imiş. Yine CHP devrinde düzenlenmiş, yok edilmiştir. Şimdi de bu meydanlığa lise binası tesis edilmiştir.

H. Hüseyin GÜLTEKİN

Halkalı Ziraat Okulu Son Sınıf

Bakırköy - İSTANBUL

-73-

CİZRE

Sayın M. Şevket Bey,

1942 yılında Cizre'nin en güzel camilerinden biri olan M. Nuri Camii Şerifi askeri birlikler tarafından işgal edildi. Burayı bir han hakline getirerek, askeri tavla ve samanlık olarak kullandılar. Cami harap bir hale gelince, askeri birlikler çekildi... Bir müddet serseriler içinde kumar oynadı. Câmi, 6-7 sene bu halde kaldıktan sonra, Cizre halkının topladığı para ile tamir edilip, ibadet edilecek bir hale kondu.

İmza

-74-

KEŞAN

Muhterem Yeni İstiklal Gazetesine;

Sene 1945. Edirne'nin Keşan kazasında askerlik yapıyordum.

Kazanın 8 tane camii vardı. Çarşıda bulunun Şadırvan câmii müstesna diğer 7 cami hayvan yemliği olarak kullanılıyordu.

Tatar mahallesinde bulunan câmi de askeri kışla olarak kullanılmaktayken ben de aynı camide vatani vazifemi yapıyordum.

Size görmüş olduğum gayr-i ahlaki, gayr-i insanî hadiseleri anlatayım: Ön tarafta, vaktiyle hocanın namaz kıldırıldığı mihrapta bazı dinsizler kumar oynuyorlar, birbirlerine küfrediyorlardı.

Bir gece nöbetten geliyordum, camiin elektriğini yaktığım zaman, aynı camiin içinde Ezineli İbrahim Çavuşu bir kadınla fuhuş yaparken gördüm.

Beni o kötü durumlardan himaye ettiği için Allâh'ıma hamd ü senâlar olsun!

Bu Müslüman Türk milletinin masum çocuklarına o câmilerde askerlik yaptıran CHP zihniyetine lanet olsun.

Mustafa ZEYBEKLİ
Bağyurdu, Kemalpaşa/İZMİR

-75-

TEKİRDAĞ

Pek muhterem Yeni İstiklal Gazetesi Yazı İşleri Müdürlüğüne;

Yıkılan, satılan ve depo halinde kullanılan câmiler hakkında: CHP'nin millete karşı zulüm ve hakaretleri, mukaddes diriminizi yok etmek istemesi, câmilerimizi depo yapması, mescidlerimizi yıkması ve satması ve halkı jandarma dipçisi ile korkutup hapishanelere tıkmak suretiyle zulüm ve hakaretlerde bulunmuş olduğu bizlerce malumdur.

Fatihler diyarı Tekirdağ'ımızın, ecdat yadigarı olarak bizlere intikal ettiği halde yıkılan mescidlerin ve tekkelerin birer birer yerlerine gidip gözyaşları akıtan 76 yaşlarında bulunan muhterem Vehbi Çavuş ağabeyden öğrendim, içime bir ateş düştü. Bana şöyle dedi: (Ey kardeşim, ey benim iman yoldaşım, kırk senedir içim yanar, kendimi alamam. Bu şehit kanı kokan topraklar din ve millet için silah altında bulundum. Balkan harbinde Şükrü Paşa maiyetinde bulundum. Edirne'de muhasarada kaldık. Çanakkale savaşını kazandık. Sonra da Filistin cephesinde bulundum. Akıtılan kanlar, çekilen ısıraplar rızâ-yi Bârî için, vatan toprakları kurtulsun diye idi. Yoksa İnönü istibdat edip dine ve mukaddesatımıza düşmanlık yapsın diye değil!)

İşte bu siyaset tilkisinin yaptığı işler :

Camiler:

1-Çarşı Camii.

2-Rüstem Paşa Camii.

3-Orta Camii: Bu 3 cami önce asker kışlası olarak kullanıldılar, sonra da zahire deposu oldu. 1946 dan sonra tamir edildiler ve ibadete açıldılar.

4-Hacı Çeşme Mahallesinde : Hacı çeşme mahallesinde mescid yıkıldı ve arsası satıldı. Yerine fırın ve evler yapıldı.

5-Eski Cami Mahallesinde : Yeşil minareli Alaca Mescid yıkıldı ve arsası satıldı.

6-Çavuş Mahallesi: Servili İskender Mescidi yıkıldı, arsası satıldı, yerine evler yapıldı.

7-Cici Ağa Mescidi: Yıkıldı ve yeri satıldı.

8-Kanlı Çeşme Mescidi : Yıkıldı, yeri arsa olarak durmaktadır.

9-Muratlı Caddesinde : Softaoğlu Camiinin vakıflarından evler ve dükkanlar satıldı. Başkası tarafından evler kahvehane yapıldı. Softaoğlu camii de tamire çok muhtaç durumdadır.

Tekkeler:

1-Kırklar Tekkesi : Yıkıldı ve yeri satıldı.

2-Akçeşme Tekkesi : Yıkıldı ve yeri satıldı.

3-Pazar Tekkesi : Satıldı.

4-Çarşamba Mahallesinde : Musalla Tekkesi satılıp yerine evler yapıldı.

Bütün Müslümanlara Esselamu aleyküm.

Saygılarımla..

Şemsettin ÖZER
Karacakılavuz Köyü

-76-

URFA

Yeni İstiklal yazarı sayın Mehmet Şevket Eygi Bey'e hürmetlerimi sunar, ellerinden öper işlerinizde başarılar dilerim.

Sayın yazar ağabey, ben de sizin gibi yüreği yanan bir Türk genciyim. 289 sayılı gazetenizde CHP devrinde yıkılan, satılan, kiraya verilen, kapatılan, depo, müze yapılan camiler hakkında bizlerden

yardım beklediğinizi yazıyorsunuz, ben de elimden geldiği kadar büyüklerimden öğrendiğime göre CHP devrinde satılan, depo olan Cami ve Tekkeleri size aşağıda arz eder iyi işler dilerim.

CHP DEVRİNDE URFA'DA YIKILAN, SATILAN, DEPO YAPILAN CAMİ VE TEKKELER:

1-Kardeşler Camisi: CHP Devrinde Urfalı Osman Öncel'e parası mukabilinde satıldı. Alt kısmını dükkân, üst kısmı ise otel yapıldı. Şimdi ise Cami Onarma Derneği yarısını 120 bin liraya satın alarak ufak bir camiye çevrildi. Hal-i hazırda müftülük de içerisinde.

2-Hüseyin Paşa Camii: Askeri depo yapıldı.

3-Ulu Cami: Sevkiyathane ve askeri depo idi.

4-Bey Kapısı Camii: Askeri sevkiyat yapıldı. Şimdi ise yeniden camidir.

5-Topçu Meydanı Camii: Asker işgalinde atölye durumunda idi.

6-Kadioğlu Camii: Askeri Depo idi.

7-Hakim Dede Camii : Askeri sevkiyathane idi.

8-Harran Kapı Camii : Asker işgalinde idi. 1958 senesinde Urfa valisi sayın Kadri Eroğan tarafından camiye çevrildi.

9-Yusuf Paşa Camii : Askeri depo idi. Şimdi ise camidir.

10-Türk meydanındaki cami satıldı, halen ev halindedir

11-Şakayî Hayrullah Camii: Depo idi. Şimdi ise camidir.

12-Abdülvahit Tekkesi satıldı ev oldu, şimdi ise camiye çevrildi.

13-Halvetiye Tekkesi satıldı, halen evdir.

14-Şakıpın Tekkesi satıldı, Urfalı Osman Çadırcı aldı şimdi ise üst kısmı Akar Palas otelidir, alt kısmı ise dükkân ve garajdır.

Mehmet Yaşar Nakışçı (Urfalı)

Tarım İş Sendikası

Ceylanpınar şube yöneticilerinden.

Vakfı Bozanlara Lânet

CAMÎ, medrese, mektep ve sair bütün vakıf binalarının yazılı vakfiyeleri vardır. Bu vakfiyelerde, vakfın şartlarından, özelliklerinden bahsedilir.

Vakıf sahibi, kendisi öldükten sonra vakfının bozulmaması için birtakım manevî müeyyideler koyar ve genellikle şu mealde bir cümle sarfeder: “Benim bu vakfımı bozanların üzerine Allah’ın, meleklerin ve kulların laneti olsun!” Bu çok ağır bir lânettir, bu lânete hak kazanan vakıf kırıcıları dünyada da, ahirette de rezil, rüsvay, sefil olurlar. Belki ellerine bir miktar maddî gelir geçer ama yine de manevî sefaletten kurtulamazlar. Müslümanlara zulmeden, vakıf mallarına hıyanet eden bazı adamların ölümleri çok kötü olmuştur. Bazı vakıfların bozulmasından dolayı meydana gelen uğursuzluk bütün ülkeyi ve halkı sarar. Zalimler zulüm ve haksızlık ettikleri için, ötekiler de zulme, ellerinden geldiği derecede engel olmadıkları için sorumlu olurlar.

2 . **Bölüm**

Eminönü'nde
yıkılan, satılan, harap olan
Camiler

Halkın Tepkisinden Korkarak

GÜLHANE Parkı'nın karşısındaki Zeynep Sultan camiinin eski imamlarından Bolulu Hâfız İsmail Efendi'den dinlemiştim.

Şehremini Operatör Cemil Topuzlu zamanında yolu genişletmek için camiin önündeki mezarlığın bir kısmını kaldırmaya karar vermişler. O zamanlar o mahallede mesken çokmuş. Müslümanların tepkisinden korkarak mezarları gecenin geç saatinde belediye amelesine kaldırtmışlar. (İsmail Efendi bu bilgiyi mahallenin yaşlılarından duyduğunu söylemişti.)

Şimdi halkımızda bu hassasiyet ve tepki kalmadı.

Mehmed Şevket Eygi

İhtar

Cami arsaları, mescid arsaları, tekke ve zaviye arsaları, imaret arsaları, vakıf arsaları... Bu gibi arsaları satın alıp üzerine bina, han, apartıman, ev, mesken, dükkan, işyeri yapmış olanlar; bu gibi gayr-i menkullerde oturanlar, ticaret yapanlar, bunların kirasını yiyenler... İyi bilmiş olsunlar ki, bu mallar, bu gelirler kendilerine uğur ve selâmet değil; uğursuzluk, felâket, şeâmet getirecektir. İlahî silleinin nasıl geleceği, nasıl vuracağı belli olmaz. Yüce Allah (c.c) imhal eder (mühlet) verir ama ihmal etmez. "Efendim Vakıflar sattı; dedem, babam veya ben de satın aldı, aldık..." demekle kimse kendini kurtaramaz. Böyle mallara sahip olanlar bunları tekrar vakfetsinler, eskiden orada cami vardıysa yine cami yapılması için harekete geçsinler. Hayırlı olan budur. Unutmayın:

Kubi-i Huda sadâ nedâred / Angeh ki zened devâ nedâred

(Hak sillesinin sadâsı yoktur / Bir vurdu mu hiç devâsı yoktur)

İstanbul Eminönü ilçesinde kıyıma uğrayan C a m i l e r

1

ABDÜSSELÂM TEKKESİ MESCİDİ

Aksaray, Koska, Ağaççeşme'de bulunan bu mescid, Defterdar **Abdüsselam** tarafından yaptırılmıştır. Mescid ve tekke yıktırılmış, yerine okul yaptırılmıştır.¹

2

ACEMİ OĞLANLAR KIŞLASI MESCİDİ

Şehzadebaşı'ndaki eski odalar denilen kışlanın mescidi olup, kışla ile birlikte **Fatih Sultan Mehmet** tarafından yaptırılmıştır. Sonradan mescide minber konularak cami yapılmıştır. Mahallesi yoktur, mescid de şimdi mevcut değildir.²

3

ACIMUSLUK MESCİDİ

Cağaloğlu, Cemal Nadir Sokakta bulunan bu mescid, **Sahhaf Süleyman Efendi** tarafından yaptırılmıştır. Süleyman Efendi'nin kabrinin nerede olduğu ve mescidin yapım tarihi bilinmiyor. Mescidin minberini Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa koydurtmuştur. Bu mescidin karşısında İbrahim Paşa'nın bir Darul-Hadisî ve bir de hamamı vardır. İbrahim Paşa'nın az aşağıdaki Aşır Efendi Sokağında bir ilkokulu ve bir sebili vardı. Acımusluk Mescidi, Vakit gazetesinin

¹ Tahsin Öz, İstanbul Camileri, c. 1 s. 18

² Ekrem Hakkı Ayverdi, Osmanlı Mimarisi, Fatih Devri, c. 3, s. 309

deposu olarak uzun yıllar kullanıldı. Uzun süre yıkık duran minaresi tamamen yıktırılıp ortadan kaldırıldı. Kesme taştan dört duvar üzerine kiremit örtülü bir çatıdan ibaretti.³ Vakıflar tarafından kadro dışı bırakılan bu mescidden günümüzde eser kalmamıştır. Mescid yıktırılarak yerine Ferah Han yaptırılmıştır. Hamam ise metruk bir haldedir.

4

AĞALAR CAMİİ

Topkapı Sarayı içinde bulunan bu cami, Fatih tarafından Enderun ağaları için yaptırılmıştır.⁴ Bugün Topkapı Sarayı müzesi olan Fatih Saray-ı Cedidi'nde (Yeni Saray), saray mensuplarına has bir çok cami bulunmakta idi. Sarayın birçok köşkleri ve müstemilat tarihe karışmış olduğu gibi camilerin bir kısmından da eser kalmamıştır. Bugün müze olan sarayın sınırları içinde Ağalar Camiinden başka değişik tarihlerde yapılmış Aşıcılar Camii, Beşir Ağa camii, Sofa Camii, Harem Camii ve Harem Ağaları Camileri bulunmaktadır. Ancak Hadika'da özel mahiyete olan bu binalardan bahsedilmemiştir. Fakat camilerimiz hakkında son senelerde yapılan yayınlarda bilhassa Ağalar Camii'nden bahsedildiğinden biz de kısaca temas edeceğiz. Fatih devrinde yapıldığı bahsedilen bu bina dikdörtken bir planda olup üzeri tonoz kemerle örtülüdür. Zamanla tadil ve taşıyire uğradığı ve hatta 1910 senelerinde metruk bir halde olup, yıktırılması bile bahis konusu olmuşken⁵ bugün kütüphane deposu ve okuma salonu olarak amaç dışı kullanılmaktadır.

5

AHIRKAPI MESCİDİ

Ahırkapı civarında, bulunan bu mescidi, Babussaade Ağası Mahmud Ağa yaptırmıştır. Minberi Beşir Ağa tarafından konulmuştur.

Bu mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

³ İstanbul Ansiklopedisi, c.1, s.195

⁴ E.H. Ayverdi Osm Mim. Fatih Devri c.3, s. 310

⁵ Tahsin Öz, İstanbul Camileri, c.1, s.19

6

ÂHİ ÇELEBİ CAMİİ (Kanlı Fırın Camii)

Haliç'in başlangıcında Eminönü Yemiş İskelesi'nde Ahi Çelebi camii yıllardan beri kendi haline bırakılmış sanki yıkılması bekleniyor. Çökmemesi için demir çemberlerle sarılmış. Burada bir kilise olsaydı böyle harap vaziyette bırakılır mıydı? (Fotoğraf: Engin Tahrani)

Eminönü, Haliç kıyısında, İstanbul Ticaret Üniversitesi'nin yanında bulunan bu cami, Âhi Çelebi Mehmed bin Tabib Kemal tarafından yaptırılmıştır. Yapıldığı tarih kesin olarak bilinmemektedir. Âhi Çelebi Camisi, Evliya Çelebi'nin Peygamberimizi rüyasında gördüğü ve "Şefaat ya Rasulallah" diyeceği yerde dil sürçmesiyle "Seyahat ya Resulallah" dediği meşhur rüyasını gördüğü camidir. Evliya Çelebi'nin Seyahatname'sinde anlattığına göre rüyasında Âhi Çelebi Camisi'ne Hz. Peygamberimiz, diğer peygamberler, sahabeler ve velilerin ruhları gelmiştir. Manevi değeri yüksek olan bu cami bugün kapalı, harap ve bakımsız bir halde kaderine terkedilmiştir; acaba büsbütün yıkılıp yok olması mı bekleniyor?

7

ALACA MESCİD

Lâleli, Mesihpaşa Mahallesi Azimkar sokak'ta bulunan bu mescid, Hoca Mustafa Efendi tarafından yaptırılmıştır. Bu mescidden günümüzde eser kalmamıştır.⁶ Vakıf kayıtlarına göre arsası satılmıştır.⁷

8

ARABACILAR KÂRHANESİ (İŞYERİ) MESCİDİ

Ahırkapı, Topkapı Sarayı'nda, Top Arabacıları kışlasının bulunduğu sahada yer alan bu mescid, Kanuni Sultan Süleyman tarafından yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde hiçbir eser kalmamıştır.

9

ASMALI MESCİD

Sultanahmet, Divanyolu Caddesi, Piyerloti Sokağı köşesinde, II. Mahmud türbesinin karşısında bulunan bu mescid, Hoca Ferhad tarafından yaptırılmıştır. Mescidin diğer bir adı da yaptırana nisbetle Hacı Ferhad Mescidi idi. Bu mescidi yaptıran için Hâdikatü'l-Cevâmi' adlı kitap şu açıklamayı yapıyor: "Banisi (yaptıran) Hoca Ferhad'dır ki Fatih Hüddamındandır; kendi dahi mihrabı önünde medfundur (defnedilmiştir). Hatip Zade Yahya Efendi minberi vazeylemiştir Miladi 1754 tarihinde Tırhala da vefat etmiştir), mescid-i mezkûrun mahallesi vardır.⁸ 1917 yılında Türk-Alman Dostluk Yurdu yaptırılmak üzere Sinan Paşa Camisi'yle birlikte yıktırılmıştır.⁹

10

AŞCILAR CAMİİ

Topkapı Sarayı içinde ikinci avlunun güneydoğusunda mutfaklar bölümünde yağhane ile mutfaklar arasındadır. Bu camiyle ilgili Hâdikatü'l-Cevâmi' de bir bilgi bulamadık.

⁶ T. Öz, İstanbul Camileri c.1, s.21

⁷ M. Doğru Eminönü Camileri, s.17

⁸ İstanbul Ansiklopedisi, c.1, s.1127

⁹ E.H. Ayverdi, Osm.Mim. Fatih Devri, c.1, s.316

11

ATTAR AHMET AĞA MESCİDİ

Mesih Paşa civarın, Molla Ahaveyn Mahallesi'nde bulunan bu cami Attar Ahmet Ağa tarafından yaptırılmıştır. Yapıldığı tarih bilinmemektedir. 1906 senesinde yanmıştır.¹⁰ Fevkâni olan bu mescidden günümüzde hiç bir eser kalmamıştır.

12

AYAZMA KAPISI MESCİDİ

(Hacı Davud Mescidi)

Ayazmakapı dışında bulunan bu mescid Ayazma üzerinde yaptırılmıştır. Günümüzde mescid ve Ayazma yoktur¹¹.

13

AYDINOĞLU TEKKESİ MESCİDİ

(Salkımsöğüt Tekkesi Mescidi)

Semahane-cami binası yıkılıp yok edilmiş... Aydınoğlu Tekkesi buradaydı. Fotoğrafta solda büyük şeyh-mürşid Hasan el-Ünsi Hazretlerinin türbesi görülmektedir. (Fotoğraf: Engin Tahrani)

¹⁰ T. Öz, İstanbul Camileri, c.1, s.25

¹¹ Hadikatü'l-Cevami, c. 1, s. 238

Hocapaşa Mahallesi'nde Sirkeci'den Sultanahmet'e giderken tramvay yolu üzerinde; Murat Hüdavendigâr Caddesi'yle Alemdar Caddesi kavşağı köşesinde bulunan bu mescid saçlı Emir Muhyiddin Mehmed tarafından yaptırılmıştır.

Halk ağzında Salkım Söğüt Tekkesi ve Saçlı Emir Zaviyesi de denilen Aydınolu Dergahı'na Hicri 1095 (Miladi 1684) de Kadiriyyeden Aydın Zade Şeyh Mehmed Efendi semahanesine minber koyarak cami haline getirmiştir.¹² Bu cami 1960'larda yıktırılmış olup bugün ancak türbe ve haziresi mevcuttur. Türbede kibar-ı evliyaullahtan Hasan el-Ünsî hazretleri medfundur.

14

AYNİHAYAT HATUN MESCİDİ

(Katırcı Hanı Mescidi)

Kadırga, Aynihayat Sokakta bulunan bu mescid, Aynülhayat Hatun tarafından yaptırılmıştır. Binayı yaptıran zat, Lâleli Çeşmesi yakınında III. Mustafa'nın yaptırdığı caminin bitişiğindeki türbede medfundur. Minaresi bulunmayan bu cami kiraya verilmişti. Sonradan tekrar cami haline getirilmiştir. Bitişğinde Kadırga Öğrenci Yurdu vardır.

15

BALABAN AĞA MESCİDİ

Şehzadebaşı'nda, Acemioğlanlar Hamamının güneyinde Çilingerler ve Zincirlikuyu Sokaklarının köşesinde (Bu sokakların yeni adı: Vidinli Tefik Paşa caddesi ve Reşit Paşa caddesi olarak değişmiştir) bulunan bu mescid, Fatih zamanında yaptırılmıştır.¹³ 23 Temmuz 1911 de meydana gelen büyük Aksaray yangınında harap olan bu mescid, uzun süre böyle kaldıktan sonra 1930 yılında Vakıflar İdaresi tarafından enkazcılara satılmıştır¹⁴

¹² İstanbul Ansiklopedisi, c.3, s.1520 - 1522

¹³ E.H. Ayverdi, Osm. Mim. Fatih Devri, c.3, s. 323

¹⁴ M. Doğru, Eminönü Camileri, s.34

16

BALIKPAZARI TEKKEİ MESCİDİ

Eminönü Yeni Cami civarında Balıkpazarı İskeleyi Cami. (Fotoğrafta beyaz çizgi içinde gösterilmiştir)
(Necdet İşli Arşivi)

Eminönü, Galata Köprüsü ile Zindanhanı arasındaki Balıkpazarı içinde bulunan bu mescid, **Sultan II. Mustafa Han** zamanında yaptırılmıştır. III. Selim zamanlarında Vezir İzzet Mehmet Paşa tarafından yenilenmiştir.

Bu yeni mescid, Galata Köprüsü'nün solunda bulunuyordu 1936 yılında Eminönü Meydanı genişletilirken yıktırılmıştır.¹⁵

¹⁵ İstanbul Ansiklopedisi, c.4, s.2027

Balıkpazarı İskelesi mescidinin yakından çekilmiş bir fotoğrafı. (Artık yerinde yeller esiyor)
(Necdet İşli Arşivi)

17

BALKAPAN HANI MESCİDİ

Tahtakale, Balkapanı Hanı'nda bulunan bu mescid, 1954'te yok olmuştur.

Günümüzde bu hanın içinde otuz metre karelik küçük ahşap bir mescid vardır.

18

BAŞKADIN EMETULLAH MESCİDİ

Simkeşhanenin bugünkü şekli. Binanın yarısı yol genişletilirken yıkılmış, bu arada mescidi de yerle edilmiştir. (Fotoğraf: Engin Tahrani)

Beyazıt, Ordu caddesi üzerinde, Simkeşhane (İl Halk Kütüphanesi'nin olduğu bina) içinde bulunan bu mescid, Başkadin Emetullah Hatun tarafından yaptırılmıştır. Mescid 1956'dan sonra Bizans'a ait bazı kalıntıları çıkarmak bahanesiyle yıktırılmıştır.

19

BOSTANCILAR TABHANESİ MESCİDİ

Topkapı Sarayı'nda bulunan bu mescid, **Kanuni Sultan Süleyman** tarafından saray bostancıları için yaptırılmıştır.

Günümüzde mescidden eser kalmamıştır.

20

BUHARA TEKKEŚİ MESCİDİ

(Özbekler Tekkesi Mescidi)

Sultanahmet, Ayasofya Mahallesi, Mehmet Paşa Yokuşu'nda, Sokullu Camii karşısında bulunan bu mescid, **İstanbul Defterdarı İsmail Bey** tarafından yaptırılmıştır.

1922'de Vakıflara geçerek kapatılmış, 1927 yılında Türkistan Gençler Birliğı tarafından konferans salonu yapılmıştır.¹⁶ Uzun süre harap bir durumda kalan bu mescid, günümüzde yıkık ve perişan bir haldedir.

21

CAMCI ALİ MESCİDİ

Vezneciler'de Kuyucu Murat Paşa Medresesi karşısında bulunan bu mescidi, **Camcı Kara Ali** yaptırmıştır.¹⁷ Bu mescid, 1957 yılında yol genişletmek amacıyla yıktırılmıştır.¹⁸ Mescid, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi giriş tarafındaki Vezneciler Otobüs Durağı olan yerdedi.

¹⁶ M. Doğru, Eminönü Camileri, s.46

¹⁷ İ.A. Yüksel, Osm.Mim.,II.beyazıd-Yavuz devri, c.5, s.224

¹⁸ T. Öz, İstanbul Camileri, c.1 s.38

Veznecilerde şimdi yerinde yeller esen Camcı Ali Mescidi.(İ.E.A)

22

CANKURTARAN CAMİİ (Seyyit Hasan Mescidi)

Sultanahmet'te Cankurtaran cami harabesi. Minare kaidesinden başka bir şey kalmamış...

(Fotoğraf: Engin Tahrani)

Sultanahmet'te Ahırkapı Sokakta tam demiryoluna yakın bulunan bu camiyi, **Hacı Seyyit Hasan Ağa** yaptırmıştır.¹⁹ Cami, Cankurtaran caddesi ile Bayram Fırın sokaklarının kesiştiği köşede bulunmaktadır. Camiyi yaptıran zatın kabri mescidin bitişiğindeki konağın içinde olduğu ve minberini Sultan IV. Mehmed döneminde Rukiye Hanım'ın koydurduğunu Hadîkatü'l-cevami' adlı kitaptan öğreniyoruz. Cami yıktırılmış, günümüzde sadece minare kaidesi ile yıkıntı izleri kalmıştır.

¹⁹ E.H. Ayverdi, Osm. Mim Fatih Devri, c.3 s.325

23

CEZAEVİ CAMİİ (HAYYATÎN-İ HASSA CAMİİ)

Sultanahmet cezaevi (Şu anda beşyıldızlı otel) içindeki Hayyatîn-i Hassa Cami-i şerifi. (Kutlugün sokağına bakan duvardaki mermer celi sülüs levha restorasyon esnasında yok edilmiştir.) (Necdet İşli Arşivi)

Sultanahmet, Cankurtaran Mahallesi, Kutlugün Sokak'ta Sultanahmet cezaevi içinde bulunan bu cami, Gülhane parkı karşısında Terziler Kârhanesi (işyeri) mescidi yıkılınca onun yerine olmak üzere 1918 yılında yaptırılmıştır. Bu sebeble Hayatîn-i Hassa camii denilmiştir. Son dönemde Türk milli mimarisini canlandırmaya çalışan Mimar Ahmed Kemalettin Bey tarafından tasarlanan cezaevinin içindeki bu caminin Kutlugün sokağına bakan duvarında mermerden "Hayyatîn-i Hassa Cami-i Şerifi" kitabesi, bina, otele çevrilirken yok edilmiştir.

24

CEZAYİRLİ AHMED PAŞA CAMİİ

Şimdi olmayan Cezayirli Ahmed Paşa camiinin eski silik ve soluk bir fotoğrafı. (İ.E.A)

Sirkeci İstasyonu'nun arkasında bulunan bu camiyi, **Cezayirli Ahmed Paşa** yaptırmıştır.²⁰ 17. yüzyıl başlarında inşa edilmiş olan bu cami 1945'de yıktırılmıştır.

²⁰ T. Öz, İstanbul Camileri, s.20

25

CEZERÎ KASIM PAŞA CAMİİ

Cezerî Kasım Paşa camiinin 1950'lerde yıkılmadan önceki eski halini gösteren fotoğraf. (Necdet İşli Arşivi)

Cağaloğlu'nda Nuruosmaniye Caddesi ile Bab-ı Ali Caddesinin kesiştiği köşede bulunan bu camiyi, **Cezerî Kasım Paşa** yaptırmıştır. Bu cami bir ara yanmış, daha sonra Sultan Abdülaziz tarafından 1868 yılında fevkanî olarak yaptırılmıştır. Minaresinin şerefe çıkması yaprak biçiminde bir süslemeye sahipti. 1957 senesinde hiçbir sebep yokken yıktırılmıştır. Ancak bu mabet, 1987 yılında tekrar aslına uygun olarak aynı yere aynı isimle tekrar yaptırılmıştır.

26

ÇATLADI KAPI MESCİDİ

Küçük Ayasofya civarındaki bu mescid, Piri Ağa tarafından yaptırılmıştır. Bu mabetten eser kalmamıştır.²¹ 1973 Vakıf kayıtlarına göre yıktırılan camilerden biri olup, yeri bile tesbit edilemeyecek şekilde yok edilmiştir.²²

27

ÇOBAN ÇAVUŞ CAMİ

Lâleli'de Mimar Kemal Mahallesi, Şehnameci Sokak'ta ve Koca Rağıp Paşa Caddesi üzerinde bulunan bu cami, Süleyman Ağa tarafından yaptırılmıştır.

Çoban Çavuş Cami, İstanbul'un yetersiz ellerde perişan edilen geçmişteki "imar" gayretlerine kurban giden bir eski eserdir. İstanbul Belediyesi'nce 1934'de yayınlanan İstanbul rehberinin üçüncü paftasında, 33 sayılı Mimar Kemalettin Mahallesi sınırları içinde, Koca Rağıp Paşa Caddesi üzerinde yeri gösterilmiştir. Çoban Çavuş Cami bu paftada tam koca kelimesinin altına isabet etmektedir ve bu plandandan da anlaşılacağı gibi, cadde tam caminin üzerinden geçirilmiştir. Böylece bu eser, 23 Temmuz 1911'de çıkarak, Uzunçarşı -Mercan -Lâleli semtlerini harap eden büyük yangından sonra düzenlenen yeni şehir planlamasının lüzumsuz kurbanlarından biri olmuştur... Lâleli-Aksaray semtlerinin yeniden imarı için plan çizildiğinde, bu işi üzerine alanlar, yangın sahası ile yanmamış sahaların sınırlarını iyice tesbite çalışmadıklarından ve en önemlisi şehrin topografyasını gözönünde tutmaksızın bütün bu bölgeyi denize kadar bir tepsi gibi farzederek, buralarda korunması gerekli eserlerin, tarihî hatıraların bulunuşunu da hiç hesaba katmadan, masa başında büyük bir rahatlıkla planlarını o devirde Batı'da pek moda olan dama

²¹ A.g.e., c.1, s.41

²² M.Doğru, s.53

tahtası prenibine göre hazırlamışlardır... Koca Ragıp Paşa Caddesi'nin 1937'de açılmasına girildiğinde caminin yıktırılmasına başlanmış ve bunun için çatısı kaldırılarak, ahşap kısımları ile minarenin külahı sökülüştü. Fakat çalışmalara devam olunmadığından Çoban Çavuş Camii öylece bırakılmıştır.

Bir varmış bir yokmuş... Çoban Çavuş camii. Şimdi arsasında beton binalar var. (İ.E.A)

1942'de minaresi de temeline kadar yıktırılmıştır. 25 Şubat 1946 günü Çoban Çavuş Camii'ni incelediğimde, eserin çok harap halde sadece dört duvarı kalmış bulunuyordu. Binanın içine ufak bir kulübe yapılmış olup bir aile burada barınıyordu.²³ Bu cami harabesinin içine yerleşmiş olan duygusuz bir adam, evinin tuvaletini de müezzin mahfeli yerine açmış bulunuyordu. Bu şeni tecavüz onun yüzüne ihtar edildi; kaldıracağına dair söz alındı, fakat sözünü tutup tutmadığı günlük meşgalemizin ağır yükü altında öğrenilemedi.²⁴

Bugün bu güzelim camimizden hiç bir eser kalmamıştır.

28

ÇUHACILAR HANI MESCİDİ

Kapalıçarşı'nın Nuruosmaniye tarafı önünde, Nuruosmaniye Çarşı-kapı Caddesini Mahmutpaşa Yokuşuna bağlayan Çuhacı Han'da bulunan bu Camiyi, İğdeci Hasan Ağa yaptırmıştır. İğdeci Hasan Ağa Çuhacı Han'ında ki odayı mescid halini getirmiş, sözkonusu hanı ise Nevşehirli İbrahim Paşa yaptırmıştır.²⁵ Kârgir ve fevkâni olan bu mescidin 18. yy.'ın ilk yarısında 1718-1730 arasında Çuhacılar Han'ından önce yapılmış olması muhtemeldir... Mescide han kapısının sağ tarafından önce beş basamak taş, sonra beş basamak ahşap merdivenle çıkılır; her iki kısmı da beşik kubbe örtülüdür; ikinci kısım hanın ikinci katında 8 ve 9 numaralı odalar arasındadır. Asıl ibadet sahnı burasıdır. Altta kalan diğer kısmın müezzin meşrutası olacağını tahmin ediyoruz.²⁶ 1893 doğumlu olup 1904'de 11 yaşındayken İstanbul'a gelen ve tam 60 yıldan beri Çuhacılar Han'ında kahvecilik yapan Avadis Mesropyan adında bir şahıs, mescidin I. Dünya Savaşı içinde 1914 yılına kadar ibadet açık

²³ Tarih Dergisi, sayı:26, s.130-135 (1972)

²⁴ R.Ekrem Koçu, Büyük Doğu Gazetesi, 27 Şubat 1948, sayı:82, s.22

²⁵ Hadikatü'l-Cevami, c.I, s. 28

²⁶ İstanbul Ansiklopedisi, c. 8, s. 4151

bulunduğu daha sonra bu caminin hana eklendiği belirtilmiştir.²⁷ 1964 yılında mescidin alt kısmında bir karyola imalathanesi üst kısmında bir döküm atölyesi bulunuyordu. İlk kısmında sokağa bakan demir parmaklık, korkuluklu ezan yeri hala durmakta idi.²⁸

29

DAYE HATUN MESCİDİ

(Çaşnigir Mescidi)

Mahmud Paşa, Daye hatun mahallesi'nde Tarakçılar caddesine yakın bir yerde; Sadrazam Rüstem Paşa'nın adamlarından Çaşnigir Ali Çelebi'nin bekar odalarının kapısı üstünde bulunan bu mescid, **Asiye Hatun** tarafından yaptırılmıştır.²⁹ 1530 yılında yapılmış, 1907'de tamir görmüştür.³⁰

Geçen yüzyıl içinde tesbit edilemeyen bir tarihte yokolmuştur.³¹ Ancak halk tarafından tekrar yaptırılmıştır.

30

DAYE HATUN MESCİDİ

(Demirkapı Mescidi)

Hocapaşa mahallesi'nde, Sirkeci istasyonuna yakın bir yerde bulunan bu cami, **Hand Hatun** tarafından yaptırılmıştır. Değişik tarihlerde tamir gören bu camiye bir de medrese ilave edilmiştir. Harap bir halde iken Sirkeci İstasyonuna katılmıştır.³²

31

DARPHANE MESCİDİ

Beyazıt, Ordu caddesi üzerinde, Simkeşhane (İl Halk Kütüphanesi'nin olduğu bina) içinde bulunan bu mescidi **Fatih Sultan Mehmed Han** yaptırmıştır.

²⁷ A.g.e., c. 8, s. 4151.

²⁸ A.g.e. s. 4151

²⁹ M. Doğru, Eminönü Camileri, s.57.

³⁰ T. Öz, İstanbul Camileri, c.1, s.45.

³¹ İstanbul Ansiklopedisi, c.8, s.4322.

³² T.Öz, İstanbul Camileri, c.1, s.47.

Mescid, 1956'dan sonra Bizans'a ait bazı kalıntıları çıkarmak bahanesiyle yıktırılmıştır.

32

DARÜŞŞİFA MESCİDİ

Sultanahmet Külliyesi içinde bulunan bu mescid, Sultanahmet Camii inşaatında çalışanların ibadet yapmaları amacıyla yapılmış, minaresiz bir mesciddi. Günümüzde bu mescidden hiçbir eser kalmamıştır.³³

33

DÜLBENTÇİ HÜSAMETTİN MESCİDİ

Yenikapı'da, Dülbentçi Hüsamettin Mahallesi Hemşehri sokakta; 1313 ada, 20-21 parselde bulunan bu mescid, Dülbentçi Hüsamettin Çelebi tarafından yaptırılmıştır. Minberini Hacı Mustafa Ağa koydurmuştur. Bu mescidin çevresinde oturanlar çarşı ve pazar erbabı olduklarından mescidte sadece üç vakit namaz kılınırdı.³⁴II. Mahmud zamanında, 1815 yılında yenilenmiş, sonra yeniden harap olmuş ve yıkılmış, en son olarak arsası satılmıştır.³⁵1815 tamirinden sonra Nişanca yangınında tekrar yanan cami, Vakıflar Müdürlüğü tarafından bir şahsa satılmış, ondan bir başkası satın almış ve bir dükkan yaptırmıştır. Camiyi yaptıranan kabri çevresi taşlarla çevrilerek korunmuştu. 1945-1947 yılları arasında halk tarafından adak mumları yakılan bir yer haline gelmiştir. Bugün yerinde binalar yükselmektedir.

34

ELVAN ÇELEBİ CAMİİ

(Elvan Mescidi)

Sirkeci İstasyonu caddesinde bulunan bu cami, Sinan Efendi tarafından yaptırılmıştır.

³³ T. Öz, İstanbul Camileri, s.44.

³⁴ Hadikatül Cevami, c.1, s.109.

³⁵ T. Öz, İstanbul camileri, c.1, s.148.

Sirkeci istasyon binasının yapımı sırasında istimlâk edilerek yıktırılmıştır.³⁶

35

ELVAN- ZÂDE MESCİDİ

(Azepler mescidi)

Unkapanı'nda Azepler hamamı yanındaki bu mescid, 1939-1940 senesinde Unkapanı Saraçhanebaşı Caddesinin açılması vesilesiyle yıktırılmıştır. Halbuki Elvan-zade Sokağında hamam Fil Yokuşu'nun ortalarında olmasından dolayı, güzergahdan epeyce içeride kalmakta idi ve kurtarılması mümkündü; fakat kazma sallayanlar kurtarma değil, yıkmayı daha gerekli gördüklerinden iki eser de (cami ve hamam) mahvolmuştur.³⁷

36

EMİR MESCİDİ

(Sirkeci Mescidi)

Sirkeci'de, Meşhur Konya Lezzet Lokantası'nın tam karşısında bulunan bu mescid, Emir Hoca Mustafa Efendi tarafından yaptırılmıştır. Duvarları Kârgir, çatısı ahşap bir mesciddi. Minaresi 19. yüzyıl üslubundaydı.

1955-1957 senelerinde yıktırılmıştır.

³⁶ İstanbul Ansiklopedisi, c.9, s.35-36.

³⁷ E.H. Osm. Mim. Fatih Devri. c.III, s. 346-347

Sirkeci'de tren garı civarında bir zamanlar Emir camii bulunuyordu. Yıkıldı, yeri düzlendi..

(Fotoğraf: Engin Tahran)

37

ERDEBİL TEKKESİ MESCİDİ

Ayasofya Caferiye Sokakta bulunan bu mescid, Şeyh Yusuf Hacer tarafından 1527 senesinde yaptırılmıştır. Bu tekke ve mescid, kapalı ve bakımsız bir halde durmakta iken mütevellisi tarafından tamir ettirilmiş olup büro olarak kullanılmıştır.

Burası hem beş vakit namaz kılınan hem de haftanın muayyen günlerinde zikrullah yapılan Erdebil Tekkesi binasıdır. Bina duruyor ama ne namaz, ne ezan, ne zikrullah kaldı... (İ.E.A)

38

ESİRCİ MESCİDİ

(Esirpazarı Mescidi)

Çemberlitaş, Atikalipaşa Cami civarında bulunan bu mescid, Gülnuş Hatun tarafından yaptırılmıştır.

Esir Hanı yıkıldıktan sonra, avlusundaki bu mescid, bir süre kalmış, Vakıflar Müdürlüğü tarafından kadro dışı bırakılarak, 1930-1932 yılları arasında satılmış ve yerine bir fabrika binası yaptırılmıştır.³⁸

39

FATİH CAMİ

Vezneciler Caddesi'nde Acemoğlu Sokak'ta bulunan, ve 19. asır İstanbul haritasında gösterilen bu cami hakkında herhangi bir bilgiye rastlanmamaktadır.³⁹

40

FATMA SULTAN MESCİDİ

(Gümüşhaneli Dergahı Mescidi)

Cağaloğlu'nda İstanbul Valiliği'nin karşısında, bugünkü Defterdarlığın bulunduğu yerde bulunan bu cami, 1727 yılında , Yavuz Sultan Selim Han'ın kızı Fatma Sultan tarafından yaptırılmıştır. Uzun süre Gümüşhanevi Dergahı olarak kullanılmıştır.

1957 yılında hiç sebepsiz ve lüzumsuz yere yıktırılmıştır.

³⁸ İstanbul Ansiklopedisi. c. I, s. 279

³⁹ M. Doğru, Emîonü Camileri. s. 69

İstanbul Vilayet civarında Fatma Sultan Camii - Gümüşhaneli Dergâhı. Bu tarihi bina yıkılıp yok edilmiş; sadece adı kalmıştır. (Necdet İşli Arşivi)

41

GÜMRÜKÖNÜ MESCİDİ

Yeni Cami merdivenlerinin tam karşısında, 1935 yılına kadar duran Selânik Bonmarşesi'nin yerinde fevkânî, çatılı bir mescidmiş, altında dükkanlar varmış. Gümrükönü mescidi, denizciler ve deniz yolcularının, sur kapıları kapandıktan sonra ibadet yapabilmeleri amacıyla yapılmıştır.⁴⁰Kadro harici kalmış ve satılmıştır.⁴¹

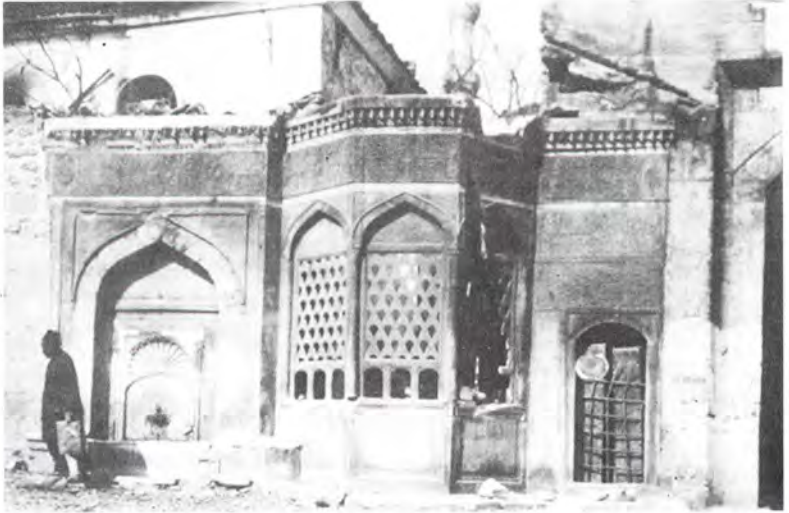
⁴⁰ E. H. Ayverdi, Osm: Mim. Fatih Devri, c. III, s. 114

⁴¹ T. Öz. İstanbul Camileri, c. I, s. 114

42

GÜNGÖRMEZ MESCİDİ

(Kağnı Mescidi)

Güngörmez Mescidinin 1910'lardaki harap halini gösteren eski bir fotoğraf. Bugün çeşme duruyor, diğer kısımların çoğu yok edilmiştir. (Necdet İşli Arşivi)

Sultanahmet Tavukhane Sokak'ta bulunan bu camiyi, **Fatih'in Kağnıcıbaşı** yaptırtmıştır. Çeşitli tarihlerde tamir ve tadilat görmüştür.⁴² 1916'daki Vakıf Defterinde yıkık gösterilmiştir. Halen yıkıktır.

43

HACI AHMET CAMİ

Tahtakale'de Hacı Davud Mescidi'nin yakınında bulunan bu camiyi Hacı Ahmet Efendi yaptırtmıştır.

Bugün camiden eser kalmamıştır.

⁴² A. g.e., c. 1, s. 79

44

HADİM HASAN PAŞA MESCİDİ

Cağaloğlu'nda bulunan bu mescidi, Hasan Paşa yaptırmıştır. Bu mescid medresenin dershanesiydi ve minaresi yoktu. Binayı yaptıran kişi medresenin altında bulunan çeşme ve sebilin olduğu yerde defnedilmiştir. Medresenin kalan kısmı yürekler acısı harap bir halde, sebep olanlara lanet etmektedir.

45

HAKİM ÇELEBİ TEKKESİ MESCİDİ

Lâleli, Koska'da Büyük Reşit Paşa caddesi üzerinde bulunan bu mescid, Kanuni Sultan Süleyman tarafından **Hakim Çelebi** adına yaptırılan zaviyenin içindedir

Cami yıktırılmış, caminin yerine Üniversite binası yaptırılmıştır.

46

HAREM CAMİ

Topkapı Sarayı içinde, Ağalar camisinin kuzeyinde, bu camiye bitişik olarak inşa edilmişti. Harem mensuplarının namaz kılmaları için yapılan bu caminin duvarları son dönem çinileriyle süslenmişti. Çinilerin üzerinde ayetler ve iki yerde de III. Osman'ın tuğraları görülmektedir. Bu caminin mihrabı önünde altın yaldızlı bir kafes Ağalar camisine bakmaktadır. Harem mensupları, özellikle teravih namazlarını Ağalar camisindeki cemaatla birlikte ve onlara görünmeden burada kılarlardı.

47

HASAN PAŞA MESCİDİ

Beyazıd'da Edebiyat Fakültesi'nin yakınında bulunan bu mescid, **Sadrızam Seyyit Hasan Paşa** tarafından yaptırılmıştır. Minaresi bulunmayan bu mescid, çok güzel süslemeleri olan bir mesciddi. Bina,

mektepe, çeşme, sebil, medrese ve dershaneden oluşmaktadır. Dershanesi mescid idi. Fevkâni bir yapıya sahip olan bu binanın minaresi yoktu.

Bugün, medresenin içinde kalan mescid kütüphane olarak kullanılmaktadır.

48

HATİCE USTA CAMİ

(Yahni Kapanı Cami)

Beyazıd'da Beyazıd hamamının arkasında bulunan bu cami, 1758'de Hatice Usta tarafından yaptırılmıştır.

1956'da yıktırılıp yerine Elektrik İdaresi yaptırıldı.⁴³

49

HELVACIBAŞI MESCİDİ

(İskender Ağa Mescidi)

Sultanahmet, Binbirdirek Mahallesi, Katip Sinan cami sokakta bulunan bu mesit, İskender Ağa tarafından yaptırılmıştır. Bu cami şu an yıkık ve harap bir haldedir.

50

HOCA RÜSTEM MESCİDİ

Cağaloğlu, Çatalçeşme Sokağına girince hemen sağda, İstanbul Kız Meslek Lisesi'nin çaprazında bulunan bu mescid, Fatih devrinde yaptırılmıştır.

Mescid bu yüzyılın başına kadar mevcuttu. Şu anda caminin yerinde hanlar bulunmaktadır.⁴⁴ Hanın altında içkili bir lokanta bulunmaktadır.

⁴³ A. g. e., c. I, s. 156

⁴⁴ E. H. Ayverdi, Osm. Mim. Fatih Devri, c.III, s. 420

Burada Hoca Rüstem camii bulunuyordu... (Fotoğraf: Engin Tahrır)

51

HOCA TEBERRÜK MESCİDİ

(Yahya Güzel Mescidi)

Unkapanı'n'da, Bozdoğan kemerine doğru çıkarken, sol tarafta bulunan bu mescid, Unkapanı, yolunun açılması sırasında 1941-1942 senelerinde yıktırılmıştır.

Bugün yerinde İstanbul Manifaturacılar Çarşısı (İ.M.Ç.) bulunmaktadır.

Hoca Teberrek camii harabesi... Bu harabeyi bile yokettiler.(İ.E.A)

52

İÇCİLER MESCİDİ (Alembey Mescidi)

Aksaray'da, Lâleli Camisi'nin 180 m kadar batısında bulunan bu mescid, **Gazi Mahmud Ağa** tarafından yaptırılmıştır. Mescid, 1918 yangınında yaptıran zatın kabriyle birlikte yokolmuştur.⁴⁵

53

KABASAKAL MESCİDİ (Sultan Cami)

Sultanahmet, Arastalar civarı, Mimar Mehmet Ağa Caddesi ile Torun sokağının kesiştiği köşede bulunan bu mescid, Sinan Ağa tarafından yaptırılmıştı.

Bu mabetten günümüzde eser kalmamıştır.

⁴⁵ A.g. e., c. III, s. 315

Kabasakal mescidi kalıntısı... (İ. E.)

55

KAPTAN PAŞA CAMİ

Kumkapı İskelesi civarında bulunan bu camiyi Kaptan-ı Derya Uluç Hasan Paşa yaptırmıştır. Bu camiden günümüzde eser kalmamıştır.

56

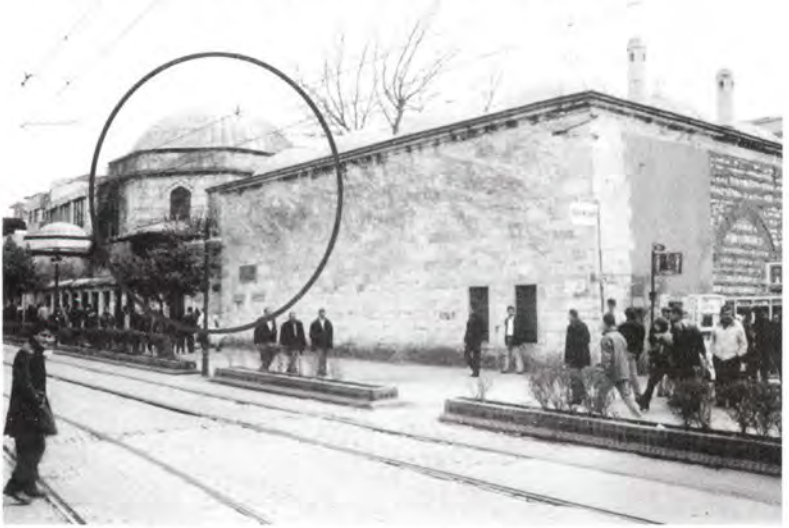
KARA MEHMET PAŞA CAMİ

Aksaray parkında bulunan bu cami, 1771 tarihinde Kara Mehmet Paşa tarafından yaptırılmıştır. Daha sonra Aksaray parkına katılmıştır.⁴⁶

⁴⁶ T. Öz, İstanbul Camileri, c.1, s. 83

57

KARA MUSTAFA PAŞA DARÜ'L-HADİSİ MESCİDİ

Günümüzde depo olarak kullanılan tarihi mescid... (Fotoğraf: Engin Tahrán)

Çarşıkapı'da Yeniceriler Caddesi üzerinde, bugün Yahya Kemal Enstitüsü ve Fetih Cemiyeti tarafından kullanılan Merzifolu Kara Mustafa Paşa Külliyesi içindeki Darü'l-Hadis Dershanesinin cami haline getirilmiş şekliydi. Cami halen depo olarak kullanılmaktadır.⁴⁷

58

KÂTİP SİNAN MESCİDİ

Kadırga'da Katip Sinan mahallesi, Katip Sinan Sokağında bulunan bu mescid, Kâtip Sinan tarafından yaptırılmıştır. Minaresi bulunmayan bu cami yıkılmıştır.

⁴⁷ M. Doğru, Eminönü Camileri, s. 107-108

59

KEMANKEŞ MUSTAFA PAŞA MESCİDİ

Çarşıkapı'da bulunan bu mescid, **Sadrazam Kemankeş Mustafa Paşa** tarafından 1641 yılında yaptırılmıştır. 1957 tarihinde yol bahanesiyle yıktırılmıştır. Bugün yerinde otobüs durağı vardır.

60

KEPENEKÇİ İSHAK MESCİDİ

(Kepenek Mescidi)

Günümüzde hiçbir izi ve nişanı bulunmayan Kepenekçi İshak mescidinin harap halini gösteren eski bir fotoğraf. (© Faruk Göncüoğlu)

Saraç İshak Mahallesi, Turanlı sokakla Uysal sokak ve Mabeyinci sokağın kesiştiği yerde bulunan bu mescid, İshak Ağa tarafından yaptırılmıştı.

1955 yılında yıkılarak bir kısmı yola alınmıştır. Diğer kısmı ise Beyazıd'daki Maliye Muhasebe Yüksek Okulu'nun giriş tarafındaki bahçede kalmıştır.

61

KIZILTAŞ MESCİDİ

(Yusuf Rıza Efendi Mescidi)

Bu mescid de yok edilmiş, yerine beton binalar yapılmıştır. (Necdet İşli Arşivi)

Lâleli, Mimar Kemal mahallesi, Ordu caddesi üzerinde Laleli Camii karşısında; 762 ada 25 parselde bulunan bu mescid, **Bali Mehmet Efendi** tarafından yaptırılmıştır. Camiyi yaptırın kişi camiin mihrabının önünde defnedilmiştir. Minberini Ahmet Efendi koydurmuştur. Mescidin yapım tarihi belli değildir.

Mescid, Vakıflar tarafından kadro harici tutularak satılmış, daha sonra 1967 yılında yıktırılmış, yerine bugün var olan binalar yapılmıştır.

62

KİREÇ İSKELESİ MESCİDİ

Eminönü'nde surların dışında deniz kenarında bulunan bu mescidi, Fatih Sultan Mehmed yaptırmıştır.

Bu cami, Yalı Köşkü Caddesi'ndeki Meserret Han yaptırılırken yıktırılmış olup, bugün camiden hiç bir eser kalmamıştır.⁴⁸

63

KİTAPHANE MESCİDİ

Ragıp Paşa Kütüphanesi mescidi fotoğrafın sol tarafındaki mekanda bulunuyordu.

(Fotoğraf: Engin Tahrani)

Lâleli, Koska'da Ragıp Paşa Kütüphanesi önünde bulunan mescid, 1176 tarihinde yaptırılmıştır. Cami, Kütüphane açık olduğu zamanlarda namaz kılınmak için yapılmıştır.

⁴⁸ E. H. Ayverdi, Osm. Mim., Fatih Devri, c. III, s. 437

64

KUMKAPI MESCİDİ

Kumkapı'da bulunan bu mescid, Kürkçübaşı Süleyman Ağa tarafından yaptırılmıştır.

Günümüzde mescidden eser kalmamıştır.

65

KUYUMCU MESCİDİ

Lâleli cami civarında bulunan bu mescid, Bahşayış Çelebi tarafından yaptırılmıştı.

Camiden günümüzde eser kalmamıştır.

66

LALA HAYRETTİN CAMİ

(Acem Ağa Mescidi)

Bir zamanlar burada ezan okunuyor, namaz kılınıyordu. Şimdi otopark olarak kullanılmaktadır. (İ.E.A)

Alemdar Mahallesi, Gülhane Parkı girişinin karşındaki Zeynep Sultan Camisi'nin üst tarafında bulunan bu cami, Theotokos ton Khalkoprateion kilisesinin **Lala Hayrettin** tarafından camiye çevrilmesiyle yapılmıştır.

Vakıflar tarafından uzun süre kadro dışı bırakılmıştır. 1937 tarihinde minaresi yıktırılmış, cami harabe şekline dönmüştür. Arsası satılan bu camiden günümüzde duvarları ve mihrab kalıntıları kalmıştır. Oto park olarak kullanılmaktadır.

67

MALKOÇ SÜLEYMAN AĞA CAMİ

(Langa Yenikapı Camii)

Yenikapı'da Dölbentçi Hüsamettin Mahallesi, Soğancı Reşit Sokak'ta bulunan bu cami, **Malkoç Süleymanzade Ebubekir Ağa** tarafından yaptırılmıştır.

Aksaray Yenikapı yolu açılırken yıktırılmış; arsasının bir bölümü yola alınmış, bir kısmı da yeşil saha olarak kalmıştır.

68

MEDRESE MESCİDİ

Lâleli civarında Darü'l-Hadis olarak yaptırılan binanın mescide çevrilmesiyle hayat bulmuş olan bu camiden hiç bir eser kalmamıştır.

69

MEHTERHANE MESCİDİ

Sultanahmet civarında bulunan bu mescid, **Kanuni Sultan Süleyman** tarafından yaptırılmıştır.

Bu camiden günümüzde eser kalmamıştır.

70

MERCİMEK MESCİDİ

(Çakırağa Mescidi)

Laleli'de Çakır Ağa tarafından yaptırılmış olan bu mabetten hiç bir iz kalmamıştır.

71

MİMAR KEMALOĞLU MEHMET MESCİDİ

(Merdivenli Mescid)

Lâleli, Koska Mimar Kemal mahallesi, Ordu caddesi ile Koca Rağıp Paşa caddesinin kesiştiği yerde bulunan bu mescid, II. Beyazıt devrinde yaptırılmıştır.

Günümüzde hiçbir eser kalmamıştır.

72

MOLLA FENARİ MESCİDİ

(Dikilitaş Mescidi)

Çemberlitaş'ta, Valide hamamının yanında bulunan bu cami, Fenâri-zade Ahmet Paşa tarafından yaptırılmıştır.

Bugün mescidden eser kalmamıştır.

73

MOLLA KESTEL CAMİ

Lâleli'de Ağa Yokuşu ve Fethi Bey Caddelerinin köşesinde, Çukurçeşme Sokak'ta bulunan bu cami, Muslihuddin Mustafa el-Kastalanî tarafından yaptırılmıştır.

Cami yıktırılmış olup, arsası İstanbul Belediyesine aittir.

74

MUHASEBECİ MESCİDİ

Evvelce Kumkapı'da Dülbentçi Hüsamettin Mahallesi, Sepetçi Selim Sokakda bulunan bu mescid, Ahmet Efendi tarafından yaptırılmıştır.

Arsası Vakıflar tarafından kiraya verilmiş ve cami yıktırılmıştır. Caminin yeri bugün boştur.

75

MUSALLA MESCİDİ

(Şeyh Ferhat Paşa Mescidi)

Kumkapı, Hayriye Tüccar caddesi, Kızıltaş sokakta bulunan bu mescidi, Sadrazam Ferhat Paşa tarafından 1590 tarihinde yapılmıştır.

Günümüzde camiden eser kalmamıştır.

Kumkaçı Musalla Mescidi. Yıkılmış, nişanı kalmamıştır. (© Faruk Göncüoğlu)

76

MÜREKKEPÇİLER MESCİDİ

Beyazıd camisi civarında bulunan bu cami, **Cafer Ağa** tarafından yaptırılmıştı. Bu caminin minaresi yoktu.

Günümüzde bu mabetten eser kalmamıştır.

77

NERDÜBANLI MESCİD

Lâleli, Koska'da bulunan bu mescid, **Mimar Kemalettin** tarafından yaptırılmıştır. Mescidi yaptıran kişi, mescidin yakınındaki dükkanlar arasında bir yerde defnedilmiştir. Ne var ki bugün kabrinin yerinde dükkanlar bulunmaktadır.

Bu mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

78

PAPASOĞLU MESCİDİ

Bu cami de yıkılmıştır. Acı bir hatıra olarak bu silik fotoğraf kalmıştır. (İ.E.A)

Unkapanı'nda Hoca Yakup Sokağı üstünde, Köprü'nün bitimindeki meydanlığın kenarında, bulvarın başladığı yerde bulunan bu mescid, **Mustafa Paşa** tarafından yaptırılmıştır.

1940 tarihine kadar ayakta kalan bu mescid, Unkapanı Atatürk Köprüsü'nün yapılması sırasında köprüye uzak kalmasına rağmen lüzumsuz yere yıktırılmıştır.

79

PAPAZOĞLU MEDRESESİ MESCİDİ

Beyazıt'dan Lâleli'ye inerken Ordu Caddesinin sol tarafında Börekçi Ali sokak ile Ağa çeşme sokağın kesişiminde bulunan bu mescid, **Mustafa Paşa** tarafından yaptırılmıştır. Mescid yıktırılmış olup bugün mescidin yerinde ilkokul ve ortaokul vardır.

80

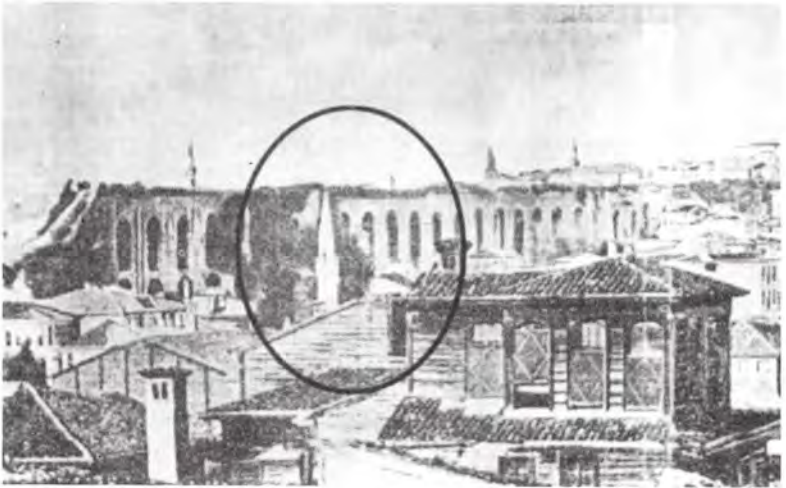
PEYKHANE MESCİDİ

Binbirdirek Mahallesi, Fuat Paşa Türbesi civarında bulunan bu mescidi Hacı Mehmet Ağa yaptırmıştır. Cami fevkâni olarak inşa ettirilmiştir.

Bu camiden günümüzde eser kalmamıştır.

81

REVANİ ÇELEBİ MESCİDİ

Beyaz minare artık mevcut olmayan Revani Çelebi mescidine aittir. Ne mescidi bıraktılar, ne minaresini...

Vefa, Bozdoğan kemerinin Haliç tarafındaki alanda, Cemal Yener Tosyalı caddesi üzerinde bulunan bu mescid, Edirneli İlyas Şuca tarafından yaptırılmıştır.

Mescid, 1941 yılında Atatürk Bulvarı'nın yeniden düzenlenirken, caddenin dış kenarından oldukça içeride bulunuyordu. Yeni caddeye hiçbir zararı olmadığı halde, garip anlayışların hakim olduğu "imar'ın" lüzumsuz kurbanlarından biri olarak ortadan kaldırılmıştır. 1942-1943

yıllarında tamamen yıktırılarak ortadan kaldırılmış, mezar taşları ve kitabelerinin ne olduğu bile öğrenilememiştir.⁴⁹

82

SAFFETİ PAŞA TEKKESİ MESCİDİ

Sirkeci, Ebussuud Caddesi, Saffeti Paşa Sokakta bulunan bu mescid, Musa Saffeti Paşa tarafından yaptırılmıştır. Tekke mescididir.

1933 yılında ilkokul haline getirilmiştir.⁵⁰ Bugün Vakıflar Kültür Arşiv Şube Müdürlüğü olarak kullanılmaktadır.

83

SARRAF İSKENDER MESCİDİ

(Mehmet Ağa Mescidi)

Cağaloğlu'nda Cezeri Kasım Paşa camisi civarında bulunan bu camiyi Mehmet Ağa yaptırmış, Sarraf İskender' de onu yenilemişti.

Bu mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

84

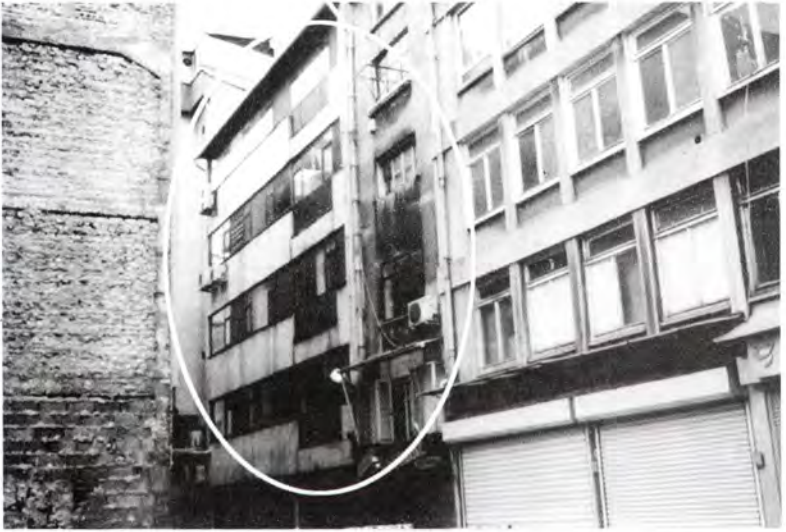
SERVİ (SERVİLİ) MESCİD

Cağaloğlu'nda, Servili Mescid Sokakta bulunan bu mescidi, Sadrazam Mahmud Paşa yaptırtmıştır. Mescidi bir süre Vakit gazetesi depo olarak kullanmış, daha sonra Vakıflar Müdürlüğü burayı satışa çıkartmıştır. 1946 ve 1947'de iki defa satışa çıkartılan mescid, Remzi Kitabevi tarafından alınmıştır. Remzi Kitabevi burayı 1960-1970 arası yıkarak yerine iş hanı yaptırmıştır.

Şu an mescidin bulunduğu yerde Remzi Kitabevi'nin idare binası bulunmaktadır.

⁴⁹ S. Eyice, Tarih Dergisi, sayı:26 (1972), s. 157

⁵⁰ T. Öz, İstanbul Camileri, c. 1, s. 118

Ehlullahtan Servili Baba'nın camii buradaydı. Sattılar, yıktılar, yerine işyeri yaptılar. Servili Baba hazretlerinin kabir taşını civardaki Mahmud Paşa camii haziresine atmışlar. Necdet İşli Bey orada, toprak içinden çıkartıp temizletti. (Fotoğraf: Engin Tahrani)

85

SİMKEŞHANE MESCİDLERİ

(Darphane ve Başkadın Emetullah Mescidlerine bakınız.)

86

SİNAN AĞA MESCİDİ

Binbirdirek Mahallesi Piyerloti sokakta, Fazlı Paşa sarayına yakın bir yerde bulunan bu mescid, **Sinan Ağa** tarafından yaptırılmıştır.

Mescid, 1917'de Türk-Alman Dostluk Yurdu yapılmak üzere yıktırılmıştır.⁵¹

⁵¹ E. H. Ayverdi, Osm. Mim. Fatih Devri, c. III, s. 316

87

SİNAN PAŞA MESCİDİ

Mahmutpaşa cami civarında bulunan bu mescid, Sinan Paşa tarafından yaptırılmıştır.

Bu mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

88

SOFA CAMİ

Topkapı Sarayı içinde Mecidiye Köşkü yanında bulunan bu cami 1858 tarihinde yapılmıştır. Kadro dışı cami, mevcut olup, ibadete kapalı tutulmaktadır.

89

SOĞANCILAR MESCİDİ

Zindankapı'da, sebze halinin bulunduğu yerde olan bu cami Soğancılar Kethüdası tarafından esnafın da yardımıyla yaptırılmıştır. Fevkâni ve altında dükkanlar bulunan bu mescid yol yapmak için⁵² yıktırılmıştır.

90

SOLAKBAŞI CAMİ

Çarşıkapı, Mimar Kemal mahallesi Yahya Paşa sokakta; Hasan Ağa cami yakınlarında bulunan bu cami Hacı Hasan Ağa tarafından yaptırılmıştı.

Camiden günümüzde eser kalmamıştır.

91

SÜLEYMAN ŞUBAŞI CAMİ

(Unkapanı Cami)

Unkapanı köprüsünün hemen sağında bulunan bu cami Süleyman Subaşı tarafından yaptırılmıştı. Camii, 1940'lara kadar sağlam ve ibadete açık bulunuyordu

Unkapanı Atatürk Köprüsü kurulduktan sonra, önündeki meydan tanzim edilirken yıkılmış ve arsası meydana katılmıştır.⁵³

⁵² T. Öz, İstanbul Camileri, c. 1, s. 123

⁵³ A.g.e., c. 1, s. 148

~ Bu cami de yıkıldı ve arsası meydana katıldı. (© Faruk Göncüoğlu)

92

ŞADIRVAN MESCİDİ

Ahırkapı'da Enderun Ağaları için yapılmış olan bu camiden günümüzde hiç bir eser kalmamıştır.

93

ŞEHSUVAR BEY CAMİ

(Yeni Mahalle Cami)

Kadırga'da Şehsuvar Bey Sokakta bulunan bu cami, Şehsuvar Bey tarafından yaptırılmıştır.

Yakın zamana kadar harabe halinde dururken ihya edilmiş ve ibadete açılmıştır.

94

ŞEKERCİ CAMİ

Bu mescid Topkapı Sarayı'nda mutfaklar bölümünün kuzey-doğusunda yer almaktadır. İbadete kapalı durumdadır.

95

TAHTA MİNARE MESCİDİ

Peykhane civarında bulunan bu mescid, **Mısır Valisi Hamza Paşa** tarafından yaptırılmıştır. 17. yüzyılda yapılan bu mescidden günümüzde hiç bir eser kalmamıştır.

96

TEKKE MESCİDİ

Cağaloğlu'nda bulunan bu mescid, **Rüstem Paşa'nın** hocası **Hoca Kasım** tarafından yaptırılmıştır. Mescidin karşısında bir medrese, yanında ise bir zaviye vardı.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

97

TEKNECİLER MESCİDİ

Yemiş İskeleyi karşısında, Zindankapı'da Galata köprüsünün solunda bulunan bu cami, **Fatih tarafından** yaptırılmıştır. Bu mescid, gece kapılar kapandıktan sonra, denizden gelenlerin namaz kılmaları amacıyla kale dışında inşa edilmişti.

1896 depreminde harap olmuş, 1908 yılında iki dükkan üzerine yapılmıştır. Daha sonra cadde açıldığı sırada düzenlenip yola çevrilmiştir.⁵⁴

98

TERLİKÇİLER MESCİDİ

Mercan'da Tıgıcılar Caddesi'nde bulunan bu mescid, **Sadrazam Piri Mehmet Paşa** tarafından yaptırılmıştı. Fevkâni olarak yaptırılan mescidin minberini Ali Ağa koydurtmuştur.

Mescid 1942 tarihinde yıktırılmıştır.

⁵⁴ E. H. Ayverdi, Osm. Mim. Fatih Devri, c. 3, s. 508

99

TERZİLER KÂRHÂNESİ (İŞYERİ) MESCİDİ (Yavuz Sultan Selim Mescidi)

Gülhane parkının karşısında Alemdar Caddesi, Soğukçeşme Askeri Rüştüyesi binasının yerinde bulunan bu mescid, saray terzileri için Yavuz Sultan Selim tarafından yaptırılmıştı.

Mescid, bina tadilatları sırasında yıktırılmıştır.

100

TULUMBACILAR OCAĞI MESCİDİ

Sirkeci'de Yalı Köşkü civarında bulunan bu mescid, I. Mahmud tarafından yaptırılmıştır.

Günümüzde bu mescidden eser kalmamıştır.

101

ÜÇLER NAMAZGÂHI MESCİDİ

Sultanahmet, Üçler Sokağı'nda bulunan bu mescid, Hasan Efendi tarafından yaptırılmıştır. Bu mâbet yıktırılmış, Vakıflar tarafından 1935'e doğru arsası satılmış, yerine bugün var olan binalar yaptırılmıştır.

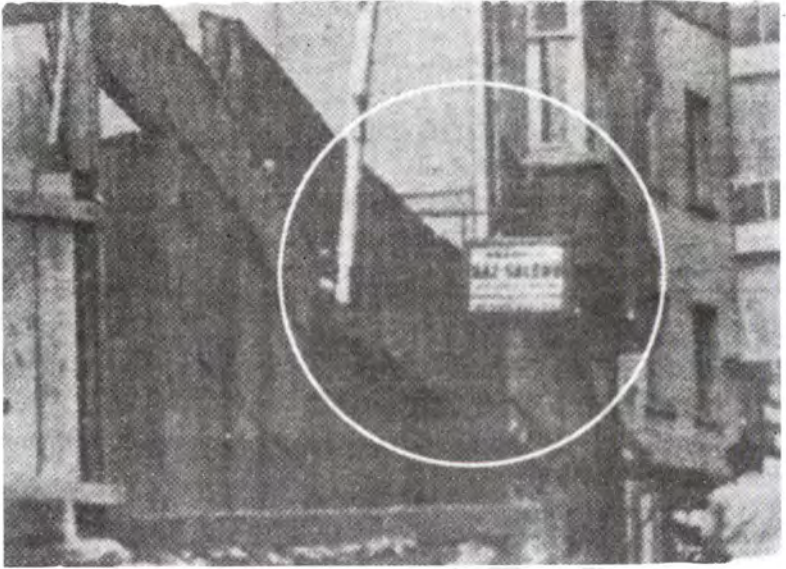
102

VEZİR CAMİ

(MERZİFONİ KARA MUSTAFA PAŞA CAMİİ)

Sirkeci istasyonunun girişe göre sağ tarafında bulunan bu cami, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa tarafından yaptırılmıştır.

Uzun süre kiraya verilmiş, Anadolu saz evi olarak kullanılmış olan bu cami yeniden yaptırılmış olup 1988 yılında tekrar ibadete açılmıştır.

Silik fotoğrafta Anadolu Saz Evi levhasının bulunduğu yerde tarihi bir cami vardı. Harap olduktan sonra satılmış ve burada içinde içki içilen, adi ve bayağı çalgı çalınan ve affedersiniz karı satılan bir batakhane açılmıştı. Cıvardaki esnaf burada yeni bir cami yaptırtmak için ilgili makama defalarca dilekçe vermişler, lakin müsbet bir cevap alamamışlardı. Nihayet bin engel, baltalama bertaraf edilerek buraya güzel bir cami yaptırılmış ve 1988'de törenle açılmıştır. (Bugün gazetesi Arşivi)

103

VEZİRHANI MESCİDİ

(Fazıl Ahmet Paşa Camii)

Çemberlitaş Vezirhanında bulunan bu cami, **Sadrazam Köprülü Fazıl Ahmet Paşa** tarafından yaptırılmıştı. Hanın içinde bulunan bu cami yıktırılmıştır.

Tarihi Vezir Han'ın ortasındaki cami de yıktırılmıştır. Bugün şu eski fotoğrafta görülen kalıntı da yoktur.

104

VOYNUK ŞUCAÜDDİN MESCİDİ

(Arabacılar Mescidi)

Unkapanı'nda bulunan bu mescid, Fatih Devrinde Şucaüddin İbrahim tarafından yaptırılmıştı.

1956 yılında sebepsiz yere yıktırılmıştır. Bugün caminin yerinde İstanbul Manifaturacılar Çarşısının binaları ve Hızır beyin mezarı bulunmaktadır.

Voynukçu camii'nin yıkılmadan önceki halini gösteren eski bir fotoğraf. (İ.E.A)

Voynukçu camii'nin yerinde yeller esiyor...Cami yok edilmiş, Hızır Beyin mezarı önde, Voynukçu Şüca'nın kabri arka planda görülüyor. (Fotoğraf: Engin Tahrani)

105

YAHYA EFENDİ MESCİDİ

Beyazıd'da bulunan bu cami Defterdar Yahya Efendi tarafından yaptırılmıştır.

Camiden günümüzde eser kalmamıştır.

106

YEDEKÇİLER CAMİİ

Hadika'da bu civarda dört cami bulunduğu yazılıdır. Tazıcılar Ocağı mescidi, Bostancılar Ocağı mescidi, Yedekçiler camii, Yeşil Kiremitli mescidi. Yukarıdaki fotoğraf büyük bir ihtimalle Yedekçiler camiini gösteriyor. (Necdet İşli Arşivi)

Topkapı Sarayı'nın Marmara'ya bakan tarafında, Sarayburnu ile Ahırkapı Feneri arasında sahilde bulunan bu cami, 1930'larda kadro dışı kalmış, 1945 tarihinde minaresi yıktırılmıştır.

Cami, daha sonra Sirkeci-Florya sahil yolu yapılırken büsbütün yıktırılmıştır.

107

YENİ HAN MESCİDİ

Mahmutpaşa, Kürkçü Han'da bulunan bu cami Hacı Küçük tarafından yaptırılmıştır.

Cami yıktırılmış, bugün caminin yerinde dükkanlar bulunmaktadır.

108

YEŞİL KİREMİTLİ MESCİDİ

Sarayburnu'da Daye Hatun ile Emir camilerinin ilerisinde demiryolu üzerinde bulunan bu cami Kanuni Sultan Süleyman tarafından yaptırılmıştı. Minberini Bostancıbaşı Sivaslı Mehmed Ağa koydurmuştur. Camiden günümüzde eser kalmamıştır.

109

YOĞURTÇULAR CAMİ

Eminönü, Zindankapı dışında, Ahi Çelebi Sokakta bulunan bu cami, Ahi Çelebi Mahmud Kemal Ahi tarafından yaptırılmıştır.

Bugün camiden hiçbir eser kalmamıştır.

110

YOĞURTÇULAR KÂRHÂNESİ (İŞYERİ) MESCİDİ

Ahırkapı'da bulunan bu mescid, Kanuni Sultan Süleyman tarafından yaptırılmıştır. Ahşap bir minaresi bulunan bu mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

111

YUSUF EFENDİ CAMİ

Cağaloğlu'nda bulunan bu camiden günümüzde eser kalmamıştır.

112

ZENBURCU MESCİDİ

Tahtakale civarında bulunan bu mescid, Fatih Sultan Mehmet zamanında yaptırılmıştı. Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

113

ZÜLÜFLÜ BALTACILAR MESCİDİ

Topkapı Sarayı içinde bulunan bu mescid, şu anda kadro dışıdır

3 .

Bölüm

Fatih İlçesi başta olmak üzere
İstanbul'da yıktırılan, satılan,
harap olan camiler

(Eminönü ilçesi hariç)

İst. Fatih ve Diğer ilçelerde kıyıma uğrayan camiler

1

ABACI MESCİDİ

Fatih, Samatya, Davutpaşa İskelesi, İspanakçı Virânesi Sokak'ta bulunan bu cami yıktırılarak Hastahane sahasına katılmıştır. Arsa kalmıştır.

Bu camiden günümüzde eser kalmamıştır.

2

ABAYİ MESCİDİ

Abayî mescidi harabesinin ressam gözüyle çizimi.

Fatih, Cerrahpaşa Hastanesi, Kasap İlyas Mahallesi'nde bulunan bu camiyi **Şeyh Süleyman Abayi** yaptırmıştır.

17. yüzyılda yapılmış olan bu cami yıkılmış arsası kalmıştır.

3

ABBAS AĞA CAMİİ

(Selçuk Sultan Camii)

Aksaray Millet Caddesi'nde bulunan bu camii Çelebi Mehmed'in kızı **Selçuk Hatun** yaptırmıştır. Caminin dört duvarı kârgir, çatısı ahşap ve kalın gövdeli bir minaresi bulunmakta idi.

1956 yılında yol bahanesiyle yıktırılmış, 1964'te Anıtlar Derneği tarafından tekrar yaptırılmıştır.

Selçuk Sultan camii...Yol açılırken yıktırılmış, sonradan aynı adı taşıyan kubbeli cami yaptırılmıştır.

4

ABDULLAHİ'L-HUDRİ MESCİDİ

Eğrikapı sur dışında bulunan bu caminin yapılış tarihi bilinmemektedir.

Bu cami yıkılmış olup bazı kalıntıları kalmıştır.

5

ÂBİD ÇELEBİ MESCİDİ

Fatih, Otlukcu Yokuşu ile Hüseyin Remzi Bey Sokağı'nın kesiştiği yerde bulunan bu mescid, Âbid Çelebi tarafından yaptırılmıştır.

Günümüzde camiden mezarlığı kalmıştır.

6

ACİBADEM TEKKESİ MESCİDİ

Üsküdar'da, 17. yüzyılda Selami Şeyhi Ali Efendi tarafından yaptırılan mescidden günümüzde büyük bir arazi kalmıştır.

7

ÂDİLŞAH KADIN CAMİİ

(Şişehane Camii)

Adilşah Kadın Camii, Edirnekapısı'nın kuzeyinde Tekfur Sarayının önündeki avlunun tam karşısında bulunuyordu. Bu caminin yeri 1934 tarihli İstanbul Belediyesi Rehberi'ndeki haritada, Fener Nahiyesinin 110 sayılı Avcıbey mahallesi sınırları içinde, Şişehane Caddesiyle Mumhane Caddesi arasındaki adanın üçgen biçimindeki ucunda işaretlenmiştir. 1943'e doğru ortadan kaldırılan bu eser⁵⁵ 1975'te halk tarafından tekrar yaptırılmıştır.

⁵⁵ S. İyice, Tarih Dergisi, (1972), s.26, s.135.

Âdilşah Kadın Camii. 1943'te yıkıldı, sonra halk tarafından yeniden yapıldı. (İ.E.A)

8

AHİZADE MESCİDİ

Fatih, Şehremini mahallesi, Darüşşafaka Caddesi 1722 ada 3 parsel bulunan bu mescidi Yusuf bin Tokadî yaptırmıştır.

Yıkıtılan mescidin arsası bugün, Belediye ve Vakıflar İdaresi tarafından kiraya verilerek odun deposu ve oto tamircisi olarak kullanılmaktadır.

9

AHMED ÇAVUŞ CAMİİ

(Ayniye Hatun Camii)

Fatih, Karagümrük, Beyceğiz Mahallesi, Lodos Sokak'ta bulunan bu cami, Ahmed Çavuş tarafından 17. yüzyılda yaptırılmıştır.

Cami yıkılmış, ancak 1983-86 yıllarında tekrar inşa edilmiştir.

10

ALACA MİNARE MESCİDİ

Üsküdar, Arakiyeci Mehmed Mahallesi, Bağlarbaşı Caddesi'nde bulunan bu mescid, II. Mahmud zamanında tamir ettirilmiştir.

Arsası ve bina kalıntısı ile harap mezarlığı durmaktadır.

11

ALACA MESCİDİ

Galata, Tersane Caddesi ile Üsküfçü Sokağı'nın bittiği köşede ki bu mescid, Şeyhülislâm Zenbilli Ali Efendi tarafından 16. yüzyılda yaptırılmıştır. Mescidin minberini Hüseyin Efendi koydurmuştur. Kare planlı kârgir binanın üzerinde kiremit örtülü bir çatısı ile taş bir minaresi vardı.

1957 yılında Azapkapı caddesi açılırken yıkılmıştır.

- Zenbilli Ali Efendi mescidi de yol açılırken yıkılıp yok edildi. (Necdet İşli Aşiv,

12

ALÇAK DAM-PÜRTELAŞ HASAN EFENDİ MESCİDİ

Cihangir Alçakdam Sokak'ta bulunan bu mescid, Pürtelaş Hasan Efendi tarafından 16. yüzyılda yapılmıştı.

Mescid yıktırılıp yerine Polatoğlu apartmanı yaptırılmıştır.

13

ALİ ÇAVUŞ CAMİİ

Fatih, Çarşamba, Beyceğiz Mahallesi, Mehmet Ağa Camii yanında bulunan bu mâbet, Ali Çavuş tarafından yaptırılmıştı.

Camiden hiçbir eser kalmamış yeri farklı amaçlı kullanılmaktadır.

14

ALİ PAŞA MESCİDİ

Galata'da bulunan bu mescid, Seyyid Ali Paşa tarafından yaptırılmıştır.

Bu mescid 1944'te satılmıştır.

15

ALTİBOĞACA AHMET PAŞA CAMİİ

Fatih, Müftü Ali Mahallesi, Kadı Çeşme Sokak 2476 ada 8 parselde bulunan bu cami Altıboğaca Ahmet Paşa tarafından yaptırılmıştır.

1940-50 yılları arasında sebepsiz yere yıktırılan bu caminin yerinde, bugün caminin mezarlığı ve evler bulunmaktadır.

16

ARABACI BEYAZIT CAMİİ

Fatih, Silivrikapı Caddesi'nde bulunan bu cami, Arabacı Beyazıt Ağa tarafından kiliseden çevrilmek suretiyle yaptırılmıştır.

Günümüzde bu camiden eser kalmamıştır.

17

ARAKİYESİ (KAPIAĞASI) MESCİDİ

Üsküdar'daki bulunan bu mescid, Arakiyeci Mehmet Efendi tarafından yaptırılmıştır. Minberini Abdullah Ağa koydurtmuştur.

1930 tarihinde yıktırılmıştır.

18

ARAP İSKELESİ MESCİDİ

Beşiktaş, Çinili Köşk civarında bulunan bu cami Tekerlek Mustafa Efendi tarafından 17. yüzyılda yaptırılmıştır. Günümüzde yoktur.

19

ARPA EMİNİ CAMİİ

Rumelihisarı'nda bulunan bu cami Defterdar Mustafa Efendi tarafından yaptırılmıştır.

18. yüzyılda yaptırılan bu caminin mimarı Mimar Sinan olup caminin bazı kalıntıları mevcuttur.

20

ARPA EMİNİ MESCİDİ

Fatih, Topkapı, Melek Hatun Mahallesi Arpa Emmini yokuşu'nda ki bu Mescid, Arpa Emmini Mustafa Efendi tarafından yaptırılmıştır.

Arsası mevcut olup duvar harabelerinden gece konu yapılmış durumdadır.

21

ASMALI MESCİD

Beyoğlu, Tepebaşı'nda Asmalı Mescid Sokağı ile Mezarlık Sokağı'nın kesiştiği yerde bulunan bu mescid, Kalafatçıbaşı Yunus Ağa tarafından yaptırılmıştır. Minberini Ömer Ağa yaptırtmıştır.

Günümüzde mescidden eser kalmamıştır.

22

AŞÇIBAŞI MESCİDİ

Üsküdar, Karacaahmet civarında bulunan bu mescid, IV. Mehmed'in Aşçıbaşı Mehmet Ağa tarafından yaptırılmıştır. Fevkanî ve

duvarları Kârgir bir yapıydı. Minberini III. Ahmed'in Aşçıbaşı Selim Ağa koydurtmuştur.

Uzun süre kadro dışı bırakılan bu mescid, 1943'te satılmış ve yıktırılmıştı. Ancak 1989'da tekrar ihyâ edilmiştir.

263

AYNALI ÇEŞME MESCİDİ

(Dibek Mescidi)

Fatih, Akdeniz Caddesi, Bölükpaşa Camii civarında bulunan bu mescid, **Mehmet Efendi** tarafından yaptırılmıştır.

Günümüzde camiden eser kalmamıştır.

24

AYNALI ÇEŞME MESCİDİ

(Aynalıkavak Mescidi)

Yenibağçe, Akdeniz Caddesi'nde bulunan bu cami, **Bıyıklı Mustafa** tarafından yaptırılmıştır.

Uzun süre harap olan bu mescid, yıkılmış fakat son yıllarda halk tarafından tekrar yaptırılarak ibadete açılmıştır.

25

AYVANSARAY MESCİDİ

(Korucu Mehmed Mescidi)

Ayvansaray, Kuyu Sokak karşısında bulunan bu mescid, **Korucu Mehmed Paşa** tarafından yaptırılmıştır.

Uzun yıllar kadro dışı ve harap kalan bu mescidin yerinde günümüzde tekeli bayı mevcuttur.

26

BABA HASAN ÂLEMİ MESCİDİ

Fatih, Sarçanebaşı'nda Baba Hasan Âlemi Sokak'ta bulunan bu mescid, **Baba Hasan** tarafından yaptırılmıştır.

1956 yılında yol bahanesiyle yıktırılmıştır. Arasında elektrik trafosu vardır.

Bu cami de yıktırıldı, yerinde elektrik trafosu vardır.

27

BAKİ EFENDİ MESCİDİ

Fatih, Nişanca'da bulunan bu mescid, Kanuni devrinin meşhur şairi Baki Efendi tarafından yaptırılmıştı. Yapılış tarihi kesin olarak bilinmemektedir.

Bu mabetten günümüzde eser kalmamış olup işyerinde ilköğretim okulu vardır.

28

BAKKAL AHMED A A MESC  

Fatih  ar amba Beyce iz Mahallesi'nde bulunan bu mescid **Ahmed A a** tarafından yaptırılmıştı.

G n m zde bu mabetten eser kalmamıştır.

29

BAKKALZADE MESC  

Fatih, Ni anca'da Bakkalzade soka ında bulunan bu mescid, **Bakkalzade M hmed** tarafından yaptırılmıştır.

G n m zde otoparktır. Caminin minare kaidesi ve mezarlı ı mevcuttur.

30

BAKLALI MESC  

(Ko acı Mescidi)

Aksaray, Langa, Tiryaki Hasan Pa a Soka ında bulunan bu mescid, Fatih devri ilerigelenlerinden **Baklacı Kemalettin** tarafından yaptırılmıştır.

Harap dan mescid tekrar ihya edilmiştir.

31

BAL  H CA TEKKES  MESC  

Ey  tebulunan bu mescid, Abdullah Bali Efendi tarafından 17. y zy lda yaptırılmıştı.

Harap olan cami halk tarafından ihya ettirilerek ibadete a ılmıştır.

32

BANDIRMALI TEKKES  MESC  

( nadiye Mescidi)

 sk da,  nadiye, G ndo umu Caddesi ile  nadiye Mescidi Soka ında olan bu mescid, **Hekimo lu Ali Pa a** tarafından 1632'de Bandırmalı  eh  Yusuf adına yaptırılmıştır. İki mihraplı ve fevkan 

olan bu tekke mescidi kadro dışı bırakılmış, harap olmuş ve 1958 yıllarında yıktırılmıştır⁵⁶. Arsasına 1985'de apartman yaptırıldı.

33

BAŞCI MAHMUD CAMİİ

Fatih, Haseki Nevbahar mahallesi Cevdetpaşa caddesi 1804 ada 7 parselde bulunan bu cami, **Başcı Mahmud** tarafından 1496'da yaptırılmıştır.

Harap olan cami 1956 yılında yol genişletilirken yıktırılmış, bir kısmı yola alınmış; ancak 1985 tarihinde aynı yere aynı isimle yeni bir mescid yaptırılmıştır.

34

BAYRAM ÇELEBİ MESCİDİ

(Yokuşbaşı Mescidi)

Aksaray, Langa, Mermerciler Caddesi'nde bulunan bu mescid, Mimar Sinan'ın eseridir.

Günümüzde mescidden eser kalmamıştır.

35

BEKTAŞ EFENDİ MESCİDİ

Karaköy, Necatibey Caddesi'nde bulunan bu mescid, **Bektaş Efendi** tarafından 16. yüzyılda yaptırılmıştı.

Bir süre kadro dışı tutulan bu cami, Necatibey Caddesi açılırken yıktırılmıştır⁵⁷.

36

BEREKETZADE MESCİDİ

Galata kulesi civarında bulunan bu mescid, Fatih Sultan Mehmed'in Dizdani **Hacı Hasan Ali** tarafından yaptırılmıştır.

Bir süre kadro dışı tutulan bu mescid, 1948'de yıktırılmıştır⁵⁸. Bu mescidin yeri otopark olup Kuledibi Hastanesi tarafından kullanılmaktadır.

⁵⁶ T.Öz, İstanbul, Camileri., c.2, s.10.

⁵⁷ A.g.e., c.2, s.11.

⁵⁸ A.g.e., c.2, s.11.

37

BEZİRGÂN CAMİİ**(Ali İspir Camii)**

Kabataş'ta bulunan bu cami, **Ali Ağa** tarafından yaptırılmıştı. Yapılış tarihi bilinmemektedir.

Bu camiden günümüzde eser kalmamıştır.

38

BIYIKLI HÜSREV CAMİİ

Fatih, Davupaşa, Bıyıklı Hüsrev Sokak'ta, Çardaklı Hamamı civarında bulunan bu cami, **Bıyıklı Hüsrev** tarafından yaptırılmıştı.

Yıkılan caminin arsasının bir kısmına Cerrahpaşa Tıp Fakültesi acil servis bölümü yapılmıştır.

39

BİTLİCE MESCİDİ

Fatih, Çarşamba, Beyceğiz Caddesi'nde bulunan bu mescid, Kazasker Bitlice Efendi'nin karısı **Şerife Hatun** tarafından yaptırılmıştır.

Harap olan mescid yıkılmıştır.

40

BOSTAN CAMİİ**(Bostancıbaşı Abdullah Ağa Camii)**

Aksaray, Küçük Langa'da bulunan bu cami, **Bostancıbaşı Abdullah Ağa** tarafından yaptırılmıştır. 1937 tarihinde hiçbir sebep yokken yıktırılmıştır.

Bilâ sebep yıktırılan , tarihi ve mimari değeri büyük Bostancıbaşı Abdullah Ağa camii'nin eski bir fotoğrafı.
(Necdet İşli Arşivi)

41

BOSTANZADE MESCİDİ

(Pitnahor Mescidi – Zeytuniye Mescidi)

Fatih, Koca Mustafa Paşa, Hacıkadın Caddesi'nde bulunan bu mescid, **Şeyhülislâm Mustafa Efendi** tarafından yaptırılmıştı.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır

42

BUCAK BAĞI MESCİDİ

Yedikule, Pulcu Sokak'ta bulunan bu mescid, **Rukiye Hatun** tarafından yaptırılmıştı.

Günümüzde mescidden eser kalmamıştır.

43

CAMCILAR CAMİİ

(Guraba Hüseyin Ağa Camisi)

Fatih, Aksaray, Murat Paşa Camii civarında bulunan bu cami, Hüseyin Ağa tarafından yaptırılmış, Hacı Mustafa Ağa tarafından 1837'de ihya ettirilmiştir.

1957 tarihinde yol bahanesiyle yıktırılmıştır.

44

CAMİ-İ ADLİYE

Üsküdar, Şemsi Paşa sahilinde bulunan bu camiyi kimin yaptırdığı bilinmemektedir. II. Mahmud tarafından yenilenmiştir.

1930'larda yıktırılan camiden günümüzde eser kalmamıştır.

45

CANBAZİYE CAMİİ

Fatih, Koca Mustafa Paşa, Eski Cami Sokak'ta bulunan bu cami, Canbaz Mustafa Ağa tarafından yaptırılmıştır.

Harap olan bu bina yıkılmış yerine aynı isimle yeni bir cami yapılmıştır. Günümüzde ibadete açıktır.

46

CANBAZİYE CAMİİ

Fatih, Cerrahpaşa Kürkcü Ahmet Şemsettin mahallesi, Cerrahpaşa caddesi Kargı sokak 1109 ada 31 parselde bulunan bu cami, Canbaz Mustafa tarafından yaptırılmıştır.

Bu cami 1940 tarihinde kadro dışı bırakılmış, yıkılmış fakat yerine tekrar halk tarafından aynı temel üzerine aynı isimle yeni bir cami yapılmıştır.

47

CAVİT AĞA CAMİİ

Beşiktaş, Ortaköy, Eski Türk Sokağı'nda bulunan bu cami, Cavit Ağa tarafından 1906'da yaptırılmıştır. 1970'li yıllarda Boğaz Köprüsü yapılırken köprü'nün ayağına rastladığından yıktırılmıştır.

48

CEBECİBAŞI CAMİİ

Fatih, Çarşamba, Cebecibaşı Sokak'ta bulunan bu cami, Cebecibaşı Şucaüddin tarafından yaptırılmıştır.

1942-43 yıllarında yıkılmış ve yerine gecekondular yapılmıştır. Ancak daha sonra halk tarafından yeniden aynı isimle yapılarak ibadete açılmıştır.

49

CİBALİ KAPISI MESCİDİ

Cibalikapı dışında Abdülezel Paşa caddesinde bulunan bu mescid, Osmanzâde Mehmed Efendi tarafından yaptırılmıştır.

Yıkılan mescidin yeri yol olmuştur.

50

ÇAKIR AĞA CAMİİ

Kadıköy'de bulunan bu cami, Çakır Ağa tarafından yaptırılmış olup yapılış tarihi bilinmemektedir.

Günümüzde camiden eser kalmamıştır.

51

ÇAKIR AĞA MESCİDİ

Edirnekapi, Tekfur Sarayı civarında bulunan bu camiyi, Fatih'in Sekbanbaşlarından Çakır Ağa yaptırmıştır.

1920'de Yıkılan bu cami, 1985'ten sonra tekrar yaptırılmıştır.

52

ÇAKIR AĞA MESCİDİ

Fatih, Aksaray Namık Kemal Caddesi'nde bulunan bu mescid, Çakırcıbaşı Çakır Ağa tarafından yaptırılmıştır. 1479'da yaptırılan mescidin minberini Sadrazam Ragıp Paşa koydurtmuştu.

1956'da Aksaray Meydanı düzenlenirken yıkılmıştır.

53

ÇANAKÇILIMANI MESCİDİ

Beşiktaş'ta bulunan bu mescid, Nazar Hüseyin Ağa tarafından yaptırılmıştır. Fevkani olan mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

54

ÇAVUŞ MESCİDİ

İstinye, Emirgan Caddesi ile Dr. Hilmi Alanter Sokağı'nın kesiştiği köşede bulunan bu mescid, **Mahmud Çavuş** tarafından yaptırılmıştır.

1940-50'li yıllarda okul ve ev olarak kullanılmış, 1970'den sonra tekrar inşa edilmiştir.

55

ÇAVUŞ MESCİDİ

Fatih, Hekimoğlu Ali Paşa Caddesi'nde bulunan bu mescid, **Şuca Çavuş** tarafından yaptırılmıştır. 1914'de yanan mescid harap olmuş daha sonra minaresi de yıkılan mescidin arsası üzerinde bugün bir hurda kağıt deposu bulunmaktadır.

56

ÇAVUŞ MESCİDİ

(İbrahim Çavuş Mescidi)

Fatih, İbrahim Çavuş Mahallesi'nde bulunan bu mescid, **İbrahim Çavuş** tarafından yaptırılmıştır. Mimarı Mimar Sinan'dır.

1920'lerde yıkılan mescidden eser kalmamıştır.

57

ÇAYIRBAŞI MESCİDİ

Fatih, Otakçılar'da bulunan bu mescidi, **Hüseyin Ağa** yaptırmıştır.

Günümüzde mescidden eser kalmamıştır.

58

ÇIKRIKÇI CAMİİ

Fatih, Samatya, Narlıkapı Caddesi, Sebilhane Sokak'ta bulunan bu cami, **Hasan Çelebi** tarafından yaptırılmıştır.

Uzun süre kadro dışı ve harap olan bu cami 1914 yılında yıkılmış, arsası da satılmıştır.

59

ÇINAR MESCİDİ

Fatih, Koca Mustafa Paşa caddesi, Çınar Karakolu civarında bulunan bu mescid, Davud Bey tarafından yaptırılmıştır.

1937 tarihinde yıktırılarak yerine CHP parti binası yaptırılmıştır. Daha sonraları Çınar Emniyet Amirliği inşa edilmiştir.

60

ÇINARLI ÇEŞME MESCİDİ

Fatih, Ayvansaray, Atik Mustafa Paşa Mahallesi'nde bulunan bu mescid, Şehit Ali Paşa tarafından 18. yüzyılda yaptırılmıştır.

Günümüzde yeniden yapılmıştır.

61

ÇIRÇIR MESCİDİ

Fatih, Zeyrek Caddesi, Atpazarı Sokak'ta bulunan bu mescid, Şeyhülislâm Şemseddin Ahmed Efendi tarafından yaptırılmıştır.

Günümüzde mescidden eser kalmamıştır.

62

ÇIRAĞI HAMZA MESCİDİ

(Çırakçı Mescidi)

Fatih, Müftü Ali Mahallesi, Çırakçı Çeşme Sokak, 2742 ada 9 parselde bulunan bu mescid Şamdancılar Kethüdası Hamza Ağa tarafından yaptırılmıştır. Duvarları tuğla ve taştan olan bu mescidin çatısı ahşap idi. Sultan Selim, mescidin mihrab şamdanını koydurtmuştur. Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

63

ÇİNGENE FIRINI MESCİDİ

(Kara Kadı Mescidi)

Üsküdar, Tenbel Hacı Mahmud Mahallesi, Selâmsız caddesi üzerinde bulunan bu mescid, Kadı Alaaddin Efendi tarafından yaptırılmıştır.

1935-37 yıllarında yıktırılmış olan mescid günümüzde yeniden inşa edilmiştir.

64

ÇİVİLİMANI MESCİDİ

Salıpazarı, Nusretiye Camii yanında bulunan bu mescid, ilk defa sahilde bir namazgah halinde iken Sultan IV. Murat devrinde **Mahmud Çavuş** tarafından mescid haline getirilmiştir. Yanan mescidi İzarî Mehmet Efendi tarafından 1740'da fevkâni olarak inşa ettirilmiştir.

1956 yılında orada yol açılırken sebepsiz yere yıktırılmıştır.

65

ÇİZMECİLER TEKKESİ MESCİDİ

Beşiktaş, Kabataş civarında bulunan bu mescid, Çizmeci Başı **Bedrettin Ağa** tarafından yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

66

ÇUKUR ÇEŞME MESCİDİ

Uzunçarşı, Ağızlıkcı Yokuşu'nda bulunan bu mescid, **Sama-nemini Hoca Sinan** tarafından yaptırılmıştır. Fatih devrinde yapılmış olan bu mescid, fevkâni, duvarları taş ve tuğladandı. Binayı yaptıran, caminin haziresine defnedilmiştir.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

67

DALYASANLILAR MESCİDİ

Fatih, Testereciler Sokak'ta bulunan bu mescid, **Celep Mehmet Ağa** tarafından 1897 yılında yaptırılmıştır. Ahşap ve fevkâni olarak yaptırılan, minaresi de ahşap olan bu mescid yıktırılmıştır.⁵⁹

68

DARÜLHADİS MESCİDİ

Şehzadebaşı'nda bulunan bu mescid, **Hasan Ağa** tarafından 1707 tarihinde yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

⁵⁹ A.g.e., c. I, s. 44.

69

DARÜLHADİS MEDRESE MESCİDİ

Eyüp, Babahaydar'da bulunan bu mescid, **Beşir Ağa** tarafından yaptırılmıştır.

Harap ve kadro dışıdır.

70

DARÜŞ-ŞİFA MESCİDİ

Fatih'te, Fatih Külliyesi Darüş-şifası içinde bulunan bu mescid ve Darüş-şifa'dan eser kalmamıştır.

Bu gün mescidin arsası üzerinden yol geçmektedir.

71

DARÜŞ-ŞİFA MESCİDİ

Üsküdar, Atık Valide Külliyesi'nden olan Darüş-şifa içinde bulunan bu mescid, **Nurbanu Sultan** tarafından yaptırılmıştır.

Minaresi bulunmayan bu mescid, harap bir haldedir.

72

DAVUT PAŞA SARAYI CAMİİ

Davutpaşa Sarayı civarında bulunan bu cami, Sultan IV. Mehmet tarafından 1650 tarihinde yaptırılmıştır.

Mabetten günümüzde eser kalmamıştır.

77

DEBBAĞ MESCİDİ

Eyüp'te bulunan bu mescid, **Debbağ Hacı Ahmet Efendi** tarafından 18. yüzyılda yaptırılmıştı.

Mabetten günümüzde eser kalmamıştır.

78

DEDE CAMİİ

(Nazperver Camii)

Eyüp, Nişancılar Nazperver Sokağında bulunan bu cami, 16. yüzyıl sonlarında **Nazperver Hatun** tarafından yaptırılmıştır. Bu cami yeniden yapılmıştır.

79

DEDELER MESCİDİ

(Miskinler Mescidi)

Üsküdar Karacaahmet, İbrahim Ağa Bulvarı üzerinde bulunan bu mescid, **Sultan I. Selim** tarafından yaptırılmıştır. Bu mescid, cüzzam hastalarına özel yaptırılmış olup, üstü ahşap ve minaresi tuğladandı.

Günümüzde mescidden eser kalmamıştır.

80

DEFTERDAR CAMİİ

Cihangir Defterdar Yokuşu'nda bulunan bu cami, **Ebü'l-Fadıl Mehmed bin İdrisi Bitlisi** tarafından yaptırılmıştır. 1553'te yapılan caminin mimarı Koca Sinan idi. Yakın senelerde yeniden inşa edilmiştir.

81

DEFTERDAR MESCİDİ

Fatih, Çarşamba, Kutağa çeşme caddesi üzerinde bulunan bu mescid, **Defterdar İbrahim Paşa** tarafından yaptırılmıştır.

Mescid yıkılmış olup, hiçbir eseri kalmamıştır.

82

DEFTERDAR KAPISI MESCİDİ

Defterdarkapısı binasının ikinci katında bulunan bu mescid, 1744 tarihinde **Sultan I. Mahmud** tarafından yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

83

DEĞİRMEN MESCİDİ

Fatih, Şehremini, Denizaptal Mahallesi'nde bulunan bu mescid, ilk olarak Fatih devri ileri gelenlerinden **Sarı Nasuh** tarafından yaptırılmıştır. Daha sonra **Veziriâzam Lefkeli Mustafa Paşa**, **Münecimzade Mehmet Şekip Efendi** ihya etmişlerdir.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

84

DEMİRCİLER MESCİDİ

Fatih camii civarında bulunan bu mescid, Zühre Hatun tarafından 1545 tarihinde yaptırılmıştı.

Mescidden günümüzde eser kalmamış olup yerinde apartmanlar bulunmaktadır.

85

DEMİRCİLER MESCİDİ

Eyüp, Feshane Caddesi'nde bulunan bu mescid, yıkık ve harap iken günümüzde yeniden ihya edilmiştir.

86

DENİZABTAL CAMİİ

Yola kurban edilen bu cami bilahare yeniden yapılmıştır. (Necdet İşli Arşivi)

Fatih Çapa, Millet Caddesi'nde bulunan bu cami, Mimar İlyas tarafından yaptırılmıştır. Cami, kare plânlı, duvarları Kârgir ve çatısı ahşap, minaresi tuğladan idi.

1956 yılında Millet Caddesi açıldığı sırada yıktırılmıştır⁶⁰. Cami modern tarzda yeniden inşa edilmiştir.

87

DERVİŞ REİS MESCİDİ

İstinye Tersanesi civarında bulunan bu mescid, Kaptan Derviş Reis tarafından yaptırılmıştır. Yapılış tarihi bilinmeyen bu mescidden eser kalmamıştır.

88

DİVANHANE MESCİDİ

Kasımpaşa'da bulunan bu mescid ilk kez Fatih Sultan Mehmed tarafından yaptırılmıştır. Kanuni devrinde Divanhane yapıldığı sırada yenilenmiştir, minberini Hayrettin Paşa koymuştur.

Kuzeydeniz Saha Komutanlığı binası dahilinde kalmaktadır.

89

DİZDAR MESCİDİ

Kasımpaşa, Hacı Hüsrev Sokak'ta bulunan bu mescid, Dizdar Ahmet Bey tarafından yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

90

DOLMABAĞÇE MESCİDİ

Beşiktaş, Dolmabahçe'de bulunan bu mescid, Çakır Dede tarafından yaptırılmıştır. Harap olan bu mescidi Sultan III. Ahmet devri Tersane Emini Hüseyin Ağa fevkâni olarak ihya etmiştir.

Ahşap olan bu mabet kadro dışı bırakılmış, ev haline getirilmiş ve kiraya verilmişti. 1958 yılında ihya edilmek istenmişse de sonunda yok edilmiştir⁶¹. Yeniden yapılmamıştır. Günümüzde arsa halindedir.

⁶⁰ A.g.e., c.1, s.48.

⁶¹ A.g.e. c.2, s.21.

91

DURBALI MESCİDİ

Üsküdar, Kavukcular'da bulunan bu mescid, Ali Baba tarafından yaptırılmış olup yapıldığı tarih kesin olarak bilinmemektedir.

1950 tarihinde bu mescid de yıktırılmıştır. Arsası satılmıştır.

92

EBEKADIN MESCİDİ

Aksaray, Sofular Sülüklü Sokak'ta bulunan bu mescid, Hammal Hayrettin tarafından yaptırılmıştır. Ebe Ayşe Kadın ihya ettirmiştir. Mescid yıktırılarak bir kısmı yola alınmış, geri kalan kısmı ise parka katılmıştır.

93

EBULHÜDA DERGÂHI MESCİDİ

Beşiktaş, Serencebey'de bulunan bu mescid, 1907 tarihinde Şeyh Ebülhuda tarafından yaptırılmıştır.

1929 yılında satılmıştır⁶².

94

EFGAN TEKKEŞİ MESCİDİ

Üsküdar, Çavuşderesi Sokak'ta bulunan bu mescid, 1792 yılında yapılmıştır.

Özel bir Vakfa tahsisli olarak meşrutasıyla durmaktadır.

95

EĞRİKAPI MESCİDİ

Eğrikapı içi, Şişehane Sokağında bulunan bu mescid, Fatih Sultan Mehmet'in Avcıbaşı Mehmet Bey tarafından yaptırılmıştır.

1950 senesinde yıktırılan mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

⁶² A.g.e., c. 2, s. 21.

96

EĞRİ MİNARE MESCİDİ

Fatih Halıcılar'da bulunan bu mescid, Fatih devri ileri gelenlerinden Softa Sinan tarafından yaptırılmıştır.

Harap olan bu mescid 1973 tarihinde halkın yardımıyla yeniden yapılmıştır.

97

EKSERCİ CAMİİ

(Mismarcı Camii)

Fatih Sultanselim, Fıstıkdibi'nde bulunan bu cami, Ekserci (Çivici) Şucauddin tarafından yaptırılmıştır.

Yapılış tarihi bilinmeyen camiden günümüzde eser kalmamıştır.

98

EMANİ MESCİDİ

Eğrikapı, Hüsrev Cami sokak'ta bulunan bu mescid, Emine Hatun tarafından yaptırılmıştır. Bu mescid yanmış olup günümüzde eser kalmamıştır.

99

EMİR BUHARİ TEKKEŞİ MESCİDİ

Fatih, Ayvansaray, İvaz Efendi Cami civarında bulunan bu mescid, Şeyh Ahmet Nakşibendi tarafından yaptırılmıştır. Kadro dışı ve harap bir durumdadır.

100

EMİR BUHARİ TEKKEŞİ MESCİDİ

Edirnekapısı dışında bulunan bu mescid, Kanuni Sultan Süleyman tarafından yaptırılmıştır. Mescid ve Zaviye hücreleri birinci dünya savaşı sırasında uçaksavarlar tarafından atılan bir mermiden harap olmuştur.

1972'de Karayolları tarafından istimlâk edilerek yıktırılmış, çevre yollarına katılmıştır.

101

EMİR İMAM MESCİDİ

Beşiktaş, Fındıklı civarında bulunan bu mescid, Seyyid Yahya tarafından yaptırılmıştır. Kadro dışıdır.

102

ESKİ NİŞANCI CAMİİ

Fatih, Sultanselim civarında bulunan bu mescid Taçzade Nişancı Cafer Çelebi tarafından yaptırılmıştır. Bu mescid, 1980'de ihya edilmiştir.

103

ETYEMEZ TEKKESİ MESCİDİ

Fatih, Samatya'da Kenedi caddesi yakınında bulunan bu mescid, Fatih devri ileri gelenlerinden Şeyh Mirza Baba bin Ömer-i Buhari tarafından yaptırılmıştır.

Yıkılan mescid ve tekkenin yerine Sosyal Sigortalar Kurumu İstanbul Hastanesi yaptırılmıştır.

104

EVLİYA MESCİDİ

Üsküdar, Evliya Hoca Caddesi'nde bulunan bu mescid, Hoca Mehmet Efendi tarafından yaptırılmıştır. Yapıldığı tarih bilinmeyen mescid yıkılmıştır.

105

EYYÜHÜM AHMET EFENDİ CAMİİ

Kasımpaşa, Sürahi Mahallesi, Ufak Köprü Sokak'ta bulunan bu cami Kadı Şemseddin tarafından 16. yüzyılda yaptırılmıştır. Temeline kadar yıktırılan bu eserden bugün hiçbir iz kalmamıştır.

106

FENARİ MESCİDİ

(Rumeli Hisarı Mescidi)

Rumelihisarı içinde bulunan bu mescid, Şeyhülislâm Molla Fenari tarafından yaptırılmıştır. Altı sarnıçlı, fevkâni ve kare plandaki

bu mabedin duvarları ayakta iken hisarın 1956 yılındaki tamiri sırasında üzerine platform yapılarak kapatılmıştır. Şimdi sahnedir.

107

FINDIKZADE TEKKESİ MESCİDİ

Fatih, Taşkapı, Milet caddesi üzerinde bulunan bu mescid, Fındıkzade Mustafa Efendi'nin oğlu İbrahim Efendi tarafından yaptırılmıştır. 1915'te harap olmuştur, arsa halindedir.

108

FİRUZ AĞA CAMİİ

Fatih, Saraçhane Kırkçeşme Mahallesi Firuzağa Sokak'ta bulunan bu cami, Firuz Ağa tarafından yaptırılmıştır.

1934 yılında Atatürk Bulvarı açılırken yıktırılmış ve yola alınmış olan bu camiden günümüzde eser kalmamıştır.

109

FISTIKLI MESCİDİ

Beylerbeyi'nde bulunan bu mescid, Emin Efendi tarafından yaptırılmıştır. 1969 yılında Boğaz Köprüsü yapılırken istimlak edilerek yıktırılmıştır.

110

GALATA MEVLEVİHANE MESCİDİ

Beyoğlu, tünel başında bulunan bu mescid İskender Paşa tarafından yaptırılmıştır. Mevlevihane'nin bulunduğu saha İskender Paşa'nın çiftliği olup 1491'de Mevlevihane yapılmıştır ve ilk Şeyhi Mehmet Efendi'dir. Tekkenin önünde 1960'lara kadar mevcut olan selvi ağacı İskender Paşa tarafından dikilmişti. Mevlevihane, semahane, hücreler, harem dairesi, çamaşırhane, matbah, mektep ve kütüphaneden oluşan bir külliye idi. 1765, 1796, 1818'de tamir ve ilaveler görmüştür. Semahane ayakta, hücreler haraptır; kütüphane ve mektep 1960'a kadar polis karakolu olarak kullanılmakta idi. Halen mevcut olup müzedir.

111

GALATASARAY MESCİDİ

Beyoğlu, Galatasaray Lisesi dahilindedir. Kapalı spor salonu olarak kullanılmaktadır.

112

GALATA YENİ CAMİ

(Valide Camii)

Bu güzelim cami yıktırılmış olup yerinde Hırdavatçılar Çarsısı bulunmaktadır. (Necdet İşli Arşivi)

Galata, Yeni Cami Sokak'ta bulunan bu mescid, Sultan III. Mehmet'in zevcesi ve III. Ahmed'in Validesi Gülnuş Emetullah Sultan tarafından yaptırılmıştır.

Uzun süre harap olarak kalan bu cami yıktırılmıştır. Arasında Hırdavatçılar Çarşısı kuruludur.

13

GAZALİ MESCİDİ

Beşiktaş'ta bulunan bu mescid, Deli Birader adıyla anılan Kadı Mehmet Efendi tarafından 16. yüzyılda yapılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

114

GAZANFER AĞA MESCİDİ

Kasımpaşa'da bulunan bu mescid, Yeniçeri Çorbacılarından Münzir Ağa tarafından yaptırılmıştır

Günümüzde bu mescidden eser kalmamıştır.

115

GEREDELİ MESCİDİ

Üsküdar, Uncular Caddesi ve İmam Nasır Sokağının bitiştiği yerde Yeni Valide Camii yakınında bulunan bu mescid, Geredeli Ali Çavuş tarafından 15. yüzyılda yaptırılmıştır.

1939 tarihinde yıktırılan bu mescid günümüzde yeniden inşa edilmiştir.

116

GÖKSU MESCİDİ

(Mihri Şah Mescidi)

Anadoluhisarı, Barutçular Sokakta bulunan bu mescidi, yaptıran Mihri Şah Valide Sultan'dır. II. Mahmud tarafından yenilenmiştir.

Kapatılan mescid günümüzde yeniden açılmıştır.

Bu İslam mabedini CHP ocağı yaptılar, tepesine demirden altı ok koydular.

(Necdet İşli Arşivi)

117

HACEGİ MESCİDİ

(Hocazade Mustafa Efendi Mescidi)

Fatih, Otlukcu Yokuşunda bulunan bu mescid, Hocazade Mustafa Efendi tarafından yaptırılmıştır. 1585 tarihinde yapılan mescidin mimarı Mimar Sinan'dır.

Yıkılan mescid 1980-84 tarihlerinde aslına uygun olarak tekrar yaptırılmıştır.

118

HACI ALİ TEKKEŞİ MESCİDİ

Nakşibendi Şeyhi Ali Efendi tarafından 1761'de yaptırılan bu mescidden günümüzde arsası ve mezarları kalmıştır.

119

HACI BEDEL MUSTAFA MESCİDİ

Üsküdar, Toptaşı, Beygirci Sokak'ta bulunan bu mescid, Hacı Mustafa tarafından yaptırılmış olup yapıldığı tarih kesin olarak bilinmemektedir.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

120

HACI BEKİR MESCİDİ

(Kurbağa Nasuh Mescidi-Çarşamba Tekkesi Mescidi)

Üsküdar, Tabbaklar'da bulunan bu mescid, Kurbağa Nasuh tarafından yaptırılmış, Hacı Bekir tarafından yenilenmiştir.

Ahşap ve fevkâni olan bu mescid yeniden inşa edilmiştir.

121

HACI HOCA TEKKEŞİ MESCİDİ

(Özbekler Tekkesi Mescidi)

Üsküdar, Sultantepeşi'nde bulunan bu mescid, Sadrazam Ket-hüdası Abdullah Paşa tarafından 1752'de yaptırılmıştır.

Günümüzde kadro dışı olup harap bir halde bulunan bu mescid aileye tahsisli ve kapalıdır.

122

HACI İLYAS MESCİDİ

(İlyas Çelebi Mescidi)

Fatih, Sarıgüzel caddesinde bulunan bu mescid, İlyas Çelebi tarafından yaptırılmıştır. Cami, medrese, mektep ve çeşmeden oluşan bir külliye olan bu eserlerden hiçbir iz kalmamıştır.

123

HACI MAHMUD MESCİDİ

Merkez Efendi Camii civarında bulunan bu mescid, Hacı Mahmud tarafından yaptırılmıştır. Beyazıt devri eserlerinden olan mescid, kârgir ve ahşap çatılı bir bina olup minare ve minberi yoktu. Kadro dışı ve harap bir durumdadır.

124

HACI MUHİDDİN CAMİİ

Fatih, Edirnekapı'da bulunan bu cami, Fatih'in Ekmekçibaşısı Hacı Muhiddin tarafından yaptırılmıştır. Türbesi mevcuttur.

Camiden günümüzde eser kalmamıştır.

125

HACI OSMAN CAMİİ

Sarıyer, Tarabya Caddesi'nde bulunan bu caminin yapılış tarihi ve yaptıran bilinmemektedir. 1828'de Silahtar Ali Ağa yenilemiştir.

Çatısı ahşap olan bu mescid, 1958'de yol bahanesiyle yıktırılıp yola katılmıştır.

126

HACI PAŞA CAMİİ

Üsküdar'da bulunan bu cami, Hacı Ahmet Paşa tarafından yaptırılmıştır. Caminin mimarı Mimar Sinan'dır.

Camiden günümüzde eser kalmamıştır.

127

HACI TİMUR CAMİİ

Altımermer, Seyit Ömer mahallesi Emrullah Efendi sokakta bulunan bu mescid, Fatih devri ileri gelenlerinden Hacı Timur tarafından yaptırılmıştır.

1915'te yanmış olan mescid 1960'lara kadar arsa halinde idi; günümüzde hiçbir iz kalmamıştır.

128

HALİL PAŞA CAMİİ

Fatih'te Şehit Kubilay sokağının civarında bulunan bu cami, Sadrazam Halil Paşa tarafından yaptırılmıştır.

1927'de yıktırılan caminin yerinde günümüzde apartmanlar bulunmaktadır.

129

HAMİD EFENDİ MEDRESESİ MESCİDİ**(Filyokuşu Medresesi Mescidi)**

Zeyrek Filyokuşu'nda bulunan bu mescid, Şeyhülislâm Hamid Efendi tarafından 16. yüzyılda yaptırılmıştır. Evliya Çelebi bu medresede okumuştur.

Bu mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

130

HAMMAL MEHMET AĞA MESCİDİ

Üsküdar, Solak Sinan Mahallesi'nde bulunan bu mescid, Mehmet Ağa tarafından yaptırılmıştır.

1935'te kadro dışı bırakılan bu mescid satılmıştır.

131

HAMZA PAŞA MESCİDİ**(Tahta Minare Mescidi)**

Peykhane'de bulunan bu mescid, Mısır Valisi Hamza Paşa tarafından 17. yüzyılda yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

132

HARAÇCI MUHİDDİN MESCİDİ

Fatih, Sinan Ağa mahallesi Yesarizade Caddesi'nde bulunan bu mescid, Fatih devrinde Haraççı Muhiddin tarafından yaptırılmıştır. 1915'te harap olan mescidden eser kalmamıştır.

133

HARBİ MESCİDİ**(Kıllı Yusuf Mescidi)**

Fatih, Topkapı, Beyazıt Ağa Mahallesi'nde bulunan mescid, Kıllı Yusuf tarafından yaptırılmıştır. Fatih Sultan Mehmet İstanbul'a geldiğinde ilk namazını bu sahada kılmıştır.

Uzun süre harap bırakılan mescid 1975 senesinde tekrar yaptırılmıştır.

134

HASAN HALİFE CAMİİ

Fatih, Hasan Halife mahallesi Balipaşa caddesi, Ocaklı sokakta bulunan bu mescidin yapılış tarihi ve yaptıranı bilinmemektedir.

Camiden günümüzde eser kalmamıştır.

135

HASAN PAŞA MESCİDİ

Kefeli köyünde bulunan bu mescid, Kaptan-ı Derya Uluç Hasan Paşa tarafından 16. yüzyılda yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

136

HASIRCI MESCİDİ

(Kâtip Murat Mescidi)

Fatih, Mevlanakapı, Melek Hatun mahallesi, Hasırcı Melek Sokak'ta bulunan bu mescid, Murat Efendi tarafından yaptırılmıştır.

Caminin arsası ve kalıntıları vardır.

137

HATUNİYE MESCİDİ

Fatih, Samatya Caddesi, Müşir Süleyman Paşa Sokağı'nda bulunan bu mescid, Hacı Fatma Hatun tarafından yaptırılmıştır.

Yıkılan mescidin arsası satılmıştır. Arsasında iki katlı villa mezarlığında gece kondu vardır.

138

HATUNİYE MESCİDİ

(Perizat Hatun – Keşfi Cafer Efendi Dergâhı)

Beşiktaş, Fındıklı, Güzel Sanatlar Akademisi önünde bulunan bu mescid, Kıbrıs Beylerbeyi Ahmet Paşa'nın zevcesi Perizat Hatun tarafından yaptırılmıştır. Bina fevkâni, duvarlar Kârgir, çatısı ahşap ve tuğladan olan minaresi sağında idi.

1956 yılında yol bahanesiyle bu eser yok edilmiştir. Yeri parktır.

139

HAVUZLU MESCİD**(Lala Hüseyin Paşa Mescidi)**

Fatih, Kumkapı'da bulunan bu mescid, Lala Hüseyin Paşa tarafından 16. yüzyılda yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

140

HAYDAR EFENDİ MESCİDİ

Fatih, Hafız Paşa civarında bulunan bu mescid, Trabzon Müfettişi Haydar Efendi tarafından yaptırılmıştır.

Yapılış tarihi bilinmeyen mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

141

HAYDARHANE MESCİDİ

Fatih, Saraçhane, Horhor Caddesi'nde bulunan bu mescid, Beyazıt devri ileri gelenlerinden Şeyh Ali Haydar tarafından yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde arsa-mezarlık ve bir duvar kalmıştır.

142

HAYDARPAŞA MESCİDİ

Fatih, Haydar mahallesi, Haydar Hamamı sokakta bulunan bu mescid, Vezir Haydar Paşa tarafından 1569 tarihinde yaptırılmıştır. Mescidle beraber hamam, medrese ve çeşme de vardı.

Sadece çeşme kalmıştır.

143

HAYRETTİN ÇAVUŞ MESCİDİ

Üsküdar, Beygirciler Sokak'ta bulunan mescid, Kanuni devri Çavuşlarında Hayrettin tarafından yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır. Yıkılan mescidin kalıntıları da 1970'de kaldırılmıştır. Arsası ve mezarı mevcuttur.

144

HAYRETTİN İSKELESİ MESCİDİ

Beşiktaş'ta bulunan bu mescid, Barbaros Hayrettin Paşa tarafından yaptırılmıştır. Türbenin güneyinde idi.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

145

HEYBELİADA BAHRİYE MEKTEBİ CAMİİ

Heybeliada'da bulunan bu mescid, Deniz Kışlası ile beraber yapılmıştı. Duvarları kârgir, çatısı ahşap ve minaresi taştan idi.

Önce minaresi yıktırılmış, daha sonra mescid de kısmen yıktırılarak deniz okuluna katılmıştır.

146

HİMMETZADE TEKKESİ MESCİDİ

(Defterdar İbrahim Efendi Mescidi-Şeyh Hüseyin Mescidi)

Fatih, Çapa'da bulunan bu mescid, IV. Mehmet devri defterdarlarından İbrahim Efendi tarafından yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır. Arsası üzerine apartmanlar yapılmıştır.

147

HİNDİLER TEKKESİ MESCİDİ

Fatih, Aksaray, Horhor Caddesi'nde bulunan bu mescid, Fatih Sultan Mehmet tarafından İshak Buhari adına yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde kible duvarı kalmış, ihyası için çalışmalar başlatılmıştır.

148

HOCA HAYRETTİN MESCİDİ

Fatih, Hırka-i Şerif Camii civarı, Sarıgül caddesinde bulunan bu mescid, Fatih Devr-i Alimlerinden Hoca Hayrettin tarafından Kiliseden çevrilmek suretiyle yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

149

HOCA HAYRETTİN MESCİDİ

Fatih, Keçeciler Sokak'ta bulunan bu mescid, Kazım Bin İsa tarafından yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

150

HUBYAR MESCİDİ

Fatih, Cerrahpaşa Hastanesi civarında bulunan bu mescid, Üveys Paşa tarafından 16. yüzyılda yaptırılmıştır.

Mescid daha sonra Cerrahpaşa Hastanesine katılmıştır.

151

HÜNKAR İSKELESİ MESCİDİ

Beykoz'da bulunan bu mescidin yapıldığı tarih bilinmemektedir.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

152

HÜSAMETTİN UŞŞAKİ TEKKEŞİ MESCİDİ

Kasımpaşa, Bahriye Caddesi'nde bulunan bu mescid, Pir Hüsamettin tarafından yaptırılmıştır. Türbe kısmen 2002 yazında yıkılmıştır.

Mescid arsa halindedir.

153

İLYAS EFENDİ MESCİDİ

(Sakine Hatun Mescidi)

Fatih, Topkapı, Çırçır Caddesi'nde bulunan bu mescid, İlyas Şucaettin tarafından yaptırılmıştır. Uzun süre kadro dışı ve harap olan bu cami 1954 tarihinde Topkapı yolu açıldığı sırada Belediye tarafından yıkılmıştır. Yerini sonradan betonarma bir mescid yaptırılmıştır.

154

İSFENDİYAR MESCİDİ

(Balaban Tekkesi Mescidi)

Üsküdar, Balaban İskeleyi Caddesi'nde bulunan bu mescid, İsfendiyar tarafından yaptırılmıştır. Uzun bir müddet kadro dışı kalmış, harap olmuş ve 1945'te yıktırılmıştır. Hâlen arsa halindedir.

155

İVAZ KASAP MESCİDİ

Fatih, Sarıgözel Dibek Caddesi'nde bulunan bu mescid, İvaz ağa tarafından yaptırılmıştır. Yapıldığı tarih bilinmeyen bu mescid, uzun süre harap kalmış ve sora kalıntıları dahi ortadan kaldırılmıştır.

156

İYİNE BEYİ MESCİDİ

Fatih, Akzsaray, Küçük Langa'da bulunan bu mescid, İmrahor İlyas Bey'in oğlu İyine Bey tarafından yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

157

İZZET PAŞA TEKKESİ MESCİDİ

Eyüp, Sofular'da bulunan bu mescid, fevkâni ve ahşap bir bina idi. Harap halde. Minare kaidesi dahi mevcuttur.

158

KADI HANI MESCİDİ

Başmakzâde Şeyhülislâm Ali Efendi tarafından yaptırılmıştır. Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

159

KADI SADİ MESCİDİ

Fatih, Draman Hamamı Muhittin mahallesi Miraç Sokak'ta bulunan bu mescid, Hacı Sadettin Efendi tarafından yaptırılmıştır.

Mescidden eser kalmamıştır.

160

KARAAĞAÇ CAMİİ

(Melek Hatun Camii)

Fatih, Mevlanakapı, Melek Hatun Sokak'ta bulunan bu cami, Melek Hatun tarafından yaptırılmıştır. Duvarları moloz taştan, çatısı ahşaptan olan bu caminin bahçesinde bir kara ağaç bulunduğundan bu ismi almıştır.

Harap ve amaç dışı kullanılan bu cami 1957'de tekrar yaptırılmıştır.

161

KARAAĞAÇ MESCİDİ

Sütlüce civarında bulunan bu mescid, III. Ahmet devrinde Osman Ağa tarafından yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde sadece mezarlık parçası kalmıştır.

162

KARABAĞLI MESCİDİ

Fatih, Küçük Mustafa Paşa, Müftü Ali Hamamı civarında bulunan bu mescid, Ayşe Hatun tarafından yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

163

KARABAŞ MESCİDİ

(Merdivenli Mescid)

Fener, İncebel Sokak'ta bulunan bu mescid, Ali Efendi tarafından yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

164

KARAGÖZ MEHMED CAMİİ

Fatih, Horhor'da bulunan bu cami, Muhtesip Mehmet Bey tarafından yaptırılmıştır. Yapıldığı tarih kesin olarak bilinmemektedir.

1935'te yıktırılarak yola ve parka katılan camiden eser kalmamıştır.

Bu tarihi cami de yıktırılmıştır. (Necdet İşli Arşivi)

165

KARAGÖZ MESCİDİ

Silivrikapı, Karagöz Tekkesi Sokak'ta bulunan bu mescid, Sadullah Çavuş tarafından yaptırılmıştır.

Harap edilen mescid 1961'de tekrar ibadete açılmıştır.

166

KARANLIK MESCİDİ

(Karanlık Çeşme Mescidi – Hacı Ferhad Mescidi)

Beyoğlu, Aynalıçeşme civarı Karanlık Çeşme Sokak'ta bulunan bu mescid, Hacı Ferhat tarafından yaptırılmıştır.

Yıkıtılan mescidin 1937'de arsası da satılmıştır. Mescid ihya ediliyor.

167

KARANLIK MESCİD

Cibali Bıçakçı mescidi civarında bulunan bu mescid, Muhittin-i Kocavi tarafından yaptırılmıştır.

Günümüzde mescidden bazı kalıntılar kalmıştır.

168

KASABBAŞI MESCİDİ

Fatih, Nevbahar Mahallesi, Cevatpaşa Caddesi 1819 ada 2 parselde bulunan bu mescid, Kanuni Sultan Süleyman'ın Kasapbaşı Halil tarafından 1547'de yaptırılmıştır.

Yıkılan mescid şu anda arsa halindedir.

169

KASIMPAŞA MEVLEVİHANESİ MESCİDİ

Kasımpaşa, Mevlevihane Caddesi'nde bulunan bu mescid, Şeyh Abdullah Dede tarafından 18. yüzyılda yaptırılmıştır. II. Mahmud mescidi yenilemiştir. Arsa halindedir.

170

KAVAK İSKELESİ MESCİDİ

Üsküdar, Selimiye Kışlası yamacında bulunan bu mescid, IV. Mehmet'in Haznedarı Beşir Ağa tarafından 1666'da yaptırılmıştır.

Fevkani olan bu mescid, uzun süre kadro dışı bırakılmıştır. 1959'da yıktırılmıştır.

171

KAVAK SARAYI MESCİDİ

Üsküdar, Selimiye Kışlası'nın olduğu yerde, Kavak İskeleyi civarında Kanuni Sultan Süleyman tarafından yaptırılan Kavak Sarayı (Bağdat Sarayı)'nın olduğu sahada bulunan bu mescid, I. Ahmet tarafından yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

172

KAVSARA MESCİDİ

Üsküdar Bağlar başına çıkan caddenin başında bulunan bu mescit Kavsara Mustafa dede tarafından yaptırılmıştır.

1940'larda yıktırılan mescid, günümüzde ihya edilmiştir.

173

KAYALAR MESCİDİ

Bebek, Rumelihisarı Caddesi'nde bulunan bu mescid, Nişancı Sıtkı Paşa tarafından 17. yüzyılda yaptırılmıştır. Mescidin duvarları Kârgir, çatısı ahşaptı. 1960'lı yıllara kadar kadro dışı ve kirada idi. İhya edilmiştir.

174

KAYMAKÇI TEKKESİ MESCİDİ

Üsküdar Gündoğumu Caddesi üzerinde, bulunan bu mescidi, Kanuni Devr-i Yeniçeri Efendisi Mehmet efendi yaptırmıştır.

Günümüzde mescidden türbe kısmı ve arsası kalmıştır.

175

KAYSUNİ ZADE CAMİİ

Sütlüce'de bulunan bu cami, Kaysunizâde Mehmet Efendi tarafından yaptırılmıştır. Caminin mimarı Mimar Sinan'dır.

Cami yıkıkken 1995'de ihya edilmiştir.

176

KAZASKER ABDURRAHMAN EFENDİ CAMİİ

Fatih, Çapa, Millet Caddesi Selim Sabit Sokak'ta bulunan bu cami, 1506 tarihinde Kazasker Abdurrahman Efendi tarafından yaptırılmıştır.

1957'de yıktırılarak arsası kısmen yola katılmıştır.

176

KAZASKER MESCİDİ

Üsküdar, Divitçiler Caddesi ile Salı Sokağının bitiştirği yerde bulunan bu cami, Muallimzâde Kazasker Ahmet Efendi tarafından 16. yüzyılda yaptırılmıştır.

Yıkılan mescid, 1940'larda arsa halinde idi. Bugün yerinde Zeynep Kâmil İlköğretim Okulu bulunmaktadır.

177

KAZĞANCI CAMİİ

(Cerrah İshak Camii – Nakilbent Camii)

Kumkapı, Nakilbent Sokak'ta bulunan bu cami, Fatih Devr-i cerrahlarından İshak Efendi tarafından yaptırılmıştır. Kazgani Kulu Yusuf tarafından yenilenmiştir. Caminin duvarları Kârgir, çatısı ahşaptır. Harap ve kadro dışıdır.

178

KEFÇE DEDE MESCİDİ

Üsküdar, Ahmediye'de bulunan bu mescid, Kefce Dede tarafından yaptırılmıştır. Mescid yıkılmış yeri belli değildir.

179

KEMANİ MESCİDİ

Aksaray'da bulunan bu mescid, Sazende Ahmet Ağa tarafından 1529'da yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

180

KEMHA MESCİDİ

Fatih, Drama'da bulunan bu mescid 1650 tarihinde Kemhacıbaşı Mehmet Ağa'nın vasiyeti üzerine yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

181

KEPEKÇİ MESCİDİ

Fatih Tümmeler caddesinde bulunan bu mescid, Kepenekcizade Mehmet Efendi tarafından yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

182

KESKİNDEDE MESCİDİ

Fatih, Hasan Fehmi Paşa sokak ile Nişanca caddesi kavşağında bulunan bu mescid, Efdalzade Şeyhülislâm Hamideddin tarafından yaptırılmıştır. II. Beyazıt zamanının eseri olan mescid 1945'te yıktırılarak Ahmet Rasim Lisesine katılmıştır.

183

KIRIMÎ MESCİDİ

Şehzade civarı, Ağa Yokuşu'nda bulunan bu mescid, Müderris Mehmet Muhiddin Efendi tarafından yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde mezarlık arsası kalmıştır.

184

KIZ AHMET EFENDİ TEKKESİ MESCİDİ

Aksaray, Molla Gürani civarında bulunan bu mescid, Ni'me'l-ceyş'den Seyid Ali Halife tarafından yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

185

KIRMASTÎ MESCİDİ

Fatih, Aksarıklı sokakta bulunan bu cami, Ulemadan Yusuf bin Hüsrev tarafından yaptırılmıştır. II. Beyazıt devrinde yaptırılmış olan cami yanmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

186

KOVACI MESCİDİ

Aksaray, Murat Paşa Camisi civarında bulunan bu mescid, Koğacızâde Şeyh Mehmet tarafından yaptırılmıştır.

Yıkılan mescid 1984'te tekrar inşa edilmiştir.

187

KOVACI DEDE TÜRBEŞİ MESCİDİ

Fatih, Çarşamba yolunda bulunan bu mescid, Şeyh Sündük Şucaüddin Halveti tarafından yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

188

KORUK MAHMUD MESCİDİ

Şehremini, Millet caddesi Keşgülcü Sokak'ta bulunan bu mescid, Koruk Mahmud Ağa tarafından yaptırılmıştır. Yapıldığı tarih bilinmemektedir.

Mescid günümüzde ihya edilmiştir.

189

KUL CAMİİ

(Manisalı Mehmet Paşa Camii)

Fatih Atpazarı İmam Niyazi Sokak'ta bulunan bu cami, Manisalı Mehmet Paşa tarafından 15. yüzyılda yaptırılmıştır.

Yıkılan cami 1960-64'te tekrar yaptırılmıştır.

190

KULAKSIZ MESCİDİ

Okmeydanı, Kulaksız'da bulunan bu cami, Kulaksız Ahmet Kaptan tarafından yaptırılmıştır. 1941'de yıktırılmıştır.

191

KÜÇÜKSU MESCİDİ

Anadoluhisarı Kasrı, Küçüksu'da bulunan bu mescid, Mihrişah Sultan tarafından yaptırılmıştır. Duvarları kârgir ve çatısı ahşap olan bu mabet, hiçbir zaruret ve sebep olmadığı halde 1956 yılında yıktırılmıştır.

Küçüksu mescidi yıkıldı, hatıra olarak bu fotoğraf kaldı.

192

KÜÇÜK İHSANİYE MESCİDİ

Üsküdar, İhsaniye Yokuşu'nda bulunan bu mescid, 1755 tarihinde III. Osman tarafından yaptırılmıştır.

1761'de III. Mustafa tarafından tamir ettirilmiş olan mescid kadro dışı iken 1980'de ihya edilmiştir.

193

KÜREKÇİLER MESCİDİ

Galata, Yelkenci Hanı civarında bulunan bu mescid, Kürekçi Ali Ağa tarafından yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

194

KÜRKÜBAŞI MESCİDİ

Fatih, Koca Mustafa Paşa Ahmet Şemsettin mahallesi, Cerrahpaşa cami sokak 1110 ada 30 parselde bulunan bu mescid, Kürkcübaşı Ahmet Bey tarafından yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde arsası kalmıştır.

195

LALEZAR CAMİİ

(Hacı Abdullah Camii – Viran Cami)

Silivrikapı, Uzun Yusuf mahallesi, Seyfullah efendi ve Lalezar Sokak 1481 ada 21 parselde bulunan bu camiyi yaptıran belli değildir. Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

196

LEYLEK YUVASI MESCİDİ

(Hacı Piri Mescidi)

Yedikule, Hacı Piri Sokak'ta bulunan bu mescid, Hacı Mehmet Efendi tarafından yaptırılmıştır. 17. yüzyılda yapılmış, 1767'de tamir görmüştür.

197

MACUNCU CAMİİ

Çapa Kız Sanat Enstitüsü civarında bulunan bu cami, Kasım Abdullah Ağa tarafından 1513'te yaptırılmıştır.

Harap bir halde bulunan cami ihya edilmiştir.

198

MEHMED BEY MESCİDİ

Fatih, Otakçılar Fethi Çelebi Mahallesi'nde bulunan bu mescid, Mehmet Bey tarafından yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

199

MEMİ ÇELEBİ MESCİDİ

Fatih, Kirmasti mahallesi, taylasan sokak 2120 ada 14 parselde bulunan bu mescidin kim tarafından yapıldığı bilinmemektedir. Mak-tül İbrahim Paşa'nın kızı tarafından tecdit ettirilmiştir.

Yıkılan mescid arsa halindedir.

200

MERDİVENLİ MESCİD

Fatih, Sofalıpaşa caddesi ile Zeynel Ağa sokağının kesiştiği kö-şede bulunan bu mescid, İskender Çelebi tarafından yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

201

MERZİFONLU KARA MUSTAFA PAŞA MESCİDİ

(Karaköy Mescidi)

Galata, Köprübaşında bulunan bu mescid, Fatih devrinde yap-tırılmış, Kara Mustafa Paşa tarafından ihya edilmiştir. Zamanla harap olan bu mescidi Sultan II. Abdulhamid zamanında Dranko Kalfa eliyle yeniden ihya olunmuştur.

Duvarları mermer kaplı olan bu mescid, 1958 yılında hiçbir sebep yokken yol açılırken yıktırılmıştır.

202

MEYYİT İSKELESİ MESCİDİ

Galata, Tersane civarında bulunan bu mescid, Musa Çelebi tara-fından yaptırılmıştır.

Tersanenin tevsiinde yıkılmıştır.

203

MİHRİNAZ HATUN MESCİDİ

Fatih, Karagümrük'te bulunan bu mescid, Mihrinaz Hatun tara-fından yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

204

MİHRİŞAH CAMİİ

Boğaz’da Boyacı köyde bulunan bu mescid, IV. Selim’in annesi Mihrişah Sultan tarafından yaptırılmıştır.

Zamanla harap olmuştur.

205

MİMAR SİNAN MESCİDİ

Fatih, Yenibahçe, Kocasinan Caddesi’nde bulunan bu mescid, Mimar Koca Sinan tarafından yaptırılmıştır.

Yıkılan mescidin üzerine 1950’lerde gecekondu yapılmıştı ancak 1976’da yeniden yapılarak ibadete açılmıştır.

206

MİRAHOR MESCİDİ

(İmrahor mescidi – İlyas Bey Mescidi)

Yedikule, İmrahor Mühendis Ali sokakta bulunan bu mescidi, II. Beyazıt devri İmrahoru İlyas Bey, kiliseden çevirmek suretiyle kültür mirasımıza dahil etmiştir.

Günümüzde dört duvarı kalmış yıkık bir harabedir..

207

MOLLA ÇELEBİ CAMİİ

Yeniköy’de bulunan bu mescid, Zembilli Ali Efendinin Oğlu Kazasker Molla Fadıl Çelebi tarafından 15. yüzyılda yaptırılmıştır. Sultan II. Mahmud 1821’de duvarları kârgir ve çatısını ahşap olarak tekrar yaptırmıştır.

1958’de yol bahanesiyle yıktırılmıştır.

208

MOLLA GÜRANİ CAMİİ

Fatih, Fındıkzade, Millet Caddesi ile Özbek Süleyman sokağının kesiştiği yerde bulunan bu cami, Fatih’in Hocası Şeyhülislâm Şemseddin Ahmed Gürani tarafından yaptırılmıştır.

Millet Caddesi açılırken yıktırılan camiden günümüzde mezarlığı kalmıştır.

209

MOLLA ŞEREF CAMİİ

Fatih, Vatan Caddesi'nde bulunan bu cami, Fatih devrinde Molla Şerafettin tarafından 1524 tarihinde yaptırılmıştır.

Yarısı yola alınan cami 1980'de halk tarafından tekrar yaptırılmıştır.

210

MUAMELECİ MESCİDİ

Fatih, Mesih Paşa civarında bulunan bu mescid, Şeyh Mustafa Efendi tarafından 17. yüzyılda yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde arsası kalmıştır.

211

MUMCUBAŞI MESCİDİ

Üsküdar, Sultantepe'de bulunan bu mescid, Mumcubaşı Mehmet Ağa tarafından yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde hiçbir eser kalmamıştır.

212

MURAT KAPTAN MESCİDİ

Üsküdar, Alaca Minare Sokağı ile Kartal Baba Caddesi'nin bitiştiği yerde bulunan bu mescid, Kanuni devri deniz ümerasından Murat Reis tarafından yaptırılmıştır.

Harap ve kadro dışıdır.

213

MUSA ÇAVUŞ MESCİDİ

Eyüp, Oluklu Bayır'da bulunan bu mescidi yaptıran bilinmemektedir.

Harap olup yıkılmıştır.

214

MUSLİHÜDDİN MESCİDİ

(Aparı Muslihüddin Mescidi-Tahta Minare Mescidi)

Fatih, Karagümrük, Eskiiali Paşa'da bulunan bu mescid, Şeyh Mustafa Kocavi tarafından yaptırılmıştır.

Yıkılmış olup mescidden eser kalmamıştır.

215

MUSTAFA BEY MESCİDİ

Fatih, Sarıgözel'de bulunan bu mescid, Fatih'in Kapu Ağası Muslihüddin Mustafa tarafından yaptırılmıştır. 1948'de kadro dışı kalmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

216

MUSTAFA PAŞA TEKKESİ MESCİDİ

(Maktül Mustafa Paşa Tekkesi Mescidi – Bahir Köse Mustafa Paşa Tekkesi Mescidi)

Edirnekapi, Fethi Çelebi Caddesi'nde bulunan bu mescid, Sadrazam Bahir Köse Mustafa Paşa tarafından yaptırılmıştır.

Mescid harap bir halde iken 1997'de restore edilmiştir.

217

MÜNADİ MESCİDİ

(Dellâlbaşı Mescidi – Sultan Mustafa Mescidi)

Fatih, Başvekil caddesinde bulunan bu mescid, Dellâlbaşı Hasan Ağa tarafından yaptırılmıştır. 1765'deki depremde zarar gören bu mescid III. Mustafa tarafından yenilenmiş.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

218

MÜNECCİM SADİ MESCİDİ

Çapa Tıp Fakültesi, Balıkhane Caddesi'nde bulunan bu mescid, Kanuni Sultan Süleyman'ın Müneccimbaşısı İshak Efendi tarafından yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

219

NALÇACI TEKKESİ MESCİDİ

(Nalçacı Halil Mescidi)

Üsküdar, İnadiye, Nalçacı Sokak'ta bulunan bu mescid, Nalçacı Şeyh Halil Efendi tarafından 17. yüzyılda yaptırılmıştır. Uzun süre

kadro dışı bırakılan bu mescid, 1946'da yıktırılmış ve arsası kalmıştır. Arasında mezarlar vardır.

220

NALINCI MESCİDİ

Kasımpaşa, Nalinci Hasan efendi Sokak'ta bulunan bu mescid, Nalinci Hasan Efendi tarafından yaptırılmıştır. Yapıldığı tarih bilinmeyen mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

221

NAZMÎ TEKKESİ MESCİDİ

(Yavaşca Mehmetağa Mescidi)

Şehremini, Baruthane Caddesi üzerinde bulunan bu mescidi, Çavuşbaşı Yavaşca Şahin yaptırmıştır. Hastahaneye katılmıştır.

222

NEVBAHAR MESCİDİ

Fatih, Nevbahar mahallesi Cevdet paşa caddesinde bulunan bu mescid, Fatih'in Ekmekcibaşısı Muhiddin Mehmed tarafından yaptırılmış, Kanuni devrinde Nevbahar Hatun tarafından tamir ettirilmiştir.

Mescidden günümüzde ufak arsası kalmıştır.

223

NURİ DEDE MESCİDİ

Fatih, Fındıkzade, Millet Caddesi ile Ahmet Vefik Paşa caddesinin kesiştiği yerde bulunan bu mescid, Hacı Bahşayış Nurullah Dede tarafından yaptırılmıştır. 17. yüzyılda yapıldığı tahmin edilen mescid yanmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

224

ODUN YARICI ZADE MESCİDİ

Balat Molla Aşkı, Kürkçü Çeşmesi civarında bulunan bu mescid, Hacı Mustafa Efendi tarafından yaptırılmıştır.

Harap bir halde iken ihya edilerek tekrar ibadete açılmıştır.

225

OĞLANLAR TEKKESİ MESCİDİ

Aksaray, Murat Paşa Camii civarında bulunan bu mescid, Yakup Ağa tarafından yaptırılmıştır.

1957 yılında yıktırılmıştır. Binası Murat Paşa camii yanına nakledilmiştir.

226

ORUÇGAZİ MESCİDİ

Aksaray, Atatürk Bulvarı civarında bulunan bu mescid, Gazi Oruç Bey tarafından yaptırılmıştır. 1617'de İsmail Ağa yenilemiştir. Mescidin duvarları tuğla ve taş ile yapılmış çatısı ise ahşaptı.

1956'da yol bahanesiyle yıktırılmış. Bir kısmı yola alınmış, kalan kısmına ise Oruç Gazi İlk Öğretim Okulu yapılmıştır.

Oruç Gazi camiiinin arsasının bir kısmı yola, bir kısmı okula gitti.

227

OSMAN EFENDİ CAMİİ

Üsküdar, Atpazarında bulunan bu mescid, 1720 tarihinde Osman Efendi tarafından yaptırılmıştır. Kadro dışıdır.

228

OYMAKAPI MESCİDİ

Çarşamba, Darüşşafaka Caddesi'nde bulunan bu mescid, Sebze Katibi Mahmud Efendi tarafından yaptırılmıştır. Duvarları kârgir, çatısı ahşap olan mescidin, yapılış tarihi bilinmemektedir.

Günümüzde metruk bir haldedir

229

ÖKSÜZCE HATİP MESCİDİ

(Gümrük Başkatibi Mehmet Efendi Mescidi)

Öksüzce Hatip Sokak'ta bulunan bu mescidin yapıldığı tarih bilinmemektedir. Gümrük Başkatibi Mehmet Efendi, mescidi yenilemiştir. Uzun süre kadro dışı kalan mescid yıktırılmış, yerine apartman yaptırılmıştır.

230

ÖKÜZ MEHMET PAŞA CAMİİ

(Damat Mehmet Paşa Camii)

Fatih, Karagümrük, Melek Hoca Sokak'ta bulunan bu mescid, Sadrazam Ahmet Paşa tarafından 1626 tarihinde yaptırılmıştır.

Yıkılan mescid, arsa halinde iken tekrar yapıp ibadete açılmıştır.

231

ÖRDEK KASAP MESCİDİ

Fatih, Ördek Kasap Mahallesi, Guraba caddesinde bulunan bu mescid, Ördek Kasap Şücaeddin Mehmed Efendi tarafından yaptırılmıştır.

1773'te yapılan mescid yıktırılarak yola alınmıştır.

232

ÖZBEKLER TEKKESİ MESCİDİ

(Kalenderhane Tekkesi Mescidi)

Eyüp, Kalenderhane Caddesi'nde bulunan bu mescid, Lalizâde Seyyit Abdulkadir Efendi tarafından yaptırılmıştır. Yerinde Müftülük sitesi vardır.

233

PARMAKLI MESCİDİ

Cağalzâde Sarayı civarında bulunan bu mescid, Cağalzâde Yusuf Efendi tarafından yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

234

PAYZEN YUSUF PAŞA MESCİDİ

Fatih, İtfaiye Caddesi'nde bulunan bu mescid, Payzen Yusuf Paşa tarafından 16. yüzyılda yaptırılmıştır.

Mescidden eser kalmamıştır.

235

PAZAR TEKKESİ MESCİDİ

Topkapı, Kürkcübaşı Pazar Dergahı yakınında bulunan bu mescid, Katip Mehmet Efendi tarafından yaptırılmıştır. Sultan Abdülâziz ve II. Abdulhamid Han zamanında tamir görmüştür. Şimdi Shell petrol istasyonudur.

236

PERTEV PAŞA HANİ MESCİDİ

Uzun Çarşı, Pertev Paşa Han'ında bulunan bu mescid, Mustafa Ağa tarafından yaptırılmıştır.

Mescid, ofis haline getirilmiştir.

237

PEYK DEDE MESCİDİ

Fatih, Mevlanakapı, Peykdede Sokak'ta bulunan bu mescid, Şeyh Ahmet Efendi tarafından yaptırılmıştır.

Yıkılan mescidden günümüzde arsası kalmıştır.

238

PİRİ PAŞA MESCİDİ

Hasköy'de bulunan bu mescid, Sadrazam Karamani Piri Mehmet Paşa tarafından 1520 tarihinde yaptırılmıştır. Mescidin minberini Ser Çavuş Hatipzâde Dâniş Ahmet Efendi koydurmuştur.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır

239

RAST MEHMET AĞA MESCİDİ

Beyoğlu, Ağa Camisi civarında bulunan bu mescid, Rast Mehmet Ağa tarafından 17. yüzyılda yaptırılmıştır.

Yıkılan mescidden günümüzde eser kalmamıştır

240

RESMÎ MAHMUD MESCİDİ

Fatih, Otlukçu Yokuşu'nda bulunan bu mescid, Şeyh Resmi Mahmud Efendi tarafından 1481'de yaptırılmış, Şeyhülislâm Cemalettin Efendi tarafından ihya ettirilmiştir.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

241

RÜSTEM ÇELEBİ MESCİDİ

Fatih, Kariye Camii civarında bulunan bu mescid, Rüstem Çelebi tarafından 16. yüzyılda yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır

242

RÜSTEM PAŞA HANI MESCİDİ

Rüstem Paşa Camisi civarında bulunan bu mescid, Rüstem Paşa tarafından yaptırılmıştır. Hanın içinde bulunan mescidden eser kalmamıştır.

243

SAKABAŞI MESCİDİ

Beşiktaş, Tophane, Sakabaşı Sokak'ta bulunan bu mescid, Baba Şemseddin tarafından 1590 senesinde yaptırılmıştır. Uzun bir süre kadro dışı kalan mescid, 1936 senesinde satılmıştır.

244

SALACAK CAMİİ

(Teşrifatçı Camii)

Salacak camii. Önde görülen zat merhum İbrahim Hakkı Konyalı'dır. (Necdet İşli Arşivi)

Üsküdar, Salacak İskele Sokak'ta bulunan bu cami, Teşrifatçı Akif Bey tarafından 18. yüzyılda yaptırılmıştır.

1940'larda kadro dışı bırakılan bu cami satılmış, 1974'e kadar ev olarak kullanılmış daha sonra yol bahanesiyle yıktırılmıştır.

245

SALIPAZARI CAMİİ

(Süheyl Bey Camisi)

Tophane'de Mimar Sinan Üniversitesinin karşısında iken yol açma sebebiyle 1956 yılı sonunda yıktırılarak yola kalbedilmiştir.

Süheyl Bey camii. (Necdet İşli Arşivi)

246

SAMATYA MESCİDİ

Fatih, Samatyakapısı dışında bulunan bu mescid, Hacı Faik Süleyman tarafından yaptırılmıştır.

Günümüzde yerinde Devlet Demir Yolları'na ait bir bina bulunmaktadır.

247

SARAÇHANEBAŞI MESCİDİ

(Mimar Ayas Mescidi)

Bu büyük cami yıktırılmış, yerine park yapılmıştır.

Fatih, Saraçhanebaşı Sekbanbaşı caddesinde bulunan bu mescid, Mimar Ayas Paşa tarafından yapılmıştı.

1956 senesinde yıktırılmıştır. Yeri parktır.

248

SARAÇHANE MESCİDİ

Fatih Belediyesi civarında bulunan bu mescid, Fatih Sultan Mehmet tarafından yaptırılmıştır.

Fatih Belediyesi'nin binası yapılırken Belediye tarafından yıktırılmıştır.

249

SARIGÜZEL MESCİDİ

(Çıkrıkçı Cemalettin Mescidi)

Fatih, Sarıgüzel Balipaşa caddesi, Mutemed sokakta bulunan bu mescid, Fatih devrinde Çıkrıkçı Cemalettin tarafından yaptırılmıştır.

Yıkılan mescidin arsası yola alınmıştır.

250

SARI LÜTFİ MESCİDİ

Beyoğlu, Aynalı Çeşme civarında bulunan bu mescid, Molla Lütfullah Tokadi tarafından yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır

251

SARI MUSA MESCİDİ

Fatih, Fındıkzade, Sami Paşa Sokak'ta bulunan bu mescid, Sarı Musa tarafından yaptırılmıştır. Mescid Millet Caddesi açılırken yıktırılmıştır

252

SEKBANBAŞI MESCİDİ

Fatih, Kırçeşme Mahallesi Kendipiri sokakta bulunan bu mescid, Sekbanbaşı İbrahim Ağa tarafından yaptırılmıştır.

1943 senesinde Atatürk Bulvarı açıldığı sırada yıktırılmıştır.

Sekbanbaşı camii harabesi. Artık bu da yok.

253

SEKBANBAŞI HÜSEYİN AĞA MESCİDİ

Cibali civarında bulunan bu mescid, Sekbanbaşı Hüseyin Ağa tarafından 1755 senesinde yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır

254

SERÇE HATUN CAMİİ

Üsküdar, Selmanı Pak Caddesi ile Tophaneli Oğlu Sokağı'nın bitiştği yerde bulunan bu cami, Serçe Hatun tarafından yaptırılmıştır.

Uzun süre kadro dışı kalan cami Vakıflar tarafından satılmıştır. 1995'de ihya edilmiştir.

255

SERVİ MAHALLESİ MESCİDİ

Eyüp, İzzetpaşa Tekkesi civarında bulunan bu mescid, Şeyhülislâm Hoca Sadettin Efendi tarafından yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır

256

SEYYİD BEY MESCİDİ

Fatih, Fındıkzade sokak ile Çağamak sokağının köşesinde bulunan bu mescid, Sular Emni Seyyid Bey tarafından 1858 senesinde yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır

257

SİMKEŞ MESCİDİ

Vatan Caddesi üzerinde, Defterdar Ahmet Çelebi Mahallesi'nde bulunan bu mescid, İskender Çelebi tarafından yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır

258

SİMKEŞ MESCİDİ

(Sığmakeş Mescidi)

Şehremini, Melek Hatun mahallesi 1505 ada 9 parselde Simkeş Sokak'ta bulunan bu mescid, Hacı Hasan Ağa tarafından yaptırılmıştır.

Yıkılan mescidden günümüzde eser kalmamıştır

259

SİNAN AĞA CAMİ

Fatih, Sinan Ağa Mahallesi, Karadeniz Caddesi'nde bulunan bu cami, Sinan Ağa tarafından yaptırılmıştır.

Fatih devrinde yapılan bu cami yıkılmış günümüzde eser kalmamıştır

260

SİNAN EFENDİ MESCİDİ

Kanlıca'da bulunan bu mescid, Sinan Efendi tarafından yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır

261

SİNAN PAŞA MESCİDİ

Fatih, Yenibahçe, kaptan Sinan Paşa sokakta bulunan bu mescid, Kaptanı Derya Sinan Paşa tarafından yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

262

SİRKECİ TEKKEŞİ MESCİDİ

Küçük Mustafa Paşa, Gül Camii civarında bulunan bu mescid, Emir Şeyh Mehmet Kisedarı Geylani tarafından yaptırılmıştır.

Yıkılan mescidden günümüzde arsası kalmıştır.

263

SİVASI TEKKEŞİ MESCİDİ

Fatih, Çarşamba, Darüşşefaka 10. sokak, Yavuz Sultan Selim Camii civarında bulunan bu mescid, II. Beyazıt tarafından yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde Bizans bakiyesi sarnıç kısmı kalmıştır.

264

SOĞUK KUYU MESCİDİ

(Piri Mehmed Paşa Tekkesi Mescidi)

Zeyrek Piri Paşa Sokak'ta bulunan bu mescid, Karamani Veziriazam Piri Paşa tarafından 1543 senesinde yaptırılmıştır. Hazi-resinde Şeyh Mehmet Emin Tokadi Hazretleri metfundur.

Yıkılmış olan mescidden bazı ufak kalıntılar ve arsası kalmıştır.

265

SORMAGİR CAMİİ

Hekimoğlu Alipaşa Caddesi'nde bulunan bu cami, Şeyhülislâm Kethudâsı Debbağzade Hüseyin Efendi tarafından yaptırılmıştır.

Günümüzde yeniden inşa edilmiştir.

266

SULTAN MESCİDİ

Edirnekapı, Kepenekci Numan Sokak'ta bulunan bu mescid, II. Beyazıt'ın kızı Hatice Sultan tarafından yaptırılmıştır.

Yıkılarak yola alınmıştır.

267

SÜLEYMANİYE CAMİİ

(Karabacı Camii)

Beşiktaş, Taşlık Meydanında bulunan bu mescid, Kanuni Sultan Süleyman tarafından yaptırılmıştır. Harap olan cami Belediye tarafından yıkılarak kalıntıları başka yerlerde kullanılmıştır.

268

ŞAHU-HUBAN ODALARI MESCİDİ

Fatih, Çırçır'da bulunan bu mescid, Şahu Huban Hatun tarafından yaptırılmıştır.

Yapılış tarihi bilinmeyen mescid, 1963'te yanmış ve arsası satılmıştır.

269

ŞEHREMİNİ CAMİİ

Şehremini, Ereğli Mahallesi, Millet caddesi, Saray Meydanı'nda bulunan bu cami, Fatih Sultan Mehmet tarafından yaptırılmıştır.

1957 senesinde Millet Caddesi açılırken yol bahanesiyle yıktırılmıştır.

270

ŞEREFÂBAD MESCİDİ

Üsküdar, Şemsipaşa sahilindeki mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

271

ŞEYH MURAD MESCİDİ

Fatih, Müftü Ali Mahallesi, Müftü Hamamı Sokağı'nda bulunan bu mescid, kilise iken Şeyh Murat tarafından camiye çevrilmiştir.

Günümüzde arsa halindedir.

272

ŞEYHÜLHAREM MESCİDİ

Koca Mustafa Paşa'da bulunan bu mescid, Münşi Mehmet Efendi tarafından yaptırılmıştır. Cerrahpaşa hastanesine katılan mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

273

ŞİRİMERD ÇAVUŞ CAMİİ

Aksaray, Millet Caddesi'nde bulunan bu mescid, Şîri Merd tarafından yaptırılmıştır. 1504 tarihinde yaptırılan mescidin duvarları kargir çatısı ahşaptı. 1956 senesinde yol bahanesiyle yıktırılmıştır.

274

ŞÜHEDA MESCİDİ

Karagömrük, Canfeda Camisi civarında bulunan bu mescid, Şeyhülislâm Ahizâde Hüseyin Efendi tarafından yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır

275

TAHTA MİNARE MESCİDİ

Eyüp, Babahaydar'da bulunan bu mescid, Tamişvar Defterdarı İbrahim Efendi tarafından 1630 yılında yaptırılmıştır.

Yıkılan mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

276

TARSUS MESCİDİ

Fatih, Mevlanakapı, Tarsus Cami Sokak'ta bulunan bu mescid, Tarsusi Mehmet Efendi tarafından yaptırılmıştır.

Uzun süre harap bırakılan bu mescid satılmıştır. Günümüzde mevcuttur.

277

TAZICILAR OCAĞI MESCİDİ

Haydarpaşa, Selimiye kışlası civarında bulunan bu mescid, Kanuni Sultan Süleyman zamanında yaptırılmıştır. Bu mescid çok suratlı koşan atların yetiştirildiği ve bakıldığı ocak için yaptırılmıştır.

Fevkâni olan bu mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

278

TOKLU DEDE MESCİDİ

Ayvansaray'da bulunan bu mescid, II. Beyazıd devrinde Toklu İbrahim Dede tarafından kiliseden çevrilmek suretiyle yapılmıştır.

Günümüzde bu mescidden eser kalmamıştır.

279

TENBEL HACI MEHMED EFENDİ MESCİDİ

(Atlama Taşı Mescidi)

Üsküdar, Atlama Taşı'nda bulunan bu mescid, Tenbel Hacı Mehmed tarafından 18. yüzyılda yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

280

TUNUSBAĞI MESCİDİ

Üsküdar, Tunusbağı Semsî'nde bulunan bu mescid, Hoca Bali tarafından yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

281

UZUNCAOVA MESCİDİ

Fatih Silivrikapı İskelesi, Davutpaşa Kuru Sebil Sokak'ta bulunan bu mescid, Katip Muslihiddin tarafından 1595 yılında yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde iki kabir yeri kalmıştır.

282

UZUN YUSUF MESCİDİ

Şehremini, Uzun Yusuf Cami Sokak'ta bulunan bu mescid, Fatih devrinde Çoban Uzun Yusuf tarafından yaptırılmıştır.

Mescid tamamen yok olmuş ve günümüzde eser kalmamıştır.

283

VÂNİ DERGÂHI MESCİDİ

Fatih, Silivrikapı Vani Efendi Dergahı Sokak'ta bulunan bu mescid, Hacı Vâni Mehmet Efendi tarafından 18. yüzyılda yaptırılmıştır.

Yıkılan mescidden günümüzde arsası ve mezarları kalmıştır.

284

VİDOZ CAMİİ

Davutpaşa kışlası civarında bulunan bu mescid, II. Osman tarafından yaptırılmıştır.

Camiden günümüzde eser kalmamıştır.

285

YAKUP AĞA MESCİDİ

Pişmaniye civarında bulunan bu mescid, Yakup Ağa tarafından yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

286

YAKUPZADE MESCİDİ

Fatih, Mevlanakapı, Yayla Caddesi'nde bulunan bu mescid, 18. yüzyılda Seyyit Mustafa Efendi tarafından yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

287

YANIK MİNARE MESCİDİ

Eyüp, Otakcılar'da bulunan bu mescid, Şeyh Ahmedî Nakşibendi tarafından yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde mezarlar ve harabeler kalmıştır.

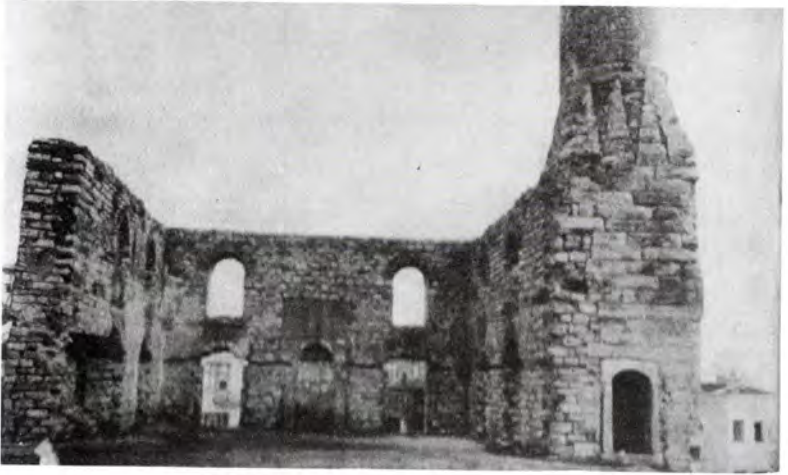
288

YAYLA CAMİİ

(Kambur Mustafa Camisi)

Fatih Sofular caddesi'nde bulunan bu cami, Kambur Mustafa Paşa tarafından 17. yüzyılda yaptırılmıştır.

1945'te yıktırılan camiden günümüzde Bizans sarnıcı kalmıştır.

İleride ihya edilebilirdi ama 1945'te harabesi bile yıktırıldı.

289

YEMENİCİLER MESCİDİ

Fazlıpaşa civarında bulunan bu mescid, Fatih devrinde Uzun Şucağ tarafından yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

290

YENİBAHÇE MESCİDİ

Fatih, Yenibahçe, Vatan Caddesi, Arpacı Sokak'ta bulunan bu mescid, Hoca Halil Aktar tarafından yaptırılmıştır. Duvarları kargir ve çatısı ahşap olan mescid 1956 yılında yıktırılmıştır.

291

YENİ ÇEŞME MESCİDİ

Fatih Sofular caddesi'nde bulunan bu cami, Kambur Mustafa Paşa tarafından 17. yüzyılda yaptırılmıştır.

1945'te yıktırılan camiden günümüzde Bizans sarnıcı kalmıştır.

Üsküdar Çeşme mescidinin eski bir fotoğrafı. (Necdet İşli Arşivi)

292

YENİ ÇEŞME MESCİDİ

Beyoğlu, Kulaksız İbadullah Caddesi'nde bulunan bu mescid, Kadı Mehmet Efendi tarafından yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

293

YENİ DERSİYE MESCİDİ

Topkapı, Kürkcübaşı Camii civarında bulunan bu mescid, Tül-bentçizade Mustafa Efendi tarafından 18. yüzyılda yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

294

YENİKAPI CAMİİ

Fatih, Mevlanakapı'da bulunan bu mescid, Sadrazam Sofu Mehmet Paşa tarafından 1623 tarihinde yaptırılmıştır.

Camiden günümüzde eser kalmamıştır.

295

YENİKAPI MEVLEVİHANESİ MESCİDİ

İçindeki tarihi eşya çalındıktan sonra kundaklanarak yakılan Vakıflar deposu Yenikapı Mevlevihanesinin mescidi. Harap olarak durmaktadır. (Necdet İşli Arşivi)

Merkez Efendi civarında bulunan bu mescid, Malkoç Mehmet Efendi tarafından 1597 yılında yaptırılmıştır.

Mescid, ibadete kapalı durmaktadır.

296

YENİ MAHALLE MESCİDİ

(Katip Mustafa Çelebi Mescidi)

Beyoğlu, Katip Çelebi Mahallesi Çukur Çeşme Sokak'ta bulunan bu mescid, Katip Mustafa Çelebi tarafından yaptırılmıştır.

Mescid satılmıştır

297

YOL GEÇEN MESCİDİ

Koca Mustafa Paşa, Seyit Ömer Mahallesi, Hekimoğlu Ali Paşa Caddesi 1743 ada 9 parselde bulunan bu mescid, Defter Emini Mehmet Efendi tarafından yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır. Yeri belediye tarafından kullanılmaktadır.

298

YORGANI İBRAHİM AĞA MESCİDİ

Fatih, Haydar'da bulunan bu mescid, Kasap Hacı Ahmet Ağa tarafından yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

299

ZEYTİNCİLER MESCİDİ

Unkapanı, Ayakapı civarında bulunan bu mescid, Hüseyin Ağa tarafından yaptırılmıştır.

1955 tarihinde yol bahanesiyle yıktırılmıştır.

300

ZİNDAN MESCİDİ

Kasımpaşa Tersane'de bulunan bu mescid, II. Beyazıt tarafından Tersane Zindanı içinde yaptırılmıştır.

Mescidden günümüzde eser kalmamıştır.

4 .

Bölüm

Yıkılan Bazı Camilerle İlgili
Makaleler ve Gazete Haberleri

Tarihî İslam Mezarlıkları

Ülkemizdeki azınlıkların (Rum, Ermeni, Latin Katolik vesa-ire) mezarlıkları Lozan andlaşması hükümlerince koruma ve uluslararası garanti altındadır. Yine, bu anlaşma gereğince İstanbul'daki ve Gelibolu'daki İngiliz mezarlıkları da korunmuştur ve hatta bunların toprağı İngiliz toprağı sayılmaktadır. Bu kabristanlar, uzun yıllardan beri etrafları duvarlarla çevrilmiş olarak ve bazıları yabancı bekçi ve koruyucular tarafından özenle korunmaktadır. İstanbul'daki Haydarpaşa İngiliz mezarlığı bir park kadar temiz ve bakımlıdır. Orada hangi dine mensup olursa olsun, İngiliz devletinin himayesinde bulunan mezarlara kimse zarar verememektedir. Ülkemizdeki gayr-i Müslimlere ait bu mezarlıklar hassasiyetle korunurken maalesef yakın tarihimizde binlerce İslam mezarlığı yok edilmiş yahut bir kısmı elde kalmakla birlikte korkunç şekilde tahrip edilmiştir.

Tahrip edilmeyen bir tek mezarlık vardır. O da, İstanbul Üsküdar Bülbulderesi'ndeki Dönmeler yahut Sabataycılar kabristanıdır. O mezarlık gayet bakımlı olarak muhafaza edilmektedir ve bir tek mezar taşı bile yok edilmemiştir. Acaba ülke sathında İslam mezarlıkları talan edilirken Dönmeler mezarlığı niçin korunmuştur?

Karaköy Camii

Sultan II. Abdülhamid'in sermimarı İtalyan Raimondo D'Aranco'nun art nouveau üslubunda yapmış olduğu Karaköy Camii hiçbir sebep ve lüzum yokken yıktırılıp yokedilmiştir. (Fotoğrafta görüldüğü gibi, yolun genişletilmesi için caminin yıkılmasına hiç gerek yoktu. Nitekim deniz tarafında, ön cephesinde elinde çekiç tutan "Hiram Usta" heykeli bulunan Ziraat Bankası binasıyla cami aynı hizadadır. Binaenaleyh bu İslam mâbedi kasıtlı olarak müteammiden yıkılıp yok edilmiştir. Günümüzde, nâhak yere yok edilen bu güzel mabedin yeri boş durmaktadır.

KARAKÖY'deki o cami ne kadar güzel ve zarıftı. Küçüktü ama şiir gibiydi. Bizim millî mimari üslubumuza uygun değildi ama yine de hoştu, güzeldi. Onu tramvayla gelip geçerken hayranlıkla seyrederdim. Sonra bir gün, kara bir gün çattı geldi ve o güzelim cami yıkıldı, yerle bir edildi. İstanbul'un Müslümanlara ait olduğunu isbat eden senetlerden biri olan

bu cami niçin yıkılmıştı? Yıkılması için bir lüzum ve zaruret var mıydı? Hiçbir lüzum, zaruret, sebep yoktu ama yine de yıkılmıştı. Yeri bugün de boş durmaktadır. Anlaşılan birtakım kimseler, bir zihniyet bu camilerden rahatsız oluyor ve onların ortadan kalkmasını istiyordu.

Karaköy camiin yerinde, Fatih Sultan Mehmed zamanında yapılmış bir tekke bulunuyormuş. Malum olduğu üzere tekkeler de birer mescid ve cami vazifesi görür. Onların da, beş vakit namaz kılmak ve haftanın muayyen günlerinde zikir yapmak için geniş bir mekanları ve mihrapları vardır. Bu tekke zamanla harap olmuş ve yerine Merzifonlu Kara Mustafa Paşa tarafından bir cami yaptırılmış. O da zamanla harap olmuş ve Sultan Abdülhamid-i Sâni zamanında, meşhur mimar Raimondo D'Aranco çizimiyle art nouveau üslubunda yeni bir İslam ibadethanesi yapılmış. İstanbul'a değer kazandıran, mimarî kıymeti olan, gelip geçenin gözünü ferahlandıran bu ecdat yâdigârı maalesef artık yoktur.

Bir ara bu cami ile ilgili bir yazı kaleme almış ve yeniden ihya edilmesini teklif etmiştim. Hattâ benim bu yazım üzerine Milliyet gazetesi "M. Ş. Eygi Karaköy meydanına da cami yapılmasını istiyor" başlıklı bir haber de yayınlamıştı. O günlerde Taksim'de bir cami yapılması isteniyor, bazı ilerici ve çağdaşlar buna karşı çıkıyor ve hararetli tartışmalar oluyordu. Milliyet'in haberinin satır aralarında "Taksim'den sonra başımıza bir de Karaköy camii çıktı!" havası sezileniyordu.

Müslüman kodamanlar, seçkinler, zenginler, belediyeler isteseler bu camiyi yeniden yaptırabilirler. Anıtlar kurulu ve çağdaş kesim de buna karşı çıkmaz. Çünkü o cami 1958'e kadar duruyordu. Resimleri, planları, orijinal proje çizimleri eldedir. Mimarlar ve sanat uzmanları bu cami hakkında şimdiye kadar hayli yazı yayınlamıştır. Yok mu Karaköy'deki o camiyi yeniden ihya edecek bir merd-i gayur, bir hamiyet ve himmet sahibi?

Cağaloğlu'nda Müzmin Fâcia

Uzun yıllardan beri İstanbul'un göbeğindeki bu utanç ve ayıp âbidesi; yarısı yıkılmış, kitabesi kırılmış, içi çöplük olmuş, duvarlarında ve üstünde otlar bitmiş, karamış bir şekilde bekletilmektedir. Cağaloğlu'ndaki **Hadım Hasan Paşa medresesi** harabesinin imar ve ihyasını hangi güç engellemektedir? Niçin engellemektedir? Gayesi nedir?

CAGALOĞLU'nu 1940'lı yılların başlarında tanıdım. Küçük bir çocuktum, yatılı okulda okuyordum. Rahmetli Hamdune teyzem; kızı Nermin ablam ve merhum damadı Nurettin Uycan'ın yanında Şerefefendi sokağında oturuyordu. Hafta tatillerinde beni Ortaköy'deki okuldan alır eve getirirdi. Cağaloğlu semtiyle tanışmamın altmış senelik bir geçmişi vardır. Bu altmış yıl içinde orada, Eskiden Emniyet sandığı, şimdi Ziraat

Bankası olan binanın karşısında bir mimarlık ve kültür faciası müzmin bir şekilde sürüp durmaktadır. Zavallı **Hadım Hasan Paşa medresesinin** yarısı yola gitmiş, diğer yarısı, kitabesi kırılmış, duvarları çatlamış ve kararmış, çöplüğe çevrilmiş vaziyette bekleyip durmaktadır. Bu medresenin özellikleri nedir ve niçin uzun yıllardan beri harap, mahzun mağmum, mükedder, mazlum, acınacak bir durumda bulunmaktadır?

Onun birinci özelliği şudur: İstanbul'un Müslüman Türklere ait olduğunu gösteren tarihî, kültürel bir tapu senedidir. İkincisi: Vaktiyle onun içinde ilim okutuluyor, âlim yetiştiriliyordu. Üçüncüsü: O bir vakıftır, merhum Hadım Hasan Paşa bu binayı, mülkiyeti Yüce Allah'a ait olmak, hizmet ve faydası insanlara dokunmak üzere İslam Şeriatının vakıf hükümlerine göre vakfetmişti. Vakfiyesini görmedim ama mutlaka şu mealde bir cümle veya paragraf bulunduğunu sanırım: "**Allah'ın laneti bu vakfı bozanların üzerine olsun!**".

Peki bu ecdat eseri, bu mimarlık âbidesi niçin böyle bekletilmekte, süründürülmektedir? Vakıflar idaresinin, devletin, belediyenin, Müslüman zenginlerin, yarısı gitmiş bu ata yâdigârını restore ettirecek maddi imkanı yok mudur? Olmaz olur mu? Hem Vakıfların, hem devletin, hem belediyenin yekun olarak milyarlarca dolarlık imkanları bulunmaktadır. Öyle Müslüman cemaatler, gruplar vardır ki, her yıl hizmet edeceğiz diye saf ve samimî dindar halktan milyarlarca dolar toplamaktadır.

Peki bunca paraya rağmen bu bina niçin müzmin bir şekilde böyle teşhir edilmektedir? Hangi sinsi bir güç milletimize "İşte biz Müslüman Türk eserlerini böyle yaparız!.." der gibidir? Medreseler kapatılmıştır, artık bugün için burada dinî ve şer'î eğitim verilemez, talebe-i ulûm okutulamaz. Ancak başka kültürel ve sosyal hizmetlerin mekanı olamaz mı? Meselâ burada ilmî bir araştırma merkezi kurulamaz mı? Bir ihtisas kütüphanesi yapılamaz mı? Bir sağlık ocağı açılmaz mı? Geleneksel tatbikî sanatlarımızın öğretildiği bir sanat okulu şeklinde çalıştırılmaz mı? Evet, tekrar soruyorum: Hadım Hasan Paşa medresesi cezalı mıdır? Hangi lânetli zihniyet bu güzelim eseri böyle yıkık, harap, kararmış, çöplük haline gelmiş şekilde teşhir ve terzil etmektedir?

Bu memlekette yaşayan milyonlarca Müslümanda ve bilhassa, lâfa gelince mangalda kül bırakmayan İslamcı kesimde, zerre kadar vicdan ve hamiyet kalmamış mıdır? Böyle bir İslam sanat eseri Yunanistan'da bu vaziyete düşürülse tabii karşılanabilir ama Türkiye'de yarım asrı geçen bir zamandan beri şu medresenin müzmin bir şekilde harap tutulmasını insanın aklı, havsalası, vicdanı, iz'anı kabul etmiyor. Ey ilgili ve bilgili kişiler!.. Allah sizden sorar bunun hesabını, tarih sorar size bunun hesabını...

* * *

Hepsi Korunsun, Lakin Öncelikle Selçuklu, Beylikler, Osmanlı Kültür Mirası Korunsun

SEVGİLİ vatanımız ve evimiz olan Türkiye toprakları üzerinde tarih boyunca onbeş yirmi ayrı medeniyet ve kültürün gelip geçtiği ve bize miras olarak yapılar, eserler, harabeler bıraktığı hepimizin malumudur.

Biz bunların hepsini Türkiye'nin kültür mirası olarak kabul ediyor ve korunmaları gerektiğinin şuur ve idraki içinde bulunuyoruz. Ancak, bu vatanın bize ait olduğunu isbatlayan eserler eski Hitit, Frikya, Urartu, Lidya, Grek, Roma, Bizans eserleri değil; **Selçuklu, Beylikler, Osmanlı** eserleridir.

Eski eserlerin hepsi korunmalı, fakat biraz önce saydığımız üç tür eser daha hassasiyetle, daha özenle, daha dikkatle korunmalıdır. Yazık, ki, bu memlekette eski Elen, Roma, Bizans harabelerinin üzerine titreyen bir zihniyet vardır ki, bu toprakların bize ait olduğunun senetleri olan Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı eserlerine hor bakmakta ve eline fırsat geçince onları tahrip edebilmektedir. Bu tahribat yakın tarihimizde bir kültür mirası kıyımı olarak bütün fecaati ile tezahür etmiştir.

Bu topraklar üzerinde varlığımızı sürdürmek, hür ve şerefli yaşamak istiyorsak kimliğimizle ilgili, Anadolu'nun ve Rumeli'nin fethinden sonra atalarımız tarafından meydana getirilmiş olan Türk-İslam

eserlerini; camileri, medreseleri, imaretleri, kervansarayları, çeşmeleri, türbeleri, zaviyeleri, su kemerlerini, köprüleri korumak zorundayız. Bunları korumamak, bunların yıkılmasına, yok edilmesine seyirci kalmak dolaylı bir intihardan başka bir şey değildir.

Eski tarihî kabristanlar da bu vatanın tapu senetleri durumundadır. Onların da korunmaları gerekirdi.

Olanlar olmuş, kaybolanlar kaybolmuştur. Bari aklımızı başımıza toplayalım ve bundan sonra, elimizde kalmış olan kültür ve mimarlık mirasını koruyalım. Elimizden geldiği kadar da, yıkılmış olanları ihya etmeye çalışalım.

* * *

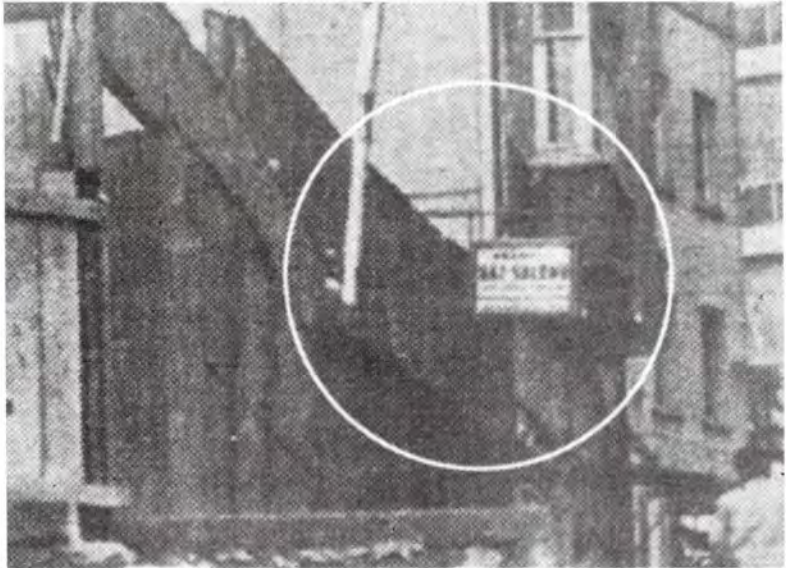
Ekfer Kızıl Diktatör

Dünya tarihinin görmüş olduğu en azılı, şiddetli, zâlim dinsiz diktatör Arnavutluğun eski devlet başkanı Enver Hoca'dır. Bu adam, 1966'da ülkesindeki bütün dinleri yasaklamış, bütün ibadet yerlerini kapattırmış, her türlü dinî faaliyet ve hizmeti kanun dışı saymıştır. Zulmü o derecelere varmıştı ki, hiçbir Müslüman namaz kılamıyor, oruç tutamıyor; Hristiyanlar çocuklarını vaftiz ettiremiyordu. Müslümanların cenazeleri İslamî usullere göre tekfin ve teşhiz edilemiyor, üzerlerine cenaze namazı kılınamıyordu. Arnavutluk'ta birkaç tarihî ve mimarî değeri olan cami dışındaki bütün Müslüman mabetlerini yıktırmıştı. Evet insanlık tarihi, Enver Hoca gibi korkunç, zalim, ekfer (en kâfir), azgın bir diktatör kaydetmemiştir. Şimdi o bu imtihan dünyasını terk etmiş, ceza âlemine intikal etmiş bulunuyor. Böyle zalimlerin yeri ateştir.

Cami Harabesi ve Ecdat Kabirleri Üzerinde Fuhuş, Saz ve Seks Salonu

İstanbul'da Sirkeci tren istasyonu yanında şu anda Merzifonî Kara Mustafa Paşa camisi (Vezir camii) bulunmaktadır. Bu cami halkımız tarafından 1988'de yaptırılmıştır. Daha önce burada, yıkılmış olan eski tarihî caminin arsası üzerinde "Anadolu Saz evi" adındaki bir batakhane bulunmaktaydı. Maalesef Vakıflar idaresi bir cami arsasını böyle çirkin, münker ve iğrenç bir iş mekanı olarak kullanılmak üzere kiraya vermişti. Bazı gazetelerde yıllar boyu süren uyarıcı yayınlara ve halkın, bırakın biz burayı da eskisi gibi bir cami yapalım dilekçelerine, "burada bir camiye ihtiyaç yoktur" denilerek olumsuz karşılık verilmiştir. 1960'lı yıllarda yayınlanan İslami BUGÜN gazetesinde bu cami ile ilgili haber aşağıdadır:

Önce cami idi, şimdi saz salonu

Bundan 60 sene evvel Sirkeci'de bulunan "Vezir Camii" nin yerinde şimdi bir saz evi vardır.

O zamanlar büyük bir yangın geçiren bu cami daha son bir şahıs tarafından alınarak önceleri "Bir çay bahçesi" haline getirilmiştir. Bugün ise "Saz" adı altında içinde çılginca alem yapılmakta, içki içilip, kadın oynatılmaktadır.

Yarım asır evvel bir ibadethane, sonraları bir çay bahçesi, bugün ise "Saz" adı altında işletilen bu yeri, yeni sahipleri bir süre evvel Vakıflar Müdürlüğünden satın almışlardır.

Burada çalışan konsomatris ve kaldırım yosmaları gece yarısından sonra Polis camiasına çok yakın bir mesafede icra-yı sanat ve fuhşiyat etmektedir.

Bugün gazetesi, 9 Aralık 1967, sayı: 357

* * *

Yıllarca saz ve fuhuş yuvası
olarak kullanılan

Vezir Camii açılıyor

Uzun yıllar direten yetkililer nihayet burada bir cami yapılmasına izin vermek zorunda kaldılar ve gecikmekle birlikte hak yerini bulmuş oldu.

Sirkeci Garı yanında, Vakıflar Müdürlüğü'nden kiralanarak "Anadolu Saz Evi" adı altında amacının hilafına kullanılan arsa, nihayet asıl görevine dönüyor. Vezir Camii Yaptırma ve Koruma Derneği tarafından yapılan sürekli müracaatlar sonucu 1985 yılında boşaltılan Anadolu Saz'ın yerine hemen inşaatına başlanılan cami, 19 Şubat 1988 Cuma namazıyla ibadete açılacak.

Yapılış tarihi kesin olarak bilinmeyen cami, geçirdiği yangın sonrası bakımsız kalmış, 1928 yılına kadar ibadete açık kalabilmiştir. Bu

tarihten sonra ise cami yıkılıp, yeri arsa haline dönüşmüştür. Yıkılan cami arsası üzerinde önceleri, kiralanarak “çay satan bir büfe” kurulmuş, daha sonraları da “salaş” bir sahne ilavesiyle gazino haline dönüştürülmüştür. 1954 yılında alınan ruhsat ile de “Anadolu Saz Evi”ne dönüşen bu yer, sarhoş ve fahişe yatağı olarak faaliyetlerine devam etmiştir. Cami yapabilmek için yapılan tüm girişimler ise sonuçsuz kalmıştır bu tarihlerde. 1954 yılı kirası 35 lira olan melanet yuvasının, 1976 yılında verdiği kira ise 1500 liraya ancak yükselebilmisti.

Nihayet Cami Yapılıyor

Üzerinde yarım asır saz çalınıp, varyete oynatılan bu yerin cami yapılabilmesi için Müslümanların verdiği mücadele, 1954 yılından 1985 yılına kadar aralıksız sürdükten sonra ancak başarıya ulaşabildi. Dernek mensuplarının başvurmamak yetkili bırakmaması sonucu müsbet sonuç alınabildi. 27 Şubat günü yapılan yıkım sonrasında cami yapılabilmesi için imkan da hazırlanmış oldu. Yarım asırlık ahlaksızlık yuvasının yerle bir edilmesinden sonra, mimarî özellikleri korunarak Merzifonî Vezir Camii yapımına başlandı. Yapılışından üç asır, arsa haline dönüşmesinden yarım asır sonra cami haline dönüştürülebilen Merzifonî Vezir Camii, 19 Şubat 1988 Cuma namazında yapılacak dualarla birlikte ibadete açılacak.

Zaman gazetesi, 11 Şubat 1988

Son Şahitler Ölmeden

Yakın tarihimizde ecdat yadigârı camilerin, tarihi binaların, İslami vakıf eserlerinin nasıl yok edildiğini, satıldığını, tarihî Müslüman kabristanlarının nasıl düzlendiğini gözleriyle görmüş olan vatandaşların bir kısmı halen aramızda bulunmaktadır. Ancak bunlar yaşlı kişilerdir. Her gün bir kısmı aramızdan ayrılmaktadır. Şifahî bir toplum olan Müslümanlar maalesef bu zevatın bilgilerini, gördüklerini, yaşadıklarını yazıya geçirmemiş bulunmaktadır. Binlerce İslami dernek, vakıf ve cemaatin bulunduğu şu Türkiye’de artık yeteri kadar teşekkül ve şahsın derhal harekete geçerek yurt çapında bu konuda bilgi toplaması,

şehâdetleri kaydetmesi gerekmektedir. Yoksa bir çok facia unutulacak, nisyân karanlıklarına gömülecektir.

Her şehirde, her ilçede, her beldede, her mahallede; yakın mazideki cami ve tarihî eser kıyımını görmüş ve yaşamış olanlardan yazılı beyanlar alınmalıdır. Yazamıyorlarsa teybe alınmalı ve bilahare yazıya çevrilmelidir. Bu şahadetlere müsteniden (dayanarak) ileride geniş bir yayın faaliyetine başlanabilir. Bu hizmetleri kimler yapacaktır? Kimler yapmalıdır? Ülkemizin tapu senetleri durumunda olan binlerce eser yok edilmiş ve biz hala gaflet uykusundayız...

* * *

Ayasofya

Müslümanlar elli seneden beri Ayasofya açılınsın diye feryad ediyor. Ancak bu feryatlar slogandan öteye geçemiyor. İslami kesim, maalesef, bu ulu mabet hakkında ilim, tarih ve sanat araştırmaları yönünden hiçbir ciddi çalışma ortaya koyamamıştır.

Edirnekapı'daki Kariye camiinin adı camidir ama o mâbet de yıllardan beri ibadete kapatılmış olup müze olarak kullanılmaktadır.

Şu husus iyi bilinmelidir ki, Ayasofya ancak ilimle, kültürle, irfanla, ilmi araştırmayla, sanat tetkikleriyle tekrar cami haline getirilebilir.

Her yıl İslami hizmet ve faaliyetler için milyarlarca dolar toplayan bir takım Müslüman şahıs ve cemaatler, niçin önyak olup da beş büyük ciltlik, binlerce resim ve fotoğrafı süslü bir Ayasofya Tarihi hazırlatıp bunu Türkçe ve İngilizce olarak yayınlamamışlardır?

Bolşeviklerin Yıktağı Camiler

Bolşevik idaresinde, bilhassa zalim ve cellat Stalin zamanında Kafkasya'da, Kırım'da, Tataristan'da, Başkurdistan'da, Türkistan'da binlerce cami, medrese, tekke, türbe, İslami eser yıkılmış, yok edilmiştir. Sovyetler Birliği çöktükten sonra çok az bir kısmı yeniden inşa edilmiş bulunuyor. Mesela Tataristan'ın başkenti Kazan'da Çar Korkunç İvan zamanında yıktırılmış olan caminin yerine yenisini hamiyetli Müslümanlar inşa etmiş bulunuyor. Gönül arzu eder ki, Alem-i İslam'ın her yerinde yıkılmış, yok edilmiş olan camiler tekrar inşa ve ihya edilsin, ibadete açılsın, minarelerinden Ezanı Muhammedi okunsun.

* * *

Açık Hava Tiyatrosu Yapılan Cami

Boğaziçi'nde, Evliya Çelebi'nin Hazreti Peygamber'in isminin yazı-lışına benzettiği haşmetli ve asaletli Rumeli Hisarı bulunmaktadır. Bu hisarın içinde 1950'li yıllara küçük bir mahalle vardı. Kimisi hayli eskimiş, tahta kaplamaları fersudeleşmiş, küçük pencerelerinin kenarlarında köhne saksılar içinde sardunyalar, küpe çiçekleri görülen; Hüseyin Rahmi'nin romanlarındaki eski İstanbul mahallelerini ve evlerini hatırlatan şirin bir yerdi orası. Evlerin ortasında da bir cami harabesi vardı. 40'lı yılların sonuna doğru, bir pazar günü Boğaz'a gitmiş, Hisar'ın içine girmiş, o mahalleyi dolaşmıştım. Eski küçük evlerden birinde düğün yapılıyordu. Elbiseleri rengarenk çocuklar kapının önünde cıvı cıvı koşuşup oynayıyordu. Evden neşeli nağmeler geliyordu.

Bir müddet sonra Hisar restore edildi ve güzelim mahalle kaldırıldı. Peki cami harabesi ne oldu? Maalesef orası açık hava tiyatrosu yapıldı. O cami bir İslam vakfıydı. Onu vakfeden ecdadımız, içinde ibadet edilsin, minaresinde ezan okunsun, namaz kılan cemaat dua esnasında "...bu camii şerifin banisine ..." denilirken kendisi için rahmet istensin diye vakfetmişti. Tiyatro yapılsın, üzerinde hora tepilsin, çalgılar çalınsın, şarkılar okunsun diye değil...

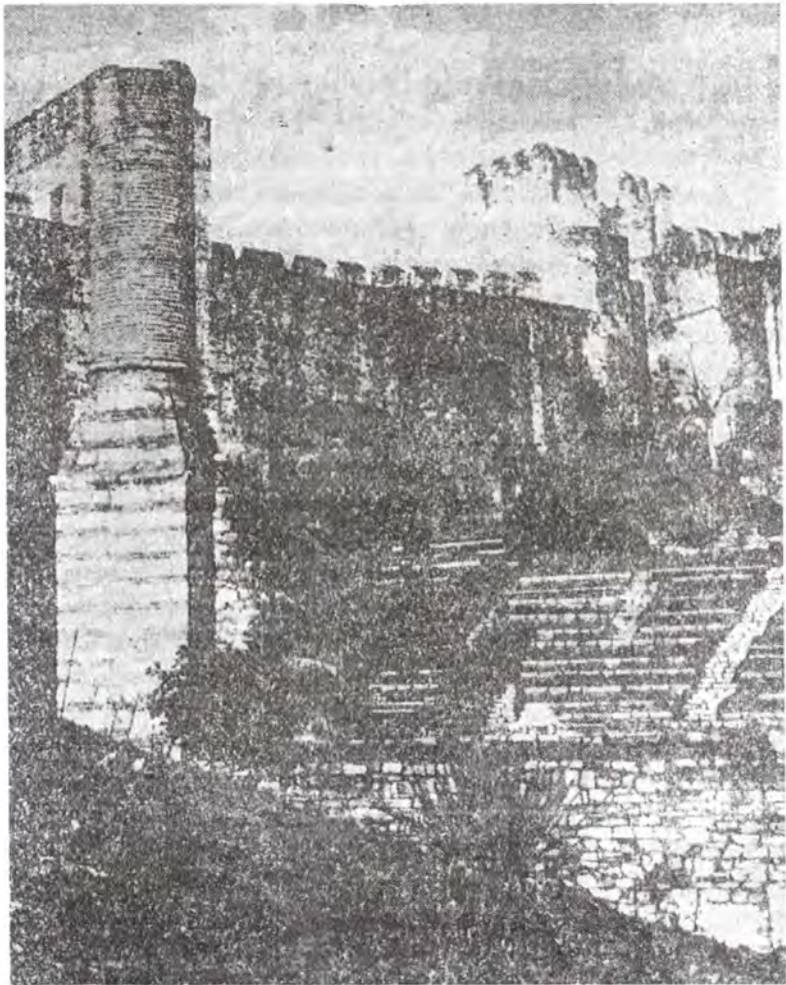
Allahsız, Marksist rejimde camilerin tiyatro veya sinema salonu yapıldığını duyardık ama Türkiye gibi bir İslam ülkesinde tarihî bir caminin kalıntılarının açık hava tiyatrosu yapılacağını düşünmez, tasavvur bile etmezdik. Yazık ki yapıldı; inanmayan gidip görebilir.

Bu kitabın gelecek sayfalarında merhum Üstad Ekrem Hakkı Ayverdi beyefendinin bu camiyle ilgili bir makalesini okuyacaksınız.

Kültür Bakanlığımızdan rica ediyoruz: Türkiye'de hiçbir cami, tiyatro veya hora tepme yeri olarak kullanılmamalıdır. Böyle bir değiştirme insan haklarına, hukuka, demokrasiye, evrensel bir temel değer olan din ve inanç hürriyetine, vicdana, sağduyuya, millî kimlik ve kültüre, medeniyete aykırıdır. Devletin ve özel kuruluşların tiyatro binası yaptırmak için mali imkanlar vardır. Camilere dokunulmasın.

(1959'da yedeksubaylık yaparken Sarıkamış'a gitmiş, orada Ruslardan kalma bir kilisenin sinema salonu yapılmış olduğunu görünce üzülmüştüm. Hak Tevhid dini İslam'a göre olmasa da, içinde Allah'a ibadet edilen bir binanın sinema salonu yapılması doğru bir şey değildir. Girit'te ve elimizden çıkan başka yerlerde bazı camilerin meyhane, dükkan, taverna, hatta domuz ahır yapılmış olduğunu üzüntü ve kederle duyuyoruz. Bari böyle şeyler bizim vatanımızda yapılmasın.)

Merhum Üstad Ekrem Hakkı Ayverdi beyefendinin kitabımıza iktibas ettiğimiz yazısı ilk defa **Kubbealtı** dergisinde (sayı: 1, tarih: 1 Ocak 1979) yayınlanmış, bilahare **Makaleler** adlı kitabında basılmıştır. Bu değerli eseri mutlaka alıp okumanızı ve feyzlenmenizi tavsiye ediyoruz. (Kubbealtı yayınları, Peykhane caddesi, No: 3, Çemberlitaş-İstanbul, Tel: 0212 516 23 56)

Rumelihisari'nın içindeki cami harabesi açık hava tiyatrosuna dönüştürülmüştür. (Fotoğrafta yansı yıkılmış minaresi görülüyor)

Boğaziçi'nde Bir Temel Taşı

Ekrem Hakkı AYVERDİ

Kubbealtı Mecmuası'nın her nüshası, dil yaralarının gönlü kana boğan maddî, manevî tasvir ve îzahlarıyla doludur. Yaranın kangren olmaması yolunda her türlü gayretin öncüsü olan mecmuada dil ve edebiyatı, yine onun mensupları celadetle, kuvvetle anlatıyorlar. Zaten kalem ellerindedir ve onlara vergidir; mevzuun sahibi de, zahmetini ve elemi ni duyanlar da onlardır. "*Kahr-ı hasm eylemeğe elde asa*" olan hamelerini, serdengeçti cesaret ve azmiyle, onlar kullanıyorlar. Ama hasım sarp bir kale içinde imiş de bu asâlar burçlarda tesirsiz kalıyormuş. Asâ tutanlar etrafı bir sarsın, *fakrüddem* içeridekileri canlı cenaze yapacaktır. Gayr-i meşru yoldan gelen altın şırıngalar: bile zehir olacaktır.

Çünkü millet muhasara edenlerle beraberdir. Çünkü hançeresini yırtan seslerin, bin senelik sözünü, sazını susturmaya savaştığını; cümlelerin, kelimelerin her gün beynine bir topuz gibi indiğini duyuyor. Bunlar günlük carî vakalardır; halkın alakası mütemadidir; aralıksızdır. Bu dil ve edebiyat kahramanları arkalarını büyük yere dayamışlardır.

Edebiyat ve dil böyle; ya sanatın diğer şubeleri? Ya tarih, ya musikî? Bu sonuncular kendilerini kurtarma yolundadır ve ayrı bir bahis teşkil ederler. Sanatla millet et ve kemik gibidir; biribirinden ayırdetmek kaabil değildir; ama ne yapalım ki bunlardan *mimarî*, bir milletin hayatına her sabah yeni baştan doğmaz. Bu yüzden üstüne alakayı çekmek daha zordur.

Ama bu millet, asırlarla bütün dünya üslûplarının en yükseğini göğsünde saklamış bu millet, hakîkî mimarîyi başarmış bu millet, bugünkü seviyesiz yapıcılığa nasıl tahammül edecektir? Çünkü bir gün benliğini bulacak, eski haline erişecek, dili, edebiyatı olacak, fakat başını sokacağı bir mimarî, dam altı bulamayınca inkisara uğramayacak mı?

Bugün mimarî yoktur; tekniğin üst üste koyduğu, yan yana yapıştırdığı yığınlar vardır. Bizim eski binalarımız zamanının yaşama usûlüne uygun ve teknik vasıtaların hepsini haiz bir mimarî içinde idi. Avluları, bahçeleri, ağaçları, kapısı, penceresi, manzarası, dış nisbet ve ahengi, iç kısımların ferah rahatlığı, mahremiyet ve sükun çerçevesi ve tezyinatı birbirini tamamlayan bir kül teşkil ederdi.

Bugün de yeni yaşama tarzına uygun her cins yapı, mesken, abidevî bina yapılacaktır; fakat tabiatı bozmadan, bozmak ne kelime, bir azıcık olsun zorlamadan yerine oturtulması şartıyla. Bir binanın eklenemez, bozulamaz bir kül teşkil etmesi, iç ve dışın tek kıvamda olması, ilk görüşte emniyet ve selabet manzarası hasıl etmesi gibi şartlar, insan için hava ne ise mimarî için de odur.

Bugün ise bunlar toptan noksandır; istediği kadar duvarı, merdiveni mermer, tertibatı lüks ve konforlu olsun! O betebe kaplı, sadece bir cam cepheden başka marifeti olmayan, tornadan çıkmış gibi bir çırpıda birbirinin taklidi apartmanları, hanları, bankaları bir tarafa bırakalım da daha göz önünde bir kaç misali şahit gösterelim :

İşte *S.S.* = Semerli Saray denilen *Belediye Binası*. Arada bir (O) sı eksik. Maamafih mimari için bir *S.O.S.*'dir. Sanki tahta perde gibi bir duvarla *Şehzade Camii*'ni Haseki'den Aksaray'a kadar gözden gizleyin denmiş, bu heyula meydana getirilmiş. Merdiven başlarından dışarıyı görmek ne mümkün? Sıra sıra beton direkler pencereyi kapar, arka taraf, içinde güneş kaynayan bir cehennemdir. Tepesinde de biri düz, biri haçvarı iki semer.

İşte *Tarabya Oteli*. Denizden olsun, tepelerden olsun Boğaz'ı bozsun diye uğraşılmış, ve elhak başarılımış bir bina!.. Bir ikincisi dünyada bulunmayan Boğaz'ın, bir kapris uğruna feda edilmesi bir ihanettir demekle iktifa, edelim.

İşte *Hilton*. Yarın kenarına şöyle iliştirilmiş, yamyassı bir tahta perde... Bu binayı yaparken İstanbul, Bursa, Edirne kurucularının, binaları uçurum kenarına oturtmadıklarını, toprağın ahengine uyarak,

bina ile tabiati birleştirdiklerini fark etmediler mi? Bir kerre Tahran'ın, Atina'nın Hiltonlarından olsun utanmadılar mı?

İşte yapılmakta olan *Sheraton*. Balta yüzü gibi keskin köşeler, penceresiz, dolu cidarlar ve sipsivri bir gövde üstünde yana kaykılmış bir ibik. Miktarları az, hacimleri ufak olsa da insanca yapılmış bazı binalara rastlanıyor. Mesela *Maçka Oteli* uzaktan, gözümüze böyle göründü.

Mimarîde bu sar'a buhranları nereden geliyor? Nereden olacak? Edebiyattaki aynı amillerden... Birinciler hergün, peşi peşine yapmağa uğraştıkları başkalıklarla, hergün uydurdukları kelimelerle milletin ekseriyetini şaşkına çevirip laf söyleyecek hal bırakmıyorlarsa; ikinciler tamamı mecmualardan aşırılmış, basma kalıp, teşhir camekanı kıyafetinde binalar uydurup, millete mimarîsini unutturmağa çalışıyorlar. Nasıl birinciler ilimden, edebiyattan, dilden gaafil bir takım halinde, üstelik gayr-i meşru bir mirasyedi edasıyla davranıyorlarsa, ikinciler de Türk mîmarîsinden külliye habersiz bir muhit kurmuş bulunuyor ve aynı şekilde davranıyorlar. Dildeki uydurma ile yapıdaki bir köktendir. Birinciler haşa sümme haşa *öz* ve *arı* yaftalarını yapıştırmak ustalığını kendilerine siper yapmışlardır. Sanki bin senelik ceddinin tarihî tekâmülünü inkar edip, en bayağı ve seviyesiz iptidailiğe dönmek, Moğolca'ya, Ermenice'ye hatta Slavca'ya sarılmak millî olmakmış tekerlemesini yuvarlıyorlar. Buna gülmemek ve gülerken ağlamaya dönmemek zordur.

İkincilerde emel birdir ama taktik başkadır. Onlar beynelmilelciliğin arkasına sığınır. Bu yolda olanların hepsi şuurla hareket etmezler; ama ne çıkar! Netice aynı olduktan sonra. Zira bir millet için kendi milliyetinin önde tutulmadığı, hatta şöylece yer almadığı bir beynelmilel görünme hevesi kadar küçültücü ve hazin ne vardır?

Bu beynelmilel olmaya sürüklenmenin, millî şahsiyetinden, an'anesinden ve tarihinden soyunmanın sebepleri arasında şu aşağıdaki vak'a gibi pek ibret verici olanlar da vardır.

Tito'nun Ruslarla bozuştugu yıllarda casusluk gibi bir bahane ile Belgrad'da hapse atılan Rus generali *Timesevski*, Yugoslavya'nın Karael

teşkilatından olan hücre arkadaşına; kendisinin Yugoslavya'da en yetkili Rus müfettişi ve *Stalin*'in yakını bulunduğunu söyleyip, bütün dünya komünistlerine gönderilen paradan sadece Türkiye'ye verilenlere yazık olduğunu ve bu sözleri *Stalin*'den duyduğunu ilave etmiş. Muhatabı sebebini sorunca Anadolu henüz dinî an'anesine bağlıdır; Avrupalı kapitalistler onları an'anelerinden uzaklaştırsınlar, propagandamız ondan sonra müessir olabilir, demiştir. (*Lütfü İki, Komünistlerin Hücre Faaliyeti*, S. 67) Yirmi beş sene kadar evvel cereyan eden bu sözler, bugün tahakkuk etmiştir. Esasen Avrupalı ve Amerikalının uzun zamandır almak istedikleri bu neticeyi Ruslar maharetle kolaylaştırmışlardır.

Mimarî meselelerde evvela beynelmilel kelimesinin parıltısına şursuzca kapılıp, bir yandan da mevki, şöhrat, servet ile büsbütün büyülenmiş hale gelenler böyledir. Şuur ile bilerek hizmet edenlere zaten söz yoktur.

Düşünmeli ki, bugün Üniversite ve akademilerde *Türk mimarisi* okutulmaz; zira böyle bir üslubun mevcut bulunmadığı söylenmiştir; hiç bir zaman tezkîb edilmeyen bazı beyanlara göre bir *Türk mimarisi* bulunmadığı resmî ağızlardan ifade edilmiştir. Umumî olarak böyle bir ders başarılabilecek, ev ve mesken hariç abidevî mimariyi anlayıp gösterecek bir heyet bulunmadığı itiraf edilmiyor da kedi ve ciğer macerasındaki gibi aslı toptan inkar daha kolay geliyor. Ama beri tarafta Bizans mimarisi okutuluyormuş o başka.

Sakın bize bilmem "New York'da bir Amerikan eseri olarak meydana getirilen cam bina" misal gösterilmesin. Zira, yeni sar'asına Amerika mecburdur; çünkü yapabileceği budur. Ama bir taraftan Fransa'dan para kuvveti ile kaldırdıkları manastırları, bazilikaları, ufak şatoları bir bir taşlarını numaralıyarak New York'da kurmak, bunlardan geniş tesisler meydana getirmek, bu suretle tarih hasretlerini gidermekten de hâli degillerdir; o da bir başka meseledir.

Bize gelince, biz tarih hasreti değil, tarih bereketi içindeyiz. Bu emsalsiz nimetin kadrini bilmeyiz. Kendimizi inkar ve tahrib

yetmiyormuş gibi Elenistik devrin, Bizansın harabelerini birinci plana çıkarır, malımız budur diye cihana gösteririz.

Bu çıkmazdan nasıl kurtulalım? Ancak ve ancak kendimizi görmek ve bilmekle.

Zelzelenin, yangının, zamanın tahrîbatından daha fazla *horgör-menin*, inkar küçüklüğünün kör kazmasıyla mahvolanlara rağmen elimizde kalan adedce pek çok, tarihî ve mîmarî kıymeti pek büyük abideler bu seviyesiz mimarînin karşısındadır. Bunlar bizim desteğimiz olacaktır. Bunlar camidir, medresedir, handır, hamamdır, kervansaray ve köprüdür. Bu muhtelif cinslerin hepsinde emsalsiz numuneler meydana getirmişiz, fakat camii hepsine tutarak ele alsak kafidir. Çünkü içlerinde başı çeken, hiç şüphesiz camilerdir. Dünyanın her tarafında da böyledir. Garb'te ön safta katedraller gösterilir. Bu halden yüksünmemek medenî olmanın başlıca vasıflarındandır. İnsan dindar veya kafir olabilir, o Allah'la kul arasında kalacak bir meseledir, fakat câmîe karşı olmak şahıs ile millet arasında bir uçurumdur. Bizim câmîlerimiz ise hiç bir mîmarî üslubun varamadığı, elde edemediği bir kıymet ve haşmette, birer kemâl ve tenasüb abidesidir. Basit olanlar bile tarihi aydınlatan bir ehemmiyettedir.

Burada müsaadenizle bir mimarın sözünü nakledeyim:

Müze müdürü *Hamdi Bey*'in oğlu mîmar *Edhem Bey* dermiş ki “Ben her türlü bina yaparım ve yaptım, yalnız cami'e kudretim yetmez; çünkü Osmanlı camii, kemâlin zirvesine öylesine ulaşmıştır ki ona el atmak haddim değildir.” Bu hakşinaslık ibret vericidir.

Bu yüzdendir ki camileri taklid etmek değil, edebilmek dahî bir şereftir. Kemâl mertebesine ulaşmış bu sanata bu günkü mîmarî seviyesi içinde yeni bir çeşni verebilmek hoş bir tecrübedir. *Voltaire* mealen diyor ki “Bir zaman san'at bir derekeye iner ki klasiği taklid bile edemez. Onun için de taklid bir zül, bir küçüklük görülür, keşki buna muktedir olsalardı.”

Cami müstesna, yeni mimarîde mesela kubbe yapılmayacaktır. Kubbe o devrin bir sahayı örtmek için en uygun unsuru idi. Şimdiki

imkan ve malzeme ile bina yapılacaktır, ama bir gün bir mimar çıkıp da kubbe ile güzel bir terkip ortaya koyarsa ondan nefret duyup kötülemek küstahlığını da göstermek bir iptidâîliktir. Camiden öğreneceklerimiz, ondaki asalet, haşmet, tenasüp ve vazifeye sadakat, sadelik gibi hasletlerdir. Bu sebeple hocamız olan bu cins mimarîyi şiddetle koruyacağız.

Şimdi mücerred bir meseleye geçmeden evvel birkaç misal üstünde durarak mevzuu açalım:

A) Yıkılmasına muvafakat edilmesi, en azından göz yumulması aslında büyük bir hata olan Simkeşhane harabesinin yepyeni bir tarzda, kesme taş binalarla, yeni bir pencere dizisiyle meydana getirilen cebhelerle ihya edilmesi, yıkılmasına karar veren teşekkül için bir tezat manzarası gösterir.

B) *Kara Mustafa Paşa Medresesi*'nin öndeki dükkanları, hazîresi, sebili sökülüp atılmış, yeni bir cebhe, yeni bir duvarla restitution'da değil de hiç mevcut olmayan unsurlarla yüzü kapanmış ve medresenin sahası uzatılarak, sebil ilerilerde yeni bir şekilde kurulmuştur.

C) Fatih manzûmesinin tabhanesinin büyük eyvanı son derece yüksek yepyeni gövde üzerine tamamiyle karîhadan çıkmış istalaktikli köşeliklerle 1970'lerde yapılmıştır.

D) *Fatih Camii* minareleri tek şerefeli iken, XIX. Asır ortasında *Sultan Aziz* zamanında iki şerefeli ve kesme taş külahlı yapılmış; son senelerde ise külahları kurşuna çevrilmiştir. Fena bir şey değil ama teşebbüs ne için bu kadarla kaldı da şerefeler kaldırılıp asıl haline ne için indirilmedi?

Şu birkaç misali İstanbul'dan vermekle iktifa ettik, bu arada 1956-57 senelerinde lüzumsuz ve plansız sökülüp atılan abidelerin vebalini de unutmamak lazımdır.

Mesele bunların akademik münakaşasında değildir. Bir taraftan ilk ikisinin sökülüp bozulmalarına izin verirken yeni bir şekilde tadiline de muvafakat edilmesidir. Tabhane ve minare bir mîmarî nokta-yi nazardır ve münakaşası yapılabilir. Ama dört misalde de müşterek nokta, binaya

büyük mikyasta müdahale edilmiş olmasıdır. Zaruret karşısında, tarihî binanın bir işe tahsis edilmesi, onun harabîden kurtulması bakımından tecviz olunur.

Böyle iken, büyük bir eserin parçası olup, yerinde bulunmaması tarih zedeleyen; boşluğu, büyük bir manzumenin inşasındaki maksad ve düşünceyi zedeleyen; her noktası belli, ölçüleri elde olan bir camiin tamamlanmasına ne için teşebbüs edilmez. Üstelik karşı çıkılır. Bu camii *Fatih Sultan Mehmed, Rumeli Hisarı* içinde, Boğaziçi'nin iskan sahası olması, o civarda mahallelerin teşekkülüne yol açması gaayesiyle yapmıştır. Mescid de değildir, içinde cuma kılınan bir camidir. Minberi vardır.

Fatih kendi vakfiyesinde İmam Hatib'e 6, müezzine 3, kayyıma 1 akçe gündelik, ayrıca masraflar için tahsisat bırakmıştır. Bir kal'a içinde mescid yapılır ama Cuma camii inşası vaki değildir. Ne Amasya'da, ne Çanakkale'de cami vardır; bundan kasıd Bizans zamanında namı nişanı olmayan Boğaziçi medeniyetinin temelini atmaktır. cuma namazı kılındıktan sonra da etrafta mahallelerin teşekkülü teşvîk edilmiş olur.

Bu camiin üç metrelik temel duvarları duruyor (Resmin gösterdiği gibi). Minare şerefeye kadar olduğu gibi mevcuddur. Duvarlarının kalınlığı, irtifai, istikaametleri minare üzerinde aşıkardır. Kadastro'da cami olarak gösterilmiştir.

Camiin mevcudiyeti Boğaziçi medeniyetinin ta Fatih zamanında tasavvur ve tatbik edildiğini gösterir. Böyle bir tarih abidesini yıkık minaresiyle, silik ve sönük bırakmak vicdanları sızlattmaktadır.

Kal'a her tarafta yepyeni unsurlar ilavesiyle tamir edildiği, çeşmesi yepyeni yapıldığı halde bir restitution olur ve *Venedik tüzüğüne* aykırı düşer diye camiin ikmali yapılamıyacağı, ait olduğu vekalet tarafından vaki müracaata cevaben bildirilmiştir.

Bu, cami olduğu için laikliğe mi muhalif olurdu? Bir kere bu cami tek başına mütalaa edilemez. Büyük bir abidenin ayrılmaz bir parçasıdır. Üstelik yukarıda verdiğimiz misaller aynı şartları taşıyor mu idi? İş cami'e gelince mi değişiyor? Aşıkardır ki *Rumeli Hisarı* içindeki camide

her gün namaz kılacak pek bulunmayacaktır; çünkü sapadır, belki İstanbul fethini yad etmek hamiyetine sahip olanlar bu arzuyu gösterecektir. Ama biz bu camiin tamamlanmasını, asıl büyük bir manzumenin parçası ve Boğaziçi'nin birinci temel taşı olduğu için gönülden arzu ediyoruz. Bu manzumenin de hazin bir halde kalmasına içimiz razı olmuyor. Hem Venedik tüzüğü de ne oluyor? 1964'deki Tarihî Abideler Mimarları ismi altında ne idiği belirsiz bir içtimaa, başta Vatikan olmak üzere, yalnız 16 devlet iştirak etmiştir. Bu içtimaa Türkiye, İngiltere, İsveç, Norveç, Belçika, Almanya, Fas, Cezair, Trablusgarb, Mısır, Suriye, Irak, İran, Pakistan, Hindistan bütün cenubî Asya memleketleri, Japonya; bir teki müstesna tek mil Amerika devletleri iştirak etmemiştir. Böyle bir karar devletimizce tasdik edilmemiştir, kanunlaşmamıştır. Böyle iken, kraldan ziyade kral tarafdarı, bünyemize uymayan ulu orta temennilerin komisyoncusu olup çıkıyoruz.

Yukarıda bahsi geçen, tersinden tutulmuş Avrupa dürbünü ile memleketi gören ve bu tüzükten almak istedikleri kuvveti, zaaflarını örtmek için kalkan, hırs ve şöhratlerini yürütmek için kılıç olarak kullanan zümre daha büyük meselelerde gösterdiği uysallığı burada neden esirgiyor da, hatiften gelen bir ses edasıyla, bu milletin önüne dikiliyor? Venedik bizim tarihimize ne karıştır?

Hangi maksatlarla alındığı malum kararlarıyla bize nasıl hükmeder? Emîn olalım ki bizden başkası bu kararlara baş bile çevirmez.

TIYATRO YAPILAN CAMİ

Rusya'da değil Türkiye'del...

Rumelihisarı'nın içindeki Cami Açık hava Tiyatrosu Yapıldı.

Rumelihisarının içinde eskiden küçücük bir mahalle vardı. Minik ahşap evleri, Arnavut kaldırımlı dar sokakları, fesleğen saksılı pencereleri ile şirin bir eski İstanbul köşesiydi bu mahalle... Ve her Türk mahallesinde olduğu gibi burada da bir mescid vardı. Belki de Fatih Sultan Mehmed zamanından kalmıştı bu harap mescid. Duvarları göçmüş, minaresi yarı yere kadar yıkılmıştı. Rumelihisarının restorasyonu esnasında çok bilmiş kişiler bu mescid'in yerine bir açık hava tiyatrosu yaptılar. Yıkık minaresini de yarı yere kadar tamir edip, süs olsun diye yerinde bıraktılar. Vaktiyle mü'minlerin Allah'a ibadet ettiği bu yerde, şimdi yaz geceleri tiyatrocular luubiyat icra ediyorlar. Ezanların yerine oyuncuların sesleri duyuluyor. Herşey öylesine değişmiş ki, fetih gazileri mezarlarından dirilip aramıza katılsalar ve Rumelihisarını ziyarete gelseler "İstanbul'a Bizans tekrar hakim oldu" zannedecekler.

Evet cami yerle bir edilmiş, fakat minaresi yıkık bir vaziyette hala duruyor. Ve burası artık bir açık hava tiyatrosudur. Bu, CHP devrinde yıkılan, satılan, müze, ahır, depo yapılan binlerce camimizden ancak biridir. Birçok camilerimizin müze, depo, ahır yapıldığını biliyorduk. Fakat tiyatro olarak kullanılanını görmemiştik. Nihayet onu da gördük. İnanmıyanlar, Rumelihisarı müzesine kadar zahmet edip bizzat yerinde görebilirler. Açık hava tiyatrosu haline getirilmek bir cami için çok hazin bir sonudur. Üstelik bu cami bir İslam ülkesinde olursa. Rusya'daki bir cami açık hava tiyatrosu yapılsaydı o kadar yanmazdık. Ama Türkiye'de... Yazık, çok yazık.

Bugün gazetesinin 23 Aralık 1966 tarihli nüshasında yayınlanmıştır.

Satılan Vakıf Gayri Menkulleri

Halkımızın ve geçmiş büyüklerimizin asırlardan beri vakf etmiş olduğu gayr-i menkullerin büyük bir kısmı yakın tarihimizde satılmıştır. Bu satışların ilanları birtakım naylon gazetelere, yahut bütün baskısı birkaç yüz adedi geçmeyen sürüngen ceridelere verilerek halkın gözünden ve dikkatinden kaçırılmıştır. Bir araştıracının bu konuya eğilmesini, ciddî ve sahih belge ve bilgilerin ışığında yakın tarihimizdeki vakıf yağmasını dile getiren, gözler önüne seren ilmî bir araştırma yapmasını bekliyoruz.

* * *

Cami Soygunları

Tarihî camilerimiz yıllardan beri göz göre göre soyulmuştur. Bu soygun ve talan:

1-Kök boyalı, el dokuması tarihî ve bazısı çok değerli hatta müzelik halı ve kilimlerin atılması, yağmalanması, satılması,

2-Duvarlardaki tarihî ve bir kısmının sanat kıymeti çok yüksek hüsn-i hat levhalarının yok edilmesi, çalınması, yağma edilmesi, satılması,

3-Kıymetli ve tarihî çinilerin hoyratça sökülüp aşırılması,

4-Bazı camilerdeki tarihî ve çok değerli ahşap kapıların pencere kapaklarının çalınması,

5-Bazı camilerin kapılarındaki madenî süs eşyasının, tarihî kilitlerin çalınması, yok edilmesi... şeklinde tezâhür etmiştir. Bu korkunç yağmanın kitapları, tarihi yazılmalıdır. Değeri milyarlar dolar olan tarihî ve eski halı ve kilimler yağmalanmış, yağmalatılmış, yok edilmiştir?

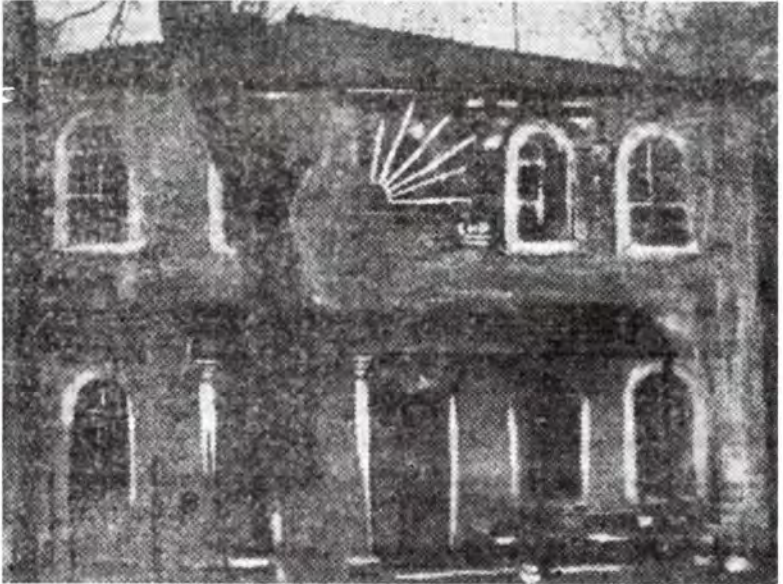
* * *

Küçüksu camii

Merhum üstad M. Raif Ogan tarafından yayınlanmış olan *İslam Dünyası* adlı haftalık derginin, 16 Mayıs 1952 tarihli ve 8 sayılı nüshasında "Tarihî Mabetleri Meyhane Haline Getirme Faslından... Anadoluhisarlılar, Tarihî Küçüksu Sarayı Camiinin Gâsıplardan İstirdadını

(geri alınmasını) ve İhyasını (tekrar cami haline getirilmesini) istiyorlar...” başlığı altında iki sayfalık bir yazı ve büyük bir fotoğraf yer almaktadır. Yazı iki kısımdan ibarettir: Birinci kısım, günlük **Akın** gazetesinin 21 Nisan 1952 tarihli nüshasında çıkan ve adigeçen cami ile ilgili olan yayındır. İkinci kısım ise, **İslam Dünyası** dergisinin buna yaptığı açıklama ve ektir. Önemine binaen aynen iktibas ediyoruz. Fotoğrafta, minaresi yıkılmış, düğün salonu ve eğlence yeri haline çevrilmiş cami görünüyor. Kapısının üzerinde CHP'nin altıoku yerleştirilmiş... Maalesef bu cami, 1950'de Demokrat Parti iktidara geçtikten sonra, CHP'den alınıp tekrar İslam mabedi yapılacağı yerde büsbütün yok edilmiştir. Şimdi onun yerinde yeller esiyor. Yaşları müsait olan eski İstanbullular, Anadoluhisarı'na gitmişlerse bu talihsiz camiyi hatırlayacaklardır.

Tarihi Mabetleri Meyhane Haline Getirme Faslından

Gün geçmiyor ki CHP'nin din ve ibadetgâh üzerinde açtığı çeyrek asırlık zorlama harbinin yeni bir sapıklığı karşısında kalmayalım. Akın gazetesinin 21 Nisan tarihli sayısından iktibas eylediğimiz resim ve yazı; CHP'nin laikliğe aykırı fiilini tam manasıyla isbat ve tevsik eder. Bundan dolayı bu cürmün sanıkları kimler ise, hakimın huzuruna sevk olunması Adalet ve kanunun müktezasıdır.

Akın'daki yazıyı aynen sütunlarımıza geçiriyoruz.

*

Anadoluhisarlılar, tarihî Küçüksu Sarayı camiinin gâsıplarından istirdâdını ve ihyasını istiyor.

Halk Partisinin sakat laiklik telakkisi, tek parti menfaati ile el ele verince, İstanbul'umuzun tarihi değeri olan sanat eserlerinin ve mabetlerinin nasıl tecavüze uğradığı malumdur. Yaptığımız tetkiklere göre, iptal edilmek, minareleri yıkılmak, civar halk namına mesnetsiz mazbatalar tanzim etmek suretiyle, mabetlik kudsi vazifesinden alınıp, Halk Partisinin mülkiyetine veya sembolik rakamlarla kirasına verilen cami ve mescidlerin sayısı, sadece İstanbul belediye hudutları içinde altıyı bulmaktadır.

Bunlar arasında, Abdülaziz devrinin en güzel eserlerinden olan ve bilhassa turizme değer verildiği şu günlerde, ihyası, Anadolu yakasını, tahribe uğramış güzel eserlerinden birisine kavuşturacak olan Küçüksu Kasrı camiinin de minaresi, havsalanın alamıyacağı laubalilikle Halk Partisi tarafından on beş sene kadar önce yıktırılmış, minber yeri tadil edilmiş, harici şekli cami olduğunu belli etmemek için değiştirilmeye çalışılmış ve ayda 6 lira gibi hazin bir değerle Halk Partisine kiralanmıştır.

Halk Partisi, sadece Anadoluhisarlıları değil, bu tarihî mabedin değerini takdir eden bütün vatandaşları dilhûn eden gasbını tamamlamak için, Millî Korunma Kanununun sarıh hükümlerini de ihlâl ederek, burasını, ciro hakkı ve ahere icar salâhiyeti olmadan, Halk Odası, Hisar

Gençlik Klübü, Kızılay'a kiralamış, bununla da yetinmiyerek, mabedin iç salonlarında danslı, cazlı, içkili eğlenceler, düğünler tertibine başlanmış. Menfaat temini için her çareyi mubah gören bu adamlar, yaz mevsiminde de, bahçeyi gazino olarak icara vermekte, içkili gazononun bütün lâubalilikleri en ağır tezahürlerine kadar bu tarihî mabedin hariminde irtikâp edilmektedir.

Halkevlerinin millet hazinesinden gasbedilmiş gayrı menkullerinin millete iadesini kanun mevzuu yapacak kadar hassasiyet gösteren yeni iktidarın, halkın en mukaddes hislerini hiçe sayan, tarihî anıtlarımızı tahrip eden bu gasıb karşısında hareketsiz kalacağını sanmıyoruz. Her şeyden önce Vakıflar İdaresini, tarihî eserleri koruma derneğini, müzeler idaresini, Türk Tarihi Kurumunu harekete davet ediyoruz.

Anadoluhisarı halkı, vicdan hürriyetinin teminat altına alındığı bu devirde, ecdat yadigârı olan, bu mabedi, ihya azmindedir. Her şeyden önce, tarihî değeri mutlak olan bu yerin fuzulî şagillerinin elinden alınması lâzımdır. Bunu da Vakıflar Umum Müdürlüğü geç kalmış bir vazife telâkki etmelidir. Anadoluhisarı halkı, dedelerinin ibadet vazifesini ifa ettikleri bu tarihî mabedi restore ederek ihya edeceklerini temin ediyorlar. Üsküdar Mihrimah camii şerifinin etrafının istimlâk edilerek açılması, Yenicami sahasının tanzimi gibi teşebbüslerin mucip sebebi, Küçüksu Kasrı camii için de aynen varittir.

Keyfiyeti, mutlaka hassasiyet göstereceklerinden emin olarak Vakıflar idaresinin, Eski Eserleri ve Tarihî Anıtları Koruma Derneğinin, Tarih Kurumunun ve kaybolmaya mahkûm eserin değeri bakımından Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğünün dikkatlerine sunuyoruz.

Cemal Gezer- Akın gazetesi

Bu yazıya eklenecek çok bir şey. yoktur: Yalnız kaç defa yazdık, kimse aldırmadı. Mimar Sinan'ın adı anılır, hâtırasına kitaplar çıkarılır, fakat onun yaptığı Süleymaniye Medreseleri bugün çöplük deposu olmuş ve sefillere kiralanmıştır. Dökmeciler Hamamı da onun ölmez mimarî

eserlerindendir. İçinde padişaha mahsus olmak üzere yaptığı halvetin zeminine fevkalâde nakışlarla süslenmiş bir Türk halısı serilmiştir. Ancak bu kumaş bir seccade değildir. Mozayik ve somakilerin işlenmesiyle tıpkı seccade resminde bir sanat eseridir. Bir misli dünyada yoktur. İşte burası bakır fabrikasına kiralanmıştır.

Evkafı, mevzuat ve bürokrasinin çerçevesinde uyuklamaktan kurtarıp da eşsiz sanat eserini kurtaramadık. Kiraya veriyorlar, neden?

Nef-i hazine... Ama, beş lira kira için beş milyarla yenisi elde olunamıyacak eserler mahvolacakmış, ne zararı var?

Memur, mevzuata uymuştur, mesul edilemez, edilse de nesi alınır!.

Senelerce evvel, Topkapı hazine-i evrakındaki tarihî vesikalar fersude kâğıt diye o zamanın Maliye Müsteşarı Ali Rıza ve İstanbul Defterdarı Şefik Beylerin bilgisiz kayıtsızlıkları ile Bulgaristan'a satıldı.

Gazeteler harekete geçti, pek ehemmiyetsiz kısmı geri getirilebildi. Fakat asıl kıymetlileri orada kaldı ve Bulgaristan'ın önce mümtaz eyalet, sonra müstakil krallık olmasına taallûk eden bu vesikalar ile İkinci Murat ve daha ilk ve sonraki devirlere ait en kıymetli menşûrlar, vesikalar, buyruldular, orada kaldı. Arabalardan dökülenler de İstanbul sokaklarında şunun bunun elinde kalarak helva sarmağa yaradı.

Başka memleketlerde olsa böyle işlerin müteşebbisleri linç edilir. Bizde mükâfat gördüler. Ali Rıza Bey, Maliye Müsteşarlığından Paris'te Dâyinler Vekilliğine terfian yollandı. Şefik Bey, galiba bir aralık mebus da oldu. Şimdi sağ iseler, ikisinin de millet ve memlekete hizmetleri dokunmuş emekli memurlar olarak hürmet gördüklerine şüphe yoktur.

Ne diyelim, elinde bir kırık kalemden, yüreğinde milliyet ve imân aşkından başka bir güvenecekleri olmayan biz Allah'ın âciz kulları ne yapabiliriz ki...

Havl ve kudret Allah'ındır. Allah, CHP'yi bir daha bu memleketin başına musallat eylemesin. Bizi böyle bir cezadan koru Yârabbi!

İslam Dünyası, 16 Mayıs 1952, sayı: 8, sayfa: 6,7

İmam hatipler, müezzin ve kayyimler zaruret içinde sürünüyorlar

Milletvekilleri bunları niçin düşünmüyor?

Mukaddes camilerimizde hizmet eden imam, hatip, müezzin ve kayyimlerimiz yıllardan beri intizarlarda: *"Belki bu yıl, almakta olduğumuz ücretler bir yoluna konur. Bu sene geçti; her halde gelecek sene nazarı itibara alınacak galiba!"* diye her sene zavallı imamlar müezzinler, bir ümit devresi geçiriyorlar.

1948 Yılı bütçesinin, Vakıflar Umum Müdürlüğüne dahil ve hayrat hademelerine taalluk eden kısmının müzakeresinde büyük Millet Meclisinde epeyce münakaşalar olmuş; muhterem din adamları artık bir şeyler olacağına inanmışlardı. Fakat maalesef o kadar münakaşaların, o kadar söyleşmelerin bu zavallılara hiç bir faydası olmadığı görüldü.

Cami hademeleri nizamnamesi bir tedkik edilecek olursa kıymetli din adamlarımızın terfih ve terfilerine taalluk eden bir tek satır bile yoktur. Vaktiyle 27 Temmuz 1937 tarih ve 3667 sayılı resmî gazetede *"Vakıflar Umum Müdürlüğünce mazbuten idare olunan tasnif dahili cami ve mescid hizmetleri aylıklarına ait talimatname"* diye bir şey çıkmıştı. Buna göre, hiç olmazsa imamlar için bir tahsil farkı gözetilmiş ve terfi hususatı ele alınmış gibi idi. Fakat aradan aylar, yıllar geçti, bu yayınlanan talimatname muhteviyatı bir türlü tatbik edilemedi. Şimdiye kadar hiç bir imam veya müezzinin mesleği içinde terfi ettiği duyulmamıştır. Hiç bir imam veya müezzine verilen aylık ücretin maişetine kâfi geldiği de işitilmedi.

1948 yılı bütçesinde büyük küçük cami ve mescidlerin imam ve müezzin ücretleri hep birleştirilerek 60 lira yapıldı. Bir tanesi müstesna olmak üzere (O da Tekeli Mehmet paşa camii imam ve hatibi. Aylık ücreti "65". Zira her ay "19" lira kadar bir para kesildikten sonra "46" lira alır) vilâyet dahilinde bundan yukarı ücret alan bir tek imama müezzine

rastlanamaz. Esasen bu 50 liranın 10 lirası bazı vergiler için kesilerek her birinin ellerine ancak 40 lira kadar bir para geçebilmektedir. Bu takdirde bu zavallıların yevmiyeleri 150 kuruşa bile gelmez. Bu miktar bir para ile bu zamanda geçim yapıp yapılmıyacağı hakkelinsaf bir düşünülmelidir. Halbuki bu feragatkâr zümre de efrad-ı aile, evlât ve iyal sahipleridir. Bunlar da kendilerine verilen bir vazifeyi, hem de vazife-i mukaddeseyi canla başla ifaya çalışıyorlar. Şimdi her hangi bir işte çalışan bir amele bile yevmiye 250 kuruştan aşağı bir paraya iş görmemektedir.

İlkokul öğretmenleri senelerden beri bağıra çağıra maaşlarını bir yoluna koydurmağa muvaffak oldular ve müvazene-i umumiyyeye geçebildiler. Lâkin imam ve hatipler, müezzin ve kayyimler ne yapsınlar? Bunların uğraşmaları için kudret lâzım. Aldıkları pek az bir para ile yalnız kuru kuru ekmek yediklerinden boğazlarından sada gelmiyor. Talihsiz bir zümre, daha yıldızları doğmamış bir avuç din hâdimleri.

Halbuki bir din vazifelisi hiç bir zaman ihmal edilecek bir şahsiyet olmasa gerektir. Bir din hâdimi yalnız dini cepheden değil, aynı zamanda millî cepheden de mütalea edilmeli ve en kıymetli bir propaganda elemanı olarak görülmelidir.

İslâmiyet'in başlangıcından beri haftanın her cuma gününde ve muayyen bir vaktinde bütün ümmetin toplanarak içlerinden en muktedirlerinin haftanın en mühim hâdisat-ı diniye ve dünyeviyesine müteallik nutuk vermesi büyük bir hikmete müstenid bulunduğu, evet şüphe götürmez bir hakikattir. İmdi böyle din hatiplerini, din nasihalarını maddeten tatmin bir zarurettir. Memleketimizde nice kültürlü, mütefekkir, münevver din hatipleri vardır. Böylelerinin aldıkları ücret o kadar ehemmiyetsizdir ki bir odacının maaşı bundan fazladır.

Hasılı umumî kanaat şu merkezdedir ki böyle kıymetli ve memleket için her zaman faydalı elemanlar bilâihmal ele alınmalı, tatmin edilmeli, takdire lâayık görülmeli ve bu meslek erbabının da terfihine çalışılmalıdır. Memleketimizin milletvekillerinden istenilen ve beklenilen en mühim işlerden biri de uzun yıllar boyunca zaruret içinde çırpınan

bu zümrenin ellerinden tutarak dar bir maişetten kurtarılmaalarının temini neye vâbeste ise onu yapmalarıdır.

Vakıflar Umum Müdürlüğü de cami hademelerine ait olan, fakat yeni bazı hükümleri ihtiva etmesi gereken nizamnameyi her halde baştan aşağı iyi incelemeğe tâbi tutmalı ve buna daha esaslı bir şekil vermelidir. Nitekim talimatnameden “mezuniyet-i daime” kaydı çıkarılıp tekaütlük esası konulmalıdır.

Bu “mezuniyeti daime” ne demektir? Kendisinden hiç bir hizmet beklenilmiyen bir memur veya bir müstahdem tekaüt edilir ve gördüğü, tutduğu işle alâkası kesilir. Halbuki imamlık, hatiplik ve müezzinlikte teamül böyle değildir. Artık namaz kıldırmıyacak ezan okuyamıyacak bir hale gelmiş olan bir din hademesi ölünceye kadar bulunduğu camiin vazifedarı tanınmakta ve bu da bunlar için bir imtiyaz olarak kabul edilmekte imiş. İyi ama haddizatında kendi şahsî maişetlerine kâfi gelemiyen aldıkları ücretin yarısı mezuniyeti daimeye sevk edilen emektara verilip diğer yarısı da ona vekâlet edecek olana verilirse mezuniyeti daimeye bulunanın ölümüne değin o caminin imamlık veya müezzinlik vazifelerine kolay kolay adam bulunamaz. Sonra bu meslekte ölenlerin ailelerine, çoluk ve çocuklarına hiç bir tahsis yapılmıyor. Bir imam veya müezzin yıllarca hayatını bu kudsi vazifede geçiriyor, fakat vefatında efradı ailesine yalnızca ağlamak düşüyor. Muhtaçin tertibinden diye verilen bir iki lira paraya ne yardım denir, ne de başka bir şey...

Hasılı bizim sayın Milletvekillerinin bu temiz din hadimlerimizin şu incelediğimiz vaziyetleriyle bu defa daha yakından alâkadar olmaları ve Vakıflar Umum Müdürlüğünün de işaret ettiğimiz cihetleri yerinde bularak ona göre tedbir alması, hayrat hademesi nizamnamesine daha faydalı hükümler koymak suretiyle tâdil ve ıslâhını derpiş etmesi haklı ve umumî isteklerimizden biridir.

Bu yazılarımız bilmem kaç Milletvekilimiz tarafından okunup da not edilecek! Maahaza Vakıflar Umum Müdürlüğü'nün cami hademeleri tüzüğünde bir değişiklik yapmasını ve din adamlarımızın maaşlarını onların terfihine medar olacak şekilde bir düzene koymasını çok

umuyoruz. Çünkü bu halde bu zavallı zümre hiç bir zaman kendilerini maddi ıztıraplardan kurtaramıyacaklardır.

Tabiidir ki bunların başlarında da bir geçim galesi vardır. Bunların başlarında da hastalık, sağlık derdi, çocuk okutma derdi vesaire gibi bin türlü şeyler vardır. Binaenaleyh şimdiki halde ellerine geçen pek az bir para ile aile geçimi değil, kendi şahsi geçimlerini bile teminden âcizdirler. Bütçelerin müzakeresi ayı olan bu Aralık ayında büyük Millet Meclisinde her halde din hadimlerimizin bu acıklı durumları bu defa ciddi olarak incelenir ve maaşlarının arttırılmalarına bir çare bulunur ümidindeyiz.

Antalya: Osman Çandır

(Sebilürreşad, c. 1, s. 24, sayfa: 383-384, Aralık 1948)

Not: 1950'den önceki İnönü'nün tek parti oligarşisi zamanında din ve cami görevlilerinin nasıl süründürüldüğü hakkında bir fikir vermek için yukarıdaki yazıyı iktibas etmiş bulunuyorum. (M. Ş. E.)

* * *

Sebilürreşad dergisinin c. 1, sayı 10, 158'inci sayfasında
yayınlanmış yazıdır.

Câmiler haraç mezat satılıyor

Tasvir gazetesini muhabiri Adana'dan bildiriyor:

Ecdadımızın mimarî ve dinî şaheserleri olan cami, medrese ve mescidlerimizin azameti ile her vakit gururlanırız. Kurtuluş savaşı sırasında Anadolu'daki düşman ordusunun camilerimize karşı irtikâp ettiği şenî hareketlerin Türk ruhunda uyandırdığı asabiyet derecesini düşününüz! Daha yakın tarihe kadar güneyden Anadolu'ya yönetilen müteaddit akınlar, Kilis'in 31 minaresinden birden yükselen "Allahu Ekber" sedaları karşısında erimiş, Türk sipahilerinin "Allah, Allah!" diye yükselttikleri sesleri Arş-ı âlâya çıkarken düşman birlikleri ya kısmen yok olmuş veya yüz geri etmiştir.

İşte yakın tarihimizde birer kale vazifesi de görmüş olan Kilis camileri haraç mezat satılığa çıkarılmakla mukaddes akidelerimiz,

faziletle dolu an'anelerimiz ve dinî duygularımız çiğnenmiş bulunmaktadır.

Bizzat ilgili daireden aldığım malûmata göre, Kilis'teki minareli 31 cami, 12 mescid ve medreseden, maalesef 8 cami haraç mezat suretiyle şahıslara satılmış bulunmaktadır. Şeyh Hıdır, Hasan Attar, Hasan Çelebi, Şeyh Süleyman, Kürtler, Zeytinli, Şeyh Ahmet ve Kör İmam isimlerini taşıyan bu 8 camimiz elden çıkarılmış, Evkaf Umum Müdürlüğü tamir ödeneği vermediğinden tarihî kıymeti büyük olan Pirlioğlu camii'nin ön kısmı da belediye tarafından yıktırılmıştır.

Keza tarihî kıymeti büyük olan Kesik Minare ve Muallak camileri de bakımsızlık yüzünden Evkaf tarafından kadro harici edilmiştir.

Böylece, mescid ve medreseler hariç olarak sırf minareli 31 camiden bugün Evkafın elinde cemaate açık ancak 10 cami kalmıştır. Diğer 10 cami ve 12 mescid ve medrese Evkaf'a hiç bir bakım ve tamir görmemektedir.

Bu tarihî ve dinî eserlerin tamirine sarfedilmek üzere Millî Savunma Bakanlığınca verilen 13 bin liranın da Evkaf Umum Müdürlüğünce başka vilâyetlere tahsis edilerek mahallinde harcanmadığı iddia edilmektedir. Nitekim, satılan camilerden alınan binlerce lira da İstanbul'a gönderilerek hıdamat-ı hayrat ve tamir masraflarına karşılık tutulmuştur.

Halk tarafından satın alınan camiler yine cami olarak âmme hizmetinde kullanılmakta, bunların idaresi ve tezyinatı da yine halkın yardımlarıyla sağlanmaktadır. Hattâ, Evkafın işlettiği camilerden bir kısmı da imamsız ve müezzinsiz olduğundan, bu boşlukları da halk doldurmaktadır.

Kilis'te öteden beri cari olan âdet gereğince, ramazan günlerinde selâ ve ilâhiler, gece sahurdan önce başlayarak sahur süresi sonuna kadar devam etmektedir. Hiç bir şehrimizde görülmiyen bu güzel gece ilâhileri bütün Kilis'i yankılar ve derin bir ahenk içinde vecde getirmektedir. 120 bin nüfuslu Adana'da 12, 27 bin nüfuslu Mersin'de 5, 27 bin nüfuslu Antakya'da minareli 6 camie rağmen, 27 bin nüfuslu Kilis'te hepsi de

minareli 31 caminin bulunması bu sınır şehrimizin ne derece Müslüman ve ecdâd yadigârı bir diyar olduğunu gösterir. Bu tarihî Türk şehrinde, Evkafın, kıymetsiz birer meta imiş gibi camileri mezada çıkarıp, bunlardan 8 tanesini satmış olması, Kilis ahalisinin yüreğinde şifa bulmaz yaralar açmıştır. Mezat tâbirini kasden kullanmıyorum, camiler hakikaten mezada konularak arttırmak suretiyle satılmıştır.

Adının açıklanmasını istemiyen Kilis eşrafından ve cami satın alan zevattan biri bana şunları söyledi:

Hıristiyanlık âleminde şimdiye kadar kilise satıldığı duyulmamış olduğu gibi Türk ve İslâm âleminde de cami satıldığına asla rastlanmamıştır. En büyük iktisadî buhranlar, hattâ harp zaruretleri karşısında dahi milletler nasıl ki müzelerini satamazlarsa, cami veya kiliseler de satılamaz. Zira, bu hal dinî olduğu kadar da ahlâkî bir çöküntü, o derecede millî bir skandal olur. Ümit ederiz ki, Evkaf Umum Müdürlüğü yaptığı bu hatanın çabuk farkına varsın ve "Türkler anıtlarımızı koruyunuz! 2900 cami yaralarını sarmamızı bekliyor!.." diye gazetelere, şu günlerde ilânlar veren *Tarihî Anıtların Korunmasına ve Onarılmasına Yardım Derneği* bu sefilâne hareketi önleyebilsin!

* * *

Camilerimiz ne halde?

Kadircan KAFLI

Atalarımız kendi paralarıyla camiler, medreseler, okullar, çeşmeler yaptırmakta pek gayretliyidiler. Yurdumuz böylece süslendi, kıymet kazandı ve Avrupalıların bize barbar demekte haksız olduklarını bu parlak medeniyet eserleriyle ispat ediyoruz. Şimdi de bazı camiler yapıldı ve yapılıyor. Zarif bir eser olan Şişli camii halkın hediyesidir. Levent'de bir hanım pek güzel bir cami yaptırıyor, ne mutlu!... Allah ondan razı olsun.

Türkiye Anıtlar Derneği de bilhassa eski cami ve mescidlerin imariyle meşguldür, çok iş başarmıştır; fakat bir çok camiler ve mescidler kiraya verilmiş, yahut işgal edilmiş olduğundan tamiri yapılamıyor.

Galata'da Arap camii yanında yeni **Valide camii** yıkılmıştır, arsası bir Yahudiye kiralanmış, o da büyük kârla ve parça parça başkalarına kiraya vermiştir. Halk buraya yeni bir cami yaptıрмаğa hazırdır, fakat Vakıflar İdaresi mâni oluyor. Hahambaşıya müracaat edilmesi düşünülüyor. Belki Yahudiye onun sözü geçer...

Süleymaniye'de eski **Huffaz mektebi** Halk Partisinin işgalindedir. Kur'an kursu açmak üzere tamir edilmek isteniyor, Halk partisi boşaltmıyor.

Sultanahmette **Nakilbend camii** eski kerestelerle dolu bir depo halindedir.

Şehzadebaşı'nda **Burmali mescid** bir müteahhidin kereste atölyesidir, tahliyesi istenmiştir. Vali bu hususta kaymakamlığa emir vermiştir, fakat faydası olmamıştır.

Babîâli karşısında minaresi kırık **Fatma Sultan camii** jandarma elbise deposudur, tamirine imkân bulunamıyor.

Fatih'te **Hafız Paşa camii** kereste enkazı satan bir adama kiralanmıştır, bir senedenberi tahliye ettirilmesine çalışılıyor, Vakıflar idaresi boşalttıramıyor.

Uzunçarşı'da **Atik İbrahim paşa camii** muhtelif sanat sahipleri tarafından ve gecekonducularla işgal edilmiştir. Mühim bir eser olmasına rağmen berbad bir haldedir. Aynı yerde **Beyazıd-ı Cedid camii** bir Ermeni ile bir Türk tarafından boya fabrikası olarak kullanılıyor, minaresine baca yapılmıştır. Yine aynı yerde **Samanviramevvel mescidi** (?) de işgal altındadır. Vakıflar İdaresi bu üç mabedin de Türkiye Anıtlar Derneği tarafından tamirine imkân bırakmamaktadır; bu üç mâbed Diyanet İşleri Reisliği kadrosuna bile alınmıştır.

Galatada **Necati Bey** caddesinde **Beyazid Cedid camiinin** önündeki musalla yeri, arkadaki sokakta bir kahveciye Vakıflar tarafından kiralanmıştır, iki seneden beri tahliyesi mümkün olmuyor.

Kantarcılar'da **Demirtaşcamii** **Fatih** devrinden kalan bir mâbeddir. Vakıflar İdaresi kiraya vermiştir, yumurta deposudur.

Çarşıkapı'da Hüseyin Ağa camii marangoz atelyesidir. İçindeki adam rızasıyla çıkacaktı, Vakıflar İdaresi mâni oldu.

Vefa'da Mimar Ağa camii nalband atelyesidir; atlar nallanıyor; Vakıflar idaresi de böyle bir işe tahsis ettirdiği için muzdarip olmak icap eder.*

Fatih'te Mimar Sinan'ın kendi adına yaptırdığı mescid yıkılmıştır. Minaresi var. Gecekondularla kaplanmıştır. Tahliye edilse derhal yeniden yapılacaktır, projesi hazırdır.

Küçüksu'da iskele karşısında **Mihrimah Valde camii** Halk partisinin işgalindedir; içinde pehlivan güreşleri yapılır, dans edilir, mihrabı önünde rakı içildiği de rivayet olunuyor.

Bebek'te Kayalar mescidi bir kadının kirasındadır; ev olarak kullanılıyor.

İstanbul'da harap veya başka maksatla kullanılan bir tek havra veya kilise yoktur, fakat camilerimiz işte bu haldedir.

Bu Vakıflar İdaresini hidayete getirecek bir kahraman yok mu?

İstanbul'da **Çarşıkapı'da Makasçılar'da, Hoca Piri camii** vardır; camii yaptıranın mezarı da oradadır, vakfiyesi kaybolmuştur, fakat vakfının iki han ve on beş dükkân olduğu sabittir. Bu vakfı veren zat ikinci Mustafa devrinin zenginlerinden Simkeşhane emîni Sürurî Mustafa Ağa'dır. İmam ve hatip tâyin etmiştir; civardaki bir mahalle de aynı kişinin adını taşır.

Bu mescid otuz sene önceye kadar mâmurdu, Vakıflar idaresi tarafından bir Ermeniye aylığı 18 liradan kiraya verilmiş, bu kira son zamanlarda 120 liraya çıkarılmış. Kiracı bu mescidi kadın iskarpinlerine tahta ökçe yapan bir fabrika haline koymuş, minaresini yıktırmış ve dibine hela yaptırmış; yanındaki birkaç mezarın üstüne de bir gecekondu yerleştirilmiş. Türbe kahvehane haline getirilmiş, rivayete göre bu kahvehaneyi devralmak için 7.000 lira hava parası verenler varmış!

* Meşhur Vefa bozacısının yanındaki câmi. (M. Ş. E.)

Senelerden beri Türkiye Anıtlar Derneği bu mescidi tamir ettirip ibadete açmak istiyordu, fakat tahliye ettiremiyordu. Bir müddet önce fabrikada biriken talaşlar tutuştu, mescid cayır cayır yandı. Artık kiracı ile yapılan mukavelenin hükmü kalmamıştır; hiç bir menfaat gözetmeksizin hayır işleriyle uğraşan derneğe teslim edilerek imar edilmesi ve ibadete açılması icabeder, fakat teslim edilmiyor. Vakıflar idaresi: "Kiraya verilmiştir, Milli Korunma Kanunu var, kiracıyı zorlayamam!" diyor. Kiracı Ermeni ise; "Ben boşaltırım, fakat Vakıflar idaresi emir versin!" diyor. Vakıflar idaresi her nedense bu emri vermiyor; imalâthane olarak kullanılmasına müsaade ederek yanmasına sebep olması yetmiyormuş gibi imarına da imkân bırakmıyor.

Anlattıklarına göre kiracı Ermeni, bir Müslüman avukat tutmuş, bu avukat da şimdiki fecî durumun devamına canla başla çalışıyormuş! Demokrat partiye şikâyet edilmiş, parti tarafından yardım edilmiş, fakat buna rağmen netice alınamamış. Biraz daha zaman geçerse arsa haline gelecek ve Vakıflar idaresi ya satacak, yahut bir han yaptıracak! Böylece atalar yadigarı bir eser yok olacak!

Biliyoruz ki vaktiyle bizim olan Yunan, Bulgar ve diğer Hıristiyan ülkelerindeki camiler hep yıktırılmıştır; haydi diyelim ki onlar düşmanlarımızdır, başka şey beklenmez; fakat kendimiz de mi yıkacağız? Mabedlerimize ve eserlerimize düşmanlarımız gibi muamele etmek ne kadar acı!... Bunun günahı büyüktür ve tarih karşısında bize utanç verir.

Camiin şimdi damı açıktır, içi enkaz halindedir; enkaz arasında birkaç makine parçası var, kiracı bu parçalara dayanarak kaypaklık ediyor, Vakıflar idaresi de onu koruyor.

Bu cami kimindir? Ne Ermeninin, ne de Vakıflar İdaresininindir. Bu cami Müslüman Türk halkındır. Allah aşkına bunu teslim ediniz de imar edilsin. Bu dernek ne Vakıflar İdaresinden ne de hükümetten beş kuruş istiyor. Tamir parası hazırdır, yetmezse müminler keselerini açacaklardır.

Yeni Sabah: Kadircan KAFLI

(Sebilürreşad, c. 8, sayı:193, Mart 1955, sayfa: 286-287)

Sebilürreşad Cilt II Sayı: 26, Ocak 1949, sayfa: 67'de
yayınlanmıştır.

İmamsızlıktan camiler kapalıdır Yirmibeş senelik tahribatın elemli neticeleri: Ma'betler harap olmaktan, millet perişanlıktan kurtulmayacak mı?

Çal ilçe merkezinde, üç camii şerif vardır. Bunlardan ikisi imamsızlık, hatipsizlik yüzünden kapalıdır. Birisi de sözde açıktır. Sebebine gelince: Bu camii şerifin imamlığı için bir tahsisat vardır. Fakat imamında imamlık yapacak maddî iktidar mevcut olmadığı için, mezuniyeti daimeye tâbidir. Mevcut tahsisatın yarısı kendisine verilerek istirahat sevkolunmuştur. İade-i sıhhat ve afiyeti de imkânsızdır. İhtiyardır, alildir ve hayli emektardır. Tahsisatın diğer yarısı ile de bir vekil imam bulunmuştur. Yarım tahsisatla hizmete razı olan imamın, imamlık kudretinin tayinini ehline terkedelim. Yalnız cehrî namazları imamın hatası yüzünden bazan iki üç defa kılmak lüzumu hasıl oluyor. Bu hal de gayet haklı olarak cemaatte şüphe doğuruyor. Bu camii şerifin muvazzaf bir müezzini de yoktur.

Acaba ömrünün sonuna kadar vazifesine gelemeyecek olan asıl imamın geçmiş hizmetlerine karşı ayrı bir tertipten kendisine maaş, ikramiye vesaire tahsisi suretiyle imamlık için verilen tahsisatın tamamıyla müstakil ve asıl ve binnetice ehil bir imam bulmak mümkün değil midir?

Bir ilçe merkezinin faal bulunan tek camii şerifinde cemaatin şüphe ve tereddüdüne rıza göstermek nasıl bir formüldür?

Üç camii şeriften ikisinin tamamen metrûk, ihtiyaç mevcut olduğu halde birisinin de ulu orta faaliyette bulunmasına nasıl rıza gösteriliyor ve muvafakat olunuyor? Bunlara birer imam hatip ve birer müezzini vermeğe hakikaten mi imkân yoktur? Bu cihetlerin nazarı itibara alınmasını kim ve hangi makam sağlayacaktır?

İmamlık mevzuu üzerinde iken bir müşahedemi kaydetmeden geçemiyeceğim. Üç beş ay evvel Diyanet Riyasetinin istediği bazı malûmatı sağlamak ve bazı cetvelleri doldurmak üzere, ilçenin kasaba ve köylerindeki bütün imamlar müftülüğe davet olundu ve gereği yapıldı. Bu arada bu zevatın her birisi ile müşerref olmak imkânını elde ettim.

İçlerinde hakikaten bu vazifenin ehli olduğu besbelli olan, tahsil görmüş, icazet almış, âlim ve fadıl zevat da vardır. Pek çoğu “Emsile, bina, maksud, izhar, avamil” gibi ders okumuş, bir kısmı, da Ulus okulundan diplomalı, bazıları ilkokulu yarıda bırakmış zevattır.

İmam deyince, arkasındaki cemaatin tam itimadını kazanmış ve Allah huzurunda kemali huşu ile masivadan tecerrüd ederek kalbi sırf Allah’a ve ibadete bağlanmış, dört yüz dirhem olgun bir Müslüman hatıra gelir. Bu da sağdan, soldan, tırtıklanmış, yama olarak edinilmiş malûmat ile olmaz sanırım. Her ne kadar ilim, huzû ve huşu için tam ve kâmil bir sebep değilse de, bilgisiz, malûmatsız, vukufsuz huzû ve huşu da olamayacağını kabul etmek lâzımdır.

Nihayet bu zümrenin içinde öylelerini tanıdım ki maişet derdi için bir çok işlerde bulunmuş, bunlardan bir nasib çıkaramayınca en kolay olarak imamlığı, köy imamlığını ele almıştır.

Köy kanunu, köy derneğine imamı seçmeyi, köy bütçesiyle bu imamın ve hatibin yıllık ücretini vermeyi kabul ettiğine göre, bunun lâiklikle olan münasebetini tedkik, kanunî ve hukukî bir hükme rapt işini ehline ve alâkalılara bırakalım. Yalnız seçilen imam ve hatibin şahsını, ahlâkını ve ilmî kudretini, ehliyetini aramak lüzumu niçin ihmal olunmaktadır? Devlet resmî vaziyette maaş ve ücret verdirdiği imamı seçme ve bilhassa yetiştirme işini niçin düşünmemektedir?

Her ne kadar imam ve hatip yetiştirmek için kurs açmak bahis mevzuu olmakta ise de bu işin kursla falan kabil olacağı mı sanılmaktadır? Kurs, isminden de anlaşılacağı üzere herhangi bir mevzuda yetiştirilen elemanların bilgi ve enerjilerini tazelemek, zamanın ve vazifenin icabına

göre bazı yeni bilgileri iktisap ve ilâve için geçici ve tamamlayıcı bir tedbirdir.

Kurs ile imam ve hatip yetiştirmek “dökme su ile değirmen döndürmeğe çalışmak” demek değil midir? Allah huzurunda ve cemaatin vebal yükü altında bir ibadet vazifesini yapmak, acaba ulu orta herhangi bir muameleyi öğrenmek ve yapmak kadar kolay mı sanılıyor? Şer’î işlerde en güç ve mesuliyetli vazifenin imamlık olduğundan haberdar mı olunmuyor? Bugün köylerde imam ve hatip diye kullanılan ve resmî bütçelerden ücretleri verilenler arasında tam bir eleme yapılırsa, nelerin meydana çıkacağını düşünmek lâzımdır. Bunun için de 25 seneden beri bu mevzuda tek eleman yetiştirmek için hiç bir makam sahibinin ve teşekkülün meşgul olmadığını ve bu işin bir idare-i maslahat ile yürütüldüğünü hesaba almak bile kâfidir.

Bizde memleketi cennet gibi göstermek zihniyeti hâlâ mı hüküm sürmektedir? Asıl dert ve yara ortaya konup da cemiyet halinde bunun dermanını aramak ve bulmak ve memleketi bu suretle hakikaten cennete çevirmek hâlâ mı şiarımız olmayacak?

“Dert çok, hem-dert yok, düşman kavi, tali’ zebun” deyip körü körüne perişanlığa razı olma zihniyetinin esiri olmaktan bu milletin kurtulması lâzımdır.

Geçenlerde Çal Bekilli kasabasına gittim. Orada devlet eliyle açılmış bir dikiş biçki kursu vardır. Başında her ay yüz küsur lira ücret alan bir bayan öğretmen de vardır. Öğrenci sayısı ile ilgilendim. Aylardan beri en kesif öğrenci sayısının yalnız ve tek başına 4’ü geçmediğini esfle öğrendim. Buna gösterilen alâka da yalnız debdebe ve tantana ile açılmasından ve bu arada şatafatlı bir konferanstan ibarettir. 4 öğrenciye bir bayan öğretmen ve her ay yüz küsur lira ücret; koca bir ilçe merkezinin üç camii şerifinden yalnız birisine 25 lira ücretle bir imam!.. “Fa’tebirû ya ül’il-ebsar.

Orhan Vural
Emekli öğretmen, Çal

Sebilürreşad c. 6, sayı: 128, sayfa:4748, Haziran 1952

Bir usul-i fıkıh meselesi

Ankara Milletvekili Ömer Bilen, Ankara'da Hacıbayram camiinde vaaz ederken cenazelere, heykellere çelenk koymak, ölümlere milyonlar sarf ile ehramlar yapmak Firavunlara mahsus bulunduğunu ve küfür olduğunu söylemiş!

Millet Partisinin devrimci kolunun reisi ve Halk Partisi umde-lerinin müfrit taraftarı Hikmet Bayur, Kudret gazetesinde bunu diline dolayarak Ömer Efendiye hücum etti.

Diğer taraftan eski İstanbul Valisi Muhittin Üstündağ da hiç münasebeti olmadığı halde, Abdullah Cevdetvarî bir tavır takınarak, Ömer Efendiye hitaben Cumhuriyet gazetesinde tuhaf bir mektup neşretti.

İnkılâb hastası olan Bay Hikmet Bayur'un devrimciliğe aid meselelere münasebetli münasebetsiz karışmaktan kendini alamadığı malûm. Amma şu koca bir zulüm ve istibdad devrinin nice günahlarını omuzlarında taşıyan şu Halkçı Vali beye ne oluyor? Rahat rahat kenarda otururken, yaptıklarını unutturmak için ağzını açmaması icab ederken, cami duvarına çatmağa kalkışması şaşkınlık eseri değilse, büyük bir ruhî buhrandır.

Hoca Ömer Efendiye çatmak için onun israf diye söylediği sözü bunlar küfür diye tahrif etmişler. Ömer Efendi din ilimlerine vâkıf, söylediğini bilen kudretli bir vaizdir. Eğer bu bahislerde küfür kelimesini kullandıysa onun şurut ve kuyudunu da söylemiştir. Yoksa mutlak olarak küfür isnadında bulunmaz. Nitekim kendileri de neşrettiği bir cevapla bunu teyid etmiştir. Hâdiselerde hüküm, maksad ve niyete göredir. Bir adam taabbüd ve teşebbüh maksadile bu işleri yaparsa küfretmiş olur mu, olmaz mı? Usulü fıkıhtan bahseden Vali Bey bu hususta ne buyururlar?

Bu münasebetle biz de bir sual soralım:

Pek güzel hatırlarsınız, istibdad devrinin en azgın zamanlarında zatîâlinizin Vali bulunduğu günlerde Park Otel'de iştret sofraları

kurulduğu, cazlar çaldığı, danslar yapıldığı bir gece birdenbire caz durmuştu.

Hiç kimseden emir almadığı halde müziğin böyle anı olarak durması dans edenleri hayret ve hiddet içinde bırakmıştı. Derhal Otel şefi çağırılmış, pür hiddet bunun sebebi sorulmuştu. Otel şefi titreyerek, otel ittisalindeki minarede ezan okunurken müziğin susması öteden beri âdet olduğu için böyle yapıldığını söylediği zaman ne kadar azarlandığını ve müziğin devamına emir verildiğini görünce zatiâlinizin yüksek feraset göstererek bir daha Park Otel eğlencelerini rahatsız etmemesi için, derhal o gece Belediye çöpçü amelelerini getirerek minareyi kazmalarla yerle yeksan ettirmeniz, asırlardan beri orada okunan Ezan-ı Muhammedi sesini susturmanız vaki midir, değil midir? Vaki ise bu hareketler bahis mevzuu ettiğiniz Usulü fıkıh kaidelerinin hangisine uyar? Bu, müminane bir hareket midir, yoksa kâfirane mi?

Bir de Cevad Rifat'ın neşrettiği "Türkoğlu, düşmanını tanı" adlı eserinde sizin farmason teşkilâtına dahil olduğunuzu söylüyor. Ne buyrulur?

* * *

Camilerin Mülkiyeti

Ayvalık'ta çıkan "Körfez" gazetesinin yazdığına göre, Ayvalık'ta ki Ziraat Bankası tarafından depo olarak işgal edilmekte olan Hayreddinpaşa mahallesindeki cam-i şerifi tahliye için vâki olan müracaatı banka reddetmiştir. Hiçbir hakka müstenit olmıyan ve camilerin mülkiyetini ihlâl eyleyen bu hareket bankanın îdarî ve hukukî mes'uliyetini muciptir. Evkaf İdaresinin derhal mahkemeye müracaatı tabiidir.

Sebilürreşad, c. 2, sayı: 40, Nisan 1949, sayfa: 235

Camiler İmamsız Kaldı

Bursa'dan Tasvir'e yazılıyor:

Her Müslümanın vazife-i diniyesi olan bayram namazını eda etmek üzere şehrili ve köylü bin küsur halk kütlesi camide bayram namazını kıldırarak bir imam bulamayınca hayretle hayal sukutuna uğrıyarak birbirlerinin yüzlerine bakakaldı. Bereket ki camiin devamlı müezzini, çârânâçar bu vazifeyi üzerine alarak bayram namazını kıldırarak mecburiyetinde kaldı.

Ecdadımızdan tevarüs edilen ve kıymeti tarihiyesi büyük olan İzmit'e hâkim bir tepe üzerinde İzmit vilâyetindeki camilerden birini teşkil eden "Orhan" camii Evkafın ihmali yüzünden çökmeğe mahkûm bir vaziyettedir.

Orhan Gazi ve Kocaeli fatihi Akça Koca'nın kılıçlariyle namaz kıldıkları tarihi "Orhan" camiinde bugün bizler o güzel tarihi mabet harap ve imamsız olarak namaz kılmaktayız.

Sebilürreşad, c. 1, say.: 17, sayfa: 261, Ekim 1948

* * *

Abideler Derneğinin nazar-ı dikkatine

Beyoğlu'nda Parmakkapı'da Pulchérie mektebine muttasıl mescid vaktiyle Evkaf tarafından satılıp minaresi yıkılırken civardaki kilise çanları çaldığını bizzat sabık sefirlerden Tefik Kamil bey kemali tees-sürle beyan etmiştir. Mescid binasına helalar ilave olunarak elyevm apartman olarak kullanılmaktadır. Bu mescidi, hali aslisine irca için Abideler Derneği'nin lazım gelen teşebbüs ve himmette bulunması rica olunur.

Sebilürreşad, Temmuz 1957, c. 10, s. 248, sayfa: 368

Yıkılan, Yokedilen, Satılan Tarihî Camiler

Mehmed Şevket Eygi

Arsaların, tarlaların, evlerin, dairelerin tapu senetleri vardır; sahiplerini resmen beyan eder; bir mülkün tapusu kimdeyse onun kanunî ve hukukî mâliki odur.

Ülkelerin, vatanların tapu senedi böyle bir kağıt parçası değildir. Türkiye topraklarının üzerindeki camiler, tarihî eserler, İslam kabristanları, çeşmeler, medreseler ve diğer ecdat eserleridir bu vatanın bize ait olduğunu gösteren tapu senetleri. Fertlerin tapuları kadastro sicil defterlerine işlenir; milletlerin tapu senetleri tarihin büyük defterinde yazılıdır.

Bundan dolayıdır ki, her millet ve devlet, ülkesindeki atalardan miras ve yadigar kalmış mimarlık eserlerini kıskançlıkla, titizlikle, hassasiyetle korur. Hatta yıkıntıların bile üzerine titrer.

Balkan savaşıdan sonra Hıristiyan devletlerin eline geçen büyük miktardaki topraklarımız üzerindeki binlerce cami, medrese, çeşme yıkılmıştır. Yıkılmayan camilerin çoğu kiliseye çevrilmiş veya başka bir maksatla kullanılmıştır. Hele İslam kabristanları yerle bir edilmiştir. Bunu bilhassa Yunanistan'da görmekteyiz.

Türkiye'ye gelince: Yakın tarihimizde, Misak-ı Milli sınırları içinde kalan şu son vatan parçasında maalesef on bin adet Selçuklu, Beylikler, Osmanlı eseri yıkılmış, satılmış, yok edilmiştir.

Tahribattan en fazla eski, tarihî Müslüman mezarlıkları payını almıştır. Sadece bir tek tarihî mezarlığa, Üsküdar Bülbülderesi'ndeki Dönmeler (Sabataycılar) Kabristanına dokunulmamış, olduğu gibi korunmuştur. Bunun sırrı ve hikmeti nedir acaba? Bu sorunun cevabını açıkça yazsam suç işlemiş, kabahat etmiş mi olurum?

1950'li yıllarda Adnan Menderes İstanbul'da, sanat, mimarlık, şehircilik ve koruma prensipleriyle taban tabana zıt olan bir imar ve yol genişletme faaliyetine girişmiş; uzmanların, tarihçilerin, şehircilerin

fikirlerine ve reylerine müracaat etmeden nice camiyi, türbeyi, mezarlığı, tarihî eseri yok etmiştir.

Cağaloğlu meydanının kenarındaki Cezerî Kasım Paşa Camii bu furya esnasında yıkılmıştı. Yeri yol mu yapılmıştı bu ecdat eserinin? Hayır. Senelerce cami arsası uyduruk bir park gibi durdu, nihayet Müslümanların gayretiyle mabet tekrar inşa edildi.

Karaköy meydanında Sultan Abdülhamid'in başmimarı Raimondo D'Aranco tarafından Art Nouveau üslubunda yapılmış bir cami vardı. Bu da yıkıldı. Yeri boş duruyor.

İstanbul vilayetinin karşısında Fatma Sultan Camii ve Gümüşhaneli Nakşî dergâhı bulunuyordu. Bu ibadethane de, hiç lüzumu yok iken yerle bir edilmiştir. Şimdi yerinde yeller esiyor.

Lozan andlaşmasında, Türkiye toprakları üzerindeki Rum, Ermeni kiliselerinin ve mezarlıklarının korunacağına dair kesin hükümler bulunmaktadır. Bundan on beş yıl kadar önce, Bakırköy'de bir cadde genişletilirken, oradaki kilisenin bahçesinden birkaç metre yer istimlak edilmek istenmişti de yer yerinden oynamıştı. Bütün dünyadan Hristiyan heyetler gelmiş Türk devleti Lozan'ı çiğniyor, kiliselere el uzatıyor diye dünya çapında yoğun bir yaygara kampanyası kopartılmıştı.

Sadece Eminönü ilçesinde yüz yirmi küsur cami ve mescid yok edilmiştir.

Taksim'den Dolmabahçe'ye inerken, Alman sefarethanesinin alt tarafında Ayaz Paşa Camii vardır. 1950'ye kadar bu caminin minaresi yoktu. Varmış da, bir gece sabaha kadar Belediye'nin temizlik işçileri tarafından yıktırılmış. Mahalle sakinleri geceleyin gürültüler işitmişler, sabah olupta ortalık ışıyınca bir de bakmışlar ki, camilerinin minaresi yok olmuş...

Ayaz Paşa Camii'nin üstünde Park Otel vardı. Hilton falan yapılmadan önce bu Park Otel, Pera Palas ile birlikte İstanbul'un en lüks iki otelinden biriydi. Bir gece orada orkestra çalıyor, seçkin kişiler içki içiyor, yemek yiyormuş. Birden orkestra durmuş, ortalığı bir sessizlik kaplamış. O gece orada bulunan büyük bir zat, bana orkestra şefini getirin

demiş; şef bir Ermeni vatandaşmış, hemen gelmiş, el pençe divan durmuş. "Müzik niçin sustu?" "Efendim, aşağıdaki camide ezan okunmaya başladı, biz her gece ezan okunurken çalgiya ara verimiz" demiş. Kodaman zat gürelemiş: "Olmaz böyle şey, hemen çalmaya başlayın!" Sonra İstanbul Vali ve Belediye Başkanı'na (Muhiddin Üstündağ olacak) telefonla emir verilmiş ve sabaha kadar bu minarenin yıkılması istenmiş. Öyle yapılmış...

1960'lı yıllarda haftalık Yeni İstiklal gazetesini çıkartıyordum. İsmet Paşa henüz sağdı, 27 Mayıs darbesinden sonra bir ara başbakan olmuş, sonra muhalefete düşmüştü. Bir gün bir vesile ile "Bizim zamanımızda bu ülkede bir tek cami bile yıkılmamış ve kapatılmamıştır. Böyle söyleyenler bize iftira etmektedir" mealinde bir beyanda bulunmuştu. Tabii ki, bu beyan kocaman bir yalandı. Yeni İstiklal okuyucularına müracaat ederek, onlardan kendi şehirlerinde İsmet Paşa zamanında yıkılan, yok edilen, satılan camilerin listesini göndermelerini istemiştik ve bize bu konuda hayli cevap gelmişti. Bunları gazetede yayınlarken, yeni çıkartmış olduğum Bugün gazetesinin malî yükünün ağırlığı karşısında Yeni İstiklal'in yayınıni durdurmak zorunda kalmıştım. Yok edilen camiler tefrikası da tamamlanamamıştı. Kapandığı zaman otuz beş bin adet satışı vardı. Bu satış, şimdiki haftalıkların bile ulaşamadıkları bir rakamdır. Üstelik o tarihte ülke nüfusu kırk milyonun altındaydı.

Yeni İstiklal'de yayınlanan, yakın tarihte yıkılan, satılan, yok edilen camilerimizle ilgili yazıları, başka bilgiler de ekleyerek bir kitap haline getiriyorum. Bir miktar da fotoğraf buldum. Halkımız bunların hepsini ihya etmelidir. Aksi taktirde ülkemiz ve vatanımızın bize ait olduğunu gösteren tapu senetleri yok edilmiş olacak ve bu topraklar üzerindeki haklarımız ve hayatımız tehlikeye girecektir.

İstanbul Eminönü Yemiş İskelesi'ndeki tarihî Ahî Çelebi Camii yıllardan beri harap ve kapalı vaziyette bekletiliyor. Vakıfların muazzam miktarda serveti, bütçesi, geliri var. Cami her geçen gün biraz daha çöküyor. Yıkılmasın diye kubbesinin alt tarafına çepeçevre demir çember geçirildi. Gizli ve sinsi bir güç bu camiyi yaptırtmıyor. O mabet yıkılırsa,

İstanbul üzerindeki mülkiyet haklarımızı isbat eden tarihî tapu senetlerimizden biri daha yırtılmış, elimizden çıkmış olacak.

Müslümanlar! Ayaklarımızın altındaki vatan elden gidiyor da haberiniz bile yok...

Milli Gazete, 10.3.2003

* * *

1970'li yıllarda İstanbul Vakıflar Başmüdürlüğü'nde bulunmuş olan merhum Rıfat Tandoğan beyin vakıf hizmet ve faaliyetleriyle ilgili kitapçığından alınmıştır.

Yıktırılmış Olup İhyâ Edilecek Câmiler

Rıfat Tandoğan

Hayrat vakıfların, elden çıkanlarının yeniden vakfa kazandırılıp ihya edilmesi, mevcutların civarının genişletilmesi için 25/Haziran/1330 tarihli. "Cevamii Şerife ve sair müessesatı hayriyenin tahtında veya fevkinde veya harim ve müstemilatında bulunan mahallerin istimlakı hakkında kanun"dan yararlanılarak 1975, 1976 ve 1977 yıllarında 31 adet gayrimenkulun istimlakine teşebbüs edilmiştir. Bunlardan bir kısmı neticelenmiş, bir kısmının muamelesi yürütülmektedir. (Eski idare zamanında 1972 yılında istimlak edilen gayrimenkul adedi sadece 2'dir.) Toplamı 5.798.08 metre kareyi bulan istimlaklerin büyük çoğunluğu, camilere külliyele kalbedilmek üzere yapılan istimlaklerdir.

—Beyoğlu'nda Müeyyetzade Camiine kalbedilmek üzere civarının istimlakı;

—Yine Beyoğlu Karaköy'de Kemankeş Karamustafapaşa Camii ile Kılıç Ali Paşa Camilerine kalbedilmek üzere etrafının ve Cami altının istimlakleri;

—Üsküdar'da Ahmediye camiine kalbedilmek üzere yapılan istimlak;

—Şişli'de Serbostanî Mustafa Ağa Camiine ve ayrıca Büyük Piyale paşa camiine kalbedilmek üzere yapılan istimlakler;

—Eyüb'te İslambey Camiine kalbedilmek üzere yapılan istimlak;

—Fatih'te Bıçakçı Alaaddin Camiine, İskenderpaşa Camiine, Has Odabaşı Behruz Ağa Camiine, Mesih Ali Paşa Camiine kalbedilmek üzere istimlakler;

—Eminönü'nde MahmudPaşa camiine kalbedilmek üzere yapılan istimlakler;

Bu faaliyetlerimize birer misaldir.

Bunlara ilave olarak Süleymaniye Camii Şerifi'nin civarındaki külliyyeden, her nasılsa başka şahıs ve kuruluşlara intikal eden parsellerin yeniden istimlak edilmesi ve külliyenin aslî hüviyetine uygun olarak tekrar ihyası için çalışmalar yapılmış, tapu taraması ile malikler tesbit edilmiş, haritası çıkanlara istimlak sınırı çizilmiş ve teşebbüse geçilmiştir. Böylece Süleymaniye Camii Şerifinin civarı istimlak edilecek, külliye ortaya çıkarılıp ihyası sağlanacaktır.

Bunun gibi Nuruosmaniye, Cami-i şerifi külliyesi ve Sultanahmet Cami-i şerifi Külliyesi için de aynı işlemlere başlanmış olup, Cami-i şeriflere dahil olduğu halde başkalarının uhdesine geçen yerler tekrar geriye alınmak için istimlak edilecektir. Bunlar için yapılan çalışmalar da sürdürülmektedir.

Ayrıca Beyoğlu'nda evvelce satılmış bulunan ve istimlak anına kadar tamirhane olarak kullanılan Kaptanpaşa Camii derhal idaremizce istimlak edilerek yeniden vakfa kazandırılmış olup, cami olarak ibadete açılması için imar ve ihya faaliyetleri devam etmektedir. İşin hazin tarafı bu cami bir gayri müslime satılmış olup, tamirhane olarak kullanılmasına eski idarelerce müsaade edilmiştir. Maalesef buna mani olacak bir merci de çıkmamıştır.

Vakıflarda görev alışımızdan önceki dönemlerde yıktırılan ve satılan camilerden bazıları şunlardır:

Fatih'te:

Ferhat Ağa Camii,
 Ahbaba Camii ve Türbesi,
 Hoca Hayreddin Camii,
 Şeyh Resmî Mahmud Efendi Camii,
 Nurullah Dede Camii,
 Uzun Yusuf Camii,
 Macuncu Kasım Camii,
 İlyas Çelebi Camii,
 Çakırca Hasan Camii,
 Yakup Ağa Camii,
 Hoca Üveys Camii;
 Başçı Mahmud Camii,
 Lâlezâr Camii,
 Kasapbaşı Halil Camii,
 Hüsrev Paça Camii,
 Yolgeçen Camii,
 Mehmet Ağa Camii,
 Ahî Yusuf Efendi Camii,
 Hamal Hayreddin Camii,
 Sanmusa Camii,
 Şücaçavuş Camii,
 Şeyh Mustafa Efendi Camii,
 Babahasan Camii,
 Gureba Hüseyin Ağa Camii,
 Mimar Ayas Camii,
 Oruç Gazi Camii,
 Şir Mehmet Camii,
 Keçehatun Camii,
 Mimar Şuca Camii,
 Tevkii Cafer Camii,
 Molla Şeref Camii,

Sinan Ağa Camii,
 Tarsusî Camii,
 Abdullah ağa Camii,
 Hacı Cafer Çelebi Camii,
 Kalburcu Mehmet Efendi Camii,
 Çakırağa Camii,
 Katip Muslihiddin Camii,
 Molla Gürani Camii,
 Ali Boğaca Camii,
 Çerağî Hamza Camii,
 İskenderağa Camii
 Ali Yusuf Camii,
 Zeytunî Baba Camii,
 Kandilli Güzel Camii,

Beyoğlu'nda:

Yeni Cami,
 Mehmet Süheyl Bey Camii,
 Gaysûnî Mehmet Efendi Camii,
 Ebü Fâdil Mehmet Efendi Camii,
 Perizat Hatun Camii,
 Alaca Mescid
 Bektaş Mehmet Efendi Camii,
 Karamustafapaşa Camii,
 Güzelce Ali Paşa Camii,

Eminönü'nde:

Muhasebeci Ahmet Efendi Camii
 Merzifonî camii
 Çinili Cedit Camii,
 Cezeri Kasım Camii
 Malkoç Süleyman Ağa Camii,
 Hacı Hasan Efendi Camii,

Katip Şemsettin Camii,
 Katip Sinan Camii,
 Güngörmez Camii,

Üsküdar'da

Gerede Camii,
 Kazasker Ahmet Efendi Camii,
 Şecaat Camii,
 Özdül Sokak Camii,
 Soğanlı Sokak Camii,

Beykoz'da:

Ataullah Efendi Camii,
 Sinan Paşa Camii,
 Nişangah Camii,

Kadıköy'de:

Yumurtacı Camii,

Sarıyer'de:

Molla Çelebi Camii,
 Arpaemini Camii,

Zeytinburnu'nda:

Emaniyye Camii,

Vakıflar Genel Müdürlüğü İstanbul Bölgesi Çalışmaları,
 Rıfat Tandoğan, İstanbul 1973-77, Sayfa: 21-22-23)

* * *

Harap Bir Mabet

Büyük ecdâdımızın biz hayırsız evladı

Ecdad-ı kiramımız istila ettikleri memleketleri gerek maddeten gerek manen imar ve bir çok dinî eserler meydana getirmek suretiyle ahlaka güzel örnek olmak şerefini kazanmağa çalışmışlardır. Bizlere yadigâr olarak bıraktıkları bu muhalled asar ile ne kadar iftihar etsek yeridir.

Fethettikleri memleketlerde tesis ettikleri asarı hayriyenin en başında ilim müesseseleri gelir. Bu irfan müesseseleri, dinimizin emrettiği veçhile, milleti islâmiyeyi cehaletten korumak için var kuvvetiyle çalışmışlar ve Türk milleti içerisinde vücutlarıyla iftihar edilir bir çok ulema ve fudela yetiştirmişlerdir.

İşte bu cümleden olmak üzere Fatih hazretleri İstanbul'un fethi için Edirne'den gelirken güzergahına tesadüf eden şehirlerde mektepler medreseler, camiler, imaretler ve daha pek çok asâr-ı hayriye vücuda getirmiş olduğu cümlelerin malumudur.

Ne yazık ki biz bu asâr-ı eslafı muhafazaya bile kadir değiliz. Bu muhalled abideler birer birer gözümüzün önünde harap olup gidiyor. İşte yıkılmağa, hak ile yeksan olamaya mahkum olan bir mabed de İstanbul'a pek yakın 60 kilometre mesafede, Karadeniz'in sol sahil boyunda Terkosun bir saat yakınında tarihi bir köy olan Karaburun köyündedir.

Merhum birinci Sultan Abdülhamid hazretleri bu köyde bir cami ve ittisalinde de bir mektep yaptırmış, imam ve müezzini için de İstanbul'da lüzumu kadar vakıflar tesis etmiş olduğu gibi oğlu Sultan Mahmud Adlî hazretleri de camiin karşısında oldukça musanna, mermerden bir de çeşme inşa ettirmiştir.

Mûruru zamanla müsrifi harap olan bu cami-i şerifi bundan kırk sene evvel orada kumandan bulunan binbaşı Bekir bey namında hamiyeti diniye sahibi bir zat yeniden ve tevsian inşa etmek suretiyle bani-i evvelinin ruhunu şâd etmiştir.

Camii şerif güzel bir sırt üzerindedir. Denize nezareti kâmileleri vardır. Eksik kalmış olan minaresi ikmal edilmek üzere evvelce vaki olan gayret ve teşebbüs harplerin devamından dolayı âkim kalmış olmasından bu cami-i şerif kırık kanadlı bir kuş gibi durmaktadır.

Son zamanlarda ambar itihaz edilen bu mabed-i İslam ağır yüklere tahammül kudretini zayi etmiş olduğundan heyeti umumiyesi itibariyle haraba yüz tutmuş olup ricalarımızı hüsnü kabul etmek suretiyle büsbütün yıkılmak tehlikesine meydan vermiyerek tahliye ettiren hamiyeti diniye ve selabeti ahlakiye sahibi alay kumandan vekili

binbaşı Ahmet Hulki beye bütün Müslüman kardeşlerim namına arzı teşekkürü vazife bilirim.

Evkafın tahsisatsızlığı yüzünden tamir edilemeyen cami-i şerifin şu elim safahatına tesadüfen muttali olan hamiyeti diniye sahibi Kara Mehmet beyin teberru ettiği 500 lira ve köy halkının da toplamış oldukları bir miktar para ile camiın müstacel harap yerlerinden cüz'î bir kısmı tamir edilebilmiştir ki heyeti umumiyesine nazaran bu tamir şüphesiz ki gayri kafidir. Camii şerifin iç kısmı topraklar içerisinde. Halı kilim gibi mefruşatı da bulunmadığından, bir iki hasır serilmek suretiyle cemaat teşkili mümkün olabilmektedir. Şu elim hâlât karşısında teessür duymamak kabil olmuyor.

Büyüklerimizin bizlere vedia olarak bıraktıkları âbidatı İslamiyeyi muhafaza etmek bizlere bir vecibei diniyedir. Gayreti diniye ve hamiyeti maliyelerini her zaman esirgemediklerini nazarı şükranla kayıt ettiğimiz sahibi yesar Müslüman kardeşlerimizin bu camiın ihyasına da yardım etmelerini yüksek gayreti, hamiyeti diniye ve ahlakiyesi müsellemler bulunan Evkaf umum müdürünün de imkan derecesinde malî mua-venetinin inzımmat etmesini hasseten rica ederiz.

M. Emin

Sebilürreşad, c. 2, sayı: 38, Nisan 1949.

* * *

Dersi'âm Dileniyor!

Milletin mânevi temelleri çöküntü halindedir

M.Kemalpaşa'da çıkan "Dirlik" gazetesinden:

Müsbet ilimlerin önemini teslim etmekle beraber, bunun yanında ahlak kaideleri ve din icaplarının da insan hayatı üzerinde önemli ve yapıcı rol oynadığına inanmıyan kalmamıştır.

Müsbet ilimler, dış alemleri mamur edebilir; fakat iç alemde çöküntü, ahlak ve din kaidelerinden uzaklaşmakla başlar.

Fert hayatında olduğu gibi, cemiyet hayatında da durum böyledir.

Müslümanlar, bayram namazını kılmak için camilere akın etti. Birkaç şey öğrenmek; ruhuna haz, kalbine huzur katmak ümidiyle saatlerce orada dizüstü bekledi. Maddi mülahazalardan azade olarak, noksanlarını ve hatalarını yüzüne çarpan din adamının nasihatlerini şükran hisleriyle ve dikkatle dinledi. Yeni bir ruh, yeni bir zihniyetle orayı terketti. Fakat feci bir tablo ile karşılaştı:

Yere serilmiş bir bez parçasının başında bir insan; "*Dersi'âm'a** beş on para sadaka veriniz!" diye bağıyordu.

Gözümüze inanamıyoruz. Sayısız insan ruhuna nüfuz eden, herkese huzur serpen ve ilminin nuruyla gönülleri aydınlatan o muhterem insan çileniyor.

Elimiz cebimize gidiyor, fakat utancımızdan çıkarıp bir şey veremiyoruz.

Bu memlekete hizmet ederken türlü imkanlarını kaybedenler gibi, kendisini ilme ve dine vakfeden bilginlerin dilenmeğe mecbur olacak hale düşmesi içerisinde bulunduğumuz topluluğun dalaletini ve manevî aleminin çöküntüye doğru gittiğini gösterir ki, bu manzara hazindir.

Yabancılar, bizi tarihin her safhasında ilme ve ilim adamlarına verdiğimiz kıymet ve alaka ile tanımışlardı.

Papazarına, hahamlarına hürmet eden, onları temiz gezdiren ve müreffeh yaatan frenkler yanında bizim din adamlarımızın feci durumunu düşünüyoruz da, kendimize bu yönden vereceğimiz hükümden ve varacağımız ıctecenin dehşetinden ürktüğümüzü teessürle itiraf ediyoruz.

Büyük Millet Meclisi reisi Saraçoğlu* okusun. Din ehlinin sürünmesi, çilenmesi için otuz seneye daha hacet yok. Bu feci akıbeti temin için 25 sene kafi gelmiştir.

Sebilürreşad, c. 1, sayı: 24, sayfa. 375, Aralık 1948

* Dersiâm: Taleb-i ulûma, medreselerde ve camilerde ders vermeye, ilim okutmaya yetkili icazetli din hocası, profesör.

* CHP kodamailarından Saraçoğlu, meclis kürsüsünde "Bana otuz sene mühlet veriniz, bu memlekette dinîrökünü kazıyayım" mealinde bir laf etmişti... (M. Ş. E)

İmam hatip mektebi binası temel atma merasimi

29/4/955 Cuma günü sabahı otobüsler, otomobiller, davetli halkı Çarşamba'da Fethiye camii yanında inşa edilecek olan İmam Hatip mektebi binasının arsasına taşıyordu. Etraftaki halk da akın akın meydanlığı dolduruyordu. Mükemmel bir intizam ile gelen mektep talebeleri halk tarafından alkışlanıyordu.

Binanın temelleri kazılmış, taşlar yığılmış, her taraf bayraklarla donanmıştı. Arsa Çarşamba'nın en güzel, en nezaretli bir yerinde. Tam Fener Patrikhanesinin tepesinde. Aşağıda Haliç boylu boyuna uzanmış, karşıdaki tepeler Fatih'in karadan Haliç'e indirdiği gemilerin şanlı azametli tablosu. Burada dalgalanan bayrakları görmemek için Patrikhanenin pencereleri kalın perdelerle sım sıkı örtülü.

Halk neş'eli. Bu emr-i hayrı başaranlar fahr içinde. Talebe'ler başlarını sokacak bir yuvaya malik olmak zevkiyle heyecanlı. Merasim için her türlü hazırlıklar tamam. Vali bey bekleniyor. Anıtlar Derneği, İlim Yayma Cemiyeti reisi ve azaları, Nahiye Müdürü, talebeler ve halk cami kapısında. Biraz sonra Vali Bey geldi. Selamlandı, alkışlandı.

Vali Beyin gelişi ortalığa neş'e verdi. Bir az geciktiği için gelmiyecek zannıyla halk üzülmeye başlamıştı. Hep beraber merasim mahalline gelindi. Biraz sonra İmam Hatip mektebi müdürü Şevket Gündüz:

— Türkiye Anıtlar Derneği İstanbul şubesi reisi Rahmi Saruhan tarafından yapılacak bir konuşma ile İmam Hatip mektebi binasının temel atma merasimini açıyoruz.

Dedi. Rahmi bey:

— Muhterem ilim dostları, aziz dinliyenlerim!

Diye söze başladı ve şu hitabeyi irad etti:

“Bugün burada atılacak temel, bir ilim ve irfan müessesesine ait olmak itibariyle büyük bir ehemmiyet taşıyor. Bu temel, Türk Müslüman

muhitinde yükselmesiyle bütün dikkatleri ve gözleri İstanbul'a çevirmiş olacaktır.

İlim müesseseleri bir memleketin içtimai seviyesini gösterir en güzel miyardır, insanların cehd ü gayret ederek talebinde bulunduğu şeylerin en feyizli ve faidelisi, hiç şüphe yok ki ilimdir. Zira ilmin şerefi, bahşettiği fazilet ve menafi, hiçbir şeyle ölçülemez. İlim, takdire sığmıyan şeref ve edepli bir maldır ki, telef ve helak korkusundan varestedir. Gençlikte elde edilecek bu giranbaha rütbe, güzel huyla tezyin edeceği gibi yaşlılıkta da amellerin düzeltilmesine en büyük bir devadır.

Mektep, ilim ve marifet, fen ve sanat karargahı, edep ve terbiye ocağı, irşad kaynağı ve huzur yuvasıdır. Evladını okutmıyan, cahil bırakanlar, maddi ve manevî terakkiyatın yegane amili olan ilmin şerefini takdirden aciz kimselerdir ki bunlar daldıkları bu gafletten uyana-mazlarsa bunun sonu hüsrandır. Çocuklarını okutmakta bunların gösterecekleri ihmalin zararı yalnız kendilerine münhasır kalmaz, bunun seyyiesini cemiyete de çektirirler. Kemal sahibi bir cemiyet efradının hür millet, medenî bir ünmet halinde yaşayabilmesi ancak cemiyete ilim ve marifet ordusu yetiştirmekle mümkündür.

Tarih boyunca İslam dinine en büyük hizmette bulunmuş olan Türk milleti, gene en büyük din adamlarını, fen ve sanat alimlerini kendi içinden çıkarmıştır. Bugün bu eserle eski mutantan devirlerimizi ihya ederek ilim sahasında vaktiyle dünyaya efendilik yapmış olmanın hatıralarını canlandırıyoruz. İlim nurundan mahrum kalmış milletlerin ne elim hüsrana marız kaldıklarını tarihin şehadetiyle anlıyoruz. Biz bugün bu temeli atmaka çocuklarımızı din ilminde ve her fende mütekamil birer alim olarak yetiştirmek azmindeyiz. Ümitlerimiz bu gayeye müteveccihdir. Bu sağlam iman, bizi ergeç gayeye ulaştıracaktır. Öğrencilerimiz de bu gaye etrafında çalışırlarsa bütün dünyanın hürmet ve takdir duygularını kendilerine çekmiş olurlar.

Yıllarca İslamalemine kanıyle hizmet eden Türk milleti, bugün de fikir alemdarlığı yapnak yolundadır. Bu, bir hayal mahsulü değil, ileriye matuf çok yüksek bir düşünce ve idealdir. Daha açık söyleyeyim, Cihan

Üniversitelerinin ilmî şöhretini biz ancak ilmî kabiliyetlerle İstanbul'un sinesine çekeceğiz.

Bu müessese, çocuklarımızı ancak bu ilmî kabiliyetle ve millî seciyemizle mücehhez olarak yetiştirecektir. Biz Fi Sebilillâh bu yolda vakfı vücud ettik. Bu mesaimizin feyizli semeresini bu dünyada görürsek ne saadet! Ömrümüz yetmezse ruhlarımız o saadeti duyacaktır.

Aziz arkadaşlar,

Memleketimizin her tarafında ilim ve marifet müesseselerinin biribiri ardından açılmasında büyük bir hissesi olan demokratik idaremizin bu şükranı şayan alakasını en derin minnet hislerimizle belirtmek vazifemizdir. Bu arada çok mümtaz duygularıyla İmam Hatip İrfan yurduna, İlim Yayma Cemiyetine, Türkiye Anıtlar Derneğine ve bütün hayır cemiyetlerine, müzaharet gösteren ve her hayırlı işe hızır gibi yetişen ve yardım eden ve şimdi de bu hayırlı inşaatın temelini atılmasına yüksek huzurlarıyla şeref veren imanlı ve kıymetli azimkai Vali ve Belediye reisimizi bütün kalblerimizi saran hürmet hissiyle selamlarız.

İlim Yayma Cemiyetinin, bu okulun talebelerinin iâşe, ibate, giydirme, iskan ve hastalıklarını tedavi ettirmek gibi ihtiyaçlarını ve istirahatlerini temin hususunda gösterdiği himmet ve gayreti minnet ve şükran hislerimizle ifade etmekten şeref ve haz duymaktayız.

Malumdur ki, milletimizi büyük millet yapan hayırseverlik duygusudur. Bu duygu ile meşbu olan ve nam ve şan almak için değil, sırf rızayı Bâri için çalışan, bu cemiyetin payına düşen bu şerefli vazifeyi bihakkın ifaya muvaffak olduğundun dolayı da ayrıca kendilerini tebrik ederiz.

Dünya durdukça bugün uğrunda mesai sarfettiğimiz ilim ve hayır yuvaları bizim için en engin bir saadet kaynağıdır. İşte bu uğurda hizmetleri, himmetleri sebk eden, ter döküp emek harcıyan eshabı hayır ve erbabı faziletli gelecek nesiller ve tarih hayır ile yad edecektir. Bir insan için, bir cemiyet için en hayırlı ve şerefli mazhariyet budur.

Sözlerime son verirken şunu da arzederim ki Allah'a kadar uzanıp giden bir sevabın ve bu mübarek Ramazan gününde bu vesile ile

kazanılan ecrin paylaşılması uğrunda erişilen bu merhale bizim için en mukaddes gaye olmuştur. Din ve vicdan hürriyetine vus'at bahşeden hükümetimizi ve tekmil erkanı devlet ve büyüklerimizi ve hayırsever halkımızı bir kere daha minnet ve şükranla anarım. Türk milleti vahdetinin sarsılmaz bir nişanesini bugünkü feyizli toplantı sebebiyle bir defa daha isbat eylemiş olduğundan milletçe duyduğumuz iftiharın çok engin olduğu muhakkaktır. Milletimizin kalbinde yer alan yarının alimleri okul talebelerine, okulun muhterem müdür ve muallimlerine ve tekmil maarif erkanına muvaffakiyetler dileriz.

Bu feyizli toplantıya şeref bahsettiğinizden dolayı hepinizi Türkiye Anıtlar Derneği adına sevgi ve saygı ile selamlarım."

Alkışlanan bu hitabeyi müteakip İlim Yayma Cemiyetinin Umumi Katibi Nazif Çelebi konuştu:

Aziz ve muhterem Valimiz ve kıymetli misafirlerimiz! Güzel İstanbul'umuzun fethinden bugüne kadar geçen 502 senelik bir müddet içinde ilim ve marifette, fen ve sanatta temayüz ederek Maarifin feyiz kaynağı olmak mazhariyetini muhafaza eden şirin İstanbul'umuzla medeniyet dünyası ve aziz Türk milleti ne kadar iftihar etse azdır.

Filhakika beş asır evvel tarihin akışını değiştirerek bir cihan imparatorluğu kuran büyük hükümdar, İstanbul'un fethini müteakip, ulum ve fusunun her şubesinin tedris olunduğu mektepler açmıştı. Bu ilim müesseselerinde hakimler, hekimler, mimarlar, mühendisler, tabipler, hukukçular, edebiyatçılar, ilahiyat alimleri yetiştirdi. Zamanında ve yüz yıllar boyunca, Fatih semtindeki o zamanın irfan müesseseleri, cihana ilim şuaları saçan birer nuru marifet menbaı idi. Her sahada ilim, marifet ve adalet güneşi ile beldeler, mamurelere çevrilmiş ve büyük Türk milleti cihan medeniyetinin şahıkasına ulaştırılmıştı.

Ecdadımızın izinden yürüyen hükümetimizin ilme, vicdan hürriyetine verdiği ehemmiyet cümlesinden olarak dört sene evvel İmam Hatip mektepleri yurdun muhtelif köşelerinde ve bu meyanda İstanbul'umuzda da açılmıştı. Günden güne maarifimizin yüksek alaka ve ihtimamı ile de inkişafa mahzar olduğunu görmekle sevinç duymaktayız.

Bu inkişaf ve tekamül, ilim ve irfan aşığı gençlerimizin bu mektebe ve sırf bu mesleğe gösterdiği rağbet ile de ayrıca kıymet kesbetmiş bulunmaktadır.

Büyük bir aşk ve hevesle cennet yurdumuzun her köşesinden bu mektebe akın eden talebenin hepsi de hükümetimizin hudutsuz lütf ve atıfetinden istifade ederek feyz almaktadır. Ancak bu mektebin, yatılı olmaması hasebiyle aile yuvasındaki alaka ve ihtimamlarının sağlanması gayesiyle esbabı istirahatleri, iâşe, ibate ve iksa gibi mühim ihtiyaçlarının teminini İlim Yayma Cemiyeti üzerine almış bulunmaktadır.

Cenabı Hakkın inayeti ve hayırsever halkımızın şefkat ve yardımı ile bu uğurda cemiyetimizin şimdiye kadar 350 bin 600 lira gibi bir para harcadığını belirtmekle şeref duymaktayız. Bugün bu mutlu merasimimizin, içinde bulunduğumuz Ramazanı şerifin ilk cumasına rastlamasını, 502 sene evvel Haliç'in karşı tepesindeki fetih hazırlıklarının bugüne tesadüf etmesini her bakımdan bir fali hayr telakki ederek derin bir haz ve gurur duymaktayız.

Bugün bu irfan yuvasının temelini attığımız gibi yakın bir atide de Allah'ın inayetiyle talebelere mahsus bir hastahane ile memleket çapında büyük bir kütüphanenin de temelini atacağız.

Cemiyetimizce başarılan bütün bu işlerde muvaffakiyet kaynağı başta hükümetimiz olup, onun huzuriyle bu toplantıya şeref veren ve her fırsatta cemiyetimize ve mektebe müzaharet ve yardımlarını ersirgemiyen değerli ve hayırhah Vali ve Belediye Reisimiz Ordinaryüs profesör Doktor Fahrettin Kerim Gökay'a ve hayırsever halkımıza medyun olduğumuz şükran borcunu burada bir kere daha belirtmeği vicdanî bir vazife biliriz.

Bu irfan müessesesinin plan ve projesini yapan ve kontrol mühendisliğini de aynı şekilde fahriyen deruhde eden yüksek mühendis ve mimarlarımızdan Ömer Kirazoğlu ve Muharrem Tansel beylere yüksek huzurunuzda alenen teşekkürü bir şeref biliriz.

Bu meyanda 50 bin lira gibi yüksek bir teberruda bulunan ve ismi cemiyetimizce malum olup açıklanmasını arzu etmiyen değerli bir

arkadaşımızın bu âlicenaplığını burada bu vesile ile gurur ve sitayişle arz etmekle müftechir ve bahtıyarız. Allah kendilerinden razı olsun.

Muhterem vatandaşlar,

İlim nasıl fazilet ve şerefi haiz ise onu öğretmek de büyük bir şereftir. Onun fevkinde başka bir şeref ve kemal yoktur. Bu itibarla pek muhterem Maarif Vekilimize ve diğer erkânı devlet ve büyüklerimize ve İstanbul Maarif erkanına ve mektep müdür ve talim heyetine minnettar ve müteşekkirimiz.

İlim ve irfan aşığı çok muhterem değeri Vali ve Belediye Reisimiz!

Uğurlu isimlerinizle bu irfan müessesesinin temelini atmak lütfünde bulunmanızı cemiyetimiz adına istirham ederken bu ulvi toplantıya şeref verdiğinizden dolayı zatı devletlerini ve tekmil hazurunu İlim Yayma Cemiyeti adına tazim ve hürmetle selamladığımı arz ederim".

Çok heyecanlı ve gür sesle irad edilen ve alkışlanan bu nutuktan sonra İmam Hacıp mektebi üçüncü sınıf talebesinden Mümin Çevik, titrek bir sada ile:

— Muhterem Valimiz, aziz büyüklerimiz,

Diye konuşmaya başladı. Herkes dikkatini arttırdı. Arkada bulunan Vali bey de bu genç talebeyi süzüyordu. İmam Hatip mektebinin bu mümtaz talebesi ahenkli ve heyecanlı bir lisanla hitabesine şöyle devam etti:

Medenî bir millet olan Türk milleti, medeniyet fıskıran bir din olan İslam dinini intişarından pek az zaman sonra kabul etmişti. 8'inci asırdanberi "Türk" mücerred olarak kullanılmamış, Müslüman-Türk denilmiştir.

Ecdadımızın bütün başarılarında dinî bir vecdin olduğunu teslim etmek lazımdır.

Dedelerimiz muazzam abidelerinin kapıları üzerine "Besmele"yi hâkmetmiştir.

Asırların ötesinden bize seslenen, Selimiyelerin, Süleymaniyelerin yaratıcılarının o heybetli sesini bugün bu temel atılırken duyar gibi oluyorum. Bizler o yüksek sanatkarların torunlarıyız. Aynı ruh bütün

ulviyetiyle sapasağlam mevcutken o muazzam abidelere arkadaş dikmek bizim için işten bile değildir. Bu mukaddes davanın yolcularına kendine has heybette binalarını dikip sahiplerine teslim etmek şerefine eren siz aziz Müslüman Türk büyüklerini tebci ederken bütün arkadaşlarım adına hürmetle selamlarım.

Hükümetimizin gördüğü lüzum ve aldığı karar üzerine dört sene evvel tesis edilen bu irfan müessesesinin açıldığı bütün vilayetlerde hemen hemen binaları yapılmış bulunuyor.

Büyük işler, büyük emek mahsulüdür. Biz müsterihiz. Yeter ki davamızın şanına layık bir abide meydana gelsin. Şeref cümlesi olarak zikredeyim ki "Bugün bunu da gözlerimizle görmektediriz."

Memleketimizin terakkisinde aydın kafalı din adamlarının da büyük yardımı ve rolü olacağı şüphesizdir.

Vatandaşlarımızın güvenle derdini açabileceği kimseler din, adamlarıdır. Onlar bu memleketin içtimâî doktorlarıdır.

Hükümetimiz tarafından da sezildiği veçhile bu memlekete mühendis, doktor, hakim, avukat nasıl lüzumlu ise, din adamı da lüzumludur. Ve hatta zaruridir.

Memleketimizde din adamlarının yetişmemesi yüzünden bir takım maneviyat avcıları milletin boş olan gönlüne meş'um parmaklarını atmışlar, böylece bazı vatandaşlar dininden uzaklaşmış, dine de bir takım hurafeler doldurulmuştur.

Ümitle temelini attığımız bu müessese bütün bunları bertaraf edebilecek hakikî uzmanlarını yetiştirecektir.

Bütün arkadaşlarım and içtirdi bana:

Onlar adına and içiyor, söz veriyorum. Allah'ın huzurunda şu bizi selamlayan minarelerden kalbim titriyerek tekrar ediyorum. Şahit olunuz:

Bu milletin manevî boşluğunu gidermeye layık kimseler olacağız. 20'inci asırda bu ulvî dine hakikî mevkiini kazandıracağız. Yaptığınız bu büyük fedâkarlıklara lâayık olmağa çalışacağız. Tek kelimeyle, bizden emin ve ümitvar olunuz."

Genç talebenin çok alkışlanan ahenkli ve heyecanlı nutku bütün gönülleri heyecana vermişti. Bu çok samimî içten gelen sözlerden ve tezahürattan herkes gibi Vali Bey de mütehassis olmuştu. Heyecandan kendini tutamayıp ağlayanlar bile vardı. Bu haleti ruhiye içinde Vali Bey söze başlayınca müthiş bir alkış tufanı koptu. Bu cereyan bu samimî hava, Vali Beyin de ruhunu sarmıştı. Hele genç talebenin heyecanlı nutku, bütün ruhları kaplayan samimiyet dalgası onun bütün profesörlük damarlarını tahrik etmiş, resmiyetten tecrid etmiş, bir ilim ve irfan kürsüsüne çıkarmıştı. O şimdi adeta bu eda ile konuşmağa başladı. Diğer zatlar ellerindeki notlara bakarak konuştular. Fakat üstad için böyle bir şeye lüzum yoktu. O, notlarını zihninde kaydetmişti. Esasen diğer merasimlerde olduğu gibi alelusul makama münasip bir kaç sözle iktifa edecekti. Fakat madem ki ilim ve irfan mevzuu da ortaya atılmıştı, artık o da coşacaktı.

Filhakika irticalen öyle bir hitabe irad etti ki değme din alimleri böyle konuşamazdı. O, konuştuğça halk heyecana geldi.

Halk heyecana geldikçe o coştı. Çok güzel sözler söyledi. İnsanın yalnız maddeden ibaret olmayıp büyük bir manevî varlığa da sahip olduğundan bahs ile söze başladı. Dinden, imandan bahsetti. Müslümanların ilme verdiği ehemmiyeti tebarüz ettirdi. Müslümanlıkta bir ruhban sınıfı olmadığını, yalnız dini talim eden alimler, yani muallimler bulunduğunu söyledi. Laikliği yanlış anlayanları tenkit etti. Hükümetin dinî müesseselere hiç bir yardımı esirgemediğini anlattı. Memleketin ilim ve irfan bakımından, maneviyat bakımından kalkınması hususunda yaptığı hizmetleri saydı döktü.

Sonra, din adamları yetiştirecek müesseselerin açılması için vaktiyle Maarif Vekili Reşad Beyle olan konuşmalarını, ona yaptığı tavsiyeleri anlattı. O zaman düşündüklerinin şimdi kendi valiliği zamanında tahakkuk ettiğini görmekten duyduğu büyük zevki söyledi.

Hemen her cümlesini halk şiddetle alkışlıyordu. O da coştukça coşuyordu. Çok samimi konuşuyordu. Kendi sözlerinden kendisinin de müteessir olduğu görülüyordu.

Bu minval üzere hayli konuştu. Gönülleri heyecana verdi. Halkı ağlattı, ilmî kudretine, hitabet kuvvetine mütefekkirleri hayran bıraktı.

Hitabesi adeta ilmî ve dinî bir konferans oldu. Nihayet bugün temelleri atılan bu dinî müessesenin evlatlarımıza öğreteceği şeylerden bahsetti. Bu iman müessesesinin millet için hayırlı ve mutlu olmasını temenni ederek sözüne nihayet verdi. Alkışlar, “yaşa, varol” sadaları dalgalandı.

Ondan sonra kazılan temele gidildi. Sirkeci’de Hocapaşa camii imamı tarafından teberru edilen kurban kesildi. Tekbirle harç atıldı. Dualar edildi. Bu suretle merasim nihayet buldu.

Ondan sonra takım takım halk Valinin etrafını aldılar. Onu adeta kucaklarına almak, sarmaşıp öpmek istiyorlardı. Güzel nutkundan dolayı dernekler erkanı tarafından teşekkür olunuyor, tebrik ediliyordu.

Bu vesile ile halk Vali beyle dertleşmeye başladı. O civar halkı Fethiye camiinin bugünkü perişan vaziyetinden çok üzülmüyordu. Bilhassa mabedin kubbeleri üstünde köpeklerin yuva yapmasından, kapanan camie tayin edilen bekçinin uygunsuz hallerinden şikayet ediyorlar, bunların bertaraf edilmesini rica ediyorlardı.

Filhakika manzara çok çirkindi. Tam mabedin kubbeleri üstünde, minarenin yan tarafında koca koca köpekler dolaşıyordu. Biri sarı, biri beyaz çoban köpekleri kadar iri yarı mahluklar. Etrafında da pijamalarla dolaşan acaip bir adam. Halkı çok üzen bu vaziyet bir türlü bertaraf edilemiyordu.

Vali ehemmiyetle alakadar olacağını, bu çirkin vaziyetin her halde bertaraf edileceğini temin etti. Nahiye müdürü de bu hususta not aldı. Dernek erkanı da Fethiye camiinin açılarak tamirine müsaade edilmesini validen rica ettiler. Hayli zamandan beri kapalı kalan bu camiin yanında inşa edilecek İmam Hatip mektebi talebesi için çok lazım olduğunu arzettiler. Vali, bu hususun da teminine çalışacaklarını vaad buyurdular.

Valinin bu alaka ve vadlarından dolayı halk ve dernekler erkanı çok memnun ve müteşekkir oldular. Alkışlarla valiyi teşyi ettiler.

Fethiye camii hakikaten İmam Hatip mektebinin yanında olmak itibariyle talebe için çok lüzumlu. Bu vesile ile bu mabed canlanır, minaresinde tekrar ezan sesleri yükselmeğe başlar.

Burası, Fath zamanında Rumlara bırakılan kiliseler arasında idi. Hayli zaman Patikhane olarak kaldı. Üçüncü Sultan Murat zamanında Rumların uygunsuz hallerinden dolayı burası camiye kalbedildi. Devr-i sabık zamanında Ayasofya camii müzeye kalbedildikten sonra burası da müzeye çevrilmek tasavvuruyla kapatıldı. O zamandan beri kapalı bulunuyor. İman Hatip Mektebi yanında bu cami açılır, tamir edilirse çok güzel olacak. Valinin bu husustaki himmetleri hiç unutulmayacaktır. Allah muvaffakiyetler ihsan buyursun.

Sebilürreşad, Mayıs 1955, c. 8, sayı. 196, sayfa. 327-331

TARİHİ VESİKALAR:

Ne günler geçirdik!

Hazreti Muhammed'e dair Sebilürreşad tarafından neşrolunan bir eserin Dahiliye Vekaletince toplattırılmasından sonra, vâki olan müracaatımız üzerine, o zamanın Matbuat Müdürü Vedat Nedim tarafından aldığımız resmî cevabı, ahiren elimize geçmiş olmakla aynen neşrediyoruz:

T. C. .

Dahiliye Vekaleti

Matbuat Umum Müdürlüğü

Hülâsa: "Hazreti Muhammed" e dair

Sayı: 653 Ankara, 17 Mayıs 1943

Muhterem efendim,

Mektupunuzu aldım. Biz her ne şekil ve suretle olursa olsun memleket dahilinde dinî neşriyat yapılarak dinî bir atmosfer yaratılmasına ve gençlik için dinî bir zihniyet fideliği vücuda getirilmesine taraftar değiliz.

Zatı âlilerinin herkesçe de müsellem olan ilim ve faziletinize hürmetkâruz. Ancak günün bu kabil neşriyata tahammülü olmadığını siz de takdir edersiniz.

Bilvesile saygılarımı tekrarlarım efendim.

Matbuat Umum Müdürü

Vedat Nedim

Sebilürreşad, c. 7, sayı: 155, sayfa: 96, Temmuz 1953

Mehmed Şevket EYGİ'nin notu: Ankara'da Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde okuyordum. 1955 yaz tatilinde İstanbul'a gelmiş, üstad Eşref Edib beyin ziyaretine gitmiştim. Üstad yazıhanesindeki kasasının

içinde sakladığı eski kağıtları, defterleri karıştırıyordu. Yukarıda suretini okuduğunuz belgeyi o gün bulmuştu. Belgede bahsi geçen kitap Ömer Rıza Doğrul tarafından hazırlanan ve cüzler şeklinde Eşref Edib beyin sahibi olduğu Asar-ı İlmiyye Kütüphanesi tarafından yayınlanan Resulullah efendimize ait bir esermiş. 1945'te memlekette CHP oligarşisi, tek parti iktidarı vardı. Dinî yayın yapmak yasaktı. Bu konuda bir de yine Matbuat Umum Müdürlüğü tarafından bütün gazetelere İzzettin Nişbay imzasıyla gönderilmiş olan ve dinî yayın yapılmamasını, başlamış olan dinî tefrikaların da kısa zamanda bitirilmesini emreden resmi bir tamim (genelge) vardır. Binlerce camiye yıkan, satan, yok eden, kiraya, veren depo yapan zihniyet...

* * *

Bugün gazetesinin 15 Şubat 1967 tarihli nüshasında (s. 4)
yayınlanan röportaj:

CHP Zamanında Düğün Salonu Yapılan Caminin Hazîn Hikâyesi

Behlül Ulusu

— Bundan 30 yıl önceydi “evlat” dedi, ihtiyar adam.

— Şu gördüğün harabe var ya, işte orası şirin, küçücük bir mesciddi. Zavallı mescid. Orada beş vakit namazımızı kılar, Kur'anı Kerim tilavet eder, mevlüt dinlerdik. Ramazanları bir başka alemdi... Bu küçük ve sevimli yapıdan mahallemize perde perde bir ruhaniyet yayılırdı. Ama bir devir geldi ve bu camiin kapısına “CHP Sofular Ocağı” levhasını astılar. Sonra da camiye kapadılar. Bir müddet daha geçti aradan, bir gün çalgı ve kahkaha sesleri duyduk eski mescidimizde... Gördük ki CHP bu mescidi düğün salonu yapmış...” Durdu ve devam etti.

— “Evlat” dedi, ihtiyar gözleri yaşlı...Hiç aklına gelir miydi ki, bir mescid, düğün ve eğlence salonu olsun?” Sonra sustu. Gözleri, karşımızda, tahta kapısının üzerinde CHP yazılı harabeye daldı. Sordum bu yaşlı zata:

— Peki sonra ne oldu?"

— "Ne olacak, ta 1950'ye kadar çalınıp oynandı. Bu mahallenin pek çok düğünü ve sünneti burada oldu. 1950'de CHP seçimi kaybedince çekildi gitti. Çekildi gitti ama, bu mescid de bir harabe oldu.." İhtiyar dokunsam ağlayacaktı nerdeyse... Daha fazla birşey sormadım. Sormak da lüzumsuzdu.

Bu konuşma, Fatih'te, Sofular yokuşu adıyla maruf, kıvrana, kıvrana aşağı doğru inen bir sokağın sonunda geçiyordu. Burası eski bir mahalleydi... Arnavut kaldırımlı sokağı, kafesli ahşab evleri, hamamı, köşebaşındaki çeşmesi, kahvehaneleriyle geçen yüzyılın havası kokuyordu burada... Arkasında hamam vardı. Aynı hizada biraz aşağıda Molla Hüsrev camii bulunuyordu.

Bu mescidi daha doğrusu bu harabeyi yakından görmek ve gezmek istedim. Caminin bir duvarı yıkılmış. Ve ayrıca tavanı çökmüş, camları parçalanmış, döşemesi göçmüş, bitişikteki türbede bulunan sandukaların tahtaları çürümüş, bahçedeki mezar taşları yıkılmıştı. İnsan bu camiye baktıkça içi öfkeyle doluyor, ağlıyası geliyordu. Evet mescid değil harabeydi, harabe demek bile fazlaydı.

Mescidi bu hale CHP getirmişti. İktidardaki senelerinde, milletin mukaddesatının sembolü olan ibadethanelere çevrilen o hain gözlerinin bu camiye de nazarı değmişti... Ve kalkmışlar burasını düğün salonu olarak kullanmışlardı... Mescidden Ezanı Muhammedi yerine çalgı sesi, dua yerine sarhoş kahkahası duyulmuştu senelerce... Milletin şamarını yiyip, defolup gidince de, burası kendi haline bırakılmış, günümüze kadar da böyle kalmıştı. Komünist Rusya'dan gayri nerede görülmüştü bu türlü cür'et ve şenaat... Müftülükte kadrosu olan bir camiın düğün salonu yapılması.

İçim hüznü dolu buradan ayrıldım. Şimdi bu harabe halindeki cami, kendisini tamir ettirecek hayırsever Müslümanları bekliyor. Bu harabe mescidi, bu manzarayı, ibret olarak çoluğunuza ve çocuğunuza gösterin. Onlar ki CHP'nin zulüm devrini görmediler, hiç olmazsa bakiyelerini görsünler. Eğer bu harabe camiye gitmeye niyetiniz varsa

Fatih'te Sofular yokuşundan aşağı inin. Sofular hamamı hizasına geldiğiniz zaman, sağ kolda, karşıda kapısının üzerinde CHP. harfleri hala okunan yıkık bir yapı göreceksiniz. İşte yazımızda bahsettiğimiz cami orasıdır.

Not: 1950'den önce CHP iktidarının dine, camilere, din hizmetlerine reva gördüğü muameleleri bugünkü nesiller bilmezler. Hafızasız bir toplum olduk. Bu konularda kitaplar yazılmalı ve gerçekler Müslüman halka bildirilmelidir. (M. Ş. E)

Okuyucularımızdan Ricamız

Kitabı okuyup tedkik eden saygıdeğer vatandaşların dikkat nazarına:

Kitaba eklemek istediğiniz bilgi ve şehâdetleriniz varsa lütfen yazıp "BEDİR Yayınevi, Cağaloğlu Yokuşu no: 6/8 Vilayet civarı İstanbul" adresine postalamanızı önemle rica ediyoruz. Eserin ikinci baskısında yahut bu konu ile yeni bir çalışmada, gönderilecek bilgilere de yer verilecektir.

Kitapta herhangi bir bilgi yanlış görür ve bu da bize bildirilirse memnun kalacağız, sonraki baskılarda yanlışlığı düzelteceğiz. Katkı ve yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Vakıflar Dergisi'nden Alınmıştır.

İSTANBUL'DA YOLA KALBEDİLEN CAMİ VESAİRE

Fazıl Ayanoğlu

Yirminci yüzyılın ilmi buluşları arasında en mühim görülenlerden biri de, tarihe kaynak sayılan taş kitabelerdir. Asya'da kayalar üzerine yazılmış bir kitabe, mensup olduğu milletin varlığına hitap etmekte; Hicaz'da bulunan bir kitabeyse alakalı milletin ilk yazı örneği bakımından çok mühim addedilmektedir.

Bizde son yüzyılın ortalarına kadar kitabelerden istifade edilmemekteydi. Müze Müdürü Halil Ethem Bey kolağalarından MahmudRaif Efendi, yine müze müdürlerinden merhum Abdülkadir Hoca Efendi, Ahmet Tevfik, Mübarek Galip ve Kadri beylerin önyak olarak yol göstermeleriyle kitabe tesbitine başlanılmış ve her tarafta bunun izleri görülmüştür. Bizde dikkati çeken taş vesikaları Cami, Çeşme, Mektep, Saray, Kervansaray, Medrese, Namazgâh vesairede bulunmaktadır. Bu gibi eski eserlerde bulunan kitabeler, binanın yapılış tarihini, yazısının devrini ve üzerindeki durak süslerini ve umumi süslemelerinin tarihini, hattatını, mimarını gösterdiği gibi, diğer binalarla mukayesesini sağlar, çalışma ve inkişaf devirlerinin açıklanmasını temin eder, mezar taşları ise, bazı teşekkülleri tamamen ve bazılarını kısmen tenvir eder.

Mesela: Yeniçeri teşkilatında remizler incelendiği zaman Sadrazam Cevat ve MahmudŞevket paşalarla Marsigli gibi Avrupalı müelliflerin eserlerindeki remizlerde yanlışlıklar göze çarpar, devlet teşekküllerine ait örnekler kabir taşlarında istenildiği kadar vardır. Sanatkar Türk kadınlarına ait vesikalar yalnız kabir taşlarında vardır. Müelliflerin hal tercümelerine yarıyacak malumat ve hatta ölüm tarihleri doğru olarak mevcuttur. Bu mezarlıkların bir tarafında bir müellifin veya sanatkarın taşı, öbür tarafında taş üzerine işlenmiş bir kız duvağı, öbür tarafında

mezar taşına yazılmış bir vakfiye görülür. İşte bütün bunlar Türk tarihinin kaynak vesikalarıdır. Mevzumıza dönelim.

1 — Selçuk Sultan Camii :

Selçuk Sultan Camii, Aksaray ile Topkapı arasında Millet Caddesi üzerinde ve kendi adını taşıyan sokağın dirseğinde idi. Selçuk Sultan, Çelebi Sultan Mehmed'in kızı olup, Bursa'da hayratı vardır. Ve orada ölmüştür. Sultan Beyazıt ile Şehzade Cem Sultan arasındaki bozukluğu düzeltmek için İstanbul'a, Beyazıt ile görüşmeğe gelmiştir. Osmanlı Türk kadınları arasında ilk elçi bu Sultandır. Cami üçyüz yıl önce yanmış ve Darüssaade ağası Abbas Ağa tarafından yenilenmiştir.

13 Haziran 1956 tarihinde İstanbul Belediyesi bu mabedi yıktırılmış ve yola kalbedilmiştir

2 — Voynik Şuca Camii :

Bu cami Unkapanı'nda Şebsefa Camii karşısındadır. Camiin banisi Şucaüttin İbrahim Efendidir. Hızır Bey ve çocuklarının mezarlığı bu camiin harimindedir. Bu mabet hiçbir lüzum ve sebep gösterilmeden belediye tarafından 9.2.1957 tarihinde yıktırılmıştır. Ve sonra Hızır Bey'e ait mezarların oradan kaldırılması için belediye ısrar etmiş ise de nakledilmemiştir

3 — İlyaszade:

İlyaszade Şucaüttin (İlyası Rumi) Topkapı'nın yeni açılan kapısı karşısındadır. İlyaszade sahn müderrisliğinde bulunmuş Osmanlı müelliflerindendir. Oğullarından Lütfüllah Efendi de müelliflerdendir. İlyaszade'nin 920 (1514) tarihinde öldüğünü bazı eserler yazmaktadır.

Camiin, Mimar Sinan tarafından yapıldığını Tezkiretülbünyan yazmaktadır. Bununla beraber sebili de Mimar Sinan'ın yaptığı tahmin edilmektedir. İlyaszade'ye ait mezar kitabeleri mevcuttur.

4 — Sakine Hatun:

Sakine Hatun İlyaszade'nin kızıdır. İstanbul Vakıflar Başmüdürlüğü sicil defterinde camii, imam meşrutası, sebil ve sebil meşrutası ve türbe Sakine Hatun adına tescil edilmiştir.

Sebili camiin sol tarafında bulunuyordu, yolculara mermerden yapılmış sebil kuyusundan su verilmekteydi, sebinin planı güzel ve kuyusunun suyu tatlıydı. Sakine Hatun vakfına göre o yoldan geçenlere günde 7 sofraya yemek çıkarıldığı için 7 sofralı Sakine Hatun adile şöhret bulmuş ve bu suretle dört yüz küsur yıl sebilinden su ve sofrasından yemek verilmiştir. "Balkan Harbi" ve onu takiben "Büyük Cihan Harbi" bunda da tesirini gösterdiği için bakımsız, perişan bir halde kalmış ve 13 Haziran 1956 tarihinde belediye bu yüksek eserleri yıktırılmış ve yoketmiştir. Orası bugün boş bir vaziyettir. Yedi sofralı Sakine Hatun'un ne mezarı kalmış orada, ne adı

5 — Oruç Gazi Camii :

Oruç Gazi Camii, Bulvar üzerinde ve Valide Camiinin üst kısmında idi. Bu cami o kadar süratle yıktırılmıştır ki, çok eski alçı pencerelerini kırılmadan çıkarmağa vakit bile bırakmamışlardır. Oruç Gazi, Fatih Sultan Mehmet zamanı gazilerindendir. Bursa'da ölmüştür. Bu camiin büyük bir mezarlığı vardı. Eyüp'te Kızılmesjid karşısında Afife Hatun mezarlığına nakledilmiştir.

6 — Deniz Abdal Camii Dergâhı:

Bu mabedin banisi Mimar İlyas'tır. 985 (1577) tarihinde ölmesi üzerine camiin mezarlığına gömülmüştür. Deniz Abdal ile camiin bir alakası yoktur. Deniz Abdal, bu camiin karşısındaki sahada gömülü idi. Bu cami 28.7.956 tarihinde belediye tarafından yıktırılmıştır. Kabirler, Vakıflar idaresi tarafından Eyüp'te Afife Hatun mezarlığına nakledilmiştir.

7 — Pirizat Hatun :

Bu mabet, Fındıklı'da Salıpazarı semtinde cadde üzerinde idi. Kanuni Sultan Süleyman'ın saraylılarından olup, Kıbrıs fatihlerinden Beylerbeyi Ahmet Paşa'nın karısıdır. Pirizat Hatun'un vasiyeti üzerine vasisi Mehmet Ağa sülüs malından bir zaviye ve bitişğinde bir mescid yaptırmıştır 983 (1575) tarihinde çeşme yapmıştır. Pirizat Hatun'un bu vakıflardan başka bir de, günahsız para hapsine mahkum olanları zindandan kurtarmak için yaptığı vakfı vardır. Ve esas şu şekildedir:

Umum gelirinden her sene ikibin akçe çıkarılıp borçluların veya borçlu mahpusların borcuna verilip zindandan kurtarmaktır. Ve Perizat Hatun bu işin tereddüt etmeden, vakit geçirmeden yapılmasını istemektedir.

Mütevelli şöyle bir hal karşısında harekete geçmekteydi. Mesela: Yedi sekiz nüfuslu bir ailenin babası olan bir kunduracı bir felakete maruz kaldığı zaman tanıdıklarından bir miktar para ödünç alıyor ve bu parayı gününle ödeyemeyince alacaklı kadiya müracaat ederek borçlu zindana tıklıyor. Ve borçlunun çoluğu çocuğu evde aç bilâç bırakılıyor, işte o zaman Pirizat Hatun'un mütevellisine duyuruluyor.

Mütevelli de hemen kadiya gidip meseleyi soruşturuyor ve bu borcu derha ödeyerek zavallı babayı zindandan kurtarıyor ve yavrularının yanına gönderiyor.

Camiir yanında Pirizat Hatun'un Mimar Sinan'a yaptırılmış olan bir türbesi vardı. İçinde Ahmet Paşa ile beraber gömülmüşlerdir. Pirizat Hatun ve Ahmet Paşa külliyesi 20.8.1956 tarihinde belediye tarafından yıktırılmıştır.

Yukarda bahsettiğimiz tekkenin ikinci şeyhi, Keşfi Cafer Efendi olup, türbe kapı kitabesi şudur:

8 — Şiri Merd Çavuş Camii :

Topkapı Caddesi üzerinde ve Selçuk Sultan Camii karşısında idi.

"Hadikatülcevami" bu zatın "Sipahi çavuşlarından" olduğunu göstermekte ve okçuluk tezkireleri ise bu bazı ok meydanında menzil sahibi olan bir pehlivan ve Fatih Sultan Mehmet'le Arnavutluk seferinde bulunduğunu ve sonra şehit olduğunu yazmaktadırlar. Cami yangın görmüş ve sonra yeniden yapılmış olup Fatih zamanına ait bir iz yoktur. Yalnız Şiri Merd ile kızı Kemer Hatun'a ait bir türbe vardı, bu türbe ve içindeki sanlukalar Fatih zamanı üslubunu ve 920 (1514) tarihini üzerinde taşıyordu.

Türbein altında mezar odası bulunuyordu. İstanbul Belediyesi bu mezar odasının planını yapmağa ve fotoğraflarının çekilmesine vakit bırakmadan 3.8.1956 tarihinde yıktırmıştır. İstanbul'da bundan başka

mezar odası bulunabileceğini zannetmiyorum. Mezarlığı Eyyüp'te, Afife Hatun mezarlığına nakledilmiştir. Şiri Merd Çavuş ile Kemer Hatun'a ait türbe Vakıflar idaresi tarafından Murat Paşa Camii haremine geçirilerek aslına uygun bir şekilde yapılmıştır.

9 — Cezeri Kasım Paşa Camii :

“Hadikatülcevacı”ye göre bu zat “İbni Cezeri”nin terbiyesiyle yetişmiş bir kimse olduğu için “Cezeri” namile şöhret bulmuştur. Bu mabet muhtelif zamanlarda yanmış ve tamir edilmiş, 1285 (1868) tarihinde Sultan Abdülaziz zamanında yanmış ve aynı tarihte yenilenmiştir. Bu cami 20.12.1957 tarihinde hiçbir sebep ve bahane gösterilmeden yıktırılmış ve bugün boş bir saha olarak durmaktadır. Mezarlığı yıktırılmış ve Eyüp'te Afife Hatun mezarlığına nakledilmiştir.

Bu yerin istimlake tabi tutulamıyacağı gözönündedir.

10 — Malkoç Süleyman Ağa Camii:

Yenikapı'dadır. Bu cami de sebepsiz yıktırılmıştır.

11 — Samatya'da Kadiri Dergahı.

12 — Süheyl Bey Camii :

Bu mabet Tophane Fındıklı'da Salıpazarı mevkiinde ve caddesinin solunda idi. “Hadikatülvecami” Süheyl Beyin Deryabeylerinden olduğunu yazmaktadır. Hicri 1000-50 tarihleri arasında geldiği sanılmaktadır.

Bu cami aslında yolun kenarında olup, Sultan Abdülaziz zamanında oradan yol açılırken cami de kesilmiş ve Sultan Abdülaziz'in emrile cami sol taraftan iki metre kadar geriye alınarak fevkani ve altında çeşme ile beraber yaptırılmıştır.

13 — Mimar Ayaş Camii:

Bu mabedin yapıldığı tarih belli olmamakla beraber, Fatih zamanında yapıldığı sezilmekte ve binanın vaziyetinden yangın geçirdiği anlaşılmaktadır. Mimar Ayaş, Fatih Sultan Mehmet'in mimarı olup, 882 tarihinde ölmüş ve cami harimine gömülmüştür. Kabir taşları zamanına aittir. Mabet 28 Mart 1959 tarihinde belediye tarafından ve cadde üzerindeki mezarlar belediye mimarlarından soyadını bilmediğimiz Arif adında birisi tarafından askerî vasıtalarla yıktırılmış ve sonra Samatya

denizine döktürülmüş olduğunu işçiler haber vermişlerdir. Bu kimsenin şimdi Bakırköyü'nde oturduğu öğrenilmiştir. Camiin diğer kısımlarındaki mezarlarla beraber Mimar Ayaş'ın mezarı muntazam bir şekilde Eyüp'te Afife Hatun mezarlığına nakledilmiştir.

14 — Hafız Ahmet Paşa Camii :

Bu zat hadım olup, Enderun'da yetişmiş, sonra vezir ve Mısır Valisi olmuş ve (1022), 1613 tarihinde ölmüştür.

Bu cami Fatih Küçük Karaman'dadır. Maili inhidam kararı ile çatısı yıktırılmıştır. Camiin inşaatı 1004 Hafiziyye tarihinde ikmal edilmiştir.

15 — Galata Yeni Camii:

Galata'da Tünel Caddesinde Yeni Cami Sokağındadır. Bu camii yaptıran Sultan 4 üncü Mehmed'in karısı Sultan 3 üncü Ahmet ve 3 üncü Mustafa'nın anneleri Gülnuş Emetullah Sultandır.

Cami, yanık bir kilise arsası üzerine (1109) 1697 tarihinde yapılmıştır. Üsküdar'da Çarşı Camii (Yeni Valide)'nin vakfıdır. Bu mabedin kitabesi Vakıflar Ambarında bulunuyordu. Müzeyeye kaldırıldı.

16 — Soğuk Çeşme :

Alemdar Caddesi üzerinde ve sol tarafta sonradan yapılan çeşme yerinde idi. Bu çeşme, Sultan 3 üncü Murad'ın zamanında Mehmet Ağa tarafından yaptırılmıştır. (1288) 1869 tarihinde atlı tramvay işletilirken bu çeşme İstanbul Belediyesi tarafından yıktırılmıştır.

Vakıflar Dergisi, sayı: 8, sayfa: 329-334, Ankara 1969

Unkapanı'nda Kahve ve Lokal Yapılan Tekke

HALİÇ'teki Unkapanı köprüsünün Fatih tarafındaki ayağında küçük meydanımsı yerde bahçe içinde çatısı kiremit kaplı küçük bir bina görülür. Bu yapı 1925'e kadar Şazeli tekkesi olarak hizmet vermekte; semâhânesinde namaz kılınmakta, zikrullah yapılmakta idi. Kapatıldıktan sonra Vakıflar idaresi tarafından şahıslara kiraya verilmiş ve uzun yıllar boyunca içi ve bahçesi gazino, lokal ve kahve olarak kullanılmıştır. Merhum Şeyh Safer Efendi'nin, "Bu tekkeyi eğlence yeri yapanların hiç

biri iflâh olmadı. Kimi tepe üstü düştü, kiminin başına bin türlü bela ve musibet geldi..." dediğini duymuşumdur. Nihayet Vakıflar hakka ve doğruya döndü de bir minare eklenerek bu kudsî ve ulvî mekan, içinde yine Allah'ın anıldığı, Yaratan'a namaz kılınan, niyaz edilen bir yer haline getirildi.

Yeterli tarih kültürüne sahip olanların iyi bildiği gibi merhum cennetmekan Sultan ikinci Abdülhamid Han hazretleri birkaç tarikata ve bu arada Şazelî tarikatına mensuptu. Büyük şeyhi Muhammed Zâfir el-Medenî hazretleri ailesiyle Beşiktaş'ta şimdi Ertuğrul camii şerifinin yanındaki bahçe içindeki iki konakta otururdu; cami de dergâh olarak kullanılırdı. Sultan Abdülhamid'in kızı merhume Şâziye Sultan hazretlerini ziyarete gittiğimde, Padişah babasının sık sık Şeyh efendi ile görüşüğünü, nasihat ve dualarından yararlandığını beyan etmişti. Şeyh efendi, Sultan henüz saltanat tahtında iken ahirete yürümüş ve meşhur mimar Raimondo D'Aranco tarafından cami önünde inşa edilen türbeye defnedilmişti. Zaman zaman Avrupa ülkelerinden, Şazelîliğin Darkavî koluna mensup mühtedilerin buraya gelip Fatiha okudukları, selam verdiklerini duydum. Maalesef İstanbul Müslümanları şehirlerindeki bu maneviyat hazinesinden bihaberdir. Her gün Barbaros bulvarından geçen milyonla Müslüman arasından, bu zatı tanıyan, onun kadrini bilen, bir Fatiha okuyup sevabını ona hediye eden kaç kişi çıkar?

* * *

Satılan Vakıf Malları

CHP'nin tek parti oligarşisi zamanında, hattâ Adnan Menderes devrinde bile, dindar halkımız, kapatılmış, depo yapılmış, kiraya verilmiş veya büsbütün yıkılmış camileri ihya etmek istediği zaman, Vakıflar idaresi, kendisine hiçbir malî külfet ve yük getirmeyecek olan bu çok haklı istekleri bile kabul etmemiş "cami yapılması istenilen yerde yeni bir ibadethaneye ihtiyaç yoktur" şeklinde olumsuz cevap vermiştir. Vakıflar Genel Müdürlüğünün eski tarihî adı "Evkaf-ı İslamiye"dir, yâni İslam vakıfları. İslam vakıflarını idare etmekle vazifeli bir teşekkül nasıl olur da

camii olarak vakfedilmiş bir binanın veya yerin tekrar ibadethane haline getirilmesine karşı çıkar? Doğrusu anlaşılması zor bir iştir bu!

Son yetmiş beş yıl içinde Vakıflar idaresi binlerce gayr-i menkul vakıf mülkünü satarak elden çıkartmıştır. 1968'de Ankara'da az tirajlı İngilizce bir gazete yayınlanıyordu. O gazetede satılık vakıf malları ile ilgili ilanlar görmüştüm. Böyle ilanların öyle yabancı dilde yayın yapan, halkımızın okumadığı bir gazeteye verilmesinde elbette bir özel bir maksat vardı. Satış halkın, kamuoyunun gözünden saklanmak isteniyordu. Belki de alıcısı belliydi, başka alıcısı çıkması istenmiyordu...

Bir araştırmacının işe koyulup "Yakın Tarihimizde Satılan Vakıf Malları" adıyla; belgelere, bilgilere, tapu sicillerine, resmî arşivlerdeki vesikalara, gazetelerdeki ilanlara dayanarak bu konuda ciddi, ilmî, geniş bir araştırması yapması lazımdır. Satılan onbinlerce vakıf binasının, arsanın, gayr-i menkulün paraları ne olmuştur? Bu mallar değerlerine mi satılmıştır yoksa birtakım kimseler tarafından ucuza mı kapatılmıştır?

Biz burada tarihî vak'alardan, yanlışlıklardan bahsediyoruz. Ortaya attığımız iddialar tarih ve mâzi olmuştur. Kimse üzerine alınmasın, gıcınmasın... Sorumluların çoğu zaten Dâr-ı Cezâ'ya intikal etmiştir. Orada kaçınılması mümkün olmayan hesap, kitap, sorgulamaya maruz kalacaklardır.

İyi idare edilen, medenî, evrensel ve temel insan haklarına bağlı, hukukun üstünlüğü ilkesini esas kabul etmiş ülkelerde dinî vakıfların dokunulmazlığı vardır. Bunlar zaruret olmadıkça vakıf gayeleri ve şartları dışındaki işlerde kullanılamaz, satılamaz, yok edilemez.

Laik bir sistemde dinî vakıfların bizzat devlet tarafından değil, bağımsız dinî makamlar tarafından idare edilmesi gerekir. Devlet, elbette herhangi bir suistimal ve yolsuzluk olmaması için kontrol edecektir ama din işlerine, dinî vakıflara doğrudan doğruya müdahale etmeyecektir. Laikliğin gereği budur.

Hayyatîn-i Hassa Camii Kitabesi Nasıl Uçtu?

SULTANAHMET'teki hapishane binası Osmanlı devletinin tarihe karışmasından bir iki yıl önce hizmete açılmıştır ve yapı olarak bir mimarlık abidesidir. Bütün dünyada, cezaevleri binalarının yüksek bir sanat ve mimarlık aksettirmez. Onlar nihayet içinde tutukluların ve mahkumların barındırılacağı ulvî değil süflî mekanlardır. Sultanahmed cezaevi ise giriş kapısı, pencereleri, balkonları, saçakları, avluları, çinileri, mermer kitabeleri, kuleleri ile bir saray gibi güzel ve ihtişamlıdır. Eskiden bu hapishanenin yapıldığı yerin civarında bir de "Hayyatîn-i Hassa Camii" varmış, yani hassa terzileri camii. Osmanlı, bu camii de, cezaevi içinde yeniden inşa etmiş, dış taraftaki duvarı üzerine de mermer üzerine celi cülus yazıyla hakkedilmiş bir "Hayyatîn-i Hassa Camii" levhası koymuştur. Hapishane henüz boşaltılmadan ve otel haline getirilmeden, evimin yakın olması dolayısıyla bu levhanın önünden yüzlerce defa geçmiş ve yazısının güzelliğine her defasında hıyran kalmıştım. Sonra binanın beş yıldızlı bir otel yapılmasına karar verildi; tâdilât ve restorasyon için faaliyet başladı, yapı tahtaperde ile çevrildi. Uzun çalışmalardan sonra iş bitti, tahtaperdeler kaldırıldı ve bir de baktım ki, celi sülûs mermer kitabenin yerinde yeller esiyor. Halk buna dikkat etti mi bilmem ama ben işin peşine düştüm; ilgili bir kimseyi buldum, levhanın ne olduğu sordum, yerine konması gerektiğini söyledim. Fakat bir netice alamadım. Maalesef koskoca mermer kitabe yok oldu, havalandı, uçtu gitti. Hapishanenin kapısındaki "Dersaadet Cinayet Tevkîfhânesi" durmaktadır. Hayyatîn-i Hassa camii kitabesi, hafızam beni yanıltmıyorsa son devrin meşhur hattalarından merhum üstad Tuğrakeş İsmail Hakkı Altınbezer'in kaleminden çıkmış bir sanat şaheseriydi. Bir ara Müfid. Yüksel bey dostumuz bu kitabenin eski bir fotoğrafını bulup lütfetmişti. Lakin hayatın hayuhuyuları içinde onu da iyi saklayamamışım ve bu kitap basılırken nereye koyduğumu bulup da buraya dercedemiyorum. Ancak şu hususta herkes emin olmalıdır: Orada mermer bir kitabe vardı. Şahid ve fotoğrafı vardır... Peki, mimarlık değeri

yüksek bir yapının duvarındaki bir tarih ve kültür varlığı, binanın restorasyonu esnasında nasıl yerinden sökülmüş ve yok edilmiştir? Bu ülkede kültür varlıklarını, tarih değerleri, kitabeleri korumakla vazifeli ilgili ve bilgili kişiler yok mudur?...Kitabenin fotoğrafını bulunca Türkçe ve İngilizce bir açık mektupu, küçük bir broşür şeklinde bastırarak Sultanahmet hapishanesi tamirat ve tadilatını yaptıran Yapı Kredi Bankası ile Amerikalı ve Four Seasons Hotel sorumlularını uyaracağım, levhayı bulup yerine koymaya davet edeceğim.

* * *

Tarihçi Üstad Mustafa Müftüoğlu'nun bir yazısından Rumelihisarı'nın İçindeki Cami

Eski Osmanlı kaynaklarında “Boğazkesen” diye anılan Rumeli Hisarı'nın inşaaı Feth-i Mübin'e doğru atılan mühim bir adımdır. Babasının vefatı üzerine 1451 yılının 18 Şubat Perşembe günü Edirne'de tahta çıkan Sultan İkinci Mehmed Han, ecdadının defalarca muhasara edip türlü gaile ile gerçekleştiremediği Bizans'ın fethi için gerekli hazırlıkları yaparken, cülüsundan hemen bir yıl sonra elli bin kişilik bir kuvvetin başında Bizans önlerine gelmiş ve Karadeniz boğazına hakim olup hem Bizans'ın bu yönden iase yolunu kesmek, hem de Anadolu-Rumeli geçidini emniyet altına almak gayesiyle Rumelihisarı'nın mevkiini tayinle hemen kalenin yapımına başlanmıştır.

Rumelihisarı, daha evvel Yıldırım Bayezid tarafından Boğaz'ın Anadolu yakasına yaptırılan ve o devirde “Güzelhisar” diye anılan Anadoluhisarı karşısına inşa olunmuş, böylece Boğaz'ın en dar yeri olan bir bölgede, her iki kale ile Karadeniz Boğazı hakimiyetimiz altına alınmıştır.

Yerli-yabancı bütün muteber kaynakların sarahatle kaydettiklerine göre Sultan İkinci Mehmed Han Rumelihisarı'nı misilsiz bir gayretle üç buçuk ayda tamamlamıştır ki, böylesine bir inşaatın o devir

şartları, imkanları içinde bu kadar kısa zamanda bitirilmesi, yabancıların da itiraf ettikleri gibi “şayan-ı hayret bir iş”tir!

Bu münasebetle kaydedelim ki, Sultan İkinci Mehmed Han'ın Rumelihisarı içine yaptırdığı cami, Osmanoğulları'na aid nice sanat eserinin kaderine terkedildiği devirde bir kısım temelleri ve şerefesinin altına kadar uzayan minaresi ile mevcutken, hisarın ta'miri (şimdiki yaygın ifade ile “restoresi” sırasında), Fatih'in İstanbul'da yaptırdığı bu ilk camiden kalanlar maalesef muhafaza edilmeyip yok olmuştur!.. Bu nemenem restoredir ki, Rumelihisarı kurtarılırken ve bu kurtarma (restore) işi için kurulan altı kişilik komisyon, cami harabesi duvarları ile temellerinin meydana çıkarılacağını, minarenin ta'mir edileceğini hükme bağlamışken, o devre aid caminin temellerine olsun sahip çıkılmamış ve Fatih'in İstanbul'daki ilk camii yok edilmiştir!.. Bizans devrinden kalma sarnıcın yarısına kadar uzanan ve şimdi yok olan cami sahası, halen Rumelihisarı'nda oynanan oyunlarla verilen konserlere sahne vazifesi görmektedir!.. Üst kısmı yıkık minare ise, orada vaktiyle bir cami bulunduğunun şahidi olarak mahzun gözler önündedir!

Mustafa Müftüoğlu, Milli gazete, 21 Mart 2003

* * *

Bugün gazetesi'nin, 14 Kasım 1967 tarihli nüshasından alınmıştır.

Bu câmi yerinde bir Bizans kilisesi olaydı çoktan tamir ettirilirdi

İçerisinde bir çok tarihî kimlerin kabirleri bulunan tarihî “Edirnekapı” mezarlığı günden güne harap olmaktadır. Burada bulunan Mustafa Paşa camii senelerdir bakımsızlık yüzünden harabe haline gelmiştir.

Türk turizminin gelişmekte olduğu şu son günlerde memleketimizde böylesine bir durumla karşılaşmak Müslüman vatandaşı had derecede üzmektedir. Câminin bânisi Osmanlı devrinde Sadrazamlık

yapmış ve aynı zamanda Silahtarağası olan Mustafa Paşazadedir. Caminin tam karşısında türbesi mevcuttur.

Yarım asırdır durum aynı

Otakçılar muhtarı bu konuda “yarım asırdan beri caminin bu durumda olduğunu ve vaziyetini muhafaza ettiğini” söylemiştir. Caminin yanında bir tekke mevcut olup Evkafa ait 15 hanelik bir mahallesi vardı.

Şeyhülislâm'ın Türbesi

Mustafa Paşa Camii'nin önünde şeyhülislam türbesi bulunmaktadır. İlk bakışta göze çarpan bu türbenin muhafaza kapıları çalınmış olup içinde muhitin çocukları oynamaktadır. Türbe taşı 1275'i göstermektedir.

Mescid

Fatih Sultan Mehmet İstanbul'a geldiği vakit şanlı ordusunu Otakçılarda kurduğu malumdur. İşte o devire ait Otakçıbaşı mescidi de bulunmaktadır ki, bu mescid Otakçıbaşı sokakta 35 nünaralı evin bahçesindedir. Mescid olduğu güç anlaşılmakta ve kenara adeta sıkışmış bir vaziyette bakımdan mahrumdur. Buna benzer daha bir çok tarihi meşhur simaların yattığı mezarlıklar, ilgililerin gözünden kaçmış olup kaderine terkedilmiş bir vaziyettedir.

Yurdumuzdaki Bizans, Roma eserleri toprak altından çıkartılıp ihya edilirken, İslâm Türk eserlerinin böyle harabe hallerde terk edilip, yıkılıp yokolmaya mahkum bırakılması ne acıdır. Vakıflar İdaresi utansın.

Bugün gazetesi, 14 Kasım 1967

* * *

Tarihi câmi yıkılarak yerine han yapıldı

Cağaloğlu'nda Servili Mescid sokağında SERVİLİ MESCİD adında minareli bir cami vardı. Fatih devrinden kalma bir İslam abidesiydi bu. CHP Başvekili İsmet Paşa zamanında Vakıflar bu camiye Ahmed Halid

Kitabevine 16 bin liraya sattı. Bu müessese de 120 bin liraya REMZİ Kitabevine sattı. Remzi kitabevi camiyi iki sene evvel yıktı ve yerine, han yaptı. Sokağın ismi yine Servili Mescid. Fakat şimdi camii yok.. (Ahmed Halid Kitabevi iflas etmiştir.)

Bugün gazetesi, 19 Aralık 1967

* * *

Büyük Gazete, 28 Nisan 1976, sayı: 1, sayfa: 16

Heyhat ki, aynıyle vâki:

Buldozerle Tahrip Edilen Ecdat Kabristanı

DEV buldozerler arsadaki tümsekleri hallaç pamuğu gibi savururlarken, çelik kepçelerin toprağa daha ilk dalışlarında mezar taşları ve iskeletler görünmeye başladı. Aradan kısa zaman geçmişti ki, arsadaki yahut metrûk mezarlıktaki ecdat iskeletleri taşlar, topraklar, otlar, ağaç kökleriyle karışık bir vaziyette ortaya çıkmıştı. Asırlardan beri toprak altındaki sığınaklarında, gün ışığından ve gözlerden uzak duran kemikler şimdi çelik paletler altında kırılıyor, paramparça oluyor, ufalanıyor, toprağa iyice karışıp haşır neşir oluyordu.

Vak'a geride bıraktığımız 15 Nisan 1976 Perşembe gününde İstanbul'un göbeğinde Taksim'in Gümüşsuyu semtinde Sultan 2'nci Bayezid Vakfından kadim mezarlıkta cereyan ediyordu. Burası, eski büyük Ayaspaşa mezarlığının ortada kalan son kısmıydı. Daha önceki kısımları eski diktatörlerden İsmet Paşa ve şürekası tarafından yağma edilmişti. Bu son kısma Selime Hatun mezarlığı da deniyordu. Tapuda 80 pafta, 746 ada, 1 parsel olarak kayıtlıydı. 2240 metrekairelik bu mezarlık Vakıflara bağlı kalmıştı. İlgililer bu mezarlığın yerine lüks ve turistik bir otel yaptırtmak kararını vermiş ve inşaatı ihaleye çıkartmıştı. Oba inşaat adlı firma ihaleyi kazanmış ve buldozerler mezarları hallaç pamuğu gibi savurmaya başlamıştı. Eski bir İslam mezarlığının burada ne işi vardı? Onun yerine lüks, modern ve de turistik bir otel yapılacaktı. Ve

yapılıyordu da... Gazetemiz basıldığı zaman eski mezarlık, kemikleri, mezar taşlarıyla birlikte artık mevcut olmayacaktı.

1954'de tarihçi İsmail Fethi İsfendiyyaroğlu'nun neşrettiği "Galatasaray Tarihi" adlı büyük kitapta bu mezarlık hakkında geniş malumat mevcuttur. Aynı eserde, mezarlığın Fransızlar tarafından neşredilmiş kroki ve gravürleri de yer almaktadır.

Buldozerciler herhangi bir müdahale ve tepki ihtimalini bertaraf etmek için tarihî mezar taşlarını alelacele yok etmişlerdir. Bu hadise münasebetiyle, dinimizin hükümlerini sahih bir şekilde hülâsa eden, merhum Ömer Nasuhi Bilmen hazretlerinin yazdığı "Büyük İslam İlmihali" adlı muteber eserden "Kabirler ve Mezarlıklar" başlıklı kısmı aşağıya naklediyoruz.

KABİR VE MAKBERELER

"Kabirleri ve kabristanları güzelce muhafaza etmek, temiz tutmak, ağaçları ile süslemek. hayatta olanlar için birer vazifedir. Kabirleri çiğneyip üzerlerinden geçmek mekruhtur. Böyle bir hareket, ölü hakkındaki hürmete münâfıdır (aykırıdır.), adeta onların haklarına bir tecavüzdür. Binaenaleyh bundan mümkün olduğu kadar sakınmalıdır. Fakat kabristana mahsus başka bir yol bulunmadığı takdirde Kur'an okumak veya tesbihte, duada bulunmak şartıyla kabirlerin aralarından üzerlerinden yürüyüp gitmekte ve kabirlerin kenarlarına oturmakta bir beis olmadığına kaail olanlar vardır.

Bir kabristan ne kadar eski olursa olsun ve kendisinden ne kadar istiğna hasıl bulunursa bulunsun, yine kabristan olarak korunmak lazım gelir. Böyle bir kabristanı satıp veya üzerine herhangi bir müessese vücuda getirip, içinde bulunan ölü kemiklerinin, topraklarını başka bir mezara nakletmek caiz görülmemektedir.

Ölülerin hakları da, dirilerin hakları kadar, belki ondan daha fazla mahfuzdur. Bu haklara riayet edilmesi insaniyet için bir vecibedir. Âbâ ve ecdâdının hukukuna riayet etmeyen bir nesil kendi evlat ve ahfâdından ne yüzle riayet bekleyebilir?

İslam yurdunda bulunan zımmilerin (Hıristiyan ve Yahudilerin)

kabirlerine de tecavüz olunamaz. Çünkü onlara hayatlarında eziyet verilmesi haram olduğu gibi, öldükten sonra da kabirlerine tecavüz etmek, kemiklerini kırmak, yerlerini dümdüz etmek, haramdır."

Büyük İslam İlmihalinin yukarıdaki satırlarından anlaşılacağı üzere, Oba inşaat ve ilgililer tarafından, Gümüşsuyu'ndaki tarihi mezarlıkta yapılan işler, değil Müslümanların ölülerine, hatta gayr-i müslimlerin ölülerine bile reva görülmemesi gereken gayr-i insanî, gayr-i ahlakî, gayr-i medenî bir davranıştır.

Mezarlığı madem ki kaldırmak azmindeydiler, kabirleri din adamlarının huzurunda kemal-i dikkat, edep ve hürmetle açmaları, kemikleri temiz torbalara koymaları ve başka bir yerdeki İslam kabristanına dini kurallara uyararak, dualar ederek, fatihalar okuyarak gömmeleri gerekmez miydi? Üzerlerinde yazılar olan mezar taşları nasıl olur da buldozerlerin kepçe ve paletleri altında tuzla buz edilir?

Vakıflar Umum Müdürü muhterem ve faziletli beyefendiden, bu tahribatın mes'ulleri hakkında tahkikat yaptırmasını dilemek hakkımız değil midir? Ayrıca Kültür Bakanlığı, Anıtlar Kurulu, Diyanet İşleri Başkanlığı ve bütün dinperver, tarihsever ve ince ruhlu münevverlerimiz de bu mes'ele üzerine eğilmelidirler.

Dünya dar-ı imtihandır. Zerre kadar iyiliğin ve zerre kadar kötülüğün hesabı yarın Mahkeme-i Kübra'da hükme bağlanacaktır.

NOT: Biz bu yazıyı kaleme aldıktan sonra eski mezarlıktaki hafriyatı ve tahribatı sona erdiren ilgililer, zevahiri kurtarmak için birkaç kırık dökük kemiği bir torbaya koymuşlar, bir iki mezar taşını da kenara ayırmışlardır. *(Bu mezarlıkta şimdi dev bir Vakıf hanı yükselmektedir.* 2003)

Büyük Gazete, 28 Nisan 1976, sayı: 1, sayfa: 16

Vakfa Hiyanet

Pertevniyal Valide Sultan Türbesindeki Kıymetli Tarihî Eşya Nasıl Yok Oldu?

ÜZERİNDE “*Pertevniyal Valide Sultan türbe-i şerifelerinde mevcut eşya defteri*” yazılan ince uzun bir zarf içindeki dörde bükülü defteri çıkarıyoruz. Neftli ebru kaplı iki varaktan ibaret bir deftercik bu. Aksaray’da Valide Camii avlusundaki türbeye vakfedilmiş olan ve orada bulunan eşyayı gösteriyor. Tarih Hicrî 1305. Bugünkü Miladî tarihle 1887 demek oluyor. Listeyi okuyoruz; bakalım türbede neler varmış;

(1) Mir Ömer b. Nasuh Paşa hattıyla orta boy Kelam-ı Kadim.

(2) Reisülulemâ Mustafa İzzet Ef. hattıyla orta boy Kelam-ı Kadim.

(3) Süleyman Mustafa Üsküdari hattıyla Kelâm-ı Kadim.

(4) Hafız Mustafa hattıyla Kelâm-ı Kadim.

(5) Seyyid Mehmed Şefik hattıyla Kelâm-ı Kadim.

(6) Hafız Ali Şükrü hattıyla En’am-ı şerif.

(7) İçinde Sakal-ı Şerif ve âyet yazılı tomar bulunan ve Altın Oluktan bir kıt konulmuş maun ağacından yapılmış 1288 dirhem gümüş kaplama çekmece

(8) Mükemmel Lihye-i Saadet puşidesi.

(9) Çekmece içinde Sakal-ı Şerif.

(10) Çekmece içinde Hazret-i Aişe validemizin başörtüleri, imam Hasan ve Hüseyin efendilerimizin hırka-i saadetleri.

(11) Gümüş kaplamalı çekmece: Veysel Karani hazretlerinin tacı, Mekke-i mükەرreme ve Medine-i münevvere kapılarının anahtarları bulunmaktadır.

(12) Yekpare maun ağacından, üzeri gümüş işlemeli Kur’an-ı Kerim rahlesi.

(13) Yirmi üç kıyye elli dirhem gümüşten büyük şamdan.

(14) 1078 dirhem gümüşten kandil askısı.

(15) Musanna büyük buhurdan.

(16) Enfes-i nefis bir şal. (Hususiyetleri uzun uzadıya yazılmış).

(17) İbriğiyle birlikte abdest leğeni.

(18) Saat.

(19) Beşyüzlü siyah tesbih.

(20) Yirmidört kollu avize.

(21) Kapaklı sarı mangal, tablasiyle.

(22) Vefk mühr-i şerifleri.

(23) Yedi satır üzerine Hafız Hasan Raşid hattıyla muharrer kebir En'am ve Delail-Hayrat.

(24) Altın kamçılı öd ağacından beşyüzlük tesbih.

Listenin tamamını yazmağa yerimiz yeterli olmadığından burada kesiyoruz. Listenin altında sekiz mühür var. Tanzim edenlerin, türbedarlarının mühürleri.

Kırmızı mürekkeple bir de not konulmuş: "Kaimmakam-ı vakf-ı şerifin izin ve ruhsatı munzam olmadıkça eşya-yı mevcude-i ınezkurenin türbe-i şeriften harice çıkarılması kat'iyen memnudur." Bugünkü fukara Türkçe ile şu deniliyor: "Vakıf görevlisinin izni olmadıkça, yukarıdaki vakıf eşyaların dışarıya çıkarılmaları kesin olarak yasaktır."

Peki, atalarımızın bize miras bıraktıkları bunca kıymetli eşya şimdi nerededir? Malesef hiçbirisi ortada yoktur. Hepsisi de çalınmıştır, satılmıştır.

İşte son yarım asırdan beri İslam vakıflarının çoğu aynı akıbete uğramıştır. Korkunç bir vakıf yağması olmuştur. Binalar, arsalar, camiler, taşınır eşyalar, Kur'an-ı Kerimler, şamdanlar, levhalar, halılar, rahleler, saatler... hepsi hepsi gitmiştir. Milyarlar, trilyonlar (milyarlarca dolar) gitmiştir. Ortada korkunç bir hıyanet tablosu vardır. Edirne'den Kars'a, Sinop'tan İskenderun'a kadar yağmalanan vakıflarımız... Yalnız İstanbul'un Eminönü kazasında yüzden fazla cami yıkılmış, satılmıştır.

Yağma hala devam etmektedir. Türkiye'deki 40 bini aşkın caminin kıymetli halı ve kilimleri (yerine kapı paspasından adi düz fabrika döşemesi serilerek) kitabına uydurulmak suretiyle devşirilmekte, iç ve dış piyasaya sürülmektedir. Tekrar ediyoruz:

Yağma hala devam etmektedir.

Sonra da kalkmışız vakıf haftaları düzenlemekteyiz...

Elde kalan vakıf binalarının çoğu, vakfiyelerinin dışında başka maksatlarla kullanılmaktadır. Aksaray'da Murad Paşa camii avlusundaki sebil ki, üzerinde ayetli hadisli mermer kitabeler vardır, ne olarak kullanılmaktadır biliyor musunuz? Helâ olarak, helâ!

Ey tarihçi, söyle nerdesin? Artık zuhur et ve "son yarım asırda Türkiye'de vakıf yağması" mevzuundaki eseri hazırlamağa başla. Elli büyük cilt mi tutar, yüz cilt mi, hemen başla. Sen bitiremezsen başka bir merd-i gayur çıkar, o tamamlar.

Bir hakikat kalmasın alemde Allah'ım nihan!

Mehmed Şevket Eyyi, *Zaman* gazetesi, 14 Aralık 1987.

* * *

Alaaddin Camii

Alaaddin Keykubat Külliyesi ilk belgeye dayanarak I. Kılıçarslan oğlu Sultan Mesut (1116 -11156) döneminde mescid olarak yapıldığını biliyoruz. 1220 tarihinden önce Alaaddin Keykubat, Konya'da Anadolu Selçuklu Sultanı olan kardeşi İzzeddin Keykavus'tan kaçarak Ankara Kalesine gelir, İzzeddin Keykavus ölümüne kadar Ankara'da ikamet eder. Külliye bu dönemde yapılır. Bugün elimizde Alaaddin Keykubat'ın yaptırdığı Kaleburcu bulunmaktadır. Daha sonra Konya'da sultan olduktan itibaren başta Konya ve Sivas kaleleri olmak üzere pek çok kale yaptırmıştır. Bu güzel XIII. yy. Anadolusunu süsleyen açık hava müzesi görünümündeki kaleler günümüze gelememiştir. Ben sadece Ankara Kalesi, kale burcu ile bir Artuklu eseri olan Diyarbakır Kalesi görüntülerini kitaba koydum.

Gene XIII. yüzyıl sonunda kurulan Osmanlı Beyliği'nin ilk yıllarında bu külliye eğitim, kültür, sanat ve ticaret merkezi olmuş; Şeyh Edebali burada dersler vermiştir. Orhan Gazi oğlu Şehzade Murat, eğitimi

için bu külliyeğe yollanmıştır. Burada Ahi olan Şehzade Murat, hükümdar olunca Ankara, Osmanlı'ya kendiliğinden katılmıştır.

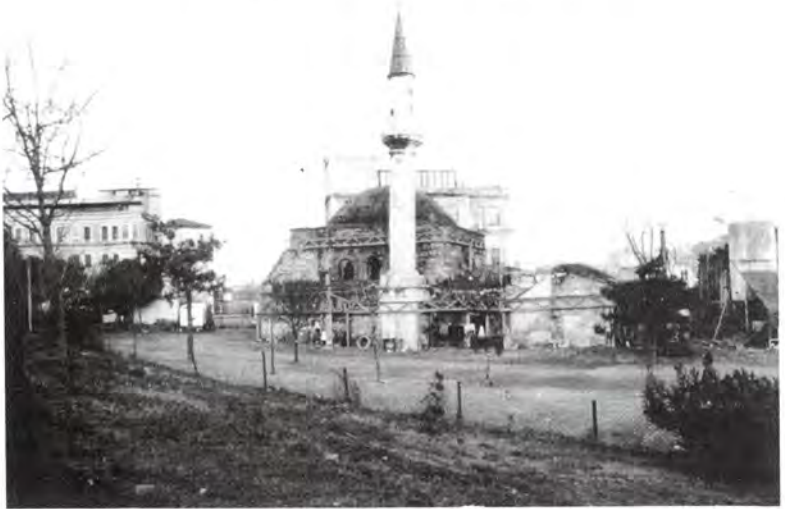
Külliyenin I. Murat ve II. Murat dönemlerinde onarım gördüğünü kitabelerden anlıyoruz. Bilinen son onarım 19. yüzyıldadır.

II. Abdülhamid döneminde Rus ordularına yenilen Osmanlılar 1878 Berlin Barışını imzalamak zorunda kaldılar. Bu barış anlaşması şartlarının birinde Anadolu Ermenileri için ıslahat yapılması kabul edilmişti. II. Abdülhamid kendinden önce bütün Rumeli'nin Osmanlı'dan koparılarak yeni Hristiyan Devletler kurdurulduğunu biliyordu. Anadolu'nun Türk - İslam kültürünü yaşatmak için bazı önlemler almıştır. İşte Alaaddin Keykubad Külliyesinin onarımı bu önlemlerdendir. Bunu Camisinin kible duvarındaki mihrab nişinden anlıyoruz. Niş yarım silindirik olup, nişin iki köşesinde iki sütünce bulunur. Niş üzerinde "Ayet-El Kürsi" yazılı bir kitabe ve 1893 tarihi bulunmaktadır.

Bu arada Anadolu'yu Ermenistan yapmak için çalışmalar I. Dünya Savaşında daha da artmıştır, itilaf Devletleri İngiltere, Fransa, İtalya ve Rusya Anadolu'daki Hristiyan azınlıklarımızı destekleyip azmettirerek isyanlar çıkardı. Ankara'da 1915-1917 yılları arasında Osmanlı Hükümetine isyan eden Ermeniler özellikle kalede bulunan Müslüman komşularını imha etmek için Sincan ovasına götürdüler. İsyanları Müslüman halk ve Osmanlı zaptiyeleri tarafından bastırılırken Ankara Kalesindeki Alaaddin Camii ve Külliyesini yakıp yıkmışlardır. Bugün II. Abdülhamid dönemi Camii'nin sadece mihrabı bulunmaktadır. Bu mihrabın nişindeki "Ayet El Kürsi" yazısı ve 1893 tarihi yok edilmiştir. Çünkü 2000 yılında eski camiinin yerine ruhsat verilerek Kavaklıdere Şarapları sahibine ait bir bina yaptırılmıştır. Bu sonuçlardan anlıyoruz ki yetkililer Alaaddin Keykubat Külliyesinden habersizdir.

Hicran Aktay, "Gerçek İnsan Sevgisi ve 13. Yüzyılda Anadolu",
Ankara 2002, sayfa: 15,16,17.

Ahi Çelebi Camii Ayıbımız

Yıllardır harap bir vaziyette bekletilen bu caminin büsbütün çökmesi mi isteniyor?

İstanbul'un merkezindeki Ahi Çelebi Camii'nin (Eminönü Haliç kenarında) harap, perişan, yıkılmaya terkedilmiş hali bu milletin, bu devletin, bu memleketin, bu toplumun, bu Müslümanların, bu ülke aydınlarının perişanlığını isbata yeter de artar. Cami, yıllardan beri tâmir edilmiyor, belli ki bu işte ihmali aşan haince bir kasıt var, bir irade aczi var.

Bu cami harabesinin önünden her gün milyonla insan geçiyor. Bu memlekette vasıflı Müslümanlar yaşasaydı, bu son derece önemli tarihî eser böyle terk edilmezdi. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün muazzam bütçesi var, nedense bu bütçeden bu camiye tâmir parası ayrılmıyor.

Eminönü civarı Müslüman milyarder ve trilyoner ile kaynıyor. Dinî cemaatlerin bazıı milyar milyar yardım topluyor. Peki üç beş kişi bir araya gelip bir dernek kurup bu tevhid mâbedini restore ettirseler ne olurdu?

Ahi Çelebi Camii'nin kültür tarihimizde önemli bir yeri vardır. Evliya Çelebi'miz, rüyasında bu camide Resûlullah Efendimizi görmüş ve heyecandan "Şefaât yâ Resûlullah!" diyeceğine dil sürçmesi ile "Seyahat yâ Resûlullah!" deyivermiş de, ondan sonra dünyayı gezip durmuş, bize o hârikulâde Seyahatnâme'sini hediye etmiştir. Zamanımızda Müslümanlar arasında o kadar çok evliya var ki, kaç asır önceki Evliya Çelebi'yi ve onun menkabesiyle ilgili camiye hatırlayan çıkmıyor. Şimdiki hocaefendilerden biri oradan semalara uçsaydı müridanı bakın camiye ne güzel tâmir ettirirdi...

Almanya'da, Fransa'da, İsveç'te böyle bir tarihî-kültürel anıt bu halde kalabilir mi? İkinci Dünya Savaşı'nda bütün Almanya harabeye dönmüş, taş üstünde taş kalmamıştır. Onlar, çoktan bütün yıkılmış binalarını tâmir ve yeniden inşa ettiler. Polonyalılar, yine son savaşta tahrip edilen Varşova merkezindeki tarihi evleri ve diğer binaları, vaktiyle mimarlık talebelerinin çıkartmış oldukları rölövelerden yararlanarak aynen inşa etmişlerdir. Biz ise, Yakovos'un Amerika'dan gönderdiği trilyonları cebe attık, Bizans surlarını müceddeden Belediye bütçesiyle ihyâ ettik.

Son Ramazan'daki bir iftar-show parasıyla Ahi Çelebi Camii restore edilebilirdi. Bir din baronunun, etrafındakilere "Bırakmayın bu mâbedi böyle, Vakıflarla anlaşın ve usulüne göre tâmir ettiriverin" cümlesi bu işi bitirebilirdi.

Ahi Çelebi Camii'nin perişan, utanç verici halinin fotoğrafını çekirttim, kartpostal şeklinde bastırtacağım.

* * *

İslâm Kabristanları

Şeyh Nâzım Kıbrısî Hazretleri anlattı. Kendisi hatırlıyor, eskiden Kıbrıs'ta büyük İslâm kabristanları varmış, bunlarda kavuklu mezar taşları bulunurmuş. Sonra Türkiye'deki devrimlere ayak uyduran Kıbrıslı ilericiler bu mezarlıkları kaldırmışlar, kavuklu Osmanlı mezar taşlarını yok etmişler. Hatta Lefkoşe'deki Ayasofya-Selimiye Camii'nin etrafında yine kavuklu, üzerleri İslâm yazılı taşlarla dolu bir hazire bulunuyormuş, onu da düzleyip yerini asfaltlamışlar.

Yakın tarihimizde Türkiye'de de birçok tarihî mezarlık yok edilmiştir. Eyüp, Karacaahmet gibi ecdat kabristanları bozulmuş, hiçbir mimarisi ve estetiği olmayan yeni mezarlar ile doldurulmuştur.

Ataların mezarları, tarihî kabristanlar bir ülkenin tapu senetleri gibidir. Bu yüzdendir ki, ülkeler el değiştirip başkalarının ellerine geçince, daha öncekilerin mezarlıklarını kaldırırılar. Yazık ki, biz bu işleri kendi vatanımızda yaptık.

İstanbul'daki Rum ve Ermeni mezarlıkları Lozan Andlaşması ile korunma altına alınmıştır. Devletimiz hiçbir Hristiyan mezarlığını kaldıramaz. Yine, İngilizlerin Gelibolu'daki, İstanbul Haydarpaşa'daki mezarlıkları da aynı andlaşma ile İngiliz toprağı sayılmakta ve Türkler bunlara karışmamaktadır. Hattâ, Haydarpaşa'daki İngiliz mezarlığının bir kısmında, o zaman bir sömürge olan Hindistanlı Müslüman İngiliz askerleri için bir bölüm vardır ve onların taşlarında besmele yazılıdır.

Bir ara Bakırköy'deki İslâm mezarlığının kaldırılması için teşebbüslere geçilmişti. Sonra bunu başaramadılar. O mezarlıkta birçok meşhur şahsiyetin kabirleri vardır. Aynı semtteki bir Rum kilisesinin bahçesinden birkaç metrelik kısım yola eklenmek istenmişti de bütün dünya ayağa kalkmış, Hristiyan âleminden heyetler, medyacılar akın etmişti.

Mezar tahribatı yine de devam etmektedir. Bu sefer de, bazı alçak soyguncular tarihî ve sanat kıymeti olan taşları çalıp antikacılara satıyorlar.

Camilerden Çalınan Levhalar

İshak Paşa Camii'ndeki Sami Efendi ile Reisü'l-hattatın Hacı Kâmil Efendi'ye âit değerli iki levha çalındıktan sonra, cemaatten bir zata "Buradaki levhalar ne oldu?" diye sordum. Yüzüme şaşkın şaşkın baktı ve "Ben bu camide on beş senedir vakit namazı kılarım, duvarda böyle iki levha bulunduğuna hiç dikkat etmemişim" dedi.

Yine Sultanahmet semtindeki camilerden birinin mihrap tarafının sağında eski ve antika bir hüsn-i hat levhası bulunuyordu. Bir iki sene önce, günlerden bir gün o levha da sırra kadem bastı. Eli kırılınca, şerefsiz, namussuz, alçak rezil bir hırsız levhayı götürmüştü. İmam efendiye, "Buradaki levha ne oldu?" diye sordum. O da, yüzüme hayretle baktı ve "Orada levha mı vardı?" cevabını verdi.

Ben dikkat ediyorum, unutmuyorum. Son yirmi sene içinde İstanbul camileri âdeta bir yağmaya uğramıştır. Emirgân camiindeki o güzelim levhaların büyük kısmı çalınmıştır. Fuat Paşa camiinde bir tek levha kalmamıştır. Camilerden binlerce hüsn-i hat levhası götürülmüştür. Bu levhalar vakıftı. Alanlar, çalanlar, korumayanlar vakfiyelerdeki lânete uğrayacaklardır.

Tarihe geçsin diye camilerden götürülen levhalar, şamdanlar, kıymetli halılar, kilimler, çiniler, kapılar, pencere kanatları, başka sanat eşyaları konusunda küçük bir broşür yayınlayacağım. Ta ki, gelecek nesiller, bu emânetlere hıyânet edenleri lânetlesinler.

Dergâhın Önündeki Hazire

KONYA'DA Tarikat-ı seniyye-i Mevleviye'nin merkezi olan Dergâh-ı şerifin kapısı önünde sol tarafta, etrafı demir parmaklıklarla çevrili küçük bir hazire vardı ve burada eski Müslüman büyüklerimizden birkaç kadri yüce zat yatıyordu. 19'uncu asrın sonlarında, 20'nci asrın başlarında çekilmiş fotoğraflarda bu hazire görülmektedir. Yazıklar olsun ki, yakın tarihimizde bu hazire de kaldırılmış, yeri düzlenmiştir. Bu iş hangi hakla yapılmıştır? Oraya sırlanmış olan canlara niçin birkaç metre karelik toprak parçası çok görülmüştür? O muhterem, mübarek, ârif, sâlih zatların kemikleri çıkartılıp nereye gömülmüş veya atılmıştır? O kudsî mekânı her ziyaret edişimde o eski mezarları düşünürüm ve içim sızlar.

Konya'daki o âsitâne bir Kâbetü'l-uşşak idi. Orada bu devlete, bu ülkeye, bu millete, bütün insanlığa hizmet veren, dünyayı aydınlatan gönül sultanları yetişiyordu. Şimdi o çatı altında namaz kılınmıyor, zikrullah yapılmıyor. Ayasofya gibi orası da müze olmuştur. Kimi ziyaretçiler oldukça edebî ziyaret ediyor, kimisi de açık saçık, fıkırdayıp fındırdeşerek gelip geziyor. Ya Rab, bu ülkede ne korkunç değişiklikler oldu!

Feryad ki, feryadıma imdad edecek yok,

Efsus ki, gamdan beni azad edecek yok!...

(*Nigâr Hanım*)

Heybeliada Bahriye Mektebi Camii

Osmanlı devleti zamanında Heybeliada'da Bahriye mektebi ve kışlası inşa edilmiş ve tabiatıyla avlu ortasına da minareli güzel bir cami yaptırılmıştı. Maalesef bu cami de yakın tarihimizde karakuşî bir kararla yıktırılmıştır.

Bir ara Heybeliada Bahriye mektebi camii hakkında basında tartışmalar yapılmış olduğunu hatırlıyorum. Yine yanılmıyorsam, artık yayınlanmayan "2000'e Doğru" adlı haftalık derginin kapağında bir resim basılmıştı.

Hatırlatmak için birkaç satırla bu konuyu buraya kaydettim. Bir araştırmacı çıkar da derinlemesine incelerse, tarihe ve millî kültüre hizmet etmiş olur.

* * *

Kariye camii

İSTANBUL suriçinde Çarşamba adlı semtte eski bir Bizans kilisesinden camiye çevrilmiş bir İslam mabedi vardı. Kariye cami-i şerifi. Evet ismi hâlâ camidir ama bu mâbette artık ezan okunmamakta, namaz kılınmamaktadır. Çünkü orası bir müze haline getirilmiştir. Ayasofya gibi...

Milletlerin ve ülkelerin tarihlerinde, kültürlerinde dokunulmaz konular vardır. Camilerde bunlardandır. Ecdadımız İstanbul'u almış, Rum Ortodoks halka din hürriyeti vermekle birlikte, fetih hakkı olarak bazı kiliseleri camiye çevirmiş, vakıf haline getirmiştir. Sonradan gelenlerin bu vakıfları bozmaya hakları yoktur. Ne hukuk, ne vicdan, ne ahlak, ne millî kimlik böyle bir şeye izin ve cevaz verir.

Kariye camii bir semboldür. İstanbul'un bizim olduğunu gösteren bir sembol. Biz binadaki Bizans mozaiklerinin ve sanat eserlerinin korunmasına ve teşhirine karşı değiliz. Lakin aynı zamanda orada namaz da kılınabilmelidir. Asıl medeniyet, asıl laiklik, asıl insanlık bu iki şeyi birlikte yürütebilmektir.

İleride Kariye camiinde tekrar ezan okunmalı, namaz kılınmalıdır. Turistler ve merak eden vatandaşlar gelsinler, mozaikleri görsünler.

* * *

Ayasofya

Merhum Üstad Ziyad Ebüzziya bey, birtakım sahtekarların, ...'ün ölümünden sonra, düzmece belgelerle Ayasofya'nın müze olarak kalmasını nasıl sağlama bağladıklarını isbat eden bir makale yayınlamıştı. Ayasofya camii, Müslüman Türk'ün bu şehrin sahibi olduğunu tarihe tescil etmiş bir mabettir. Bu camide namaz kılınır ve ezan okunursa bu şehrin tapusunun bize ait olduğunu iddia edebiliriz. Aksi takdirde kendi tapu senedimizi kendi ellerimizle yırtmış oluruz. Yakın tarihimizde bazı sebeplerle Ayasofya camilikten çıkmış olabilir. Ancak aradan nice yıllar geçmiştir ve dünya başka bir dünya olmuştur. Moskova'da kızıl meydanda Stalin'in yıktırmış olduğu büyük kilise tekrar yapıldı. Kazan'da Çar Korkunç İvan'ın yıktırttığı cami tekrar yapıldı. Ayasofya'da tekrar

ibadete açılmalıdır. Turistler her zamanki gibi gelip gezebilirler. Nitekim biraz ötedeki Sultanahmed camiini her yıl milyonlarca turist gezmektedir.

Müslümanlar şu hususu kafalarına iyice sokmalıdır ki, Ayasofya ucuz sloganlarla, yaygara edebiyatı ile, açılsın diye bağırıp çağırmakla açılmaz. Onu ancak ve ancak ilim, kültür, sanat, araştırma, irfan, hikmet üstünlüğü ile istirdat edebiliriz (tekrar elde edebiliriz). Demagogjik feryatlar bize bir şey kazandırmaz. Ayasofya “Kutsal Hikmet” demektir; onun kapısı hikmet anahtarıyla açılabilir.

* * *

Bir Çarpılma Vak'ası

SANIRIM yıl 1957. İstanbul'daki korkunç ve tahripkâr yol açımının, şehri sözde ferahlatmanın en hummalı günleri. Süleymaniye cami-i şerifine de el atılmış, haziresi gûya tanzim ediliyor. Hangi saygısız ve beyinsiz fikirdir bilinmez; gönüller sultanı, kutuplardan ve evliyaullahın büyüklerinden Şeyh Gümüşhaneli Ahmet Ziyaaddin kuddise sirruh hazretlerin ve refika-i muhteremelerinin, Cennetmekân firdevs-âşıyan Kanunî Sultan Süleyman Han hazretlerinin türbesinin yanındaki mezarlıklarında kaldırılması planlanmış. “Bu büyük bir zattır, onun mezar-ı şerifine dokunmayınız, iyi olmaz sizin için...” uyarmaları ve nasihatları kulağa alınmamış. Türbenin önünü mutlaka açmak istiyorlar. Nihayet bir vinç getiriliyor, işçilere emir veriliyor, mezar taşları sökülmeye başlanacak...O ne! Kabri nakletmek isteyen mimar efendi birden gözleri faltaşı gibi açılarak yıldırım çarpmışçasına yere yıkılıyor. Hemen apar topar hastahaneye kaldırılıyor, mezarın nakli işi de durduruluyor. Mimar nice zaman kendini bilmez halde esir-i firaş olmuş, bitkin bir şekilde yatmış. Sonra, dili biraz açılınca, zorlukla anlaşılan hırıltı ve homurtularla kekeleyerek “Mezara dokunmayınız...” diyebilmiş.

O devirde çok evliya türbesi, çok suleha kabri, nice mü'minlerin mezarları düzlendi, bir kısmının kemikleri ayak altında kaldı, hattâ bazı muhterem ölülerin kemikleri ve mezar toprakları Marmara denizine döküldü. Nice camiler, Mescidler, tekkeler hâk ile yeksan edildi. Ve sonra ne oldu biliyor musunuz? Bu işleri yapanlar çarpıldılar.

Rivayet olunur ki, yakın tarihimizde Müslümanlara zulmeden azılı zalimlerden biri en sonunda amansız ve onulmaz bir illetten hastahaneye düşmüş, ağzından kazurat gelerek, feryad ede ede, acıdan yorganları yırtı yırtı feci şekilde can vermiş. Öyle bir pislik ve dehşet içinde ölmüş ki, doktorlar ve hemşireler yanına yaklaşamamış... "Ey basiret sahipleri ibret alınız!..."

* * *

Şehir İçindeki Küçük Kabristanlar ve Hazireler

İstanbul'un her yeri küçük mezarlıklarla, hazirelerle dolu idi. Hayattaki yeni nesillerle, âhirete göçmüş eski Müslümanlar sanki iç içe yaşıyorlardı. Bu küçük kabristanların önünden geçen dindarlar, bir dakika dururlar, sevabını ölülerin ruhuna bağışlamak üzere birer Fatiha okurlar, elleriyle yüzlerini sıvazlarlar ve giderlerdi. Yakın tarihimizde bu hazirelerin, bu küçük kabristanların da -nâdir istisnalar dışında- hemen hepsi yokedilmiştir. Adnan Menderes zamanında da bu kültür ve tarih kıyımı yapılmıştır. Elimde belge yok ama birtakım masonik zihniyetlilerin "Ölüm korkusu, ahiret düşüncesi bu halkı geri bırakıyor, atalete sevk ediyor" diyerek bu mezarlıkları yok etmiş olduklarını düşünüyorum.

Kitabımızın'inci sayfasında, Arif isimli bir Belediye mimarının tarihî bir mezarlıktaki ecdat kemiklerini Marmara denizine döktürdüğü yetkili bir ağızdan açıklanmaktadır. Yazıklar olsun, bin kere yazıklar olsun ki, başta İstanbul'da olmak üzere milyonlarca Müslüman mezarı düzlenmiş, eski Müslümanların kemikleri ayaklar altında kalmıştır.

Bu ülkeyi, bu halkı bu ahlâr, bu vahlar bugünkü hale getirmiştir. Adnan Menderes nice evliya türbesini, nice suleha kabrini yıktırdı, düzletti ve en sonunda feci bir âkibete uğradı.

Yağmalanmış, gasbedilmiş, haksız şekilde satılmış araziler üzerine bina edilmiş meskenler üzerinde oturanlar...Siz ne kadar cesaretli ve fütursuz kimselersiniz...

* * *

Bankayı Kurtarmak İçin Haraç Mezat Satılan Vakıf Malları

MAALESEF, bundan önceki hükümet. zamanında; hortumlanarak, kötü idare edilerek iflasın eşiğine getirilmiş bir bankayı kurtarmak için nice vakıf gayr-i menkulü haraç mezat satılmıştır. Bu mallar, şimdi Rahmet-i Rahman'a kavuşmuş olan erkek kadın dindar ecdadımız tarafından hayırlı işler yapılması, bu suretle amel defterlerinin açık kalıp kendilerine bu sadaka-i cariyelerinden dolayı sevap yazılması için vakfedilmişti.

Şeriat, ve fıkıh hükümlerinin zaruret olarak kabul ettiği birtakım mücbir şartlar ve sebepler dışında bu vakıf eserlerinin satılması hukuka, ahlaka, vatanseverliğe, iz'ana, vicdana aykırıdır. Bunu yapınlar yarın Rûz-i Ceza gününde **Mahkeme-i Kübra**'da hesap vereceklerdir, O malları vakfetmiş olan Müslümanlar ulu mahkeme önünde **"Benim vakfımı niçin haraç mezat, lüzumu yok iken sattınız?.."** diye feryad edip hak arayacaklardır. Evet dünyada belki cezasız kalınır ama ahirette hiçbir kötü ve batıl iş cezasız kalmaz, ileride, yakın tarihimizde vakıf mallarının nasıl elden çıkartıldığına dair ilmî eserler yazacak kimseler için bu notu yazmış bulunuyoruz.

* * *

Çok İbretli bir Gazete Haberi

4 Nisan 2003 tarihli Le Figaro (Paris-Fransa) gazetesindeki bir haberin özetidir:

“Pas-de-Calais'deki Etaples İngiliz askerliği mezarlığında bir mezar taşının üzerindeki *“Yankelere ölüm”, “Bush ve Blair Uluslararası Ceza Mahkemesine”, “Saddam yenecek ve kanınızı dökecek”* yazılarının yazılması İngiltere'deki Times ve Daily Express gazetelerinin birinci sayfalarında haber ve fotoğraf olarak verilince bütün İngiltere ayağa kalktı ve Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac Kraliçe İkinci Elizabeth'e bir mektup göndererek *“Şahsı ve Fransa adına en derin üzüntülerini”* bildirdi. Adıgeçen mezarlıkta Birinci dünya savaşında Fransa'da canlarını kaybeden on bin İngiliz askerinin mezarları bulunmaktaydı. Üzerinde slogan yazılı mezar taşı en kısa zamanda temizlenmiş ve adli soruşturma başlatılmıştır. Ayrıca İngiliz diplomatları ve Fransa Eski Muharipler Derneği yetkilileri mezarlığa giderek saygı duruşunda bulunmuşlar ve üzerine yazı yazılan kabre çelenk koymuşlardır.”(www.lefigaro.fr/international/20030404.FIGO152.html)

İbret alınacak bir gazete haberi değil mi? Bundan seksen küsur yıl önce ölmüş İngiliz askerlerinin mezarları titizlikle korunuyor... Bir mezarın üzerine slogan yazılınca yer yerinden oynuyor... Fransa Cumhurbaşkanı İngiliz Kraliçesine üzüntü ve özür mektupu gönderiyor, gazeteler birinci sayfadan heyecanlı yayınlar yapıyor, mezar taşındaki yazılar hemen siliniyor, adli tahkikat başlatılıyor, mezarlıkta tören yapılıyor ve saire ve saire...

Bizde de Haydarpaşa ve Gelibolu'daki İngiliz askerî mezarlıkları özenle, hassasiyetle korunmaktadır. Ama tarihî Müslüman mezarlıkları hallaç pamuğu gibi atılmıştır. Çoğu düzlenmiş, üzerine meskenler, parklar yapılmıştır; rahmet-i Rahman'a kavuşmuş atalarımıza iki metrelik toprak ve bir mezar taşı bile çok görülmüştür. Yakın tarihimizde bir tek mezarlığa kimse el uzatamamıştır: İstanbul Üsküdar Bülbulderesi'ndeki **Dönmeler** yahut **Sabataycılar** mezarlığı...

Yıl: 1940... İsmet Paşa Devri... Antakya'da Satılan Camiler YENİGÜN Gazetesindeki İlân

GAZETENİN adı: YENİGÜN. Yayın yeri: Antakya. Her gün öğleden sonra yayınlanan halk gazetesi. Tarih: 23 Temmuz 1940. 4'üncü sayfasında açık arttırma ile satılacak vakıf mallarına ait bir resmî ilan yer alıyor. Satışa sunulan "Evkaf-ı İslamiyye" mallarının listesi şöyle:

Kurmalı mescid.....120 lira

Kantara camii 50 lira

Şeyh Mehmet camii.....50 lira

Tüveyr oğlu mescidi... 100 lira

Şeyh Kubbe tekkesi.....50 lira

Sofular camii.....50 lira

Halil Ağa camii.....20 lira

Sadık efendi mescidi... 100 lira

Şeyh Ali camii.....60 lira

Gazetenin birinci sayfasına İsmet Paşa'nın fotoğrafı basılmış ve şu satırlar yazılmış: "*MİLLÎ ŞEF'E: Bir damla Türk kanı dökmeden kurtardığın öz yurd parçası, Anavatanla beraber tek bir kalp ve tek bir imanla emrindedir. Vatan için, İnkılap ve İstiklal için göstereceğin yolda yürümeğe bir kere daha and içiyoruz.*"

Fransızlar zamanında yerli yerinde duran cami, tekke ve vakıf arsaları Millî Şef zamanında satışa arz edilmiştir. Kimler satın alacaktır bu satılması yaşak ve haram olan kutsal malları? Tabii ki, iktidardaki tek partinin adamları. Onlar ve varisleri bu malların hayrını görmüşler midir? Asla! Vakıf malı alan felâh bulmaz!

Son yetmiş küsur yılın İstanbul, Ankara, İzmir ve taşra gazeteleri taransa, yukarıdaki ilan gibi, kim bilir kaç cami ve tekkenin satışı ile ilgili resmî ilanlar bulunacaktır.

23 Temmuz 1940

[Sayın her yerde 22 kuruş]

SALI

Sahibi 'BALÇIKÇI
Salih ve Süreyya'Sahibi 'CELEK
Nuriye'Genel yayınlar, Nuriye
Müdür adını gıdelerinde
Müdürün (her kollektörün)
5 kuruş adını her otuz yıldaAbone (Yıllık) : 5 Lira
Yabancı, 'mektuplar' 8 Lira
Gıda, 'mektuplar' 5 kuruş
Talep : 1 - 45 - P. K. 24

HER GÜN ÇIKANLARIN KURUŞU HALK SAĞLIĞI - YERİSİ TARİHİ 1935 YIL 12 SAYI 1894 ADRESİ : YERİSİNİ ANTAKYA

YENİ GÜN

Büyük Bayram Hepimize Kutlu Olsun

r. Alman
logikore-
kroning bi
maba stuz
digi ilimle,
ve ala kipi9 - 23 Temmuz günü akşamı Parti tarafından bir leze alayı tertip edilecek, alay
pohrin anı caddelerinde ve meydanlarında geniş bir tur yapacaktır.

10 - Bayram 23 Temmuz akşamı saat 23 te sona erecektir.

11 - Bu program ilân ve tamim olunacak, kaza ve nahiyelerde bu münasıl
programlarla bayramı mahallin ırsaplarına göre parlak surette kutlayacaklardır.

Vakıf Mülkiyeti ilânı

Cami Vakfı	İsmi	Not	Mevkii	Muhammen kıymeti Talep Kır.	Muvakkal teminatı Talep Kır.
Aziz Karamanlı mescidi	5,441	Alkan caddesi	120 00	9 00	
Aras Kantara camii	4,1252	Şirince mahallesi	50	3 75	
Aras Seyh Mehmet camii	5,1218	Seyh Mehmet Mahallesi	50	3 75	
Aras Seyh Mehmet camii	5,1777	Osmaniye Mh. Alkan caddesi	200	15 00	
Aras Türeyir oğ. Mesc.	5,190	Sofular Arap Mahallesi	100	7 50	
Aras Halebi Osmaniye C.	4,1188	Dut dibi Mahallesi sahu	400	30 00	
Aras Seyh, kabbe tokke	4,1352	Kanavat arap mahallesi	50	3 75	
Aras Sofular camii	4,1961	Sofular mahallesi	50	3 75	
Aras Halkı şa camii	2,99	Şirince mahallesi	20	1 50	
H. Süleyman davut	2,107	Kanavat İslâm Ma6.	100	7 50	
Sadek E. Mescidi	3,878	Kantara mahallesi	200	15 00	
Seyh Ali camii	4,91	Cami Kebir mahallesi	100	7 50	
	4,1402	Rekkebye mahallesi	60	4 50	
	4,1803		25	1 87,5	

Yukarıda yazılı 14 perça vakıf gayri menkul mülkiyeti açık artırma yapılarak çıkarılmış-
tır. İhtisali 24,7940 karşılığı günü saat 15 te vakıflar idaresinde yapılacakından is-
tikhilerin vakıflar idaresine müracaatları ilân olunur.

İlan

Dalyan :rası

Hastane için

A. Alman
Siyasi meba
yalara göre
yüzde ekme
ati olan 1-P.T.T. Umumî müdürlüğünden:
İdaremin on maddesi orta mektepAntakyanın Dalyan köyün
de Mazlum Paşa Dalyanı den
mekle marul dalyanın yüz his
sed : elli üç bissenı verrac veErzak alınacak
Antakya Hastanesinin 10
yıllık erzak ve sairte ihtiyacı

* * *

Hüradam Gazetesinin İlâvesi

ŞİFAHÎ bir toplumun hâfızasız genç Müslüman nesilleri Sinan Omur ismini belki de hiç duymamışlardır. Merhum üstad Sinan Omur bey, 1940'lı yılların sonlarına doğru "Hüradam" ismiyle bir gazete çıkartmaya başlamıştı. Tabloid boyda küçük bir gazeteydi bu. Hatırlarım, bir ara sadece iki sayfadan (bir yapraktan) ibaretti ve fiyatı da 1 kuruştı. Demokrat Kemâl denilen bir gazete müvezzii (dağıtıcısı ve satıcısı) Karaköy vapurunda "Yazıyor... Yazıyor... Kambur Rıza nasıl milyarder oldu?.. Yazıyor..." diye bağırarak satardı (Kambur Rıza: Millî Şef İsmet Paşa'nın kardeşi, büyük iş adamı, süper zengin Rıza Temelli).

Hüradam daha sonra dört sayfa oldu, bir müddet geçti, büyük boy bir gazete şeklinde yayınlanmaya başladı. 27 Mayıs 1960 darbesinden önceki tarihte haftada iki kere çıkıyor ve satışı 100 bini yakalamış bulunuyordu. Merhum Cevat Rifat Atilhan orada makaleler yayınlıyordu. Hüradam'ın yayını tatil edildikten sonra, Sinan bey bir ara sahibi bulunduğum BUGÜN gazetesinde de fıkralar (köşe yazıları) kaleme almıştı.

Hüradam'ın 109 sayılı nüshasının ilavesinin resimlerini, gelecek sayfalarımızda göreceksiniz. Başlık: "Türedilerin, Avdetflerin Güzelim Yurdumuzu ve Âbidelerimizi ne Hale Getirdiklerini Görün. No. 1". Hüradamın ilavesinde ibretli resimler var. Listesi şudur:

1-Paha biçilmez kıymetteki çinilerle süslü, Sinan'ın yaptığı Ferah caminin nasıl çöktüğünü gösterir resimdir. (Fotoğrafta bir cami harabesi, yıkıntıları görülüyor.

2-Koca Sinan'ın eserlerinden Ferah Kethüda camiinin dış kısmının perişan hali...

3-Hâseki medreselerinde ortaçağ hayatı yaşayan insanlar (Harabe haline gelmiş o şaheser medreseye sığınmış zavallı vatandaşlar...)

4-Balat'ta Hamamî Muhittin camiinin fabrika halinde çalıştığını gösterir resimdir. Penceresinden çıkartılmış boru...

5-Koca Sinan'ın yaptığı çeşlelerden birinin suyu kesilip musluğu ve borusu söküldükten sonra iskelet halindeki vaziyeti...

6-Dünün Üniversitesi olan Fatih Medreselerinin içler acısı perişan hali.

7-Dünyaya karşı göğsümüzü kabartan Koca Sinan'ın Tekfur sarayları üzerinde yaptığı muhteşem Kazasker Ayvaz Efendi camii'nin perişan halini gösterir resimdir.

8-Yıllardan beri tamir edilmeyen tarihî kıymeti pek yüksek olan Azapkapı sebilinin hali...

9-Bizanslılardan kalma meşhur çınar ağacı ve tarihî çeşme şimdi bir lâhd gibi duruyor. Çınar ağacı da susuz...

10-Şehrin ortasındaki su kemerlerinin hali...

11-Türk'ün ulu dâhisi Kâtip Çelebi'nin mezarı da Gazi Bulvarı'nın üzerinde kenarda işte böyle bir halde...

Bu vesile ile merhum Sinan Omur beyi rahmetle anıyoruz. Bu zat ve yakın devrin diğer meşhur Müslüman edipleri, gazetecileri, fikir ve aksiyon adamları, mücahitleri hakkında anma toplantıları yapılırsa, kitap ve broşürler çıkartılsa ne iyi olur. Vefasız Müslüman sorumlular niçin bu gibi kültür işleriyle meşgul olmuyor?

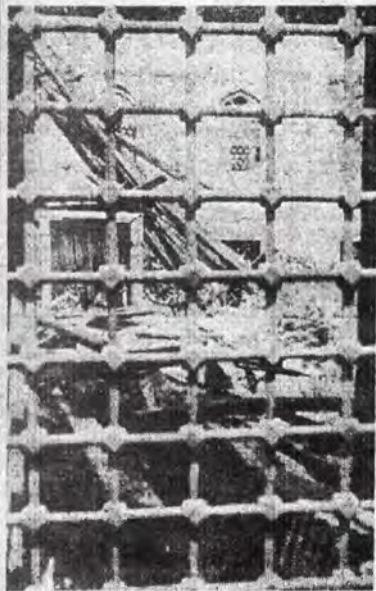
Sahibi ve Yayıncısı
Müdürü: SİNAN ÖMÜR
İdare yeri: Vahâyet
karşısı 9. Mithâz-ı İst.
Basıldığı Yer
BİNAN MATBAASI

Hürad am

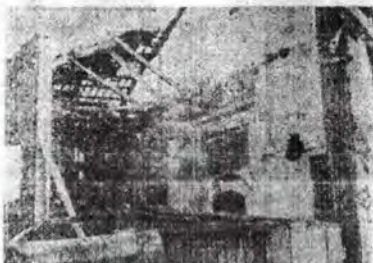
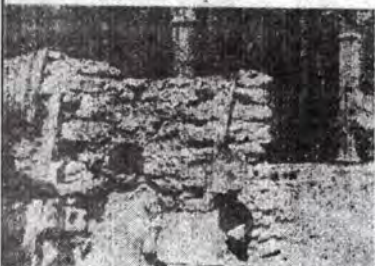
109 No. Gazetenin
İLAVESİ
Parasızdır

Türedilerin, Avdetilerin

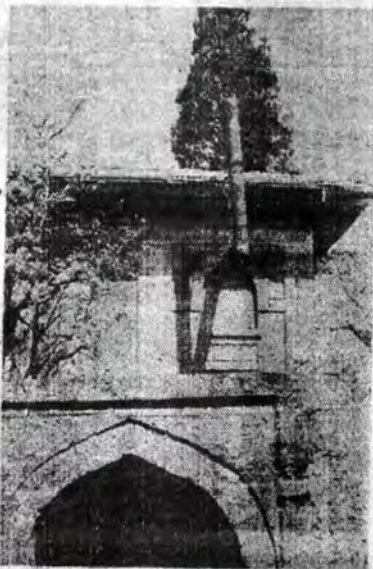
Güzelim Yurdumu ve Âbidelerimi ne hale getirdiklerini görün No. 1

Bu bir diğer kıymetli eserlerdir süslü Sınan'ın yaptığı
erahkedhuda caminin dışı çıkışını gösterir restorasyon

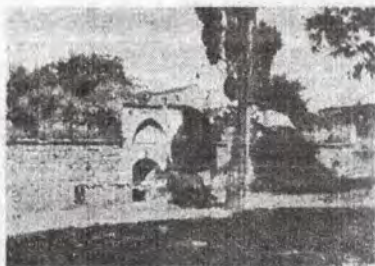

Koca Sınan'ın eserlerinden Ferahkedhuda caminin dışı
kısımını gösterir perisan halı

Bahçe'te İmamî Muhtelâ caminin fabrika halinde çabıdığı

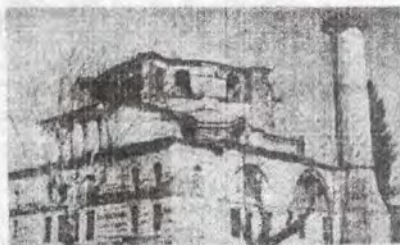
İlkteki medreselerinde Orta Çağ havası yaşayan insanların âdetinde... Bahçe'te İmamî Muhtelâ caminin fabrika halinde çabıdığı

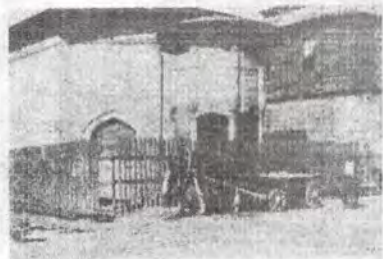
Koca Sinan'ın yapıtı; tarihi çeşmelerden birinin suyu
kudülp maddesi ve borusu sukulduktan sonra içilecek
halindeki vakıfı.

Dünün üniversitesi olan Fatih medreselerinin birer avlu
perisan hali

Dünyaya karşı gözümün kabarmış köpek Sinan'ın tefekkür
kayaları üzerine yaptığı muhteşem kütüphanesi Ayvazianlı
caminin perisan hali gösterir resimdir

Şakranlı Camii (sancu edilme) tarihi kütüphanesi
olan Şakranlı caminin hali

Bıranlı Camii'nden kalma
meşhur çınar ağacı ve taşlı
çeşme şimdi bir lübnan ağacı
duruyor. Çınar ağacı da süzüyor.

Şehrin ortasında su kütüphanesi

Türk'ün ilk dahi Kâtip Çelebi'nin
mezarı da Gazî Bıranlı Camii'nde
kenarda ikiye bölünmüş hali

Taksim Camii

Son on onbeş yıl içinde Taksim'de cami yapılıp yapılmaması konusunda çok tartışmalar yapıldı, ileri geri çok laflar edildi. Orada yeni bir İslam mabedi yapılması bu kitabın konusu içine girmez; biz bu sayfalarda yakın tarihimizde yıkılmış, satılmış, yok edilmiş camilerden bahsediyoruz. Ancak, şu husus da bilinmelidir ki, Osmanlı devrinde Taksim'de çok güzel, çok zarif, mimarî bakımından göze çok hoş görünen bir kışla vardı ve bu kışlanın da -Her Osmanlı kışlasında olduğu gibi- bir camii bulunmaktaydı. Yazık ki, bu değerli mimarlık ve sanat eseri, kışla ve camisi 1940'lı yıllarda İsmet Paşa devrinde yıktırılmıştır. Çelik Gülersoy'un Taksimle ilgili büyük boy eserinde bu kışla ile ilgili bilgiler ve fotoğraflar mevcuttur.

Son onbeş yıl içinde Taksim'de yeni bir cami yapılması ile ilgili tartışmalara gelince: Ateistler, solcular, çağdaşlar ve İslam karşıtları "Orası modern, çağdaş, laik bir alandır, oraya cami yapılamaz..." mealinde garip laflar etmişlerdi. Meydanın bir kenarında kocaman bir Rum kilisesi olması laikliğe ters düşmüyor da cami mi düşecektir?

Müslümanlar buraya, bütün engellemelere rağmen cami yaptırabilirlerdi. Ancak, yapılacak caminin manevî rantını yani sağlayacağı prestiji devşirmek isteyen bir zihniyet bunu sinsi bir şekilde engellemiştir. "Bu camiyi o yaptırmayın, ben yaptırayım" hesapları...

Üçüncü bir faktör de kültürsüz, estetiksiz, ufuksuz varoş zihniyetli bazı zengin Müslümanların dar kafalılıkları olmuştur. "En alt kat otopark olsun, orta kat oto yedek parçacısı satılan bir çarşı ve en üst katta da asıl cami..." Be adamlar, siz Taksim'e mi cami yaptırıyorsunuz, yoksa sanayi ve tamirciler sitesi mi?

Müslüman kesimin acizliği ve dönen entrikalar yüzünden Taksim'e güzel bir cami yapılamamıştır.

Fatma Sultan Camii Gümüşhaneli Dergâhı

İSTANBUL Valiliğinin karşı tarafından, defterdarlığın arka cephesinde Gümüşhaneli sokağı bulunmaktadır. Bu sokak, ismini 19'uncu asırda yaşamış büyük veli, büyük şeyh, büyük mürşid, Müslümanları doğru ve hak yola davet eden, maneviyat semasının parlak güneşi, hidayet rehberi Gümüşhaneli Ahmed Ziyaüddin efendi hazretlerinden almaktadır. 1957'ye kadar burada, şimdi yerinde yeller esen Fatma Sultan cami-i şerifi yer alıyordu. Bu mabet , aynı zamanda Gümüşhanevî hazretlerinin de hizmet gördüğü bir Nakşî dergahıydı. Oradan yol falan da geçmiyordu. Lâkin, o uğursuz ve manasız imar furyası içinde bu cami ve dergah temellerine kadar yıktırılmış, yok edilmiştir. Haziresindeki muhterem Müslümanlara ait kabirler de düzlenmiştir. Ne kadar esef etsek, ne kadar hayıflansak azdır. Böyle bir tahribat karşısında Müslüman bir Türkiyelinin üzüntüden kahrolmaması mümkün müdür? Orada bir kilise veya ayazma olsaydı yıkılır, yok edilebilir miydi? Azınlıkların kiliseleri, kabristanları Lozan andlaşması ile korunmuş, uluslararası garanti altına alınmıştır ama yazık ki, Müslümanların camileri, tekkeleri, Mescidleri, medreseleri, mezarlıkları korunmamıştır....Üstad Prof. Dr. Semavi Eyice beyefendi, Menderes zamanındaki şuursuz ve çılgın imar tahribatının kör kazmasına kurban giden, hiçbir meşru gerekçe olmaksızın yok edilen Fatma Sultan-Gümüşhaneli Dergahı hakkında, "İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası-Prof. Dr. Sabri Ülgener'e Armağan"da (Cilt: 43, sayı: 1-4, Yıl: 1984-85) 25 sayfalık bir araştırma yazısı yayınlamıştır. Fazla bilgi edinmek isteyenler o makaleyi okuyabilirler.

Türk Tarihine Karşı Alçakça Suikastlar:

SERVİLİ MESCİD YIKTIRILDI

İbrahim Hakkı Konyalı

Bahçesinde yatan Fatih'in sancakdarından adını alan ve sonra da bu ismi, içinde bulunduğu sokağa veren (Servili Mescid), Cağaloğlu'nda Servili Mescid Sokağının içinde idi. Mescid, Mahmud Paşa camii'nin yakınındadır. Buna eski kaynaklarda "Servî Mescid" diyoruz. Ben bu mescidi 35 yıl içinde iki defa incelemiş ve sayıları binbeşyüzü bulan İstanbul abideleri defterlerimden 30'uncu defterimin 4'üncü ve 31'inci defterimin 10'uncu sahifelerinde tarihini ve durumunu gelecek nesillere bırakmıştım. Şimdi Fatih devrinin, hem de Fatih'in Sadrazamı Mahmud Paşanın bu pırlanta yadigarının yerinde betonarme bir apartman yükseliyor. Vakıflar Umum Müdürlüğü-hangi ölçüye göre demiyeyim-hangi ölçüsüzluğe uyararak burasını yıktırmıştır? Öyle anlaşıyor ki, arsasını da haraç mezat satmıştır. Hadikatü'l-Cevami'de bu mescid, "Mahmud Paşa camii yakınında Servî Mescid" şeklinde yer almış ve şu kısa bilgi verilmiştir:

"Bânisi Mahmud Paşa-yı velidir. Bu dahi cami-i kebirinin yanında vâkidir. Mahallesi vardır". Ben, 35 sene evvel defterime şunları yazmışım: "Bu servi endamlı mescid bir avlu içindedir. Avlusunun sağ kapısı Şerefendi sokağına, sol kapısı cami-i şerif Kemer sokağına açılır. Mabed kârgirdir. Kible tarafına mihrabın iki tarafından, altındakiler küçük, üsttekiler büyük ve yuvarlak ikişerden dört pencere açılır. Sağındaki ve solundaki dört pencereden içeriye bol ışık sızar. Ferah, gönül açıcı bir Allah (c.c) evidir. Mabetten de sağına ve soluna birer pencere açılır. Müezzin mahfeli vardır. Minaresi, solunda avludadır. Minarenin alt kısmı muntazam kesme taşla yapılmıştır. Şerefesinden yukarısı yıkıldığı için sonradan ahşap olarak yapılmıştır. Minarenin Fatih devri eseri olduğunda hiç şüphe yoktur. Avluda sandukası tuğla ile yapılmış bir merkad vardır. Üstündeki kitabede şunlar okunuyor:

“Mahmud Paşa-yı Veli hazretlerinin sancakdarı Servili Babanın ruhuna Elfatiha. Sene 861.”

Fatih'in sadrazamı “Veli” lakabıyla anılan, Mahmud Paşa ile bir çok savaflara katılan, İstanbul fethinde, muzaffer Türk ve İslam sancağını omuzlarında taşıyan Gazi Servili Baba burada yatıyordu. Muazzam gelirler vakfeden Mahmud Paşanın bu sancakdarına, kadir bilmez ve nankör bizler, iki metrelik yeri çok görerek, korkunç ve tüyler ürpertici bir zihniyetle Mahmud Paşanın ve sancakdarının ruhlarını azaplandırarak kemiklerini söküp attık...Camiyi sattık ve yıktırttık.

Kadir bilmek, büyüğe saygı göstermek, insanı büyük yetiştirmeye sevkeder. Biz; bize, suyunu içtiğimiz, havasını teneffüs ettiğimiz şu İstanbul'u alan ve emanet bırakan büyüklerin kemiklerini bile rahat bırakmıyoruz. Onları bir nebbaş gibi ebedi istirahatgâhlarından söküp çıkarıyoruz.

İslamiyet ve Türk geleneği, gaziye, şehide, büyüğe, alime hürmet tavsiye eder.

Bir cami, zelzeleden ve ihmalden harap olabilir, hatta yıkıla bilir. Onun tarihi yâdi ve kıymeti varsa, tamiri, yenilenmesi mümkün olmasa bile, ecdad yadigarı diye yeri varsa mezarı muhafaza edilir. Gazetelerde okuduk: Japonya'da tarihi bir yerde Amerikalılar film çeviriyorlarmış. Mevzuuna göre, buradan ok atmak lazım geliyormuş, oklardan bir kaç tarihi yerin duvarlarına saplanmış. Japon hükümeti filmi derhal durdurmuş, çevirenleri oradan uzaklaştırmıştır. Birkaç okun duvarda açtığı mini mini delikler ve sıyrıklar Japon hükümetini, Japon Müzeler Umum Müdürlüğünü harekete geçirmiş-bir çok masrafların heder olmasına rağmen-filmi menetmiştir. Bizim Müzeler Umum Müdürlüğü, henüz buradaki eski eserlerin yerlerini bile bilmez, Vakıflar Umum Müdürlüğünün bilgi derecesi onunkinden daha aşağıdır. Müzeler Umum Müdürü Amerika'ya, Avrupa'ya, Şark'a seyahatler tertip ederek oralara sergi adıyla eski eser ihracıyla birkaç bahtiyara dünyalık sağlamakla meşgûl...

Şairin şu mısraı bu iki genel müdürlük için söylenmiş gibidir:

“ O mâhiler ki derya içredir, deryayı bilmezler”

Bunlar, başkentte başlarını konforlu dairelerden kumlara gömmüşler... Kimse bizi görmüyor sanıyorlar. Deve kuşu tedbiri!..

Biz, bir taraftan harıl harıl eski eser ve tarih yadigarı yıkarken, bir taraftan da dokunulmaz kordiplomatik kurye çantaları, Amerikan tayıyare postaları yurddan cayır cayır eski eser kaçırıyorlar. Biz bir taraftan, onlar bir taraftan maziyi, tarihi yıkmaya çalışıyoruz.

Yıkamıyacaksınız gafiller, yıkamıyacaksınız!..

Millet-i İslamiyenin koruyucusu Hazreti Allah (c.c.)'tır. Cezanızı O verecektir.

Fatih'in sadrazamı Mahmud Paşa, ilmin, faziletin büyük koruyucusu olmuştur. Bir çok tarihçi, şair, alim yetiştirmiştir. O büyük bir alim ve büyük bir kumandandı. Büyük kumandanlar da yetiştirmişti. Onun camiinin yanındaki medresesi Türk tarihine eşsiz alimler vermiştir. Mevlana'nın torunu, Hazret-i Fatih'in sadrazamı Konyalı Nişancı Mehmet Paşayı da o yetiştirdi. Bir çok kanunnameleri hazırlayan Nişancı Paşa, MahmudPaşa medresesinde okumuştur.

Bu muhteşem ilim yuvası da Muhittin Üstündağ'ın İstanbul valiliği zamanında kör kazmaya kurban gitti. Son Posta gazetesinde burasını yıktırmamak için hayli yazılar yazdım. O vakit Servî Mescidi de yıkacaklardı. Önleye bilmişim. Ama sinsi ve hain zihniyet, toprak altından yürümüş ve nihayet çeyrek asır sonra yıktırmıştır. Mahmud Paşa camii, medrese, mahkeme, mektep, çeşme, çifte hamamdan müteşekkil ibadet, irfan, taharet ve içtimai yardım külliyesini 867 Hicri, 1463 Miladi yılında yaptırmıştı.⁶³

Başvekalet arşivinde 251 numaralı tapu defterinde Mahmud Paşanın eserleri hakkında geniş malumat vardır. Eserlerinin Arapça vakfiyesi 876 yılı Haziran ayının ortalarında Yusuf oğlu Aliyy-i Fenari tarafından tanzim edilmiştir. Kızı Hatice Hatun da babası gibi hayırseverdi. Onun da 960 Hicri-1523 Miladi tarihli vakfiyesini buldum.

⁶³ Hadika'da 868 gösterilmesi hatalıdır.

İstanbul Başvekâlet arşivinde 670 numaralı defterin 73/B yaprağında bulduğumuz bir vesikaya göre, Servî Mescidinin "Şeref Ağa Mescidi" şeklinde de anıldığı ve burasını Mahmud Paşanın yaptırdığı yazılıdır.

Mescid tamire muhtaç idi. Şeref Ağa tamir ettirdiği için camie ve hem de sokağa adı verilmiştir.

YENİ İSTİKLAL'İN NOTU:

(....) *Bu camii satanlar, yıkanlar, sattıranlar, yıktıranlar, satılmasına ve yıkılmasına taraftar olanlar, Allah'ın lanetine uğrasınlar... Dünyada ve ahirette rahat yüzü görmesinler. Meğer ki, peşiman olalar, tövbe-i nasuh ile tevbe edeler, hatalarını tamir edeler... İllâ Müslümanların elleri iki yakalarında.*

Galatasaray Mektebi Camii

Beyoğlu'ndaki Galatasaray Mektebinde 1909'a kadar, günlük vakit namazlarını, mektebin imamının arkasından ve yine mektebin camiinde kılmak bütün Müslüman talebeler için mecburî imiş. Hatta, eski yaşlı Galatasaraylılardan bizzat dinledim: "Mubassırlar (Talebe ile meşgul olan muallim muavinleri, bugünkü deyimle etüd abileri) Fransızca "A la mosquée!" (Camiye!) diye bağırırlarmış. 31 Mart vak'asından sonra namaz kılmak mecburî olmaktan çıkartılmış, ihtiyarî (arzu ve isteğe bağlı) hale getirilmiş. 1924'te, Hilafet kaldırıldıktan sonra mescid de kapatılmış, namaz da kaldırılmış... (Galatasaray'ın orta ve lise kısmında okuduğum yıllarda (1945-1952) mescid depo idi, hatta hatırlıyorum kapısının üzerinde "Debboy" diye yazılıydı. Orta kattaki konferans salonunun altındaydı.. Bir ara depo boşaltılmış ve kapalı spor salonu haline getirilmişti. O zaman içine girmiş ve çiniyle kaplı mihrabını, duvarlardaki ism-i Celal, ism-i Nebî ve çehar yar-ı güzîn levhalarını görmüştüm.

Galatasaray mektebinde olduğu gibi bütün imparatorluk mekteplerinde cami veya mescid varmış, kışlalarda da minareli ibadet yerleri bulunuyormuş. Bunların bir kısmının minareleri yıkılmış, bir kısmının ise cami mekanları da ortadan kaldırılmıştır.

Marmara Denizine Dökülen Ecdat Kemikleri

Mimar Ayas Camii

Bu mabedin yapıldığı tarih belli olmamakla beraber, Fatih zamanında yapıldığı sezilmekte ve binanın vaziyetinden yangın geçirdiği anlaşılmaktadır. Mimar Ayas, Fatih Sultan Mehmet'in mimarı olup, 882 tarihinde ölmüş ve cami harimine gömülmüştür. Kabir taşları zamanına aittir. Mâbet 28 Mart 1959 tarihinde Belediye tarafından ve cadde üzerindeki mezarlar Belediye mimarlarından soyadını bilmediğimiz Arif adında birisi tarafından askerî vasıtalarla yıktırılmış ve sonra Samatya denizine döktürülmüş olduğunu işçiler haber vermişlerdir. Bu kimsenin şimdi Bakırköyü'nde oturduğu öğrenilmiştir. Caminin diğer kısımlarındaki mezarlarla beraber Mimar Ayas'ın mezarı muntazam bir şekilde Eyüp'te Afife Hatun mezarlığına nakledilmiştir.

(Fazıl Ayanoglu'nun "Vakıflar Dergisi" sayı: 8, 1969 tarihli nüshasında yayınlanmış olan "İstanbul'da Yola Kalbedilen Câmî Vesaire" başlıklı yazısından.)

İşte "Vakıflar Dergisi"nde yazılmış olan acı gerçek...Arif isimli belediye mimarı, tarihî caminin caddeye bakan tarafındaki ecdat mezarlarını tahrip ettirip aziz ölülerin kemiklerini denize attırmış. Soyadı bilinmeyen bu Arif kimdir? Üsküdar'daki Dönmeler Mezarlığına böyle bir şey yapılabilir mi?

İÇİNDEKİLER

Kesinlikle /	2
Kitabın Planı /	5
Eski CHP, Yeni CHP /	5
Bu Kitabı Niçin Derledim? /	6
Giriş /	8
Duymuş muydunuz? Biliyor musunuz? /	18
Vakıflar Genel Müdürlüğü /	19
Teşekkür ve Minnet /	20

BİRİNCİ BÖLÜM / 21

Yol açmak için yıkılan camiler ihya edilecek /	22
Camiler Hakkında Kanun /	23
Ulus Gazetesinde yayınlanan İnönü'nün: "Bizim Zamanımızda Cami Yıkılmadı" beyanı /	24
Yeni İstiklal Gazetesinin İnönü'nün Yalanına Karşı Okuyucuları İsbata Çağırması /	25
Yok Edilmesin Korunsun! /	26
Yeni İstiklal'de Yayınlanan Okuyucu Mektupları /	27
Bir Ermeni Vatandaşımız Konuşuyor /	27
İskilip /	29
Binler Yüzbinler Yıkıldı /	30
Muğla'dan Gelen Mektup /	32
İki Mescid'in Hikayesi /	33
Ankara Mescidi ve İki Köy Camii /	34
Gaziantep'in Harap Mâbedi /	34
Karaman'da Yıkılanlar /	36
Kayseri Camileri de Perişandı /	37
Malatya'daki Dört Caminin Hikayesi /	37

- Rize'nin Camileri Ne Haldeydi? / **38**
Konya'nın Cami ve Mescidleri / **38**
Silifke ve Ermenek Camileri Ne Halde idi? / **40**
Söğüt Camileri / **40**
Diyarbakır Cami ve Mescidleri / **41**
Tokat Cami ve Mescidleri / **41**
Bozdoğan / **43**
Bursa / **43**
Maraş / **44**
Konya-Ereğli'den Gönderilen Mektup / **44**
Balıkesir / **45**
Malatya / **46**
Bozdoğan / **47**
Söğüt / **48**
Andırın / **49**
Develi / **50**
Harput / **51**
Safranbolu / **52**
Diyarbakır / **52**
Kanunlara Saygı / **54**
Alanya / **58**
Osmancık / **60**
Urfa / **61**
Muş / **63**
Kasımpaşa / **64**
Tokat / **65**
Malatya / **66**
Kemalpaşa / **69**
Tekirdağ / **70**
Nizip / **71**
Kayseri / **73**
Siverek / **76**
Kırkağaç / **77**
İzmit / **78**

- Çorum / **79**
Bingöl / **80**
Boyabat / **80**
Kayseri / **81**
Şile ve Of / **82**
Diyarbakır / **82**
Her şey Dinim İçindir! / **83**
Tepeköy / **86**
Aydın / **86**
Bolu / **87**
Erbaa ve Erzurum / **89**
Düzce / **90**
Erciş / **91**
Of / **93**
Yozgat / **94**
Devr-i Sâbık / **95**
Bursa / **97**
Ezine / **97**
Seydişehir, Karaman / **98**
İzmit, Gebze, Darıca / **99**
Rize / **100**
Niğde, Aksaray / **100**
Sultanahmed Camii ve Çankırı Camileri / **101**
Sandıklı / **102**
Siverek / **103**
Bandırma / **104**
Maraş / **105**
Yalvaç / **108**
Cizre / **109**
Keşan / **109**
Tekirdağ / **110**
Urfa / **111**
Vakfı Bozanlara Lânet / **113**

İKİNCİ BÖLÜM / 115**(Eminönü İlçesinde Yokedilen Câmiler)****Halkın Tepkisinden Korkarak / 116****İhtar / 116****Abdüsselâm Tekkesi Mescidi / 117****Acemi Oğlanlar Kışlası Mescidi / 117****Acımusluk Mescidi / 117****Ağalar Camii / 118****Ahırkapı Mescidi / 118****Âhi Çelebi Camii(Kanlı Fırın Camii) / 119****Alaca Mescid / 120****Arabacılar Kârhanesi Mescidi / 120****Asmalı Mescid / 120****Aşçılar Camii / 120****Attar Ahmet Ağa Mescidi / 121****Ayazma Kapısı (Hacı Davud) Mescidi / 121****Aydınöğlü Tekkesi Mescidi (Salkımsöğüt Tekkesi Mescidi) / 121****Aynihayat Hatun Mescidi (Katırcı Hanı Mescidi) / 122****Balaban Ağa Mescidi / 122****Balıkpazarı Tekkesi Mescidi / 123****Balkapan Hanı Mescidi / 125****Başkadın Emetullah Mescidi / 125****Bostancılar Tabhanesi Mescidi / 126****Buhara Tekkesi Mescidi (Özbekler Tekkesi Mescidi) / 126****Camcı Ali Mescidi / 126****Cankurtaran Camii (Seyyit Hasan Mescidi) / 128****Cezaevî Camii (Hayyatın-î Hassa Camii) / 129****Cezayirli Ahmed Paşa Camii / 130****Cezerî Kasım Paşa Camii / 131****Çatladı Kapı Mescidi / 131****Çoban Çavuş Camii / 132****Çuhacılar Hanı Mescidi / 134**

- Daye Hatun Mescidi (Çaşnigir Mescidi) / **135**
 Daye Hatun Mescidi (Demirkapı Mescidi) / **135**
 Darphane Mescidi / **135**
 Darüşşifa Mescidi / **135**
 Dülbentçi Hüsametdin Mescidi / **136**
 Elvan Çelebi Camii (Elvan Mescidi) / **136**
 Elvan- Zâde Mescidi (Azepler Mescidi) / **136**
 Emir Mescidi (Sirkeci Mescidi) / **137**
 Erdebil Tekkesi Mescidi / **138**
 Esirci Mescidi (Esirpazarı Mescidi) / **139**
 Fatih Camii / **140**
 Fatma Sultan Mescidi (Gümüşhaneli Dergâhı Mescidi) / **140**
 Gümrükönü Mescidi / **141**
 Güngörmez Mescidi (Kağrı Mescidi) / **142**
 Hacı Ahmet Cami / **142**
 Hadım Hasan Paşa Mescidi / **143**
 Hakim Çelebi Tekkesi Mescidi / **143**
 Harem Camii / **143**
 Hasan Paşa Mescidi / **143**
 Hatice Usta Camii (Yahni Kapanı Camii) / **144**
 Helvacıbaşı Mescidi (İskender Ağa Mescidi) / **144**
 Hoca Rüstem Mescidi / **144**
 Hoca Teberrük Mescidi (Yahya Güzel Mescidi) / **145**
 İçciler Mescidi (Alembey Mescidi) / **146**
 Kabasakal Mescidi (Sultan Camii) / **146**
 Kaptan Paşa Camii / **147**
 Kara Mehmet Paşa Camii / **147**
 Kara Mustafa Paşa Darü'l-Hadisi Mescidi / **148**
 Kâtip Sinan Mescidi / **148**
 Kemankeş Mustafa Paşa Mescidi / **149**
 Kepenekçi İshak Mescidi (Kepenek Mescidi) / **149**
 Kızıtaş Mescidi (Yusuf Rıza Efendi Mescidi) / **150**
 Kireç İskelesi Mescidi / **151**
 Kitaphane Mescidi / **151**

- Kumkapı Mescidi / **152**
Kuyumcu Mescidi / **152**
Lala Hayrettin Camii (Acem Ağa Mescidi) / **152**
Malkoç Süleyman Ağa Camii (Langa Yenikapı Camii) / **153**
Medrese Mescidi / **153**
Mehterhane Mescidi / **153**
Mercimek Mescidi (Çakırağa Mescidi) / **153**
Mimar Kemaloğlu Mehmet Mescidi (Merdivenli Mescid) / **154**
Molla Fenari Mescidi (Dikilitaş Mescidi) / **154**
Mola Kestel Camii / **154**
Muhasebeci Mescidi / **154**
Musalla Mescidi (Şeyh Ferhat Paşa Mescidi) / **154**
Mürekkepçiler Mescidi / **154**
Nerdübanlı Mescid / **154**
Papasoğlu Mescidi / **155**
Papazoğlu Medresesi Mescidi / **155**
Peykhane Mescidi / **156**
Revani Çelebi Mescidi / **156**
Saffeti Paşa Mescidi / **157**
Sarraf İskender Mescidi (Mehmet Ağa Mescidi) / **157**
Servi (Servili) Mescid / **157**
Simkeşhane Mescidleri (Bakınız: Başkadın Emetullah, Darphane Mescidi)
Sinan Ağa Mescidi / **158**
Sinan Paşa Mescidi / **159**
Sofa Camii / **159**
Soğancılar Mescidi / **159**
Solakbaşı Cami / **159**
Süleyman Şubası Camii (Unkapanı Camii) / **159**
Şadırvan Mescidi / **160**
Şehsuvar Bey Camii (Yeni Mahalle Camii) / **160**
Şekerci Camii / **160**
Tahta Minare Mescidi / **161**
Tekke Mescidi / **161**
Tekneciler Mescidi / **161**

Terlikçiler Mescidi / **161**

Terziler Karhânesi Mescidi (Yavuz Sultan Selim Mescidi) / **162**

Tulumbacılar Ocağı Mescidi / **162**

Üçler Namazgâhı Mescidi / **162**

Vezir Camii (Merzifonî Kara Mustafa Paşa Camii) / **162**

Vezirhanı Mescidi (Fazıl Ahmet Paşa Camii) / **163**

Voynuk Şucaüddin Mescidi (Arabacılar Mescidi) / **164**

Yahya Efendi Mescidi / **166**

Yedekçiler Camii / **166**

Yeni Han Mescidi / **166**

Yeşil Kiremitli Mescidi / **167**

Yoğurtçular Camii / **167**

Yoğurtçular Karhanesi Mescidi / **167**

Yusuf Efendi Camii / **167**

Zenburcu Mescidi / **167**

Zülüflü Baltacılar Mescidi / **167**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM / **169**

(Fâtih İlçesi ve Başka Yerlerde)

Abacı Mescidi / **171**

Abayi Mescidi / **171**

Abbas Ağa Camii (Selçuk Sultan Camii) / **172**

Abdullahi'l-Hudri Mescidi / **173**

Acıbadem Tekkesi Mescidi / **173**

Âbid Çelebi Mescidi / **173**

Âdilşah Kadın Camii (Şişehane Camii) / **173**

Ahizade Mescidi / **175**

Ahmed Çavuş Camii (Ayniye Hatun Camii) / **175**

Alaca Minare Mescidi / **175**

Alaca Mescid / **175**

Alçak Dam-Pürtelaş Hasan Efendi Mescidi / **177**

Ali Çavuş Camii / **177**

Ali Paşa Mescidi / **177**

Altıboğaca Ahmet Paşa Camii / **177**

- Arabacı Beyazıt Camii / **177**
- Arakiyeci (Kapiağası) Mescidi / **178**
- Arap İskeleyi Mescidi / **178**
- Arpa Emini Camii / **178**
- Arpa Emini Mescidi / **178**
- Asmalı Mescid / **178**
- Aşçıbaşı Mescidi / **178**
- Aynalı Çeşme Mescidi (Dibek Mescidi) / **179**
- Aynalı Çeşme Mescidi (Aynalıkavak Mescidi) / **179**
- Ayvansaray Mescidi (Korucu Mehmed Mescidi) **180**
- Baba Hasan Âlemi Mescidi / **179**
- Baki Efendi Mescidi / **180**
- Bakkal Ahmed Ağa Mescidi / **181**
- Bakkalzade Mescidi / **181**
- Baklalı Mescidi (Koğacı Mescidi) / **181**
- Balı Hoca Tekkesi Mescidi / **181**
- Bandırmalı Tekkesi Mescidi (İnadiye Mescidi) / **181**
- Başcı Mahmud Camii / **182**
- Bayram Çelebi Mescidi (Yokuşbaşı Mescidi) / **182**
- Bektaş Efendi Mescidi / **182**
- Bereketzade Mescidi / **182**
- Bezirgân Camii (Ali İspir Camii) / **183**
- Bıyıklı Hüsrev Camii / **183**
- Bitlice Mescidi / **183**
- Bostan Camii (Bostancıbaşı Abdullah Ağa Camii) / **183**
- Bostanzade Mescidi (Pitnahor Mescidi – Zeytuniye Mescidi) / **184**
- Bucak Bağı Mescidi / **184**
- Camcılar Camii (Guraba Hüseyin Ağa Camii) / **185**
- Cami-i Adliye / **185**
- Canbaziye Camii / **185**
- Canbaziye Camii / **185**
- Cavit Ağa Camii / **185**
- Cebecibaşı Camii / **186**
- Cibali Kapısı Mescidi / **186**

- Çakır Ağa Camii / **186**
 Çakır Ağa Mescidi / **186**
 Çakır Ağa Mescidi / **186**
 Çanakçılıman Mescidi / **186**
 Çavuş Mescidi / **187**
 Çavuş Mescidi / **187**
 Çavuş Mescidi (İbrahim Çavuş Mescidi) / **187**
 Çayırbaşı Mescidi / **187**
 Çıkrıkçı Camii / **187**
 Çınar Mescidi / **188**
 Çınarlı Çeşme Mescidi / **188**
 Çırçır Mescidi / **188**
 Çırağı Hamza Mescidi (Çırakçı Mescidi) / **188**
 Çingene Fırını Mescidi (Kara Kadı Mescidi) / **188**
 Çiviliman Mescidi / **189**
 Çizmeciler Tekkesi Mescidi / **189**
 Çukur Çeşme Mescidi / **189**
 Dalyasanlılar Mescidi / **189**
 Darülhadis Mescidi / **189**
 Darülhadis Medrese Mescidi / **190**
 Darüş-Şifa Mescidi / **190**
 Darüş-Şifa Mescidi / **190**
 Davutpaşa İskeleyi Mescidi / **190**
 Debbağ Mescidi / **190**
 Dede Camii (Nazperver Camii) / **190**
 Dedeler Mescidi (Miskinler Mescidi) / **191**
 Defterdar Camii / **191**
 Defterdar Mescidi / **191**
 Defterdar Kapısı Mescidi / **191**
 Değirmen Mescidi / **191**
 Demirciler Mescidi / **192**
 Demirciler Mescidi / **192**
 Denizabtal Camii / **192**
 Derviş Reis Mescidi / **193**

- Divanhane Mescidi / **193**
- Dizdar Mescidi / **193**
- Dolmabahçe Mescidi / **193**
- Durbalı Mescidi / **194**
- Ebekadın Mescidi / **194**
- Ebulhüda Dergâhı Mescidi / **194**
- Efğan Tekkesi Mescidi / **194**
- Eğrikapı Mescidi / **194**
- Eğri Minare Mescidi / **195**
- Ekserci Camii (Mismarcı Camii) / **195**
- Emani Mescidi / **195**
- Emir Buhari Tekkesi Mescidi / **195**
- Emir Buhari Tekkesi Mescidi / **195**
- Emir İmam Mescidi / **196**
- Eski Nişancı Camii / **196**
- Etyemez Tekkesi Mescidi / **196**
- Evliya Mescidi / **196**
- Eyyühüm Ahmet Efendi Camii / **196**
- Fenari Mescidi (Rumeli Hisarı Mescidi) / **196**
- FındıkHzade Tekkesi Mescidi / **197**
- Firuz Ağa Camii / **197**
- Fıstıklı Mescidi / **197**
- Galata Mevlevihanesi Mescidi / **197**
- Galatasaray Mescidi / **198**
- Galata Yeni Camii (Valide Camii) / **198**
- Gazali Mescidi / **199**
- Gazanfer Ağa Mescidi / **199**
- Geredeli Mescidi / **199**
- Göksu Mescidi (Mihri Şah Mescidi) / **199**
- Hacegi Mescidi (Hocazade Mustafa Efendi Mescidi) / **200**
- Hacı Ali Tekkesi Mescidi / **200**
- Hacı Bedel Mustafa Mescidi / **201**
- Hacı Bekir Mescidi (Kurbağa Nasuh Mescidi-Çarşamba Tekkesi Mescidi) / **201**

- Hacı Hoca Tekkesi Mescidi (Özbekler Tekkesi Mescidi) / **201**
- Hacı İlyas Mescidi (İlyas Çelebi Mescidi) / **201**
- Hacı Mahmud Mescidi / **201**
- Hacı Muhiddin Camii / **202**
- Hacı Osman Camii / **202**
- Hacı Paşa Camii / **202**
- Hacı Timur Camii / **202**
- Halil Paşa Camii / **202**
- Hamid Efendi Medresesi Mescidi (Filyokuşu Medresesi Mescidi) / **203**
- Hammal Mehmet Ağa Mescidi / **203**
- Hamza Paşa Mescidi (Tahta Minare Mescidi) / **203**
- Haraçcı Muhiddin Mescidi / **203**
- Harbi Mescidi (Kıllı Yusuf Mescidi) / **203**
- Hasan Halife Camii / **204**
- Hasan Paşa Mescidi / **204**
- Hasırcı Mescidi (Kâtip Murat Mescidi) / **204**
- Hatuniye Mescidi / **204**
- Hatuniye Mescidi (Perizat Hatun – Keşfi Cafer Efendi Dergâhı) / **204**
- Havuzlu Mescid (Lala Hüseyin Paşa Mescidi) / **205**
- Haydar Efendi Mescidi / **205**
- Haydarhane Mescidi / **205**
- Haydarpâşa Mescidi / **205**
- Hayrettin Çavuş Mescidi / **205**
- Hayrettin İskelesi Mescidi / **205**
- Heybeliada Bahriye Mektebi Camii / **206**
- Himmetzade Tekkesi Mescidi (Defterdar İbrahim Efendi Mescidi–Şeyh Hüseyin Mescidi) / **206**
- Hindiler Tekkesi Mescidi / **206**
- Hoca Hayrettin Mescidi / **206**
- Hoca Hayrettin Mescidi / **207**
- Hubyar Mescidi / **207**
- Hünkar İskelesi Mescidi / **207**
- Hüsamettin Uşaki Tekkesi Mescidi / **207**
- İlyas Efendi Mescidi (Sakine Hatun Mescidi) / **207**

- İsfendiyar Mescidi (Balaban Tekkesi Mescidi) / **208**
- İvaz Kasap Mescidi / **208**
- İyine Beyi Mescidi / **208**
- İzzet Paşa Tekkesi Mescidi / **208**
- Kadı Hanı Mescidi / **208**
- Kadı Sadi Mescidi / **208**
- Karaağaç Camii (Melek Hatun Camii) / **209**
- Karaağaç Mescidi / **209**
- Karabağlı Mescidi / **209**
- Karabaş Mescidi (Merdivenli Mescid) / **209**
- Karagöz Mehmed Camii / **209**
- Karagöz Mescidi / **210**
- Karanlık Mescidi (Karanlık Çeşme Mescidi – Hacı Ferhad Mescidi) / **210**
- Karanlık Mescid / **211**
- Kasabbaşı Mescidi / **211**
- Kasımpaşa Mevlevihanesi Mescidi / **211**
- Kavak İskeleyi Mescidi / **211**
- Kavak Sarayı Mescidi / **211**
- Kavsara Mescidi / **212**
- Kayalar Mescidi / **212**
- Kaymakçı Tekkesi Mescidi / **212**
- Kaysuni Zade Camii / **212**
- Kazasker Abdurrahman Efendi Camii / **212**
- Kazasker Mescidi / **213**
- Kazgancı Camii (Cerrah İshak Camii – Nakilbent Camii) / **213**
- Kefçe Dede Mescidi / **213**
- Kemani Mescidi / **213**
- Kemha Mescidi / **213**
- Kepekci Mescidi / **213**
- Keskindede Mescidi / **214**
- Kırımî Mescidi / **214**
- Kız Ahmet Efendi Tekkesi Mescidi / **214**
- Kirmasti Mescidi / **214**
- Kovacı Mescidi / **214**

- Kovacı Dede Türbesi Mescidi / **214**
- Koruk Mahmud Mescidi / **215**
- Kul Camii (Manisalı Mehmet Paşa Camii) / **215**
- Kulaksız Mescidi / **215**
- Küçükü Mescidi / **215**
- Küçük İhsaniye Mescidi / **216**
- Kürekçiler Mescidi / **216**
- Kürkcübaşı Mescidi / **217**
- Lalezar Camii (Hacı Abdullah Camii – Viran Cami) / **217**
- Leylek Yuvası Mescidi (Hacı Piri Mescidi) / **217**
- Macuncu Camii / **217**
- Mehmed Bey Mescidi / **217**
- Memi Çelebi Mescidi / **218**
- Merdivenli Mescid / **218**
- Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Camii (Karaköy Camii) / **218**
- Meyyit İskelesi Mescidi / **218**
- Mihrinaz Hatun Mescidi / **218**
- Mihrişah Camii / **219**
- Mimar Sinan Mescidi / **219**
- Mirahor Mescidi (İmrahor Mescidi – İlyas Bey Mescidi) / **219**
- Molla Çelebi Camii / **219**
- Molla Gürani Camii / **219**
- Molla Şeref Camii / **220**
- Muameleci Mescidi / **220**
- Mumcubaşı Mescidi / **220**
- Murat Kaptan Mescidi / **220**
- Musa Çavuş Mescidi / **220**
- Muslihüddin Mescidi (Apardı Muslihüddin Mescidi-Tahta
Minare Mescidi) / **220**
- Mustafa Bey Mescidi / **221**
- Mustafa Paşa Tekkesi Mescidi (Maktül Mustafa Paşa Tekkesi
Mescidi – Bahir Köse Mustafa Paşa Tekkesi Mescidi) / **221**
- Münadi Mescidi (Dellâlbaşı Mescidi – Sultan Mustafa Mescidi) / **221**
- Müneccim Sadi Mescidi / **221**

- Nalçacı Tekkesi Mescidi (Nalçacı Halil Mescidi) / **221**
- Nalıncı Mescidi / **222**
- Nazmi Tekkesi Mescidi (Yavaşca Mehmed Ağa Mescidi) / **222**
- Nevbahar Mescidi / **222**
- Nuri Dede Mescidi / **222**
- Odun Yarıcı Zade Mescidi / **222**
- Oğlanlar Tekkesi Mescidi / **223**
- Oruçgazi Mescidi / **223**
- Osman Efendi Camii / **225**
- Oymakapı Mescidi / **225**
- Öksüzce Hatip Mescidi (Gümrük Başkatibi Mehmet Efendi Mescidi) / **225**
- Öküz Mehmet Paşa Camii (Damat Mehmet Paşa Camii) / **225**
- Ördek Kasap Mescidi / **225**
- Özbekler Tekkesi Mescidi (Kalenderhane Tekkesi Mescidi) / **226**
- Parmaklı Mescidi / **226**
- Payzen Yusuf Paşa Mescidi / **226**
- Pazar Tekkesi Mescidi / **226**
- Pertev Paşa Hanı Mescidi / **226**
- Peyk Dede Mescidi / **226**
- Piri Paşa Mescidi / **227**
- Rast Mehmet Ağa Mescidi / **227**
- Resmî Mahmut Mescidi / **227**
- Rüstem Çelebi Mescidi / **227**
- Rüstem Paşa Hanı Mescidi / **227**
- Sakabaşı Mescidi / **227**
- Salacak Camii (Teşrifatçı Camii) / **228**
- Salıpazarı Camii (Süheyl Bey Camisi) / **228**
- Samatya Mescidi / **230**
- Saraçhanebaşı Mescidi (Mimar Ayas Mescidi) / **230**
- Saraçhane Mescidi / **231**
- Sarıgül Mescidi (Çıkrıkçı Cemalettin Mescidi) / **231**
- Sarı Lütü Mescidi / **231**
- Sarı Musa Mescidi / **231**
- Sekbanbaşı Mescidi / **231**

- Sekbanbaşı Hüseyin Ağa Mescidi / **232**
 Serçe Hatun Camii / **232**
 Servi Mahallesi Mescidi / **232**
 Seyyid Bey Mescidi / **233**
 Simkeş Mescidi / **233**
 Simkeş Mescidi (Sığmakeş Mescidi) / **233**
 Sinan Ağa Cami / **233**
 Sinan Efendi Mescidi / **233**
 Sinan Paşa Mescidi / **234**
 Sirkeci Tekkesi Mescidi / **234**
 Sivasi Tekkesi Mescidi / **234**
 Soğuk Kuyu Mescidi (Piri Mehmed Paşa Tekkesi Mescidi) / **234**
 Sormagir Mescidi / **234**
 Sultan Mescidi / **234**
 Süleymaniye Camii (Karabacı Camii) / **235**
 Şah-ı Huban Odaları Mescidi / **235**
 Şehremini Camii / **235**
 Şerefâbad Mescidi / **235**
 Şeyh Murad Mescidi / **235**
 Şeyhülharem Mescidi / **236**
 Şirimerd Çavuş Camii / **236**
 Şüheda Mescidi / **236**
 Tahta Minare Mescidi / **236**
 Tarsus Mescidi / **236**
 Tazıcılar Ocağı Mescidi / **236**
 Toklu Dede Mescidi / **237**
 Tenbel Hacı Mehmed Efendi Mescidi (Atlama Taşı Mescidi) / **237**
 Tunusbağı Mescidi / **237**
 Uzuncaova Mescidi / **237**
 Uzun Yusuf Mescidi / **237**
 Vâni Dergâhı Mescidi / **237**
 Vidoz Camii / **238**
 Yakup Ağa Mescidi / **238**
 Yakupzade Mescidi / **238**

- Yanık Minare Mescidi / **238**
 Yayla Camii (Kambur Mustafa Camii) **238**
 Yemeniciler Mescidi / **239**
 Yenibahçe Mescidi / **239**
 Yeni Çeşme Mescidi / **239**
 Yeni Çeşme Mescidi / **240**
 Yeni Dersiye Mescidi / **240**
 Yenikapı Camii / **241**
 Yenikapı Mevlevihânesi Mescidi / **242**
 Yeni Mahalle Mescidi (Katip Mustafa Çelebi Mescidi) / **242**
 Yol Geçen Mescidi / **242**
 Yorgani İbrahim Ağa Mescidi / **242**
 Zeytinciler Mescidi / **242**
 Zindan Mescidi / **242**

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM / **243**

- Tarihi İslam Mezarlıkları / **244**
 Karaköy Camii / **245**
 Cağaloğlu'nda Müzmin Facia / **247**
 Hepsi Korunsun, Lakin Öncelikle Selçuklu, Beylikler, Osmanlı
 Kültür Mirası Korunsun / **249**
 Ekfer Kızıl Diktatör / **250**
 Cami Harabesi ve Ecdat Kabirleri Üzerinde Fuhuş, Saz ve Seks Salonu / **253**
 Önce Cami idi, Şimdi Saz Salonu / **251**
 Yıllarca Saz ve Fuhuş Yuvası Olarak Kullanılan Vezir Camii Açılıyor / **252**
 Son Şahitler Ölmeden / **253**
 Ayasofya / **254**
 Bolşeviklerin Yıktağı Camiler **258**
 Açık Hava Tiyatrosu Yapılan Cami / **255**
 Boğaziçi'nde Bir Temel Taşı / **258**
 Rumelihisarı'nın İçindeki Cami Açık hava Tiyatrosu Yapıldı / **266**
 Satılan Vakıf Gayr-ı Menkulleri / **267**
 Cami Soygunları / **267**
 Küçüksu Camii / **267**

- Tarihi Mabetleri Meyhane Haline Getirme Faslından / **268**
- Anadoluhisarlılar, Tarihi Küçüksu Sarayı Camiinin
gasıplardan istirdadını ve ihyasını istiyor / **269**
- İmam hatipler, müezzin ve kayyimler zaruret içinde
sürünüyorlar / **272**
- Milletvekilleri bunları niçin düşünmüyor? / **272**
- Câmiler haraç mezat satılıyor / **275**
- Camilerimiz ne halde? / **277**
- İmamsızlıktan Camiler Kapalıdır / **281**
- Bir Usul-i Fıkıh Meselesi / **284**
- Camilerin Mülkiyeti / **285**
- Camiler İmamsız Kaldı / **286**
- Abideler Derneğinin Nazar-ı Dikkatine / **286**
- Yıkılan, Yokedilen, Satılan Tarihi Camiler / **287**
- Yıkılmış Olup İhya Edilecek Camiler / **290**
- Harap Bir Mabet / **294**
- Dersi'am Dileniyor / **296**
- İmam Hatip Mektebi Temel Atma Merasimi / **298**
- Ne Günler Geçirdik! / **308**
- CHP Zamanında Düğün Salonu Yapılan Caminin Hazin Hikayesi / **309**
- Okuyuculardan Ricamız / **311**
- İstanbul'da Yokedilen Cami Vesaire / **312**
- Unkapanı'nında Kahve ve Lokal Yapılan Tekke / **317**
- Satılan Vakıf Malları / **318**
- Hayyatın-i Hassa Camii Kitabesi Nasıl Uçtu? / **320**
- Rumelihisarı'nın İçindeki Cami / **321**
- Bu Cami Yerinde Bizans Kilisesi Olsaydı Çoktan Tamir Ettirilirdi / **322**
- Tarihi Cami Yıkılarak Yerine Han Yapıldı / **323**
- Buldozerlerle Tahrip Edilen Ecdat Kabristanı / **324**
- Vakfa Hiyanet / **327**
- Alaaddin Camii / **329**
- Ahi Çelebi Camii Ayıbımız / **331**
- İslam Kabristanları / **333**
- Camilerden Çalınan Levhalar / **334**

- Dergâhın Önündeki Hazire / **335**
Heybeliada Bahriye Mektebi / **336**
Kariye Cami / **337**
Ayasofya / **337**
Bir Çarpılma Vak'ası / **338**
Şehir İçindeki Küçük Kabristanlar ve Hazireler / **339**
Bankayı Kurtramak İçin Haraç Mezat Satılan Vakıf Malları / **340**
Çok İbretli Bir Gazete Haberi / **341**
Antakya'da Satılan Camiler / **342**
Hüradam Gazetesinin İlavesi / **344**
Taksim Camii / **348**
Fatma Sultan Cami-Gümüşhaneli Dergâhı / **349**
Türk Tarihine Karşı Alçakça Suikastlar, Servili Mescid Yıktırıldı / **351**
Galatasaray Mektebi Camii / **354**
Marmara Denizine Dökülen Ecdat Kemikleri / **355**

YAKIN tarihimizde, Selçuklular, Beylikler ve Osmanlılar devrine ait; on bin kadar cami, mescit, tekke, medrese, imaret, türbe ve sıbyan mektebi gibi, hepsi tek tek çok önemli birer kültür mirası olan millî varlıklarımız yok edilmiştir.

Bu kitapta, o eserlerin binden fazlasına dair bilgiler ve belgeler var... Bu vatan topraklarının bize ait olduğunu gösteren o hüccetler, o tapu senetleri acaba niçin yok edildiler? Niçin binlerce cami kapatıldı, satıldı veya kiraya verilerek, gayesi dışında, yanlış hatta çirkin işlerde kullanıldı? Depo, sevkiyat merkezi, düşün salonu, CHP ocağı, spor kulübü lokali, saz evi, ahır, hatta meyhane haline getirildi? Bu eserler, titizlikle bakılmaları, korunmaları ve restore edilmeleri gerekirken, niçin kıyıma tâbi tutuldular? Bu kıyım, neden 1950 - 60 arasında da devam ederek, yol açma bahanesiyle nice tarihî caminin temellerine kadar yıkılmasına sebep oldu?

Dört bölümden meydana gelen bu eserde, yok edilen cami ve tarihî vakıf binaları ile ilgili bilgiler, belgeler, fotoğraflar ve görüşler yer almaktadır. Bu kitabın, bir başlangıç olacağını, tarihçilerin ve araştırmacıların, bu konuda daha derin ve geniş ilmî, sistematik çalışmalar yapacaklarını ümit ve temenni ediyoruz.

ISBN 975-8514-41-5

9 789758 514410